

1578/5780

a Conscience

cause

poore

Satisfied

Fragments

upright

Let some 12
new use

DIALOGORUM

SACRORUM

LIBRI QUATUOR,

AUCTORE

SEBAST. CASTALIONE:

AD OPTIMAS EDITIONES SUMMO STU-
DIO RECOGNITI, AC NOTIS ANGLI-
CIS IN RUDIORUM GRATIAM
ILLUSTRATI.

PROTREPTICON.

Sive velis promptè voces proferre Latinas;

Historias sacras discere sive velis:

En tibi conductum modicâ mercede magistrum:

Castalioni operam des modò, utrumque dabit.

GLASGUA E:

Prostant apud JACOBUM KNOX Bibliopolam.

M. DCC. LXVII.

1578/5780

a Conscience

cause

poore

Satisfied

Arguments

against

Let / see / 12
1600/150

DIALOGORUM SACRORUM

LIBRI QUATUOR,

AUCTORE

SEBAST. CASTALIONE:

AD OPTIMAS EDITIONES SUMMO STU-
DIO RECOGNITI, AC NOTIS ANGLI-
CIS IN RUDIORUM GRATIAM
ILLUSTRATI.

PROTREPTICON.

*Sive velis promptè voces proferre Latinas;
Historias sacras discere sive velis:
En tibi conductum modicâ mercede magistrum:
Castalioni operam des modò, utrumque dabit.*

GLASGUAЕ:

Prostant apud JACOBUM KNOX Bibliopolam.

M. DCC. LXVII.

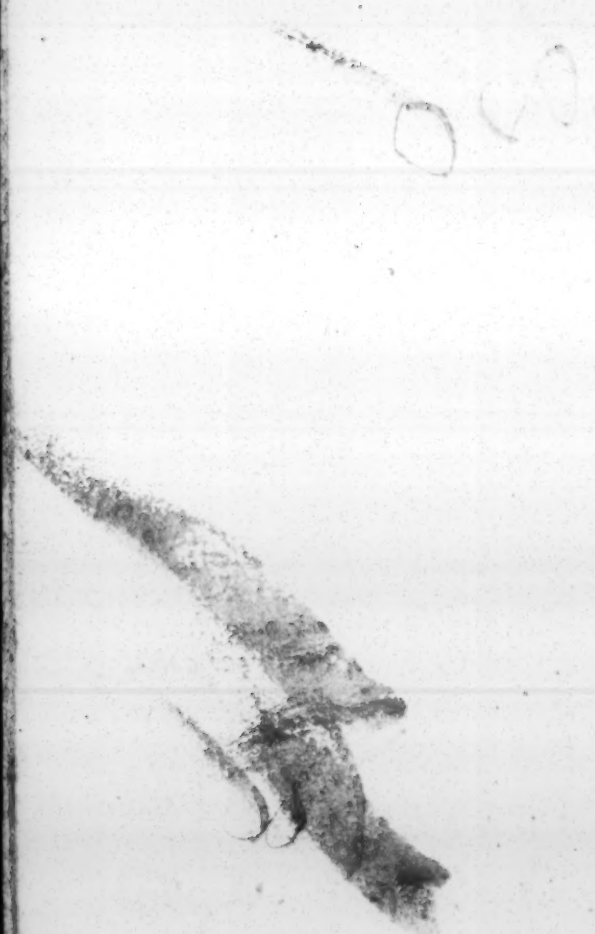
S

A

C

2

C

B L

Dialogorum Sacrorum

SEBASTIANI CASTALIONIS

LIBER I.

I. ADAMUS GEN. III.

ARGUMENTUM. *Serpens Evam, et Eva porrò Adamum impellit ad vescendum fructu vetito: Deus vero ipsos tres ad totidem poenas damnat.*

Serpens, Eva, Adamus, Jehova.

CUR vetuit vos Deus vesci omnibus arboribus pomarii? E. Licet nobis vesci fructibus arborum pomarii: tantum Deus nobis interdixit eâ arbore, quae est in medio pomario, ne vesceremur fructu ejus, neve eum attingeremus, nisi vellemus mori. S. Nequaquam moriemini propterea: sed scit Deus, si comederetis de eo, tum oculos vobis apertum iri, atque ita vos fore tanquam Deos, scientes boni atque mali. E. Ita planè videtur, et fructus ipse est pulcher sanè visu: nescio an sit ita dulcis gustatu, veruntamen experiar. Vah, quam dulcis est! Impertiendum est etiam marito. Mi vir, si scires quàm sapidus sit hic fructus, jamdudum comedisses. Accipe A. Quando ita vis, faciam: [etsi non ignoro periculum inesse in hac re.] Ah flagitium fecimus! E. Quid est? A. Nonne vides, misera, nos esse nudos? E. Video, et me pudet: sed quid nobis faciendum est? A. Texamus nobis subligacula ex foliis, quibus tegamus pudenda. E. Bene mones: et est hic

ficus foliis magnis, et aptis huic rei. A. Sed ô nos infelices ! videor mihi audire vocem. E. Jehova est. M. feram me ! vereor ne deprehendat nos nudos. Abdamus nos in hoc densum nemus. J. Heus, heus, Adame, ubi es ? A. Auditâ voce tuâ in pomario, territus sum : et quia nudus eram, abscondi me. J. Unde didicisti esse te nudum ? Numnam comedisti de arbore, de qua praeceperam tibi ne comederes ? A. Comedi quidem, sed praeuit mulier, quam tu adjunxisti mihi. J. Quidnam fecisti, mulier ? E. Decepta à serpente, comedi. J. Quoniam istud fecisti, serpens, tu eris detestabilissima omnium bestiarum, omniumque animalium terrestrium, et incedes in pectus, et vorabis pulverem quamdiu vives. Quin etiam conciliabo tantas inimicitias inter te et mulierem, interque semen tuum et ejus, ut id conterat tibi caput, tu autem ei calcem. Te quoque, foemina, afficiam pluribus doloribus et aerumnis, ut cum dolore parias, et tota pendeas ex imperio viri tui. Et tu, Adame, quoniam morem gerens uxori tuae comedisti de arbore, cujus esu interdixeram tibi, habebis terram infœcundam tuâ culpâ, et ex ea quaeres victum laboriosè dum vives, cum interim ipsa procreabit tibi carduos et sentes. Tu vesceris herbis terrâ nascentibus, et cum sudore vultûs tolerabis victum, donec redeas in terram, ex qua ortus es : nam pulvis es, et in pulverem redibis.

SENTENTIA. *Ob unius hominis inobedientiam mors intravit in mundum: disce, puer, obedientiam.*

II. CAINUS. GEN. IV.

ARG. *Deus Cainum damnat ob fratricidium.*

Jehova, Cainus.

CAine, ubi est Abel, frater tuus? C. Nescio, nunquid ego sum custos fratris mei? J. Quid fecisti? Ipse sanguis fratris tui edit ad me clamorem de terra. Quamobrem uteris terrâ infestâ, ut quae aperto ore hauserit sanguinem fratris tui, de tua manu, ea non praebeat amplius vim suam tibi colenti. Tu errabis vagus per orbem terrarum. C. Mea culpa est major, quam ut possit remitti. En ego hodie exterminatus à te, ex iplo solo terrarum, errabo vagus per orbem terrarum, fugiens tuum conspectum, ita ut qui proximus invenerit me, interficiat. J. Imò verò quicumque interfecerit Cainum, subibit poenam septupli. Quare apponam tibi hanc notam, ne, si quis incideret in te, perimat te.

SENT. *Injusti nequeunt ferre justos. Quae clam perpetrantar, palam punientur.*

III. LOTUS. GEN. XVIII. ET XIX.

ARG. *Abrahamus excipit Genios hospitio, et Jehova et prolem promittit, consiliumque suum de Sodomae everfione patefacit. Idem facit deinde Lotus, et à Geniis eripitur ex periculo.*

Abrahamus, Jehovah, Genii duo, Puer, Sara, Lotus, Uxor Loti, Sodomitani.

Video tres homines adversum me. Non dubium est, quin sint defessi de via, praesertim

hoc tanto aestu : quare curram eis obviam, ut retineam eos apud me. Domine, si vis facere mihi gratissimum, noli aliò potiùs divertere, quàm ad me. Lavabitis pedes pauculâ aquâ adhibitâ, deinde requiescetis sub arbore. Ego interea curabo vobis parandum panem, ut recreetis animos vestros, deinde pergatis. Haec est vobis idonea causa divertendi ad me. G. Sic faciemus. A. Jam propero in casam. Sara, sume propere tria sata farinae siligineae, ex qua depsita facias panes subcineritios. Nam adventant nobis hospites, quos ego volo accipere lautè. Itaque jam curro ad bovine, volo enim mactare vitulum, quo eos tractem opiparè. Tu interea cura, ut nihil, desit eis quod opus sit hospitibus. S. Fiet. Propera Hagar, incende ignem, tepefac aquam ad depsendum, dum ego promo farinam. Age jam, dum aqua tepefit, para mactram : subige farinam : expediamus omnia quae jussit herus. A. Macta eum expeditè, puer. Heus, Sara. S. Quid vis, me vir ? A. Cura nobis luculentum focum. S. Jam accensus est. A. Impone ahenum. Volo ego hospites meos curari diligentissimè atque humanissimè. Estne adhuc detracta pellis isti vitulo, puer ? P. Imò jam dissectus est. A. Conjiciamus haec frustra in ahenum. Subjice tu plura ligna, ut coquantur celerius. Despuma jus. Hagar, instrue mensam, sed foris in umbraculo, sub arbore. Nihil libentius quàm viatoribus benefacio, et certè eos negligere inhumanum est. Hospites, omnia sunt parata : accumbite, et vescimini laeto animo. Habetis hic butyrum, habetis et lac. Boni consulite

quod adest, quodque Deus largitur in praesentia. Puer, appone eis vitulinam. J. Ubi est Sara uxor tua? A. Adest in tabernaculo. J. Cum revisam te eadem tempestate anni, quae nunc est, habebit Sara uxor tua filium. S. Ha, ha, haec! ridiculum. Ego jam vieta sum, et indulgebo voluptati scilicet, cum meus quoque dominus consenserit? J. Cur tandem ridet Sara, negans se posse parere, quia consenuit? Estne aliquid, quod Jehova non possit efficere; Cum revisam te, inquam, anno vertente habebit Sara filium. S. Ego non risi. J. Imò verò risisti. G. Sed jam pergamus conficere iter reliquum. A. Ego comitabor vos, nisi molestum est. J. Egone ut celem Abrahamum de eo quod sum factururus, ex quo profectura sit gens maxima et potentissima, per quem omnes gentes orbis terrarum sint consecuturae felicitatem? Nam certò scio, eum praecepturum esse suis liberis, et porro suae in posterum stirpi, ut vivant ex meo praescripto, et colant iustitiam atque jus, ut ego praestem Abrahamo, quae promisi ei: profectò non celabo. Abrahamae, volo tibi indicare qui sim, et quò eam. Ego sum Jehova. Cum viderem dissipatos esse rumores, de tot tantisque flagitiis Sodomitanorum et Gomorrhaeorum, statui devenire huc, et explorare, utrùm sint planè profligati, quemadmodum accepi famâ et auditione, an non sint. G. Nos quidem antecedamus. A. Sed quid, perdesne etiam bonos unà cum improbis? Si erunt quinquaginta viri boni in urbe, an etiam perdes? neque ignoscet illi loco, propter illos quinquaginta bonos, qui erunt in eo? Absit, ut tu sic facias, ut

interficias bonos cum malis, sitque eadem conditio proborum et improborum. Absit, ut tu qui moderaris totum orbem terrarum, non facias aequum. J. Si invenero in urbe Sodoma quinquaginta viros bonos, ignoscam toti loco propter eos. A. Facio fortasse audacter, qui audeam alloqui te Dominum meum, ipse pulvis et cinis: sed tamen si fortè defuerint quinque de quinquaginta bonis, an propter quinque exicides totam urbem? J. Non evertam, si invenero ibi quadraginta quinque viros bonos. A. Quid si quadraginta? J. Etiam propter quadraginta abstinebo. A. Quaeso ne aegre feras, Domine, si pergo quaerere. Quid si triginta? J. Etiam sic abstinebo. A. Possim videri audacior, qui alloquor Dominum meum. Quid si viginti? J. Etiam eorum causâ non pervertam. A. Interrogabo te hoc postremum, si tibi gravis non sum: Quid si decem? J. Propter decem non evertam. G. Jam advesperascit, et nos appropinquamus urbi. L. Video huc adventare duos hospites. Ibo eis obviam, ut eos deducam ad me. Salvete viri praestantissimi. G. Salve et tu vir humanissime. L. Peto à vobis ut divertamini in domum meam, ut ibi lotis pedibus pernoctetis, cras repetituri vestrum iter. G. Imò, pernoctabimus in foro. L. At ego non patiar: divertimini ad me, accipiam vos, si non lautè, at certè hilarè. G. Fortasse erimus tibi graves. L. Jucundi potius, ne veremini. Tam mihi erit gratum vos accipere hospitio, quàm esset accipi à vobis, si isthic essem. G. Postquam tantopere vis, nolumus esse pertinaces. L. Ergo sequimini me. Hic est

mea domus. Intrate: quod bonum sit. Uxor, cura calefaciendum aquam ad lavandos pedes horum hospitem: et simul confice panes coquendos in foco. Vos interea hic requiescite, dum paratur coena. Age jam Uxor, instrue mensam, fac ut omnia sint nitidissima, ne quid offendat animos horum. Hospites, accumbite, utimini laeto animo his quae suppeditant nobis in praesentia divina benignitate. Sed quid? quem tumultum audio, uxor? quis est iste clamor? quae turbae excitantur! Uxor Loti. Hei hibi, perimus, mi vir! L. Quid tandem est mali? U. Tota civitas, mi vir, obsidet aedes nostras. Juvenes, senes, denique universi circumfident nos. L. Valde vereor, quò haec evasura sint. Sed audio clamantes. So. Heus, heus, Lote, ubi sunt homines isti, qui venerunt ad te sub noctem? Produc eos nobis, ut eos cognoscamus. L. O flagitium! Sed ne trepidate, hospites: exhibeo ad eos, et obserabo post me januam. Adsum. Quid clamatis? So. Volumus videre hospites, qui diversantur apud te. L. Obsecro vos, fratres mei, ne tantum scelus faciatis. Sunt mihi duae filiae adhuc à viris integrae; eas malo dedere vestrae libidini, quàm sinere, ut quid noceatis his hominibus, qui commiserunt se sub praesidium mei tecti. So. Recede paulisper isthuc, ut consultemus de ista re. Quid faciemus, populares? accipiemusne puellas eà conditione, ut dimittamus juvenes? AL. Non est opus longà deliberatione. Iste unus peregrinatur in nostra civitate, et nos reget, si diis placet? So. Jam te, Lote, petjës multabimus, quàm ipsos, ne tu putes nos velle

subjici peregrinis. Agite, invadamus eum. G. Re-
cipe te confestim ad nos, Lote. L. O facinus au-
dax! Ô profligatum et perditam nationem! Obsere-
mus fores firmissimè. So. Effringamus fores, occi-
damus istos advenas, qui cùm nusquam possint ha-
bitare, veniunt ad nos. G. Ne trepida, hospes,
nunquam irrumpent nobis invitis. L. O inauditam
nequitiam! Siccine hic violari hospites et peregri-
nos, quorum jus debet esse sanctissimum? G. Seda
teipsum. Jam videbis ultionem praesentem. So.
Quid est hoc, Ô cives? Sumne ego caecus, an ob-
ortae sunt tenebrae densissimae? AL. Nescio quid
accidat aliis, sed ego non majùs despicio oculis,
quàm calcibus. Ubi est janua? AL. Cave, cave,
ne incidas in me. Hei mihi, fregi frontem ad
parietem! AL. At ego nescio ubi terrarum sim,
neque possi n invenire exitum ex hoc loco, neque
ingressum in alium. G. Lote, si quos habes prae-
terea generos, aut filios, aut filias: denique quos-
cunque habes in urbe, educ ex hoc loco. Nam
nos quidem jam delebimus hunc locum. Huc e-
nim ad hoc ipsum missi sumus à Jehova, aqud quera
increbuit tanta importunitas horum. L. Habeo
vobis gratiam, qui habeatis rationem, non solùm
meae salutis, sed etiam meorum. Jam adeo eos.
Ux. Valde sum sollicita de meo viro, qui est e-
gressus domo: ita consceleratus est hic totus po-
pulus. Metuo ne quid gravius patiatur, etiam à
suis. Nam hodie null'a sancta fides est, ne inter
fratres quidem. L. Jam redeo. G. Quid egisti?
L. Visus sum joculari eis, quorum saluti provide-
bam. G. Homines sunt desperati. Pereant, quo-

Re. niam nolunt servari. Sed jam diluculum est, et
 au. tempus admonet emigrandum esse hinc. Agedum,
 ere. adjuuge tibi uxorem tuam, et duas filias, [quae
 cci. restant,] ne aggregeris ad interitum tam perditae
 ha. civitatis. Quid cunctaris? nunquam potest nimis
 pes, maturè vitari periculum. L. Atqui non videtur
 am emigrandum tam mane. G. Atqui nos non sinemus
 gri. te perire, quin potiùs manu educemus et te, et tu-
 eda. am conjugem, et filias. Agite, exeamus ex urbe.
 So. Sed cave, si tuam vitam amas, ne respicias post
 ob. tergum, neve usquam moreris in planitie. Evade
 uid in montes, ne pereas. L. Peto à te, domine, ut
 lis, remittas hoc mihi postquam tu, pro tua benignitate,
 ve, devincis me tanto beneficio, ut custodias mihi vi-
 ad. tam. Certè non potero evadere in montes, quin
 m, me attingat illud malum, quo moriar. Sed est hic
 ue propinquum oppidulum ad confugiendum, in quod
 te. quaeso ut liceat mihi evadere, et ita consulere vi-
 of. tae meae: est sanè perparvum. G. Etiam in hac
 am re indulgebo tibi, ut non evertam istud oppidum.
 e. Confer te illò: neque enim licet mihi facere quic-
 ra. quam, quin tu eò perveneris.

SENT. *Deus versatur cum piis, eisque pate-
 facit arcana sua, et eos remuneratur et tuetur.
 Mavult Deus ut innumerabiles impii vivant quàm
 ut vel unus pius una cum illis pereat. Major
 est Dei in unum pium amor, quam in omnes im-
 pios odium; quem quidem ejus amorem debent i-
 mitari pii.*

IV. ABRAHAMUS. GEN. XXIV.

ARG. *Abrahamus, jussu Dei, filium suum Isaac cum vult immolare. Deinde prohibente Deo, immolat arietem.*

Abrahamus, Isaacus, Genius.

JAM tertium diem iter facimus, et videor videre procul locum destinatum sacrificio. Vos hic operimini unà cum asino, dum ego et puer imus illic, ut adoremus Deum, postea redituri ad vos. Tu, Isaace, portabis haec ligna ad comburendam hostiam, ego feram ignem et cultrum. Eamus. I. Mi pater. A. Quid vis, fili mi? I. Hic quidem est ignis et ligna, sed ubi est agnus immolandus? A. Deus providebit ipse sibi agnum in sacrificium, fili: nos interea pergamus. Ecce venimus in locum, quem Deus dicebat mihi. Construamus hic aram. Rectè est: disponamus lignum. Nunc, mi fili, oportet te colligem mactemque: quando ita visum est Deo optimo maximo, cujus voluntati resistere nefas est. I. Mi pater, si ita certum est Deo, fiat. Nam didici ei tibi que parere in rebus omnibus. A. Pater omnipotens, cujus est imperare, obsequor tuis jussis, tibi que macto hanc hostiam, hoc cultro, meâ ipsius dexterâ. G. Abraham, Abraham. A. Quis me vocat? G. Cave ne afferas manum puero, cave ne laedas. Jam enim mihi satis perspecta est tua religio et pietas, qui propter me non peperceris filio, eique unico. A. Hem, quid hoc rei est? Sed videone arietem in dumo haerentem cornibus? Salva res est: vivet Isaacus, haec mactabitur gratior Deo victima.

SENT. *Nihil tam difficile aut durum est, quin id possit qui credit. Deus suorum pietatem remuneratur.*

V. EPHRON. GEN. XXIII.

ARG. *Abrahamus mercatur ab Hettaeis fundum ad sepulturam Sarae uxoris suae.*

Abrahamus, Hettaei, Ephron.

EGO sum peregrinus et advena inter vos, Hettaei: quare tribuite mihi possessionem sepulturae inter vestras, ubi sepeliam Saram conjugem meam, quae mortua est, ut scitis. H. Attende nos, domine. Tu es quidam princeps divinus in nobis: tuum est eligere è nostris sepulchretis, ubi inhumes tuum mortuum. Nemo nostrum prohibebit te suo sepulchro, quo minùs sepelias in eo. A. Ago vobis gratias, pro vestra tanta humanitate ac liberalitate. Sed, si vobis cordi est, ut sepeliam meum defunctum, et auferam è conspectu meo, concedite mihi praeterea, ut agatis pro me cum Ephrone filio Sigoris, ut attribuat mihi cavernam duplicem, quam habet in extremo sui agri, et attribuat iusto argento, in vestra praesentia, in usum sepulchri. E. Ausculta mihi potiùs, domine. Ego tibi dono et agrum, et cavernam agri, et quidem in praesentia meorum popularium. Sepeli tuum mortuum. A. Imo tu potiùs ausculta mihi. Ego solvam tibi pecuniam pro agro, eam tu accipe à me. E. Domine, attende. Hic fundus, de quo agitur inter nos, est quadringentis siclis argenti; si vis sepelire tanti.

A. Accipio tanti. E. Jam appendam tibi praesentem pecuniam. Vos Hettaei, estote testes, ut Ephron addicat mihi in possessionem, quadringentis his siclis argenti, agrum suum duplici cavernâ, qui ager est è regione Mambrae, id est, Hebronis, unâ cum ipsa caverna, et omnibus arboribus, quae sunt undique in toto spatio ejus. E. Addico. H. Testes erimus.

SENT. *Justitia commendat hominem apud eos qui non sunt omnino perdit.*

VI. REBECCA. GEN. XXIV.

ARG. *Dispensator Abrahami ducit Rebeccam filiam Bathuelis Mesopotamii in matrimonium Isaac herili filio.*

Dispensator Abrahami, Rebecca, Laban, Bathuel.

HEUS, heus puella, da mihi bibere paululum aquae ex tua urna. R. Imò verò perlibet, vir optime. Hem, bibe. Quin etiam adaquabo tuos camelos, quantum sat erit. D. At ego te, pro illo beneficio, dono hac inaure, atque his duabus armillis. Sed age, fac sciam, cujus sis filia, et an sit in aedibus tui patris locus, ubi possimus pernoctare. R. Equidem sum filia Bathuelis, quem Melca peperit ex Nachore. Straminis autem et pabuli apud nos affatim est, necnon locus ad pernoctandum. Sed ego curro in oppidum, ut nuntiem haec omnia domi, ita ut habent. D. Ago tibi gratias. Jehova, quòd non destituisi tuâ bonitate et fide Abrahamum herum meum, tui cultorem, qui me deduxeris per eam viam, quâ venirem domum cog-

natorum domini mei. L. Ain' tu? R. Ita est. L. Et dono dedit tibi itaminaurem, et armillas? R. Etiam. L. Ubi reliquisti? R. Ad fontem, et ecce cum tibi apud camelos. L. Precor tibi Jehovah propitium, homo. D. Et ego tibi vicissim, vir humanissime. L. Narravit nobis haec soror mea Rebecca, quinam sis, et unde venias. Quod cum primum audiui, statim curavi parari tibi diversorium, et tuis camelis stabulum, ne foris maneas. Quamobrem sequere me. D. Ago tibi gratias protanta comitate et diligentia. Sequor. L. Eamus hâc. Hic sunt aedes nostrae. Vos curate hos camelos stramine et pabulo. Vos afferte aquam lavandis pedibus hujus, et comitum. Bene est, accumbite. D. Dabitis mihi veniam. Non capiam cibum, quin prius dixerò, cujus causâ huc venerim. L. Dic ergo. D. Ego sum servus Abrahami, hominis, quem Deus ditavit mirum in modum, ove, caprâ, bove, argento, auro, servis, ancillis, camelis, atque asinis: cui etiam jam seni Sara uxor peperit filium, quem ipse constituit haeredem ex asse, meque etiam jurejurando astrinxit, ne locarem ei nuptum, quae esset ex Cananaeis, in quorum terra habitaret ipse: sed irem domum paternam, ei que eligerem uxorem gentilem. Cui cum ego dicerem; Quid si mulier nollet me sequi? Deus, inquit ille, cui ego per omnem vitam parui, tecum mittet nuntium suum, qui tibi secumabit hoc iter. Ita sumes filio uxorem mihi gentilem, ortamque ex domo paterna. Hac re exsolveris te religione jurisjurandi, quo te astringo: si fortè non impetraveris, ut mulier te sequatur. Ita persuasum est

mihi, ut venirem. Cùmque hodie venissem ad fontem, ita cogitabam mecum: Jehova Deus heri mei Abrahami, si tu mihi ades in hoc itinere, da mihi, ut, me nunc hic stante ad fontem, veniat puella hauflura, quae mihi roganti det aquam ex urna bibendam, atque etiam aquetur meos camelos, ut intelligam eam esse, quam destinasti hero meo. Vix haec mecum tacitus cogitaram, cùm subito ecce egressa Rebecca, ferens urnam in humeris, descendit ad fontem, atque haurit. Et cùm petivissim potum ex ea, confestim, depositâ urnâ offert et dicit, etiam sese adaquaturam camelos: quod et fecit, adaquavitque me et camelos. Ego quaesivi ex ea, cujus esset filla. Respondit, Bathuelis filii Nachoris ex Melca. Tum ego accommodavi fronti ejus inaurem, et manibus armillas: et summisse adorans Jehovaham Deum heri mei Abrahami, gratias egi, quod deduxisset me in rectam viam, ad conciliandam filiam herilis cognati filio herili. quam ex his argumentis intellexi eam esse. Nunc ergo, si certum est vobis facere hoc beneficium domino meo, facite ut sciam: sin minùs, nihilo seciùs, ut insistam aliam viam. L. Haec res planè ex Deo orta est, neque nos omnino possumus repugnare tibi. B. Ita habet. Proinde habe tibi Rebecca tuo arbitratu, eamque ducito nupturam filio heri tui, sicut visum est Jehovahae. D. Gratiam habeo Deo primùm, qui ita voluerit: deinde vobis, qui non repugnaveritis. Tu verò Rebecca, et vos, non recusabitis haec quantalacunque dona, quae attuli jussu mei domini.

SENT. *Deus dirigit pios in viam, eorumque actiones secundat.*

VII. IDUMUS. GEN. XXV.

ARG. *Esaus vendit Jacobo fratri praerogativam aetatis.*

Esaus, Jacobus.

IMPERTI mihi de rufo, de rufo isto: nam redeo rure, exanimatus lassitudine. J. Vende mihi in praesentia praerogativam tuae aetatis. E. En ego jam jamque emorior, quò mihi istam praerogativam? J. Ergo confirma mihi jam nunc venditionem jurejurando. E. Confirmo, quid vis? Juro, addico: nihili facio jus istud aetatis praedulio.

SENT. *Brevissima voluptas hominem privat perpetuis bonis. Idem usu veniet implis, quia more carnalium voluptatum, prodigunt bona coelestia.*

VIII. VENATOR. GEN. XXVII.

ARG. *Jacobus arte maternâ praevertit à patre felicitatem Esai; Esaus serius veniens frustra lacrymatur.*

Rebecca, Jacobus, Isaacus, Esaus.

PATER tuus misit venatum fratrem tuum Esauum, me audiente, ut afferat ferinam: ex qua confectum pulpamentum ipse edat, eique bene precetur à Jehova, antequam moriatur. Nunc audi, fili mi, quid velim a te fieri. Adi pecus, et inde afferto mihi duos hoedos opimos, ex quibus conficiam patri tuo edulium, quali maximè delectatur, quod offeres ei ut tibi bene precetur, priusquam excedat vitâ. J. Sed frater villosus est,

ego depilis. Quòd si fortè pater me attrectaverit, putabit se mihi esse ludibrio: itaque mihi malè, non bene precabitur. R. Istam imprecationem ego praestabo, nate: tu modò gere mihi morem. J. Si ita jubes, certum est obsequi. Eo. R. Mihi magnopere curandum est, ut agam hanc rem callidè et prudenter, ne meus maritus deprehendat fallaciam: nam ut amat rusticum illum Esaum, nunquam eum postponet Jacobo, nisi fraude indutus. Ego verò Jacobum plus amo, et studeo eum obrepere in felicitatem, quam conciliabunt patris preces ei cui bene ominatus fuerit. J. Repeo mater: affero hoedos. R. Factum bene: agendum parem cupediam patri tuo, cujusmodi scio suavem esse ejus palato. Rectè est, parata sunt omnia. Nunc age, induam te vestimenta preciosa Esai, quae habeo penes me. Hic ornatus te condecet. JA. Quid manus, et collum quod pilis caret? R. Vestientur pelle hoedorum. Bene habet: accipe nunc hanc escam, atque hunc panem, quem confeci. Abi, vide ut agas prudenter. J. Dabo operam. Pater. Is. Quis tu es, fili? J. Esaus primogenitus tuus. Exsecutus sum mandatum tuum. Surge, age, vescere ferinà: ut mihi bene preceris. Is. Quid sibi vult, quòd tam citò natus es, fili? JA. Jehova, Deus ille, quem colis, objecit mihi. Is. Accede huc, ut te attrectem, fili, sciamque utrùm sis ipse Esaus, necne. Quid hoc? vox quidem Jacobi est, sed manus Esai. Tune ergo es ipse natus meus Esaus? J. Planissimè. Is. Accede ad me ut vescar tuà ferinà, fili, tibi bene precer. Suavis esca sanè: funde vi-

verit, tum. JA. Hem tibi. Is. Nunc age, amplectere
nalè, me. Quàm suavis odor venit ad nares meas?
em e- Fragras, fili mi, non aliter quàm solet ager laetus
rem. munere Jehovahae. Faxit Deus, ut terra pinguis,
Mi- irrigata rore coelesti, effundat tibi magnâ copiâ te-
rem getes et uvas. Tibi serviant nationes, te colant
hen- populi: dominus sis fratrum tuorum, teque reve-
aum, reantur ex eadem matre nati. Qui tibi impreca-
duc- bitur, esto execrabilis, et infelix: qui tibi bene
eum volet et optabit, esto fortunatus. JA. Bene gessi
pa- meum negotium, mater. Non agnovit me, et ex
Re- attrectatione putavit esse Esaum. R. Bene est.
: a- Sed Esaus jam reversus parat ferinam, quam offer-
scio rat patri. Videamus quid agat: nam multum fallet
sunt eum spes. E. Attolle te, mi pater, et vescere meâ
iosa ferinâ, ut mihi bene preceris. Is. Nam quis tu
on- es? E. Rogas? primogenitus tuus Esaus. Is.
ca- Totus obstupesco, horreoque. Quis ergo is est,
et: qui modo attulit mihi ferinam? Nam ex ea pror-
em sus comedi ante tuum adventum, eique fausta om-
bo- nia sum precatus; quae res rata erit. E. Hei mi-
aus hi! num quid caussae est, quin ego perpetuò pe-
tu- rierim? Attâmen mihi quoque bene precare, pa-
ne ter. Is. Frater tuus rem astu tractavit, abstulit-
ac- que faustitatem tuam. E. Nae ille probè respon-
is, det suo nomini, qui me jam bis circumvenerit.
m, Primùm enim fraudavit me praerogativâ aetatis:
mid deinde nunc interceptit bonam precationem mihi
ai. debitam. Sed nihil ne tibi reliquum fecisti quò mi-
fi- hi faustum aliquid precere? Is. Profectò feci eum
li, dominum tuum, statuique ut fratres ei servirent,
vi- cumque muniyi frumento et vino. Quid vis tibi

jam faciam, fili? E. Solumnè id habebas? imperti etiam me aliquà felicitate. Heu! quid agam miser? Is. Habebis quidem domicilium minùs bonum, et à pinguitudine soli, et à supero rore coeli; et vivens gladio servies fratri: veruntamen erit tempus illud, cùm vicissim vinctes, excutiesque jugum ejus de collo tuo. E. Non procul abest luctus à patre meo. Nam certum est mihi interficere Jacobum fratrem.

SENT. *Properandum est, et arripienda occasio. Serò plorat Esau. Serò venit ad colligendum manna post ortum solem, aut die Sabbati. Serò afferuntur falces post messem, cùm jam nihil superest nisi spicilegium. Serò pulsant fores satuae virgines. Serò conabuntur intrare pigri per portam jam clausam.*

IX. JACOBUS PROFUGUS. GEN. XXIX.

ARG. *Jacobi profugi congressio cum Rachele sorbrina sua.*

Jacobus, Pastores, Rachel.

FRATRES, unde estis? P. Ex Charra. J. Ecquid nòstis Labanem filium Nachoris? P. Maxime. J. Valetne? P. Valet. Atque ecce tibi Rachelem filiam ejus, huc venientem cum pecudibus. J. Hem! diei multum adhuc est, necdum tempus est cogendi pecoris. Quin adaquatis pecudes, deinde ituri pàstum? P. Non possumus, donec convenerint omnes greges, quò avolvamus faxum ab ore putei, atque ita adaquemus. J. Sed venit Rachel agens pecus: quid cesso avolvere fa-

num, ut hauriam ei aquam, atque hanc primam ab ea ineam gratium? O mea Rachel, amplectere me. R. Abstine tu manum: quis tu es? J. Ego sum Jacobus patruelis tuus, filius Rebecca: non contineo lachrymas prae gaudio. R. O felicem adventum! Sed ego cesso ire in urbem, ut nuntiem haec meo patri?

SENT. *Gaudent mutuo congressu consanguinei. Sunt autem pii omnes inter sese divini consanguinitate conjuncti.*

X. LABAN. GEN. XXXI.

ARG. *Laban fugientem Jacobum affecutus, cum eo jurgatur; deinde fit inter eos foedus.*

Laban, Jacobus, Rachel.

QUAE ratio impulit te, ut, inscio me, abduceres meas filias, tanquam ferro partas? Cur clam et nesciente me aufugisti, neque fecisti me certiolem, ut prosequerem te voluptate carminum, tympanorum, cithararum? neque permisisti mihi, ut oscularer meos natos, et natas? Stultè sanè fecisti. Eterat mihi in manu nocere vobis. Sed Deus vester patrius heri monuit me, ut caverem ne te offenderem ullà re. Verùm esto, profectus sis sanè prae desiderio quod capiebas è domo paterna: Deos verò meos cur furatus es? J. Illud feci adductus metu, vetitus ne tu eriperes mihi tuas filias. Quod autem attinet ad tuos Deos, si quem penes inveneris eos, per me quidem plectatur capite. Noscita praesentibus necessariis nostris, si quid tui est apud me. L. Rectè dicis. Perscrutabor vestra

tabernacula. J. Non recuso quo minùs vestiges omnia. R. Video me esse in magno periculo. Nam Laban pater meus conquirat per omnia tentoria suos Deos penates, quos ego furata sum, meo viro nesciente. Quòd si factum deprehendetur, concitavero magnas turbas. Comminiscenda aliqua fallacia est, et quidem subito: nam meus pater jam aderit hic. Probè: inveni viam: obruam eos in hoc stercore camelino, deinde sedebo super: facile eum fallam. L. Rimatus sum acerrimè tabernaculum Jacobi, tum Liae, tum duarum ancillarum: nusquam inveni. Restat tabernaculum Rachelis: in quo si non erunt, mirabor. Haec omnia sunt mihi perferenda. Hic quidem non sunt, neque hic. Quid sub hac culcitra? tantundem. At in hoc angulo erunt: at non sunt. R. Noli aegre ferre, domine, quòd non possum assurgere tibi: nam sum in menstruis. L. Perquisivi omnia diligentissimè: sed nusquam comperi meos Deos penetrales. J. Quodnam concepi tantum scelus, aut quod facinus admisi in te, ut tu me sic persequerere? Scrutatus es omnia mea utensilia: ecquid invenisti de ulla supellectile tuae domùs? Pro me huc coram necessariis utriusque nostrum, ut ipsi judicent de utroque nostrum. Jam viginti annos egi apud te; tuae oves et caprae nunquam fuerunt infœcundae; non comedi arietes tuae oviliarum; mihi ad te retuli ereptum feris; ipse semper praestitisti damnum; tu mihi semper imputasti: si quid per furtum amissum est, tam interdum, quàm noctu, meo periculo amissum est. Denique ea fuit mea conditio, ut et de die conficerer aestu, et de

nocte gelu; et interea somnus abesset ab oculis
meis. Jam hic mihi vigesimus annus agitur, cum
sum domi tuae. Servivi tibi quatuordecim annos
pro tuis duabus filiabus; sex autem pro ovibus
et capris; cum tu interea mutavisti mihi merce-
dem decies. Quod nisi Deus patrius; videlicet
Deus Abrahami, et terror Isaaci, affuisset mihi, tu
quidem dimisisses me vacuum. Sed respexit ille
miserias et labores, quibus sum perfunctus; id
quod heri satis ostendit. L. Meae sunt hae filiae,
mei filii, meum pecus; denique quicquid hic vides,
meum est. Et nunc quo pacto optimè consulam
meis his filiabus, et filiis quos pepererunt? opinor,
si ego et tu feriemus foedus, quod sit testimonio u-
trique nostrum. J. Optimè. Ego hic erigam cip-
pum ex hoc saxo; vos mei propinqui accumulate
lapides. Capiamus cibum super hoc tumulo. L.
Hic hodie tumulus erit medius testis inter me et
te. J. Perplacet. Atque ex hac te vocetur Galaadus.
L. Aut etiam mispa, ut significet Deum aspec-
tuum quid fiat à me et te, quum discefferimus al-
ter ab altero. Quod si tu eris durus meis filiabus,
aut si duces alias in matrimonium praeter eas, tum
haec pacta perinde sunt, atque si nulla facta sint.
Atque hujus quidem rei testis esto Deus utrique.
Vides hunc tumulum, vides et hunc cippum, quem
exstruxi inter me et te? Hic tumulus et hic cip-
pus testes sunt, neque me adversum te, neque te
adversum me, transitorium eos ad nocendum. De-
us Abrahami, et Deus Nachoris utriusque patrius,
sunt nostri vindices. J. Ego conjuro per terrorem
mei patris Isaaci. Atque ut haec sint ratissima, fa-

ciam hodie sacrificium in hoc monte, ad cujus epulas vos omnes invito. L. Condicimus.

SENT. *Deas suos tuetur ab adversariis.*

XI. JACOBUS REDUX. GEN. XXXIII.

ARG. *Jacobus ex Mesopotamia rediens Esau fratrem donis pacat.*

Esau, Jacobus.

O SALVE multum, mi frater charissime! J. Salve tu plurimum, germane mihi optatissime! E. Ut te libenter amplector post longum spatium temporis? J. Et mihi profecto jam diu nihil fuit jucundius, quàm nunc videre te incolu- mem. Itaque prae gaudio non teneo lachrymas. E. Nec ego possum non flere: ita totus laetitia gestio. Sed quid sibi vult iste grex mulierum et puerorum, quos tecum ducis? J. Uxores sunt et liberi, quibus me Deus, quae sua est liberalitas, ditavit. E. Quid autem sibi vult totus ille grex, quem offendi veniens? J. Volui te eo dono mihi placare. E. Satis multa habeo, frater, habe tibi tua. J. Ne repudia me, quaeso; si te mihi propitium habeo, accipies à me munusculum. Nam quòd vidi faciem tuam, videor mihi vidisse numen quoddam: nec mirum, qui mihi tam facilis fueris. Itaque quaeso, ut accipias à me munusculum, quod ad te adductum est: postquam Deus pro sua benignitate tam multis bonis me cumulavit, ut nulli re caream. E. Quando urges tantopere, accipio, etsi nihil opus erat. Age, eamus, ego ibo unà tecum. J. Scis pueros esse teneros, ovesque, et cap-

tas, et boves praegnantēs : quòd si fatigentur vel unum diem, actum est de ovibus et capris omnibus : interibunt. Sed, amabo, i prae, ego pergā clementer et placidè, prout postulant ea, quae prae me duco, ipsique pueri, donec veniam ad te in Seir. E. Saltem relinquā tibi aliquot ex meis comitibus. J. Quid opus? Gere obsecro mihi morem.

SENT. *Potentiorum ira comitate et submissione est lenienda.*

XII. JOSEPHUS VENDITUS. GEN. XXXVII.

ARG. *Josephum ob invidiam vendunt fratres mercatoribus Ismaelit.*

Simeon, Levis, Reuben, Josephus, Judas, mercatores

FECIT vobis somniator ille. Agite, occidamus eum, dejiciamusque corpus ejus in aliquam specum. L. Sed quid renunciabimus patri de eo? S. Devoratum esse ab aliqua fera. Videbimus quorsum evadant ejus somnia. R. Impium sit maculare manus sanguine pueri, idque fratris. Deducimini ab ista mente. Nihil potestis gravius consulere in nos, aut in patrem nostrum. S. Unde tibi incessit ista nova religio? Vis ergo sinamus eum vivere, qui suis insomniis portendit nos omnes, ipsosque adeo parentes, fore sibi supplices? An non dignus est qui eat somnium apud inferos? R. Frater, si ita futurum est, qui caveas? sin minùs, quid times? Usque adeone indignum tibi videtur, si puer imperitus somniavit? Quid potest esse culpa in somniis? Postremò si adeo obfirmastis animum,

neque potestis avocari ab isto consilio, est hic puteus sine aqua: saltem abstinete manus, demittite in puteum: culpa erit aliquanto minor. S. Reuben, tu videris. Nobis certum est perdere puerum. Jo. Plurimâ salute vos imperio. fratres amantissimi. S. At nos te malo maximo impertimus, qui somnias te coli à fratribus, quos nunc salutas tam blandè. Agite, discindamus vestem hanc versicolore, quâ pater eum ornavit, delicatulum puel- lum. Jo. Hei mihi! quid cogitatis mihi facere? L. Necabimus. Jo. Ah! ne facire. S. Stat sententia. Jo. O fratres charissimi! per Deum optimum maximum, per communem nostrum parentem qui conficietur moerore, obsecro, obtestor, quid feci? quod est meum scelus? quae mala mens vos agit? S. Frustra rogas. Jo. Fratrem vestrum? S. Certum est. Jo. Ah, vester sum, vester sum frater! S. Surdo canis: demittite. R. At ego subduco me hinc, non sustineo adesse in tam tristi spectaculo. Jo. Heu me miserum! quò detrudor? nimirum ad manes. O pater, pater, quàm tristem nuncium accipies de filio! in quanto luctu trahes vitam! Juda, obsecro tuam filiam, miserere mei, miserere parentem! L. Sedeamus hic meridiaturi. Ju. Video mercatores quosdam venientes vultis auscultare mihi? Quid profuerit nobis cruenta caedis fratris nostri? Vendamus eum potius Ismaelitis, quos videtis venientes. Ne afferamus hostiles manus fratri. Abstineamus à sanguine. Nam certè frater noster est, procreatus eodem semine. Agite, finite vos exorari. L. Rectè ait. S. Sed ne fortè. Ju. Frater, ne metue, amittes cum ven-

ditione, non minùs quàm nece. L. Ita est; accedit etiam quaestus ex venditione, quem quaestum vittemus, si eum necaverimus. S. Sino, fiat. Ju. Heus mercatores, vultisne emere puerum quendam elephantem? V. Fortasse: fac videamus. Ju. Extrahite eum è puteo: empturi sunt. Jo. Nunc quidem mihi pereundam est, video, extrahor ad caedem. Ju. Ne trepida, non necaberis, sed venderis. En vobis puerum lepidà formà, Hercle bellum et ingenuum. M. Quanti eum indicatis? Ju. Triginta argenteis. M. Accipimus: accipite pecuniam.

SENT. *Invidia homines impellit ad quodvis facinus. Et Deus quidem suos non deserit; sed, ut exploret, in extremos angores venire patitur.*

XIII. JOSEPHUS CAPTIVUS. GEN. XI.

ARG. *Josephus Captivus interpretatur somnia praegustatoris et pistoris Pharaonis.*

Josephus, Praegustator Pharaonis, Pistor.

QUID accidit, ut hodie vultu sitis adeo moesto? Pr. Somniavimus uterque, et caremus conjectore. J. At habet Deus conjectores. Agite, narrate mihi. Pr. Videbar mihi in somnis videre ob oculos vitem, ex qua tres palmites orirentur: quae deinde, quasi germinaret, produxit florem, unde uvae plenae racemis maturecebant. Erat autem mihi in manu poculum Pharaonis: itaque cepi uvas, easque in id expressi, deinde tradidi ei in manum. J. Haec est interpretatio. Tres palmites, tres dies sunt. Hinc ad triduum Pharae

jubebit te produci è carcere, restituetque in locum muneris pristinum, stabisque ei ad cyathos, ut antè. Quamobrem ubi adeptus fueris hoc tantum bonum, facito, quaeso, ut memineris mei, praestesque mihi hoc beneficium, ut facias mentionem mei apud Pharaonem, meque extrahas ex hac domo. Nam surreptus sum clàm ex terra Hebraeorum, neque hic quicquam feci quamobrem compingerer in carcerem. P. Rectè sanè interpretatus es. Sed audi meum quoque somnium. Tria alba canistra erant super capite meo, in quorum summo inerant Pharaonis omnis generis cibi pistorii, quos inde aves comedebant. J. Accipe conjecturam. Tria canistra, tres dies sunt. Ab hinc tres dies jussu Pharaonis securi ferieris, atque in crucem tolleris, ubi alites vorabunt tuum cadaver.

SENT. *Deus piis arcana detegit, idemque viam ad eorum salutem saepe longè antè praeparat.*

XIV. JOSEPHUS CONJECTOR. GEN. XLI.

ARG. *Josephus interpretatur Pharaoni duo somnia. ob eamque causam Pharaos praefecit eum toti Aegypto.*

Pharaos. Josephus.

SOMNIAVI quiddam quod nemo mihi potest interpretatione explicare. Te autem audio esse conjectorem somniorum, ideoque te accersivi. J. Equidem is sum, per quem Deus interpretetur somnium tuum, Pharaos. Itaque narra. P. Videbar mihi altare ripae fluminis, atque ex eo exierunt septem vaccae bene habitae, et pulchrae visu, quae

pascebantur in carcere. Ecce autem deinde septem aliae graciles, et deformes supra modum, et tenui corpore, quales nunquam vidi in Aegypto, quae devoraverunt priores: quas cum demisissent in sua viscera, tamen id non apparebat: adeo semper macie deformes erant, ut prius. Ego somno solutus sum. Deinde rursus oppressus somno, videbar videre septem spicas crescentes in uno calamo, opimas, et formosas: secundum quas succrescebant totidem aliae graciles et tenues, et exesae uredine, quae devoraverunt septem illas generosas. Haec ego indicavi conjectoribus; sed nemo est qui possit mihi explicare. J. Somnium tuum unum est, Pharaon. Deus praemonet te eorum quae facturus est. Septem vaccae generosae sunt septem anni: septem spicae opimae, idem volunt: unum idemque somnium est. Septem verò vaccae et spicae tenues, septem alii sunt anni, quibus fames vigeat. Hoc id ipsum est quod dixi: Deus quod facturus est, tibi indicat. Sic habeto: septem annos proximos futuros esse fertilissimos frugum terrae, praefertim in Aegypto: quos sequentur alteri, ita infestis penuria omnis cibi, ut laeta illa ubertas priorum sit omnino consumenda fame. Tantâ, inquam, laborabitur penuriâ, ut tantae rerum abundantiae ne vestigium quidem ullum supersit. Nam quod bis somnasti, id ideo factum est, ut intelligas omnino decretum esse Deo ita facere, idque brevi. Quare despicere Pharaon, virum aliquem scientem et peritum, quem praeficias Aegypto. Praeterea curatores et aediles annonae, qui legant quintas in Aegypto, cogantque quàm maximum nume-

rum frumenti, his proximis septem annis uberibus, quod condant nomine tuo in urbes. Ita fiet, ut proximo septennio duplas consequaris annonas, quibus Aegyptus defendatur à fame et pernicie altero septennio. P. O salutare consilium et dignum homine sapientissimo. An quisquam hodie est, qui aequè spiret numen, atque hic? Ergo cùm Deus indicet tibi. Iosephe, tantas res, non est dubium quin tu sis prudentissimus et sapientissimus omnium. Itaque jam nunc volo, ut sis gubernator domûs meae, utque omnis meus populus pareat imperio tuo. Major ero te folio tantùm. En, trade tibi curam, et gubernationem totius Aegypti: atque ad confirmationem hujus rei, hunc annulum detractum meis digitis induo tuis: teque dono hâc veste byssinâ, et hoc torque aureo: jubeoque te vehi curru primo secundùm meum, et volo proclamari ante te: congenulate. Ne vivam Pharaon, nisi tu unus eris in tota Aegypto, cujus injussu non audebit quisquam vel mutire. Deinceps jam non vocaberis Iosephus, sed Saphnathopaneas, ut nomine ipso pollicearis interpretationem obscurorum. Atque ego tibi despondeo Asnatam, filiam Potipherae pontificis Heliopolitani. J. At ego tibi, Rex, pro tantis beneficiis, habeo gratiam quantam maximam possum: daboque operam, Deo volente, ut nec te mandati, nec me recepti muneris poeniteat.

SENF. *Deus pios post dolores et infamiam, mirâ arte evehit ad voluptates et honores: Quod si non omnibus piis accidit in hac vita; at in futura accidet. Nam prima pars vitae Iosephi, quae*

calamitosa fuit, umbra est hujus vitae piorum; altera verò futurae. Atque idem dico de Jacobo et Davide. Ad gaudia venit per dolores; ad honorem, per infamiam; ad dulcedinem, per amaritudinem; ad altitudinem, per humilitatem; per mortem, ad vitam.

XV. JOSEPHUS AGNITUS. GEN 44. ET 45.

ARG. Filii Israelis revocati de via jussu Josephi, furti simulatè accusantur; tandem Josephus sese iis aperit.

Praefectus domûs Josephi, Filii Israelis, Reuben, Judas, Josephus

RESTATE, viri, Deus, vos appello; sistite gressum. Hoccine est humanum factum, aut dignum hospitibus, pensare bonum malo? An nesciebatis eum esse, quâ herus est solitus potâre? An etiam sperabatis eum ignoraturum, qui est divinus? Male omnino à vobis factum. P. Quid tibi vis, homo, cum tua ista iracundia? aut quid nos accusas? P. Ita vos Deus amet, ut nescitis. F. Nam qui sciamus? P. Suffurati estis pateram heri mei. Scitis nunc? At etiam ut fingunt vultum? JU. Pace tuâ dixerimus, vir optime: absit procul à nobis istud facinus. Tute scis, ut reportaverimus ad te usque è finibus Chananaeorum, argentum repertum in ore saccorum nostrorum: tantum abest, ut sustulerimus è domo domini tui aurum aut argentum. Ita tecum agemus: si quem penes deprehensa fuerit patera, ipse moriatur, nos omnes perpetui servituti addicamur. P. Imò agemus mitiùs. Qui fuerit convictus furti, mihi servus esto: cæteri li-

beri discedunto. F. Placet, deponamus sarcinas ocyùs. Hem, scrutare ut libet. P. Placet conquerere à maximi sarcina, ad minimi. Hic quidem non est, neque hic: sed profectò invenietur. Ubi ubi est, diu celari non potest. Euge, manifestum furtum. Hic est in sacco minimi natu. An etiam nunc potestis negare? deprehendine ego furem manifestarium? F. Aperta res est, perimus funditùs. Heu rem miseram et luëtuosam! An ulli unquam mortales fuerunt aequè infortunati, atque nos sumus? Ju. E quidem nequeo satis mirari. Atat, data nobis sunt verba: redeamus propere omnes ad Saphnathopaneam, si ulla tuperest spes salutis. Ah pater pater, quàm metuo malè, ne tibi accidat, quod metuebas tantopere! Jo. Quod facinus fecistis, hospites? An ignoratis me unum eorum esse qui divinant? Ju. Quid dicemus, domine? quid loquemur? quam causam afferemus? Deus patefecit peccatum nostrum: ecce nos tibi servos, unà cum eo, apud quem inventa est patera. Jo. Bona verba: imò ipse unus mihi serviet, vos redite salvi ad patrem vestrum. Ju. Quaeso, ut liceat mihi cauca loqui apud te, cum bona venia: nam tu quidem es alter Pharaò. Cùm primum huc venimus, ut tute scis frumentandi gratià, rogasti numnam esset nobis pater aut frater. Nos respondimus, patrem esse nobis senem, fratremque natum jam annoso patre, cuius item germanus alter excessisset vità: illam tum solum restare domi cum matre, patrique esse ciarissimum; et tu jussisti fratrem illum adduci ad te, quòd diceret velle te videre. Nos respondimus, patrem

non posse carere eo, quin moreretur prae moerore. Tum tu interdixisti nobis aditu ad te, nisi minimus pater frater compareret nobiscum. Nos retulimus omnem rem patri. Cumque juberet nos redire huc eadem de causa, negavimus venturos sine fratre. Pater dicere, ex duobus filiis, quos suscipisset ex uxore, alterum à feris devoratum esse, nec postea vitum sibi: alterum se peresse, qui si abduceretur à se, et aliquid humanitas accideret ei, nos fore in causa ut senex misere interiret. Nunc si revertar ad eum, neque reducam puerum, quem unicè amat, simulatque viderit me, morietur: atque ita fuerimus auctores miserrimae mortis patris nostri, ejusque senis. Atqui ego vas factus pueri sistendi. Quare obsecro, ut ego potiùs serviam servitutem apud te pro puero: ipse redeat domum cum fratribus. Neque enim sustineo redire ad patrem sine puero, ne videam mala quibus afflictabitur. Jo. Enimvero jam non contineo me, nec possum amplius dissimulare. Vos exite omnes foras. O fratres mei! ego sum Josephus. Obsecro, estne superstes pater? Quid oblopuistis? amplectimini me. Oh! non contineo lachrymas. Ego sum Josephus germanus vester, quem vendidistis mercatoribus euntibus in Aegyptum. Proinde ne angimini, neve dolite, quòd me vendideritis. Nam hoc totum profectum est à providentia Dei, qui voluit ut huc antevenirem. Etenim duo anni fame infesti elapsi sunt: superest adhuc quinquennium, quo neque sementis fiet, neque messis. Quamobrem Deus praemisit me in haec loca, quò sciebat vos esse venturos, ut esset qui servaret vos, pater-

namque domum. Itaque non vos, sed Deus misit me, qui efficit ut essem Pharaoni pater, toti ejus familiae dominus s. universis Aegyptus princeps. Quocirca proficiscimini continuo ad patrem, et narratote ei, me esse et vivum, et magnum, atque gratiosum: proinde ne cunctetur commigrare ad me una cum tota domo, et pecoribus. Supellectilem ne moretur: plurimam enim hic esse. Nam aliam vos in terra quadam feraci, non procul hinc. Ecce vos videtis oculis vestris, videt charissimus frater Benjamin, ut colloquar vobiscum meo ipsius ore: licet agnoscatis, et omnia renunciatis patri. O mi Benjamin! beneone ego te? ut libenter amplector charissimum mihi capitulum. Agite, amplectar vos omnes. Salvete fratres, redditi mihi post longum tempus. F. Salve et tu frater mitissime.

SENT. *Deus est mirificus: etiam peccata suorum convertit ad ipsorum salutem.*

XVI. MOSES EXPOSITUS. EXOD. II.

ARG. *Moses infans à matre expositus, reperitur à filia Pharaonis, et matri ignoranter traditur alendus.*

Jacobeda mater Moysi. Maria soror, Thermuthis filia Pharaonis, Ancilla.

HUC utique evasimus clanculum, et jam pervenimus ad flumen. Nunc exponendus est hic infans puer, ne Pharaeo resciscat eum esse servatum à nobis, contra suum mandatum atque voluntatem. Nam quòd servavimus eum jam tres menses, fecimus cum magno periculo. Sed melius

erat venire in discrimen etiam de vita, quàm sinere
necari tam formosum puerum. O crudelem re-
gem, qui iusserit interfici omnes partus mares!
Quàm multi sunt perempti jussu ejus in ipso in-
gressu vitae! Quae est unquam audita tanta im-
manitas? infantes jugulari in ipso limine et ingres-
su vitae? O mi fili ole! ego mater misera cogor
exponere te hîc in papyro: te, quem tuli utero,
quem peperî, quem per tres menses occultavi, et
occultarem adhuc, si possem. O rem acerbam!
mene separari à te, sine ulla spe tui unquam vi-
dendi? Quid me futurum est? quid te autem,
fili, quem hîc des ro? Verùm cum non possimus
quod volumus, vel mus quod possumus. Quod
meum fuit, feci: ut te occultum haberem. Nunc
commendo te clementiae et providentiae divinae.
Vale, mea deliciae, vale, mi fili ole. M. Mater,
ego hîc manebo in occulto, si tu permittes, ut vi-
deam quid futurum sit. J. Permitto, et domum
redeo. T. Hic est flumen, quò venimus ad lavan-
dum. Vos pedisse quae hîc inambulabitis secundùm
flumen: ego cum ancilla concedam in hunc reces-
sum amoenum et occultum. Sed quid video in pa-
pyro? ancilla, vise quid sit. V detur mihi esse ci-
sta. A. Et rectè videtur, hera: et quidem est o-
blita bitumine et nice. T. Adfer eam huc. Ape-
riamus. Ah miselle! puer est vagiens: miseret
me ejus. Ex pueris Hebraeorum est. M. Venio
in summam spem conservandi pueri. Accedam.
Salve domina. T. Quid tu ais? M. Vise ut ac-
cerfam tibi nutricem ex Hebraeis, quae nutriet
tibi puerum? T. Bene dicis, accerse. M. Jam

hic aderit. T. Bonis auspiciis huc descendi. Habeo puerum quem curabo educandum pro meo. Nihil potuit accidere mihi optatius. Neque vereor offendere meum patrem, in re tam pia et humana. Ah! scelus est jugulare partus recentes. At quam elegans est? quam bene natus? Nonne flagitium est necare tales pueros? M. Sic tibi adduco nutricem, domina. T. Mulier, tu educabis mihi, et enutries hunc puerum. Ego tibi solvam mercedem, J. Faciam.

SUNT. *Quos Deus servare vult, eos quidem in summa pericula venire patitur, at non perire.*

XVII. DUMUS. EXOD. III, ET IV.

ARG. *Jehova de dumo ardente al'loquitur Mosem, eumque mittit in Aegyptum, ad liberandos Israelitas ex servitute.*

Moses, Jehova.

DEUM immortalem! quid monstri video? dumum ita ardentem, ut tamen non consumatur? Libet videre quid hoc sit rei. J. Moses, Moses. M. Quid est? J. Locis hic sacer est, noli accedere huc. Detrahe tibi calceos de pedibus. Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Jacobi. Vidi angustias populi mei qui est in Aegypto, gemitumque audivi, quem exprimit violentia exactorum operis. Noxi labores meorum. Itaque descendi, ut eripiam eos è manibus Aegyptiorum, abducamque ex illa terra in terram bonam et amplam, abundantem lacte et melle, quam incolunt Chananæi, Hit-

taei, Amoraeci, Pherezaci, Hevaei, et Jebusaci. Et nunc volo mittere te ad Pharaonem, qui educas populum meum, posteros Israëlitis, ex Aegypto. M. Nam quis ego sum, ut adeam Pharaonem educamque Israëlitas ex Aegypto. J. Adero ego tibi, atque hoc signo intelliges te esse à me missum: Quum eduxeris eos ex Aegypto, coletis Deum in hoc monte. M. Age sanè, adivero Israëlitas, dixero me missum à Deo patrum ipsorum: Quod est, dicent, nomen ejus? Hic ego quid respondeam? J. **ERO QUI ERO.** Dices Israelitis, **Ero** misit me ad vos: dices, inquam, missum te à Jehova Deo patrum ipsorum, Abrahami, Isaaci et Jacobi: atque hoc esse nomen meum immortale, quo nomine volo notus esse in sempiternum. I modò, convocatisque senioribus Israeliticis, dicito te à me esse missum, qui tibi apparuerim: quique statuerim eos respicere, liberareque calamitate, quâ opprimuntur per Aegyptios, atque avehere in regionem longè omnium feracissimam. Ubi te audierint (audient enim) adibis tu, unà cum senioribus, regem Aegypti, quem admonebitis nomine Dei Hebraeorum, ut sinat vos procedere iter tri-dui per deserta, vestroque Deo sacrificare. Nec verò me latet, non permissurum, nisi vi coactum. Quare afflictabo Aegyptum miris modis, ut tandem amittat vos libens. Quin etiam ne abeatis vacui, ponam populum in gratiam cum Aegyptiis, perficiamque, ut mulieres egressurae exorent vicinas et hospites vasa aurea et argentea, et vestem: quae deinde imposita vestris liberis exportabitis, atque ita compilabitis Aegyptum. M. At enim non ha-

bebunt fidem dictis meis, negabuntque visum mihi Jehovah. J. Quid istud est, quod tenes in manu? M. Virga est. J. Abjice humi, quid nunc? quid est? M. Perii! serpens est. J. Ne fuge, sed prehende manu caudam ejus. Vides rursum virgam factam, ut credant tibi visum esse Jehovah. Age rursum, immitte manum in sinum tuum: educ: vides tam albam leprâ, quàm est nix? Nunc refer in sinum: educ: vides sanam esse iterum, ut est caeterum corpus? Quòd si primo signo non adducentur, ut fidem habeant tibi, at altero. Sin ne duobus quidem prodigiis persuasum eis fuerit, sumes de aqua fluvii: quam ubi fuderis in terram, fiet sanguis. M. Quaeso te, Domine, neque antea eram disertus, neque nunc sum post tuum colloquium: nam laboro titubantiâ oris, et tarditate linguae. J. Equis dedit os homini? aut quis facit mutum aut surdum? quis videntem aut caecum? An non ego is sum? I modò; ego moderabor tuae linguae tibi que suggeram quid sis dicturus. M. Obsecro, mitte idoneum aliquem. J. Enimvero odiosus es. Est tibi frater Aharon Levita: is bene disertus est, scio: quin procedet tibi obviam. teque viso, laetabitur animo. Ei tu praeibis verbis, quod voles: ego verò moderabor tuo ori et ejus: prae-monstraboque quid sit vobis faciendum. Ipse alloquetur populum pro te, eritque tibi pro ore, tu ei pro Deo. Feres etiam manu istam virgam, quâ edes portentia. Abi sanè.

SENT. *Deus voce balborum dejicit hostes suos.
Debet eloquentia servire pietati.*

XVIII. VITULUS. EXOD. XXXII.

ARG. *Moses pacat Jehovah iratum Israelitis ob aureum vitulum : ipse poenas illis irrogat.*

Jehova Moses, Josua, Aharon, Levitae.

ABI, descende. Jam enim depravati sunt populi tui, quos eduxisti ex Aegypto. Deflexerunt citò de via quam docueram : duxeruntque sibi ex auro vitulum, quem adorant, cui sacrificant : dicuntque Deum esse, à quo sint educati ex Aegypto. Video sanè populum esse intractabilem, et refractarium. Quamobrem sine me ut irascar, conficiamque eos, deducamque ex te gentem magnam. M. Cur exardeas irà in tuos, quos eduxisti ex Aegypto magnà vi, manuque validà ? an ut jactent Aegyptii, eductos à te malitosè, ut deleres eos in montibus ad internecionem, prorsusque tolleres è medio ? Quin omitte istam tuam iracundiam, atque ita, ut decet, remitte hanc noxam populo. Memineris Abrahami, Isaaci et Israelis, cultorum tuorum, quorum posteritatem jurasti te multiplicaturum ad numerum stellarum, daturumque ei terram illam, quam possideat in aeternum. JE. Jus oras : hem remitto. M. Facis, ut te dignum est. Ego verò descendo de monte, cum his duabus tabulis. JO. Quem clamorem audio ? Pugnatur in castris. M. Non est iste clamor urgentium vi, aut terga vertentium : sonum audio cantantium. Sed accedamus. Hei mihi ! quod flagitium video ? Totus, totus iracundià ardeo : valeant tabulae. Ah frater, frater ! quid tibi fecit hic populus, ut eum obligares tanto sce-

lere? A. Ne irascere, domine. Tute nôsti hunc populum, quàm sit perversus. Cùm flagitarent à me, ut facerem sibi deos, qui praeirent eis, (sefe enim nescire quid accidisset isti Mosi, à quo essent educti ex Aegypto,) jussi ut quod quisque haberet ornamenti aurei, detraheret sibi, et afferret ad me: quod etiam fecerunt. Id ego immisi in ignem, unde effectus est hic vitulus. Itaque vides eos nudatos ornamentis: id quod ideo feci, ut eos notarem ignominia apud hostes. M. Video. Nunc si quis à Jehova stat, huc ad me. Bene habet, convenerunt omnes Levitae. Agite nunc viri fortes, accommodate suum quisque enssem lateri: ite per tota castra: perimite suum quisque fratrem, amicum, proximum; nemini parcite. Nam ita jubet Jehova Deus Israelitarum. L. Ita fiet.

SENT. *Populus, si absunt boni magistri, facilimè labitur in gravissimos errores. Deus piorum precibus pacari se finit.*

XIX. CONQUERENTES. NUM. XI.

ARG. *Populus voluptates Aegyptias desiderat, fastidiens coelestem cibum. Et Jehova conquarenti Mosi pollicetur, sese illis suppeditaturum carnem, sed ad poenam.*

Populus, Moses, Jehova.

UTINAM nunquam emigrâssemus ex Aegypto. Quid enim agimus in hac vasta solitudine? quis dabit hîc nobis carnem, quâ vescamur? Nam cùm venit in mentem piscium, quibus immunes vescebamur in Aegypto, tum autem cu-

cumerum, peponum, porrorum, ceparum, alliorum, consenesimus, nihil ante oculos habentes praeter nescio quod manna. M. Hei mihi ! quas querimonias audio ? O Jehova, cur ita mihi adversus, ita à me voluntate alienus es, ut mihi imposueris onus totius hujus populi ? Nunquid ego populum hunc concepi ? nunquid peperì ? ut mihi jubeas eum ferre in sinu meo, quomodo fert nutrix alumnum, in terram quam jurasti majoribus ejus ? Unde mihi carnes ad tantum populum, qui eas à me cum fletu flagitat ? Non possum ego solus eum sustinere : est enim gravior quàm pro me. Quòd si isto modo agis mecum, interfice me potius, si quid apud te auctoritatis habeo, quàm ut feram hoc malum. J. Congrega mihi septuaginta viros, de senioribus Israelitis, quos scis esse senatores et primarios populi, eosque adducito ad oraculare tabernaculum, ibi adfuturos tecum. Ego descendam, et ibi colloquar tecum : demamque de spiritu quo tu praeditus es, quo eos afflabo, ut ipsi tecum ferant partem oneris populi, ne tu solus sustineas. Populo autem sic dicito ; Lustramini in crastinum, et vescimini carne. Fletus enim vester pervenit ad aures Jehovae, dum flagitatis carnem, et desideratis Aegyptum. Dabit vobis Jehova carnem, quam comedatis ; et comedatis non uno die, non duobus, non quinque, non decem, non viginti, sed ad menstruam diem, dum vobis exeat per nares, et faciat nauseam ; quoniam contempto Jehovâ, qui versatur inter vos, plorantes apud eum, conquerimini vos exiisse ex Aegypto. M. Sexcenta sunt millia peditum hujus

populi, qui adest mecum, et tu dicis te daturum eis carnes, quibus vescantur per mensem. Nunquid eis mactabuntur oves, et caprae, et boves, quae satis sint? Nunquid universi pisces maris congerentur, qui eis suppetant? J. Nunquid debilitata est Jehovahae manus? Jam videbis, eventurane promiserim, necne.

SENT. *Cupiditas rerum carnalium parit fastidium spiritualium. Et Deus carnalia petentibus interdum largitur; sed illa brevis voluptas parit longos dolores. Cum maximè explebuntur carnales voluptatibus, aderit poena.*

XX. CALEBUS. NUM. XIII. ET XIV.

ARG. *Populus, deterrentibus exploratoribus, desperat de expugnanda promissa terra. Quà re iratus Jehova, jurat non perventuros, exceptis duobus qui considerant, videlicet Josuà et Calebo.*

Exploratores, Calebus, Populus, Josua, Moses, Jehova.

VENIMUS in eam terram, Moses, et Aharon, et Israelitae, ad cujus explorationem missi sumus à vobis, et quidem abundat lacte et melle. Atque ecce vobis fructus illius terrae. Videtis quanta sit haec uva quae in palla portetur à duobus; videtis et haec malogranata, et ficus; Sed incolae habet fortes, et urbes maximas, easque munitissimas. Enaci quoque prognatos illic vidimus; Amalechitae ad austrum incolunt; Hettaei, et Jebusaci, et Amorrhaci, in montanis; Chananei

autem accolunt mari et Jordani. C. Ne dubitemus eò proficisci, et invadere illos fines; nam sumus futuri victores. E. Minimè verò; est enim populus ille fortior quàm nos; terra infausa, furorum habitatorum consumptrix, in qua non nisi immani staturâ homines vidimus. Quid quòd vidimus Enacinos, de genere gigantum? cum quibus comparati videbamus nobis esse locustae. P. Utinam aut in Aegypto mortui essemus, aut in hac solitudine moriamur. Cur enim adduxit nos Jehova in hanc terram ferro trucidandos mulieribus nostris et parvulis praedae futuris? Nonne satius nobis est repetere Aegyptum? Creemus nobis imperatorem, quo duce revertamur. Jo. Cavete Israelitae, ne quid faciatis, cujus vos post hac poeniteat. Terra, quam explorantes lustravimus, terra est bona in primis. Si nobis faverit Jehova, intromittet nos in eam, eamque nobis dabit, terram scatentem lacte et melle. Caeterùm ne rebellate contra Jehovam, et ne illius terrae incolas timite, quos nos praesidiis destitutos, adjuvante Jehovâ, conficiemus. Deponite metum. P. Lapidentur, lapidentur. Je. Quousque tandem irritabit me iste populus, Moses? quousque mihi fidem non habebit, tot miraculis per me editis apud eum? Quin eum peste illatâ excindo, ducturus ex te gentem majorem potentiorisque, quàm ista est. M. Ergo cùm audient Aegyptii, (quorum de medio vi tuâ eripueris hunc populum,) cumque audient incolae istius terrae, te, Jehova, qui in hoc populo versatus, ab eo conspectus sis praesens ipsius oculis: te, cujus nubes

supra cum steterit: qui praeiveris ei interdiu in columna nubis, noctu in columna ignis: cum, inquam, audient te hunc populum funditus delevisse; dicent te, quia nequiveris intromittere eos in terram, quam eis juraveris, trucidasse eos in desertis. Quare utere eccellente istâ virtute, Domine, de qua loquens ita dicebas: JEHOVA AD IRAM TARDUS: AD CLEMENTIAM PROPENSUS; CULPAM, ET PECCATA CONDONANS; IN POENA AUTEM IRROGANDA, PARENTUM CULPAM IN NÂTOS, [ET NEPOTES,] AD TERTIAM ET QUARTAM STIRPEM PERSEQUENS. Remitte, quaeso, culpam huic populo, ut tua benignitas postulat, atque ei ab Aegypto hucusque remisisti. JE. Remitto, ut postulas. Veruntamen ne vivam, nisi Jehovahae gloria replebit totum orbem terrarum. Nam eorum, qui viderunt meam gloriam, et miracula quae feci, tum in Aegypto, tum in solitudine, et me tamen tentaverunt jam vel decies, neque mihi obtemperaverunt; eorum, inquam, qui me irritaverunt, nemo videbit terram, quam juravi majoribus eorum. Sed Calebum meum (quoniam alio animo praeditus, quàm caeteri, mihi obsequutus est) introducam in terram, quam adivit, eamque possidebit ejus progenies. Cras revertimini in solitudinem, versùs mare rubrum. Etenim quem ad finem tandem audiam istius in me sceleratae multitudinis Israelitarum maledicta? Renuncia haec eis; Ne vivam (inquit Jehovah) nisi quemadmodum locuti estis, audiente me, sic faciam vobis. In istis desertis cadent càdavera vestra, et omnis vestrùm numerus,

quotquot recensiti supra vigesimum annum, murmurastis in me. Non intrabitis, inquam, in terram, in qua promisi me collocaturum vos. Excipio Calebum Jephonis, et Josuam Nunis filium. Parvulos quoque vestros, quos dixistis praedae futuros, introducam in terram, quam vos renuistis, eaque potentur. Atque interea, dum vestra cadavera per desertum labuntur, et consumuntur, liberi vestri ibidem poenas dabunt vestri meretrici, per quadraginta annos, quibus vos supplicio afficiemini pro numero dierum, per quos dies exploravistis terram: totidem annis ductis pro totidem diebus: sentietisque quid sit in me esse contumacem. Ego Jehova et dico, et sine dubio efficiam, ut hujus perversae multitudinis homines, qui contra me coierunt, consumantur, et intereant in hac solitudine.

SENT. *Nihil est perniciosius illis qui docent minora sperare quam ferunt promissa Dei; quibus tamen maxima pars hominum credit. Deus ignavos et diffidentes averatur atque deserit, confidentes verò juvat. Tantum quisque potest, quantum se divini ope posse credit, si modo est ejus fides, fundata in Dei promissis.*

XXI. BALAAMUS. NUM. XXII.

ARG. *Asina Balaami ab ipso, quia restiterat, verberata, loquitur: et Genius, qui ei in via obstabat, Balaamum alloquitur.*

Balaamus, Asina, Genius.

UT te Deus malè perdat, asina, quae me invitum de via avehis in agrum. At ego te

pro isthoc maleficio, onerabo ictibus, improba. Ary, ary. Quin ergo redis in viam? Nunc sumus inter duas macerias, non licebit tibi amplius declinare. Hei mihi! attrivit mihi pedem ad maceriam. At dispeream, nisi te malè multo plagis. Ary, ary, quid hoc monstri est? succumbit: at jam faxo te attollas: alioqui hic te contundam usque fuste. Hem. A. Quid in te commisi, ut me jam tertium caederes? B. Rogitas, improba? quae me hic ludificaris indigne? atque utinam mihi esset gladius prae manu: nam te hic jam confoderem. A. Nonne ego sum asina tua, cui tu semper haecenus inequitasti? Num quid tale solita sum facere tibi? B. Nihil. G. Balaame, cur cecidisti asinam tuam jam tertium? Ecce ego ipse veni tibi adversatum, quia hoc iter susceptum est contra meam sententiam. Asina verò ubi me vidit, declinavit me jam ter: quod nisi fecisset, profectò jam te interfecissem, eam verò sivillem vivere. B. Peccavi, fateor: sed non videram te mihi obvium in via. Itaque si hoc iter tibi displicet, revertar. G. Imò eas licet cum istis: veruntamen vide ut ea demum dicas, quae tibi suggerero.

SENT. *Falsi vates minus interdum vident quàm jumenta.*

XXII. TRANSJORDANINI. NUM. XXXII.

ARG. *Rubenenses et Gadini impetrant à Moſe ſedem trans Jordanem.*

Rubenenses et Gadini, Moſes.

HÆC regio, quam Iſraelitæ ceperunt, caeſis, Jehovah duce, incolis, regio eſt apta pecori alendo: nos autem habemus pecus. Quod niſi tibi moleſtum eſt, Moſes, liceat nobis poſſidere hanc terram, ut non trajiciamus Jordanem. M Scilicet fratres veſtri ibunt in bellum vos hîc manebitis otioſi? Cur deterretis animos Iſraelitarum, ne perveniant in regionem, quam ipsis Jehovah dedit? Ita nimirum fecere patres veſtri, quando eos ego miſi à Cadebarne ſpeculatum regionem. Cùm enim perveniſſent ad fluvium Eſcolem, vidiffentque terram, fregerunt deinde animos Iſraelitarum, ne irent in terram ſibi à Deo datam. Quare iratus Deus, eodem die juravit, nullum eorum qui egreſſi eſſent Aegyptum, qui modò exceſſiſſet vigefimum annum, viſurum terram, quam ipſe promiſerat Abrahamo Iſaaco, et Jacobo: eò quòd non paroiſſent ſibi: excepriſ Calebo et Joſuâ, qui parverant. Ergo iratus eos ductavit ultrò citròque errantes per deſerta quadraginta annos, donec tandem deſiit totum illud genus hominum qui offenderant Jehovah. Ecce autem vos exiſtiſtis pro patribus veſtris, qui augeatis numerum nocentum, ut ira Jehovahe in Iſraelitas incremento augeatur. Nam ſi deleteretis eos, ductabit eos adhuc per deſerta, atque ita perdideritis hunc populum. R. Aedificabimus hîc caulas pecudibus no-

stris, et urbes parvulis et imbellibus : nos verò in armis erimus parati ante Israelitas, donec collocaverimus eos suo loco. Nostri autem liberi et caetera turba ad bellum inepta, manebunt in urbibus muratis, ut sint tuti ab incolis terrae. Nec revertemur domum, quin priùs Israelitae venerint suae quisque in haereditatis possessionem. Neque enim cerneamus haereditatem cum eis trans Jordanem, quibus obvenerit cis Jordanem, orientem versùs. M. Si quidem re praestabitis, quod pollicemini verbis, armatique ad bellum, quotquot potestis ferre arma, Jehovah spectante, Jordanem transmittetis, non redituri nisi deturbatis à Jehova hostibus, terrâque subditâ Jehovahae imperio: si, inquam, ita agetis, revenietis postea purgati et Jehovahae et Israelitis : atque hâc quidem lege possidetote terram, Jehovahâ volente. Sin haec non feceritis, sic habetote, vos peccare in Jehovaham, vestrumque peccatum in vos recasurum.

SENT. *Quibus jam prospectum est, ii debent caeteros, quibus nondum prospectum est, adjuvare.*

XXIII. RACHABA. JOSUA II.

ARG. *Rachaba meretrix abditos apud se exploratores Israelitarum, clàm demittit per fenestram, pacta cum eis de salute sua et suorum.*

Ministri Regis Hierichuntis, Rachaba, Exploratores Hebraei.

RACHABA, nos sumus huc missi à Rege, ut abducamus homines eos qui diverterunt ad

te: venerunt enim gratiâ explorandae totius regionis: proinde vide, ut eos producas nobis. R. Ad me quidem venerunt homines quidam, qui cujates sint, me latet: ii, cùm vespere clauderetur porta, exierunt, nec scio quò se receperint. Si voletis consequi velociter, assequemini. Salva res est, abierunt. Nunc adeo hospites, quos ocului in tecto sub fascibus lini, ut eos servem beneficio meo. Heus, heus, hospites, dormitis? E. Non-dum. R. Attendite quae dicam. Non ignoro, Jehovaham dedisse vobis hanc terram: nosque omnes incolas hujus terrae percussos vestri terrore, abjecisse animos. Nimirum audivimus ut exsiccaverit Jehova mare rubrum, quò vobis pateret iter abeuntibus ex Aegypto: utque tractaveritis duos Reges Amorrhaeorum, qui trans Jordanem habitant. Schonem dico. et Ogum, quos delevistis funditus. Quae res ubi audita est, concidimus animis, nec jam quisquam est, qui audeat vel mutire in vos: propterea quòd Jehova Deus vester, Deus est tam suprâ in coelo, quàm infrâ in terra. Quocirca jurate nunc mihi per Jehovaham, si ego vos demerita fuero meo beneficio, vos quoque parem gratiam relatueros domui meae paternae: et mihi date certum signum, quo consuletis saluti mei patris, et matris, et fratrum, et sororum, et omnium quae habent; asseretisque vitam nostram à morte. E. Fidem damus: nec recusamus mortem, (modò ne indicetis nos) cùm Jehova traderit nobis hanc regionem, ni vos bonâ fide conservaverimus. R. Ergo hâc lege demittam vos per funem per hanc fenestram, quae prospicit rus.

E

Rectè est, evalistis. Nunc contendite in montes, ne incidatis in eos qui vos persequuntur: et ibi, dum redeunt, latetote triduum, post ituri. E. Attende diligenter, quae dicemus. Cùm ingressi fu-erimus hos fines, tu appendes funiculum istum rubrum de hac fenestra, per quam nos demisisti: convocabisque ad te totam vestram familiam. Quòd si quis è domo tua foras exierit, suo id periculo fecerit, nos aberimus à culpa. Quae verò erunt apud te, ea si quis attigerit, nos praestabimus damnum. Quòd si hanc rem palàm feceris, erimus liberi à jurejurando, quo tu nos obstrinxisti. R. Placet conditio. Valet. E. Et tu.

SENT. *Pios adversus impiorum injuriam abscondere pium est; et Deus hujusmodi officia remuneratur.*

XXIV. GABAONITAE. JOSUAË. IX.

ARG. *Josua deceptus à Gabaonitis, foedus pacif-
citur cum eis.*

Gabaonitarum legati, Josua.

ADSUMUS huc è sinibus remotis, Josua et Israelitae, missi ad faciendum foedus vobiscum, si vobis ita videtur. J. Fortassis habitatis in sinibus his: quod si est, non est nobis fas inire foedus vobiscum. L. Nos quidem parati sumus dedere nos in tuam potestatem. J. Cujates estis, et unde adestis? L. Adsumus ex terra admodum remota hinc, moti nomine Jehovah Dei vestri. Audivimus enim famam ejus, et quanta facinora ediderit in Aegypto, utque acceperit duos A-

morrhæos reges Transjordaninos, Sehonem He-
seboniorum, et Ogum Basanae, apud Astarota.
Hac de causa mandaverunt nobis nostri senato-
res, et universi nostrates, ut, sumpto viatico, ve-
niremus obviam vobis, oblaturi vobis servitium
nostrum, et pacturi foedus vobiscum. Atque ecce
panes, quos domi sumpsimus in commeatum, cum
sumus profecti ad vos, qui jam marcuerunt, mu-
cueruntque, ut videtis. Hae quoque lagenae, quas
replevimus novas, videtis ut sint lacerae. Vesti-
menta etiam, et calcei nostri, jam detrita sunt lon-
gitudine itineris. Quare nolite putare, nos medi-
tari dolum ullum: bonâ fide agimus: et, ut res
est, sic loquimur. J. Ergo componemus pacem
vobiscum, vosque conservabimus, et id jurejuran-
do confirmabimus.

SENT. *Et pii interdum falluntur. Nam quo
minùs sunt ipsi malitiosi, eo faciliùs credunt aliis,
eos existimantes ex suo ingenio. Itaque cavenda
piis est credulitas, et cum columbina simplicitate
conjungenda est serpentina astutia.*

XXV. JOSUA. JOSUAE. XXIV.

ARG. *Josuae concio ad populum, in qua comme-
morat Jehovae erga ipsos beneficia: et populus
se se Jehovae servitutum promittit.*

Josua, Populus.

A UDITE universi Israelitae, quamobrem jus-
serim vos huc convocari, et quid Jehova
Deus Israelitarum jusserit me vobis effari. Majo-
res vestri olim incoluerunt trans flumen, videlicet

Thara pater Abrahami et Nachoris, colueruntque Deos peregrinos. Jehova autem illinc evocavit Abrahamum, auctorem generis vestri, eumque perduxit per orines fines Chananaeorum, et auxit progeniem ejus, deditque ei Isaacum: Isacco autem Jacobum et Esaum. Esao assignavit Seir montem possidendum. Jacobus ejusque liberi descendunt in Aegyptum. Ibi cum excrevissent in gentem magnam, numerosamque et potentem, divexabantur ab Aegyptiis. Sed Deus Aegyptios mirè infestavit, tandemque eductos ex Aegypto Israelitas deduxit ad mare rubrum. Quò Aegyptiis, et quadrigariis et equitibus persequentibus eos, invocaverunt Jehovam, qui illos arcuit à vobis densâ quâdam caligine: immissoque mari eos demersit, spectantibus oculis vestris tam inaudita facinora. Cum autem diu mansissetis in solitudine, introduxit vos in fines Amorrhaeorum Transjordaninorum; eosque bellum vobis inferentes subegit vobis, eisque concisis, dedit vobis possessionem eorum agri. Exiit deinde Balacus, Sephoris filius, Moabitarum rex, qui vos bello lacefferet: accersivitque Balaamum filium Phegoris, qui vobis imprecaretur diras. Sed noluit Deus audire Balaamum, convertitque imprecationem ejus in faustam precationem, et vos tutatus est à manu illius. Ita trajecto Jordane pervenistis ad Hierichuntem, et bello resistentes Hierichuntios, et reliquos populos superavistis auxilio Dei, qui quasi missis ante vos vespis, egit vobis in fugam duos Reges Amorrhaeorum, nullo vestro vel ense vel arcu: vobisque dedit et agrum non vestro labore

cultum, et urbes ab aliis quàm à vobis aedificatas, quas incolitis: vineisque et olivetis, quae non se-
vistis, vivitis. Quibus de causis veremini Jeho-
vam, eumque verè et sincerè colite: et auferte
deos, quos majores vestri coluerunt trans fluvium,
et in Aegypto. Quòd si non placet vobis servire
Jehovae, dispicite hodie utrùm servituri sitis diis,
quibus servierunt conditores vestri trans flumen,
an diis Amorrhaeorum, quorum fines habitatis.
Nam ego quidem, et domus mea, serviemus Je-
hovae. P. Absit, ut, omisso Jehovah, serviamus
aliis diis. Nam Jehova Deus noster est. Hic edu-
xit nos majoresque nostros ex Aegypto servitute:
idem fecit in oculis nostris mira illa miracula, et
nos custodivit in omni itinere, quod confecimus,
et inter omnes nationes, per quas iter feci-
mus: fugavitque nobis omnes gentes, et Amor-
rhaeos incolas. Nos quoque colemus eum: est e-
nim Deus noster. J. Non poteritis colere Jeho-
vam: est enim Deus sacrosanctus, Deus rivalis
impatiens: non feret vestra delicta et peccata.
Quòd si, eo relicto, coletis deos peregrinos, aver-
tetur, et vos non minùs multis malis conficiet,
quàm ante bonis affecit. P. At eum colemus J.
Ergo testamini vos deligere vobis Jehovah ad co-
lendum? P. Testamur. J. Itaque tollite deos i-
stos peregrinos, et expiate animos vestros Je-
hovae Deo Israelitarum. P. Jehovah Deum nos-
trum colemus, et ei dicto audientes grimus. J.
Igitur consignabo haec literis, et erigam hoc in-
gens saxum sub hac quercu, quod testis erit, (ut-
pote quòd audiverit omnia Jehovah ad vos dic-

ta,) si fortè fregeritis fidem Deo vestro.

SENT. *Deo servatori, bonorumque datori, serviri debet.*

XXVI. Jael. JUDICUM. IV.

ARG. *Jael Sisaram, Chananaeorum ducem, dolo occidit.*

Jael, Sisara, Baracus.

DIVERTE ad me, Sisara: quò fugis? diverte ad me tutò. S. Bene mones. Sed ubi abdes me? J. Bono animo es: sub hoc centone, hîc latebis tutissimè. S. Amabo, da mihi paululum aquae, quod bibam: nam valde sitio. J. Imò lac dabo ex hoc sino, quod melius est aquâ. Hem bibe. Nunc quiescito, ubi texero te hac stragulâ veste. S. Sed sta ad januam casae, ut si quis me quaeret, neges hîc esse. J. Fiet. Nunc demum facinus edam majus foemineâ manu. Quid hoc? gestit animus, jubetque audere ulcissi hostem Dei et bonorum. Periiisti, Sisara: foemineâ vi, foemineâ manu interimeris. B. Quis mihi nunc, quis demonstrat, quò fugerit hostis? quem ego si affecutus fuero, dispeream nisi, ei animam eripio malis modis. Sed quò se furripuit? quò fugit? J. O Deum immortalem! quantum ego facinus feci! quantam laudem inveniet Jaël! Sed videone Baracum? ipse est: sectatur hostem jam jacentem. Barace, huc sis ad me, ut tibi commonstrem hominem, quem quaeris. B. Obsecro, estne is apud te? J. Videbis. B. Proh superi! quid video? Sisaram jacentem humi exanimem? Quis

hoc fecit? J. Mulieris factum vides. B. At non muliebri tamen. Sed quaeso tunc hoc fecisti? J. Ipsa res indicat. B. Video: sed narra, obsecro, quo pacto egeris. J. Vidi fugientem, jussi ut ad me veniret, eumque operui centone. Deinde cum jam quiesceret, cepi clavum, quem malleo adeggi in tempus ejus. Ille provolutus ad pedes meos efflavit animam. B. Utinam sic pereant quotquot adversantur Deo.

SENT. *Turpi morte digni sunt, qui Deo aut ejus populo adversantur. Debilius manu vincit Deus fortes.*

XXVII. GEDEON TRITURANS. JU-
DICUM. VI.

ARG. *Genius Gedeonem mittit ad debellandos Madianitas.*

Genius, Gedeon.

ADsit tibi Jehova, vir fortissime. GEN. Quaeso te, Domine, si adest nobis Jehova, cur tam dira patimur? Ubinam sunt tot ejus mira facinora, quae nobis narravere majores nostri, nos ab eo esse eductos ex Aegyptiis; cum nos nunc deferuit, et addixit Madianitis? GEN. Vade cum tua ista virtute, et defende Israelitas à Madianitis. Ego sum tibi auctor vadendi. GED. Amabo te, Domine, quâ tandem re defendam Israelitas, qui sum tenuissimus omnium Manassensium, et minimus totius paternae familiae? GEN. Adjuvante me, concides Madianitas ad unum. GED. Quaeso te, nisi molestum est, ut signo aliquo mihi confirmes, te eum esse qui mecum loquere. No-

li discedere hinc, donec redeam ad te, et expro-
mam dapem, quam faciam apud te. GEN. Praesto-
labor tibi. GED. Paravi omnia. GEN. Pone car-
nem, et panes non fermentatos super hoc saxo, et
effunde jus. GED. Hei mihi! ignis consumpsit
omnia: Jehovahae Genius est, me miserum! qui
viderim Genium Jehovahae. GEN. Salvus es: po-
ne metum, non ideo moriêre.

SENT. *Dei ope, quivis quidvis potest.*

XXVIII. GEDEON. JUDICUM. VII.

ARG. *Gedeon, delectu habito, dimissisque domum
imbellibus, castra, Madianitarum noctu explo-
rat: deinde cum trecentis militibus aggressus
profigat.*

*Jehova, Gedeon, Praeco, Phara, Madianita, al-
ter Madianita, Milites.*

GEDEON, tu nimis multos habes milites.
Quòd si cum istis copiis vinceretis hostes,
Israëlitae jactarent sese victoriam adeptos esse suo
marte: atque ita non ego laudarer, sed ipsi: id
quod detraheret meae gloriae. Proinde cura ut
proclametur in exercitu, ut timidi repetant do-
mum, et discedant ex monte Galaado. G. Prae-
co, indice timidis et caeteris discessum secundum
legem, ut nôsti. PR. Audite, audite milites. Si
quis aedificavit novam domum, neque dedicavit, is
domum repedato, ne si in praelio occubuerit, ali-
us eam dedicet. Item, si quis vineam consev-
vit, neque profanavit, domum repedato; ne si occu-
buerit, in praelio, alius eam profanet. Item si

quis uxorem desponsavit, neque duxit, domum repedato ; ne si in praelio occubuerit, alius eam ducat. Item, si quis timidus est et molli animo, domum repedato ; ne animi sui mollitie effoeminet animos aliorum. G. Rectè est, restant decem millia : discefferunt viginti millia. J. Sed ne sic quidem satis pauci sunt : nam quo pauciores erunt eo mihi gloriosior erit victoria. Deduc ista decem millia ad aquas : ego eos illic tibi probabo, et ostendam, quosnam velim ire tecum, quos item nolum. G. Agite milites, descendite ad aquas. J. Da operam ut quicumque lambent aquam linguâ, more canum, hos secernas ab eis qui ad bibendum procubuerint in genua. G. Ita factum est. Super sunt trecenti, qui ductâ ad os manu lamberunt aquam : reliqui omnes proni in genua biberunt. J. Per istos trecentos dabo tibi victoriam, Gedeon : et Madianitas tibi dedam. Quocirca jube reliquis omnibus, ut domum repetant. G. Ite domum, Israelitae, exceptis his trecentis ; et nobis relinquire commeatum et tubas. J. Gedeon, descende, dum nox est, ad castra Madianitarum, ut intelligas me ea tibi tradere. Quòd si solus descendere vereris, descende unâ cum Phara famulo tuo, ut audias quae dicentur ; ut ita confirmeris ad invadenda castra. G. Phara, descendamus clanculum in vallem, ut exploremus quid animi habeant hostes. PH. Placet. G. Cave, ne strepitum edas ; hic est via. PH. Tace, tace, here. G. Quid est ? PH. Jam non procul absumus à castris. G. Sic habet : audio stertentes : hîc sunt extremi armatorum. Sed tace, nescio quis loquitur. MA.

Scin' tu quid ego somniaverim ? AL. Sciam, si dixeris. MA. Panis hordeaceus videbatur mihi vovere se cum strepitu per castra Madianitarum, qui tandem delatus est ad tabernaculum ; quod validâ vi impulsus, et labefactatus, à culmine deiecit. AL. Vis tibi certò interpreter ? Ensis est procul dubio Gedeonis filii Joac Israelitae, cui in manum dedit Deus Madianitas unâ cum universis castris. G. Audisti ? PH. Atque equidem libenter. G. Satis habeo : nostra est victoria : redeamus ad nostros. Habemus tibi gratiam, Deus immortalis, qui nobis bene fortunas hoc consilium. PH. Non est dubium quin perierint Madianitae. O felicem noctem, et quovis etiam die clariorem ! G. Adeste viri, expergiscimini ; vicinus : Deus dat nobis castra hostium. Sed audite diligenter quae dicam. Distribuum vos in tres classes ; feretis singuli singulas tubas manu, testasque vacuas, et in testis taedas : sed videte ut imitemini me. Cùm venero ad extrema castra, facitote ut videritis me facientem : cunq̃ue audietis meam tubam, et eorum qui erunt mecum, vos quoque repentè colliditote testas ; sumptisque manu laevâ taedis, dextrâ tubis, clangitote, et magnum strepitum circum castra editote simulque proclamatote : *Jehovae et Gedeonis*. Auditisne ? MIL. Audimus et meminerimus. G. Vadamus. Jam ferè media nox est, ventum est ad ultimam partem castrorum : vos ambite castra. Sed excitantur custodes, clangamus propere. MIL. *Gladius Jehovae et Gedeonis*. JO. Paeon. G. O Deum immortalem ! quid video : Deus convertit ipsorum enses in ip-

fos : confodiunt sese mutuis vulneribus. MIL.
Ut cadunt crebri ! jam bona pars interiit, caete-
ri mandant se fugae, G. Fugiant ; instate viri,
urgete, consequimini, sectamini, ut è tanto nume-
ro nullus evadat.

SENT, *Christianum bellum (quod in Gedeoni-
co adumbratur) à voluntariis, non coactis, geren-
dum est ; et praestat esse paucos alacres, quàm
multos ignavos. Stulti duces milites numerant,
sapientes ponderant.*

XXIX. JEPHTHA, JUDICUM. XI.

ARG. *Jephthae persuadent senatores Israelita-
rum, ut se militiae ducem praebeat adversus
Ammonitas.*

Senatores Israelitarum, Jephtha.

MISSI sumus ad te, Jephtha, ab Israelitis,
ut à te postulemus, ut praebeas te nobis
ducem ad gerendum bellum contra Ammonitas.
Scimus enim te esse eo corporis et animi robore
praeditum, eâque peritiâ belli, ut nemo hodie
possit id praestare meliùs. J. Enimvero vos exe-
gistis me domo paternâ prae odio : cur nunc ve-
nitis ad me, rebus adversis ? Cur non potiùs re-
tinuistis me, cùm non egeretis ; ut esset vobis co-
pia mei, cùm egeretis ? S. Noli, quaeso, Jephtha,
meminisse injuriae. Si nos non rectè fecimus, qui
te expulimus ; tu rectè facies, si maleficium
pensabis beneficio ; et innocentiam tuam magis
commendabis. Quòd si nobiscum profectus fueris,
et debellaveris Ammonitas, constituemus te prin-

cipem omnium Galaaditarum. Atque ita fiet, ut tibi longè plus sit boni, quàm quanta fuit injuria. J. Ergo si revocatis me ad debellandos Ammonitas, et Jehova subegerit eos mihi : obtinebo principatum in vos ? S. Contestamur Jehovam, nos esse facturos isto modo. S. Persuasistis. Eamus.

SENT. *Praestantes viri, licet eis in praesentia non egeas, retineri debent in casus futuros.*

XXX. RUTHA. RUTH I.

ARG. *Noemim ex Moabitica discedentem in Israeliticam terram, quamvis dissuadentem, comitatur prae ejus amore Rutha, ejus quondam nurus.*

Noemis, Rutha et Orpha ejus nurus.

POSTQUAM Deus cepit misericordiam sui populi, (ut accepimus,) eumque levavit fame, quae coegerat me, et meum virum, et liberos confugere huc ad Moabitas, jam nihil est quod velim diutiùs agere in regione aliena. Sed vobis, meae nurus charissimae, censeo redeundum suam cuique in domum patriam, postquam estis privatae viris. Jam satis me comitatae estis. Ite sanè secundo Deo, quem precor ut vobis rependat pietatem, quâ usae estis in mortuos, et in me. Det, inquam, vobis Jehova, ut nanciscamini quietem suam utraque apud maritum. Amplectimini me, charissimae conjuges meorum olim filiorum. R. Heu nos miseræ ! ficcine disjungimur à te ? Ah non fiet, suavissima socrus : quin ibimus tecum ad tuos populares. N. Nihil opus est, meae filiolae : an putatis me ad-

huc utero edituram filios, qui futuri sint vobis viri? Revertimini potiùs, meae filiolae; abite. Nam ego quidem grandior sum, quàm ut sim apta viro. Sed fingite non abesse spem, meque tradi viro vel in proximam noctem, filiosque gignere: an estis expectaturae donec adoleverint? poteritisne tam diu durare sine viris? Non ita, filiolae: parendum est necessitati. Equidem valde angor vestro discessu, sed nolo repugnare urgenti Deo. O. Vera praedicas: melius est reverti. N. Sapis, amplectere me. Vale, mea quondam nurus. O. Vale et tu, mea quondam socrus. N. Vides, Rutha, ut tua fratria repetat patriam, et deos penates. Quid apud me haeres? revertere unà cum eà. R. Ne me urge de te relinquenda. Nam quò tu cunque ibis, ego ibo: ubi tu commoraberis, ego commorabor: communis mihi tecum erit populus, communis Deus. Tecum unà moriar, tecum unà humabor: ita omnino statui. Atque ita mihi habeam Jehovah propitium, ut una mors est me à te separatura. N. Postquam ita animum obfirmâsti, nolo improbiùs obsistere tuo studio. Eamus sanè, Deo bene fortunante.

SENT. *Beati qui Deum Deique populum anteponunt et parentibus et patriae: eos Deus largè remunerabitur.*

XXXI. BOOZUS. RUTH. II.

ARG. *Boozus comiter alloquitur Rutham spicas legentem, ejusque pietatem collaudat,*

Boozus, Messores, Curator messis, Rutha.

A Dsit vobis Deus, messores. M. Et tibi bene omnia secundet. B. Quae est ista puella, curator, quam hic video spicas legere? C. Moabitae est, quae huc sequuta est Noemim remigrantem ex agro Moabitarum. Ea rogavit, ut liceret sibi legere spicas post messores: id quod adhuc fecit à mane; tam paulum manet domi. B. Audi, filia, ne iveris in agrum alium ad colligendas spicas, neve hinc abieris; sed haereto hic apud meas ancillas; et videto ut sequaris eas, in quemcunque agrum ibunt messum. Ego vetabo, ne famuli sint tibi molesti. Quod si sities, petes potum ex iisdem vasis quibus ipsi hauriunt. R. Quidnam est in me, quamobrem digneris ita respicere me, cum sim peregrina? B. Perlatum est ad me, qualem tu te praestiteris erga tuam socrum, post obitum viri tui; utque, relicto utroque parente, terraque patriâ, contuleris te ad populum tibi antea ignotum. Quod factum Jehova, Deus Israëlitarum, rependet tibi cumulatissimo praemio, sub cuius quasi alarum praesidium tu te receperis. R. Agnosco tuam gratuitam benignitatem et misericordiam, qui tam comiter confirmes animum meum consolando; quum tamen indigna sim, quae vel in ancillarum tuarum numerum veniam.

SENT. *Pii favent piis, eisque benefaciunt.*

XXXII. DISCALCEATUS, RUTH. IV.

ARG. *Boozus, recusante altero propinquo, emit bona Noemis, Ruthamque ducit uxorem.*

Boozus, Propinquus Ruthae, Senatores.

HEUS, tu, qui hâc transis, adesdum, paucis te volo. PR. Quidnam id est? B. Confiste hic paulisper, dum evoco aliquot de senatoribus civitatis, qui transeunt per hanc portam, ut adsint nobis in hoc negotio; nam seria res est, egetque testibus. Heus vos, senatores; quaeso vos, ut accommodetis huc nobis aliquantisper vestram operam; non faciemus longiùs. S. Adsumus, dic quid velis. B. Partem fundi, qui fuit cognati nostri Elimelechi, venundat Noemis reversa ex agro Moabiturum. Hanc rem visum est mihi ut tibi significarem, ut, si empturus es, emas in praesentia senatûs nostri; sin minùs, indices mihi. Nemo est enim cognatus propinquior te: secundum quem ego sum. PR. Ego verò emam. B. Sed cùm fundum emes à Noemi, et à Rutha Moabitide, uxore demortui, emes eâ conditione, ut ipsam Rutham ducas in matrimonium, ut fuscites nomen illius in ejus haereditate. PR. Non licet mihi hâc lege emere, ne corumpam patrimonium meum: Eme tu, si vis, meo loco: mihi quidem emere non licet. Atque in hujus rei testimonium, accipe calceum meum de manu mea. Ego quemadmodum exui me hoc calceo, ita testor, me cedere tibi meum jus in hac re. B. Vos senes et populares, hodie mihi testes critis, ut ego emam omnia bona Elimelechi, et Chilionis, et Machlonis, à Noemi: utque mihi vin-

dicem in matrimonium Rutham Moabitidem, conjugem Machlonis, ut consulam nomini demortui in ejus haereditate, ne ejus nomen tollatur ex ejus consanguinitate et patria. Vos hodie testes nuncupo. SE. Testabimur. Faxit Jehova, ut mulier ista, quae est intratura tuam domum, tam sit foecunda, quàm fuerunt Rachel et Lia, quae duae prole instruxerunt domum Israeliticam: utque egregium quid facias in Ephrata, et tibi nominis famam compares Bethlehemae: fiatque domus tua similis domui Pharis, quem Judas sustulit ex Thamar, progenie tibi à Jehova datâ ex puella.

SENT. *Qui vult defuncti possessionem, habeat et viduam. Qui vult quod placet, habeat et quod displicet.*

XXXIII. SAMSON. JUDICUM. XV.

ARG. *Samson vinctus, ad Palaestinos deductus, abruptis vinculis, occidit maxillâ asini mille viros.*

Judaei, Samson, Palaestini.

AN nescis Palaestinos habere imperium in nos? S. Scio. J. Cur ergo incendisti segetes eorum, magno nostro malo? S. Par pari retuli. J. Atqui huc venimus, ut te vinctum dedamus eis. S. Siquidem jurejurando confirmatis, vos non illaturos mihi manus violentas, vinciatis licet. J. Fidem damus. S. Agite, colligate, ducite, abducite, quantum potestis. P. Euge, adducitur ille hostis noster capitalis, qui immisit sceleratas faces in segetes nostras: nunc nunc ulciffemur. Nun-

quam hodie effugies, Samson ; hic tibi finis adest vitae. S. Agite verò, si quid animi habetis, aggredimini vinctum : experiar tamen, si quid habeo solitarum virium. Euge. P. Periiimus, abruptit vincula : sed invadamus undique ; non evadet, praestemus nos viros. S. Sed unde mihi telum ? Ecce autem commodum sese offert haec maxilla asini, haec praebebit vicem clavae. Pugnate viri pro virili : sentietis qui vir sim. Hem tibi, qui primus me lacessis, primus perito. Et vos, qui hinc tam densè conglobati estis, sentite quae sint vires Samsonis, qui vincit inermis armatos. Heus, cogitatis pugnare pedibus ? quò fugitis ? Hinc adest hostis, ne prodite victoriam. Tu quidem hic jacebis : tu quoque adjungeris ei comes ; dormite. Euge Samson, quantam caedem fecisti ? Maxillâ asini quantam stragem edidi ? maxillâ asini prostravi mille viros.

SENT. *Qui Dei spiritu praeditus est, invictus est, frustra constringitur. Deus saepe vilissimis telis ulciscitur hostes suos.*

Dialogorum Sacrorum
SEBASTIANI CASTALIONIS
LIBER II.

I. ELIS. I. REGUM. III.

ARG. *Jehova Samueli praedicit, sese animadversum in domum Elis sacerdotis, qui in filios suos non animadverterit.*

Jehova, Samuel, Elis.

SAMUEL. Quid me vis? Accurram. Adsum vocatus à te. E. Non vocavi. Redi Cubitum. S. Fiet. J. Samuel. S. Adsum, Eli, nam vocasti me. E. Non te vocavi, fili; redi cubitum. S. Faciam. J. Samuel. S. Adsum, nam vocasti me. E. Atat, nunc demum intelligo quid sit. Discede cubitum. Quòd si te vocaverit, respondeto; Loquere, Jehova, audio. S. Faciam. J. Samuel, Samuel. S. Loquere, Domine, audio. J. Ego sum quiddam facturus in Israelitis, quod quisquis audiverit, prorsus obstupefcet. Sum enim aliquando importaturus in domum Elis omnia quae decrevi, et rem ad exitum perducturus; eique ostensurus, me persecuturum culpam ejus in ejus domum in perpetuum; qui cùm sciret filios suos malè audire, non animadverterit in eos. Quam ob causam juro, hanc noxam nullo unquam vel sacrificio, vel libamine, Elis posteritati remissum iri.

SENT. *Qui divinae voci non est assuetus, eam interdum esse putat hominis. Peccantes natos non*

punire, grave peccatum est. Parentum, quamvis bonorum, indulgentia perdit natos. Natos, qui verè et sapienter amat, castigat; sed ne quid injustè immodicè fiat.

II. SAULUS. I. REGUM IX.

ARG. *Saulus quaerens asinas patris, it consultum Samuelem vatem, et ab eo discit se futurum regem.*

Saulus, Puer, Puellae, Samuel.

ENIMVERO satis jam diu conquisivimus asinas, neque invenimus: revertamur domum, puer, ne pater meus, omissis asellis, sit sollicitus de nobis. P. Non censeo redeundum esse re infectâ. Aiunt esse divinum quendam et gravem virum in proximo oppido, qui quicquid dicit futurum, evenit. Conveniamus eum, si fortè indicet nobis id cujus causâ venimus. S. Sed quid offeremus homini? nam etiam pascuae exhaustae sunt perae nostrae, nec habemus quod dono demus ei: et ire vacuos religio est. P. Tace; est mihi in praesentia quadrans sicli argentei, quem dabo ei, ut indicet nobis quam viam insistamus. [* *Olim inter Israelitas qui ibant consultum Deum, dicebant se ire ad Videntem: nam qui hodie dicitur Vates, olim vocabatur Videns*.*] S. Rectè mones; eamus. Ingressiendum est hoc ascensu arduo. Sed video puellas, quae exeunt aquatum, adeamus eas. Heus puellae, an non hic est vates quidam? PUEL. Est; et quidem incidetis in eum, si pergetis, properate modò; nam hodie venit in oppidum,

quia populus facturus est rem divinam in facello. Simul ac introieritis in oppidum, offendetis eum, antequam ascendat in facellum epulaturus. Populus enim non inibit epulas ante adventum ejus, quoniam ejus est consecrare sacrificium: postea epulabuntur invitati. Itaque ascendite: non est dubium, quin inventuri sitis eum. S. Habemus gratiam: ascendamus in oppidum. SAM. Video adolescentem huc venientem unà cum puero. Nimirum hic est, quem heri praedixit mihi Deus venturum ex regione Benjamitarum, ut eum unctione creem Imperatorem Hebraeorum, ut eos vindicet ab injuria Palaestinarum. S. Amabo te, indica nobis domum vatis. SAM. Ego sum ille: conscendite ante me hunc collem, hodie epulabimini mecum: deinde dimittam vos manè, et indicabo vobis quicquid cogitatis cum animis vestris. Quod attinet ad asinas perditas tertio abhinc die, tu ne esto anxius de eis, repertae sunt. Sed quorsum de asellis? Ad te veniamus. Debes existimare, te esse columen totius nostrae nationis, omniumque salutem positam esse in te, tuâque domo paternâ. S. Quid ais? in mene, qui genus refero ad Jeminem? ortus ex obscurissima familia Benjamitarum, quae tribus est minima Israelitarum? SAM. Concedamus modò in hospitium: Deus providebit caetera.

SENT. *Deus opera sua inopinabilibus occasio-
nibus ad exitum perducit.*

III. SAMUEL. I REGUM XII.

ARG. *Samuel jam senex innocentiam suam, et Dei in Israelitas, beneficia commemorat; eorumque peccatum reprehendit qui regem sibi deposcerint: et impetrato divinitus tonitru, eos ad obedientiam cohortatur.*

Samuel, Israelitae.

EN ego vobis in omnibus obsecutus, regem creavi, deinceps jam vobis praefuturum. Nam me quidem jam senem esse, indicio est canities. Mei liberi inter vos degunt, et ego vobis jam ab ineunte aetate praefui. Hic adsum, respondete mihi coram Jehova, et coram ejus uncto, si cujus bovem aut asinum sustuli: si cui injurius aut violentus fui: si à quoquam praemium accepi, ut in ejus culpa conniverem, paratus sum vobis reddere. I. Neque injurius in nos, aut importunus fuisti, neque quicquam ab ullo accepisti. S. Testis est hodie apud vos, et Jehova, et Jehovae unctas, nihil habere vos quod me accusetis. I. Planè. S. Adeste igitur; placet vobiscum disputare, quanta Jehova, et Moysis et Aharonis creator, et majorum vestrorum ex Aegypto reditus auctor, tum in vos, tum in majores vestros beneficia, contulerit. Cùm migrasset Jacobus in Aegyptum, invocatus à majoribus vestris Jehova, Mosem misit et Aharonem, qui illos ex Aegypto educos in hoc loco collocârunt. Postea ipsius oblitos, emancipavit Sisarae duci exercitus Hazoris; tum Palaestinis et Moabitarum regi, à quibus bello vexati sunt. Deinde, invocantibus eis Jehovam,

peccatumque confitentibus, quòd, eo relicto, Baales et Altartam coluissent; et auxilium contra hostes orantibus, seque ei servituros pollicentibus, misit Jerubaalem, et Bedanem, et Jephtham, et Samuelem: per quos ita vos ab hostibus vestris undique vindicavit, ut in tuto essetis. Vos verò cùm videretis vos à Nahasso Ammonitarum rege invadi, postulastis a me, ut, mutato rerum statu, à rege vobis regi liceret: cùm Jehovah Deum vestrum regem haberetis. Igitur ecce vobis regem, quem delegistis, et efflagitastis: regem vobis praeficit Jehova. Si Jehovah Deum vestrum reverebimini, eique servietis, et dicto audientes sine contumacia unà cum rege vestro parebitis, bene vobiscum agetur. Sin minùs, et vos, et regem vestrum Jehovae manus impetet. Jam verò agite, videte quantam rem Jehova jam nunc in oculis vestris faciat. Tritici messis nunc est, quo tempore tonare aut pluvie in his finibus non solet. Atqui ego jam Jehovah exorabo, ut tonet atque pluat: ut intelligatis vos in Jehovah gravem culpam commisisse, qui regem vobis poposceritis. Jehova coeli terrarumque Deus, emitte nunc tonitrua et nimbum, ut hic populus suum peccatum agnoscat. I. Ut tonat! ut pluit! heu nos miseros! Supplica pro nobis Jehovae Deo tuo, ne pereamus: qui ad tot superiora nostra scelera hoc insuper adjecimus, ut regem nobis peteremus. S. Bono animo este. Vos quidem istà re graviter peccastis. Verruntamen nolite à Jehova deficere, sed eum toto pectore colite, neve desciscite ad vana ista, quae neque juvare possunt, neque defendere: sunt e-

nim vanissima. Neque enim destituet Jehova populum suum, propter sui nominis celebritatem, postquam semel coepit vos sibi populum habere. Ego quoque absit ut Jehovam offendam, aut pro vobis supplicare, vosque decente et rectâ viâ deducere intermittam. Tantum Jehovam metuite, eumque verè et totâ mente colite: videte enim, quantam rem apud vos fecerit. Quòd si peccatis indulgebitis, et vos, et rex vester peribitis.

SENT. *Iusti homines (qualis fuit Samuel) nemini faciunt injuriam. Magna est hominum erga Deum ingratitudo, qui toties, tam fide-liter à Deo defensi, tot beneficiis cumulati, tamen hominem regem sibi deposcant: digni sanè qui inclementi regi serviant, quando clementem repudiant. Im-mensa est Dei clementia, qui sic ingratos tamen non deserat. Multum valent apud Deum preces justorum, qui etiam alieno tempore vel pluviam possint impetrare.*

IV. SORTILEGIUM. I REG. XIV.

ARG. *Saulus Jonathanem filium suum vult occidi, propter gustatum mel contra votum populi. Sed populus eum prohibet occidi.*

Saulus, Populus, Jonathan.

HUC adeste omnes populi primates, despici-te et conquirite, cujus hodie culpâ fiat, ut Deus roganti mihi oraculum non reddat. Nam Jehovam ego Opt. Max. Israelitarum conservato-rem juro, si etiam Jonathan filius meus is fuerit, cum esse capite poenas daturum. Vos totus po-

pulus consistite istinc, ego et Jonathan consistemus altrinfecus. P. Ut libet facito. S. Jehova Deus Israelitarum age severè. Ducantur sortes. Atat, nos petit fors: alter nostrum sit oportet. Sortiamur. Oho Jonathan, fors indicat te. Indica mihi quidnam feceris? J. Gustavi paululum mellis de capite hujus baculi quem in manu habebam: quod tu, insciente me, fieri vetueras. Hoccine mihi capitale esse aequum est? S. Deum ego juro, te moriturum, Jonathan. P. Ergo morietur Jonathan, qui tam praeclaram victoriam peperit Israelitis? Nequaquam: per Jehovam immortalem, ne pilum quidem amittet, qui hodie Deum sui facti adiutorem habuerit.

SENT. *In hac vita unius peccatum luunt interdum multi, quia sunt unum quasi corpus, cujus membrorum omnium est tanta conjunctio atque cognatio, ut sit eorum consensus tum dolorum, tum voluptatum. Sed in altera vita, in qua puniuntur animae, sui quisque, non alieni peccati poenas dabit.*

V. OBEDIENTIA. I REG. XV.

ARG. *Samuel Saulum reprehendit, qui Amalechitas clementius quam Jehova praeceperat, ultus fuerit.*

Saulus, Samuel.

JEHOVAM tibi propitium precor. Feci jussum Jehovae. SAM. Quem ergo balatum et mugitum audio? SAU. Oves sunt, et caprae, et boves, quae ex Amalechitis abegimus. Nam ab ho-

rum pecorum optimis quibusque necandis abstinere milites, ut Jehovae Deo tuo sacrificium fieret. Reliqua funditus exscidimus. SAM. Licetne mihi, quod bonâ tuâ veniâ fiat, tibi significare, quid mihi Jehova hâc nocte dixerit? SAU. Licet. SAM. Nonne cùm, vel te iudice, parvus fueris, nunc princeps es tribuum Israelitarum, unctus à Jehova rexeorum? à quo cùm in hanc expeditionem missus sis, jussusque sceleratos Amalechitas exscindere, et bello ad internecionem persequi, cur ei dicto audiens non fuisti, teque ad praedam, ventante Jehovâ, convertisti? SAU. Imò Jehovae parui: expeditionemque, ad quam ab eo sum missus, confeci: et, deletis Amalechitis, Agagum eorum regem abduxi. Tantùm milites de manubiis pecora bovesque, devotorum primitias, desumpserunt, quae Jehovae Deo tuo immolarentur apud Galgala. SAM. Quasi verò Jehovae tam placeant hostiae et sacrificia, quàm ejus dicto audientem esse. Scito obedientiam praestantiorē esse sacrificio, et obtemperationem adipe arietum. Nam non parendi peccatum perinde est ac magia: et contumacem esse eadem in culpa ponitur ac simulacricolam esse: et quia Jehovae mandatum repudiasti, ipse te vicissim regno exiget. SAU. Pecavi, qui contra Jehovae jussum, contraque tua dicta venerim, milites veritus, eisque obsecutus. Sed da mihi quaeso hanc veniam, ut mecum revertare, ut Jehovam adorem. SAM. Non revertar tecum, qui Jehovae mandatum aspernatus sis, et idcirco ab eo abdicatus regno Israelitarum. Vale. SAU. At non patiar te abire, ut non me

comiteris. SAM. Quid me retines? ah, rupisti meum pallium! et Jehova hodie Israelitarum regnum à te abruptit, idque alteri te meliori tradit. Neque verò fallet Israelitarum triumphator, neque factum mutabit: non enim homo est, ut factum mutet. SAU. Fateor peccatum à me esse. Sed concede mihi hunc honorem apud senatores meorum popularium, apudque Israelitas, ut mecum redeas, Jehovah Deum tuum adoraturo. SAM. Age, age, praei, sequar.

SENT. *Nihil placet Deo, quod ejus praecepto contrarium est, etiamsi bono alioquin animo fiat. Debet enim homo Deo, (sicut servus hero, aut filius patri) servire, non suo, sed illius arbitrio.*

VI. GOLIATHUS. I REGUM XVII.

ARG. *David à Saulo impetrat, ut liceat cum Goliatho pugnare; et illum cum funda et pedo agressus occidit.*

David, Eliabus, Goliathus, Israelita quidam, alius Israelita, Nuncius, Saulus.

SALVETE mei fratres optimi. E. Deus det quae velis, germane lepidissime. Ut valet pater? D. Optimè, gratia Deo: meque misit ut viserem quid ageretur, vobisque afferrem placentiam, et decem panes, et tesseram vestram acciperem. Dedit etiam mihi decem caseos ad centurionem. Sed quam ego vocem audio? G. Quid opus est vos exire ad praelio dimicandum nobiscum? Ego sum Palaestinus, vos estis clientes Sauli. Deligite ex vobis aliquem, qui conferat ma-

nus mecum: qui si superaverit me praelio, et interemerit, nos serviemus vobis: sin ego vicerò, vos nobis servietis. Quantà ego hodie ignominia afficio instructos in acie Israelitas? Date mihi virum, quicum contendam singulari certamine. D. Quis est importunus ille et turgidus gigas, qui tantopere despicit nos prae se? cujus vocem et aspectum contremiscunt omnes, et refugiant? I. Nescio quis est, natus in nostram perniciem et dedecus: cum quo nemo audet conferere manum, adeo ingens est et terribilis. D. Quid ergo praemii feret, qui sustulerit eum de medio, et abolverit hoc tantum probum Israelitarum? Nam quis est impurus iste Palaestinus, qui inurit tantam notam ignominiae castris Dei immortalis? I. Si quis eum dejecerit, rex eum valde ditabit, locabitque ei nuptum filiam suam, donabitque immunitate perpetuà domum ejus paternam. E. Cur venisti huc, improbe puer? aut cur deseruisti pauculas illas oviculas in saltu? Ego novi temeritatem audaciamque tui ingenii. Mirum ni venisti spectatum praelium. D. Quid ego commisi? annon erat causa cur venirem? Sed adibo alios. Heus tu, quo praemio afficiet rex eum qui occiderit immanem illum Palaestinum? I. Maximo. D. Quonam? I. Ornabit eum maximis divitiis et opibus, committetque ei natam suam uxorem, et liberabit domum ejus patriam in perpetuum. D. Condignum sanè praemium et regale. Equidem ausim aggredi hominem: nescio quomodo gessit animus, indignaturque tantum licere cuicumque in populum Dei. Haecine ut patiar? Impune ergo

nefanda illa probra evomuerit in sacram gentem? Mori me malim. N. Adolescentule, jubet rex ut venias ad se. D. Nihil est quod faciam libentiùs. Eamus. O si fiat mihi potestas pugnandi cum eo, quantum bellum confecero? vel potiùs, quantum bellum confecerit Deus, uno occiso? N. Adduco tibi hîc adolescentulùm, rex, quem jussisti accersi. S. Quid audio, David? tunc dixisti te audere in Palaestinum illum portentosum, qui perterrefacit totas nostras aëles? D. Bono animo es, ô rex, ne despondeat quisquam animum. Vos spectabitis: ego ipse subibo hoc certamen, et congregiar cum Palaestino. S. Vide quid dicas, David. Non possis pugnare cum eo, adolescentulus, et rudis belli, cum viro robustissimo, et in armis exercitatissimo jam à puero. D. Nihili facio neque vires. neque usum armorum ejus: habeo longè aliam rationem certandi. Audi, quid dicam. Cùm aliquando pascere oves patris mei, leo unà cum urso invasit gregem, ovemque corripuit. Eum ego consecutus cecidi, eripuique ovem è faucibus ejus. Tunc ursus in me irruere: ego verò prehensum rostro ad terram affligere, et caedere: atque ita occidi leonem et ursum. Non dubito quin idem exitus maneat nefarium hunc et teterimum hostem, qui audet proscindere conviciis exercitum Dei immortalis. Jehova, qui defendit me à leone et urso, idem defendet etià à Palaestino isto. S. Quando tantâ fiduciâ es, per me licet descendas in certamen. Adsit tibi Deus. Verruntamen es armandus. Volo accommodare tibi mea ipsius arma. D. Nunquam equidem arma

tuli, sed faciam periculum, si possum uti. Haec lorica valde me gravat; cassis quoque premit caput; etiam caligae sunt duplo majores quam pro meis pedibus: nec ensis admodum decet meum latus: videorque magis alligatus ensi, quam ensis mihi. Vah! non possum ingredi cum his impedimentis. Apage haec arma; non sum assuetus his ferendis: malo ferre nota tela, pedum, dico et fundam, unà cum his quinque levibus silicibus, quos geram in sacco. Bene spera, rex, cernes me hodie victorem redeuntem cum exuviis hominis ferocissimi. S. Ita faxit Deus. G. Videone ego hominem venire ad me? Tandem habebo quicum certem. Sed quae, malum, intemperiae agitant Israelitas? Quis misit nobis hunc pulchellum pusionem rubicundum? Heus puer, mene putas canem, qui cogites pugnare pedo? ut te dii deaque omnes, quantum est, perdant. Accede ad me sodes, ut jam propinem te dilaniandum et comedendum volucris et bestiis. D. Tu quidem adoriris me, fretus gladio, et hastili, et scuto: ego verò aggredior te, armatus solo nomine Jehovae armipotentis, Dei copiarum Israelitarum, in quas tu hodie contulisti omnia maledicta. Hodie Deus conclusit te in manum meam, ut te dejicam, abscindamque tuum caput, et pascam volucres et feras, non tantum tuo cadavere, sed etiam omnium qui militant in vestro exercitu: ut sciant omnes mortales eum demum esse Deum, quem Israelitae agnoscunt et reverentur: discatque omnis haec manus spectatrix, Jehovam non adhibere ense aut hastam in vincendo, cujus sit

unius gerere bella, quique tradiderit vos nobis in manus. G. Proh Jupiter! egone ut hodie haec audiverim, idque à puero? At me Deus perdat, nisi te jam dilcerpo his unguibus. D. Quin age, si quid potes: interim excipe hunc lapidem rectà in frontem. Ohe Goliathe! corruis, qui modò stabas tam firmè? At ego te contundam usque hoc pedo. Hem tibi. Nunc isthic jace, prostratus manu pueri, qui modo solo aspectu viros et coelum armis territabas. Hic te puer jugulat tuo ipsius gladio, caputque tuum horrendum præfigit tuae hastae, quod ostendet exercitui.

SENT. *Nemo vel tam vir est, quin facile vincatur abs quovis, adverso Deo; vel tam puer, quin facile vincat quemvis, propitio Deo. Dei est victoria, et credenti nihil arduum.*

VII. JONATHAN I REGUM XX.

ARG. *David et Jonathan inter sese rationem ineunt, quâ resciscere David queat quis sit Sauli erga ipsum animus: et foedus inter sese in perpetuum paciscuntur.*

David, Jonathan.

QUODNAM esse potest meum tantum in tuum patrem peccatum, Jonathan, ut me quaerat ad necem? J. Ad necem verò? non est credibile: nam tanta me res non lateret; quippe cum meus pater nullam rem tantam tantulamve faciat, quam non mecum communicet, nedum ut hoc me celet. Non est ita. D. At scit ut me habeas intimum: ideo hoc te fortasse celat, ne æ-

gre feras. Crede mihi, nihil tam certum est, quam me in summo vitae discrimine versari. J. Ecquid ergo me tibi hac in re commodare posse arbitraris? D. Cras, ut tute scis, agitur primus dies mensis, quo ego die soleo cum rege accumbere. Ruri latebo, te sciente, usque ad vesperum tertii abhinc diei. Quod si me requireret, dices, tuo permissu excurrisse Bethlehemam in meam patriam, ad sacrificium gentilitium, quod universi anniversarium factitamus. Si laudabit, salvus sum: sin succensebit, scito eum nunquam ad sanio rem mentem reversurum. Sed dabis hanc veniam mihi, quem religiosissimo foedere in familiaritatem recepisti, ut si commerui, tu me interficias potius, quam tuo patri dedas. J. Deus meliora. Imò si sensero eum obstinato animo in tuam ferri perniciem, admonebo te. D. Sed quis mihi referet, utrum tibi asperius responderit? J. Exeamus subdium. Ita mihi benefaciat Jehova Deus Israelitarum, hujus coeli, quod vides, conditor et habitator, mi David, ut ego cras, aut perendie, scrutabor quid animi habeat meus pater: quem si intellexero bene esse in te animatum, mittam qui faciat te certiore: sin autem tibi malum cogitare, id quoque tibi indicabo, ut me auctore abeas salvus; adsitque tibi Jehova, ut adsuit meo patri. Haec ego me facturum, testor Deum. Quod si fallam, tum Jonathani numen iratum sit. Quod si tum, cum tui hostes omnes, Dei nutu, fuerint è medio sublati, ego jam non ero in vivis, ut tuâ misericordiâ salutem meam invicem custodire possis: at certè meae in posterum familiae et generi eam

non denegabis. Itaque nunc iterum in eo foedus, non solum tecum meo nomine, sed etiam cum tua domo nomine posterorum : tibi que juro, mi David, quem amo ex animo, facturum me ut dixi. Sed accipe rationem. Cras, quod novilunium celebratur, tu desideraberis ; nam tua sessio vacabit. Descendes autem ad summum ter, tribus diebus, in locum ubi commodè lateas, quocunque die negotium hoc fiet : erisque post saxum Azellum. Ego, re factâ, veniam eò, et ad lapidis latus tres sagittas jaculabor, collineans ad scopum. Deinde puerum ad eas petendas mittam ; cui si dixerò eas esse citra ipsum, venias licebit, tua res erit in tuto, testor Deum immortalem : sin autem ultra ; abito sanè, Deo volente. Ac quos inter nos sermones contulimus, Jehova esto eorum testis certissimus.

SENT. *Bonorum indivulsa est amicitia, esque arctior virtutis, quàm sanguinis, conjunctio.*

VIII. NOVILUNIUM. I REGUM XX.

ARG. *Saulus filium suum Jonathanem, propter ejus cum Davide amicitiam, jaculo transfigere conatur.*

Saulus, Jonathan.

CUR non venit Isaei filius ad cibum capiendum, neque heri, neque hodie ? J. Petiit à me veniam concedendi Bethlehemam : futurum enim sacrificium gentilitium in eo oppido, ad quod adesse jussus esset à fratre suo. Itaque magnopere orare, ut si sibi vellem gratissimum facere,

facerem eò se conferendi, fratresque visendi potestatem. Haec causa est quamobrem ad regiam mensam non venerit. S. O improbae et contumacis foeminae progenies! quasi ego nesciam te Isaei nati percupidum esse, ad tuum quidem, et tuae parentis dedecus, atque ignominiam. Nam quamdiu vivet in terris Isaei filius; nunquam tu firmum regnum habebis. Quare cura ut ad me sistatur; nam morte dignus est. J. Cur ita tandem? quid commisit? S. Docebo te hoc jaculo, quid commiserit. J. At ego hinc effugiam. O rem indignam! actum est de Davide, nisi aufugit.

SENT. *Impia piorum amicitiam ferre non possunt. Injustis nihil est intolerabilius justitia.*

IX. ACHIMELECHUS. 1 REGUM XXI.

ARG. *David fugiens Saulum, ab Achimelecho sacerdote panem ensamque impetrat, sese ad regium quoddam negotium ex ipsius regis mandato proficisci simulans.*

Achimelechus sacerdos, David.

QUID est quòd solus sis, nullo comitatu? D. Rex mihi quoddam negotium mandavit, quod negotium ne quis omnino mortalium resciceret, neve quo mitterer, praecepit. Eam ob rem famulis certum quendam locum assignavi. Quare si habes quinque panes, trade mihi: aut quot habes. A. Panem profanum non habeo, sed sacrum habeo, si modo tui famuli à mulieribus abstinuerunt. D. Cum mulieribus nihil nobis rei fuit

hunc jam tertium diem, ex quo profectus sum: suntque corpora meorum famulorum casta. Quod si fortè tum cùm profecti sunt, fuerant cum uxoribus, atque ita corpora pura non habebant: at hodie quidem, antequam sacris panibus vescantur, puri erunt, quoniam hic dies tertius est, quod spatium lustrationi tribuitur in nostra lege. A. Igitur accipe panem sacrum. Nam nullum habeo, præter hos apposititios panes, è conspectu Jehovæ sublatos, summissis statim in eorum locum recentibus. D. Habesne hic præterea ullam hastam, aut ensen? Nam neque hastam, neque ensen cepi: adeò me regis mandatum urgebat. A. Hic est ensis Goliathi Palaestini, à te in valle quercus occisi, involutus panno, post ephodum. Eum tu, si vis, capias licet: nam alius nullus est. D. Nullus est isto melior, trade eum mihi.

SENT *In periculis interdum simulârunt sancti homines Lex est facta propter hominem, non homo propter legem. David urgente necessitate, panes sacros insons comedit, quamvis non esset sacerdos, et solis sacerdotibus vesci per legem liceret.*

X. DOEGUS. I REGUM XXII.

ARG. *Saulus injustè curat occidendos Jehovæ sacerdotes, quia ei Davidem non indicaverint.*

Saulus, Achimelechus, Doëgus.

AUDI, Achitobi nate. A. Adsum, domine. S. Cur in me conjurâsti cum Isaei nato: cui et cibaria et ensen dedisti, et pro quo Deum

consultuisti? quae insidiae mihi manifestò parantur. A. Ecquis autem est ex tuis omnibus aequè fidus atque David? regis gener, tuo jussu profectus, et apud te maximâ dignitate habitus? An nunc primùm Dei oraculum ejus nomine sum percontatus? Absit à me omne scelus: cave ne mihi, aut omnino meae paternae familiae, ullum in hac re crimen imponas: nam istius totius negotii sum planè ignarus. S. Morieris, Achimeleche, unà cum tota tua paterna familia. Agite mei cursores, circundate et occidite hos Jehovae sacerdotes. Nam Davidis partes tuentur; sciebantque profugum esse, neque me certiores fecerunt. Quid dubitatis? quae vos religio impedit? Cur et vos mihi non paretis? Age Doëge, circumveni eos tu, et interface. D. Fiet.

SENT. *Impius princeps sanguinarius est, et suspicini iraeque suae magis credit et obsequitur, quàm veritati. Miserum est cum iudice negotium habere, qui veram causae dictionem non admittit.*

XI. DAVID LATITANS. I. REG. XXIV.

ARG. *David Saulum solum nactus in antro, ejus penulae oram abscindit. Deinde digressus, altâ voce apud eum innocentiam suam testatur: et Saulus suam injustitiam confitetur.*

Comites Davidis, David, Saulus.

A TAT defleat Saulus in hoc antrum ad parendum necessitati. Dies advenit, David, quo die tibi Jehova promisit se tibi traditurum tuum hostem in potestatem, ut eo utaris ad tuum arbitrium. D. Tacete, tacete: obrepam ad eum

pedetentim à tergo, dum ventrem exonerat. C. Quid facit? non eum interficit? ô hominem insanum, qui tantam, tam subito oblatam occasionem ulciscendi hostis non arripiat? D. Ah toto animo commoveor, posteaquam oram ejus penulae abscidi. Avertat Jehova, ut hoc ejus in uncto domino meo faciam, et ei manus afferam; vel hoc solo nomine, quò Jehovahae Unctus est. C. Tu nimium religiosus es. Nos ipsi faciemus non ita cunctanter. D. Nolite Dei munus usurpare. Regem non fecistis, regem ne delete. Ejusdem est abolere, qui creavit. Sinite eum. Jam exit, ego eum subsequar. Heus domine rex. S. Ecquis me revocat? D. Cur fidem habes dictis eorum, qui dicunt Davidem tibi malum moliri? Vides profectò oculis tuis, ut hodie Jehova in spelunca tui mihi fecerit potestatem; nec defuit, qui me in tuam necem cohortaretur; sed peperci tibi, meque negavi manus allaturum domino meo, qui esset Unctus Jehovahae. Sed vide, pater, vide tuae penulae extremum in manu mea; quod cum absciderim, neque te interfecerim, cognosce et intellige, nullum me scelus commisisse, nullum contra te facinus admisisse dignum quamobrem meae vitae insidias tenderes. Suscipiat hanc Jehova causam, teque mihi sine mea opera ulciscatur. Vetus est proverbium, A scelerato prodibit scelus. Te quidem meâ manu non ulciscar. Cui tandem instat rex Israelitarum? quem tu persequeris? canem mortuum, pulicem. Jehovaham precor, ut hujus sibi causae judicium suscipiat, measque partes defendens, tuas in me injurias persequatur. S. Tu-

anne ego vocem audio, David fili? Hei mihi, tu aequum et bonum habes, qui mihi bonum pro malo rependeris; id quod satis hodie ostendisti, cum mihi (quem in tuam manum Jehova concluderat) mortem non intuleris. Nam quotusquisque est, qui hostem suum nactus, indemnem dimittat? Sed te pro isto tuo hodierno in me facto, Jehova condigno praemio remuneretur. Ego quidem scio te regem futurum, et regnum in Israelitas obtenturum. Quare jura mihi per Jehovam, te meam stirpem post meum interitum non esse excisurum, meive nominis memoriam de mea familia deleturum. D. Juro.

SENT. *Injusti calumniatoribus facillimè credunt. Injusti malum pro bono; justì contrà, bonum pro malo reddunt: et Deus utrosque tandem pro meritis remuneratur.*

XII. ABIGAIL. I REG. XXV.

ARG. *Missi ad Nabalem famuli Davidis ad petenda cibaria, repudiantur ab eo. Quo audito, Nabalis uxor Abigail munera Davidi obviam ferre properat; et ei obviam facta, ejus in Nabalem iram pacat.*

Famuli Davidis, Nabal, Puer, Abigail, David.

DAVID Isaei filius te, Nabal, tuamque domum, tuaque omnia plurimâ salute imperat. Is, quia audivit, ut tonsuram ovium facias, misit nos ad te, rogatum, ut (si cum tuis pastoribus non solum sine ullo maleficio, aut injuria, veram etiam cum magno beneficio sumus versati, i-

ta ut eos ab omni jactura tutos praestiterimus, quamdiu fuerunt in Carmelo ; cujus nobis rei tui famuli testes esse possunt) benignè nobis facias, hoc praesertim tam fausto die ; et quae commodè poteris, des cibaria ad ipsius Davidis, tui propè dicemus filii, ejusque comitum famem propellendam. N. Quis est iste David ? quis est iste Isaci filius ? is ne est, ad quem hodie servi passim à dominis transfugiunt ? Scilicet ego cibum potionemque meam, et quae mactavi ad alendos meos tonsores, dem hominibus mihi prorsus ignotis ? F. Aliunde nobis prospiciamus : nam hinc quidem nihil auferemus, ut eum affectum video. Redeamus ad Davidem. P. Meus dominus consuluit sibi pessimè. Eo narratum omnem rem herae, ut caveat. Hera, nuac, si quando, tuâ est opus prudentiâ. A. Num quod malum recens ortum est ? P. Et quidem maximum. Missi à Davide nuncii è desertis ad herum nostrum, ut aliquid hinc per humanitatem auferrent, repudiati ab eo sunt : et tamen illos experti sumus viros planè bonos, nullâ unquam contumeliâ, aut damno affecti, quamdiu sumus inter eos rusticati. Quin pro muro nobis noctes diesque fuerunt, donec versati cum eis sumus pascendo pecudes. Proinde dispice tu diligenter quid agas : alioquin actum est de domino nostro, et totâ ejus familiâ. Nam ipsum quidem convenire, hominem profligatissimum ac perditissimum, stultitia sit. A. Famuli, capite propere omnia haec, quae vobis tradam, quae imposita asinis feretis ante. Ego jam subsequar. Huc mihi propere asinum. Quàm malè metuo, ne mei viri stul-

titiam luamus? O hominem insanum, qui pro nihilo habuerit eum hominem in se irritare, à quo maximè potest et juvari amico, et laedi infenso! Sed video ipsum Davidem adverso colle descendentem. Nescio quid iratus loquitur cum suis D. Nae ego frustra conservavi omnia, quae habet iste in desertis, ita ut nihil omnino de suo deperdidit; et reddidit mihi malum pro bono? At ita perdat Deus hostes Davidis, ut ei ante crallinum mane nihil prorsum reliqui faciam. A. Obsecro te, domine, tibi ante pedes suppliciter jacens, ut bonâ me veniâ audias. Vide, mi David, ne hominem despiciatissimum, Nabalem, dignum judices in quem iras vertas: qui, sicut nomine, ita re ipsâ, stultus est. Nam ego quidem, cujus est culpam praestare, missos à te juvenes non videram: neque enim sivissem abire vacuos. Sed vides profectò, vir clarissime, (neque enim dubitari potest) te à Deo immortalis abstergeri à sanguine faciendo in tuis inimicis per temetipsum persequendis; cum ipsius Nabalis insania ejusmodi, sit ipsa per se supplicium, ut non aliud tuis hostibus et invidis imprecandum esse videatur. Quare aequo animo patere hoc munusculum, quod tibi hîc afferro, juvenibus tibi merentibus dari auferendum, et mihi hanc noxam remitte. Sic tuas tibi fortunas bella divina gerenti in tuto constituat Deus, et te in omni vita omni malo prohibeat. Ac si quis tibi infestus, et tuae necis cupidus existat, precor Deum, ut te semper incolumi, et fortissimè consistente, tuus hostis variis jactatus procellis dispareat. Jam verò cum praeclara Dei promissâ consequu-

tus, Israëlitarum dux fueris constitutus, tanta tua felicitas nullâ quasi labefactabitur labe conscientiae, quâ necesse esset tuam laetitiam contaminari recordatione effusi sanguinis, et supplicii ob privatam injuriam sumpti. Deus faciet tibi meliora, meminerisque aliquando mei. D. Gratias ago Jehovahae Deo Israelitarum, qui te mihi hodie miserit obviam: nec non tibi, quae me tuâ oratione à caede et vindicta injuriae in me commissae avocâris. Nam Deum immortalem testor, qui me tibi malefacere prohibet, nisi tu mihi occurrere properavisses, Nabalem ante diluculum fortunis omnibus funditus evertissem. Verùm ejus culpam tibi condono, tuaque munera grato animo accipio. Abi sanè domum salva.

SENT. *Irritare potentiozem, vesania est: bonum malo pensare scelus. Iratum potentiozem, muneribus verbisque pacare, sapientia est.*

XIII. ABISAEUS. I REG. XXVI.

ARG. *David noctu clàm in Sauli castra degressus, ejus dormientis hastam matellamque surripit. Deinde digressus illinc procul clamore eum excitat, suamque innocentiam iterum testatur, in calumniatores invehens: et ille iniquitatem suam iterum confitetur.*

David, Abisaeus, Abner, Saulus.

U TER vestrùm descendet mecum in castra ad Saulum? ABI. Ego. D. Eamus sensim et pedetentim per noctem, dum dormiunt hostes. St, omnes sunt oppressi altissimo somno. ABI.

David, David. D. Quid est? ABI. Hic ster-
tit Saulus in tentorio, hastâ humi ad caput ejus
defixâ; Abner, et reliqui temere circum eum ja-
cent: nimirum tibi Deus facit tui hostis potesta-
tem. Vis ergo ut eum ego hastâ configam ad ter-
ram uno ictu, non repetendo? D. Noli eum peri-
mere: quis enim adferat manum ei, quem Deus
unctione creavit regem, quia obliget se nefario
scelere? Aut Deus eum perdat oportet, aut dies
ei fatalis veniat, aut in praelio cadat. Certè
meam manum à rege creato divinitus avertat
Deus. Sed cape hastam ejus et matellam. Ab-
eamus. ABI. Deus bone, ut altè sopiti sunt!
nullus omnino expergiscitur. D. Non sine nu-
mine haec fiunt. Conscendamus montem. Volo
ego de summo cacumine clamare Saulum, et ei
ostendere me non minùs fidum, quàm quemvis eo-
rum quibus stipatoribus utitur. Satis jam procul
absumus ab eis, ne repentino eorum adventu pos-
simus opprimi: Heus Saule, heus stipatores Sauli:
heus Abner, non mihi respondes? heus te ap-
pello, Abner. AB. Quis tu es, qui clamas regem?
D. Nae tu es vir eximius, et dignus qui inter Is-
raelitas principatum teneas! Itane verò regem
dominum custodis, ut ad eum necandum miles
quidam modò introierit tentorium? Haud egre-
gium sanè istud fecisti. Per Deum immortalem,
vos estis digni supplicio capitali, qui tam malè cus-
todiatis dominum vestrum, regem à Deo constitu-
tum. Quaeso, vide ubi sit hasta, et matella regis,
quae erat propter caput ejus. S. Estne ista tua
vox, fili mi David? D. Mea, ô mi rex et do-

mine. Sed cur tandem persequeris servum tuum? aut quid feci, aut commisi? Enimvero ne gravare paulisper audire me loquentem. Si Deus te mihi infestum reddit, precor eum tibi propitium: sin homines sunt, execrabiles sunt in conspectu Jehovae, de cujus me hodie patrimonio deturbant, quantum est in ipsis, et ad cultum deorum peregrinorum impellunt. Sed non sinet Jehova terram meo sanguine funestari, quamvis Israelitarum rex occupatus sit in persequendo pulice (ut ita dicam,) ut si perdicem per montes persequatur. S. Peccavi: revertere, David fili: jam enim tibi non malè faciam, qui ita abstinueris te meâ nece. Erravi nimis quàm imprudenter: fateor. D. Hic depono hastam tuam: eam petito aliquis juvenum: ceterùm Deus remuneretur quemque ut dignus meritisque est. Te quidem hodie tradidit mihi in manum: sed continui me à nece regis. Ergo quemadmodum tuam ego salutem charam habui, sic ille habiturus est meam, meque hostili manu liberaturus. S. Maeste virtute David fili, haud dubiè conata perficies.

SENT. *Et justî justè, et injusti injustè facere perseverant. Calumniatores, tametsi utrisque nocent, tamen revera perniciosiores sunt iis qui eorum calumniis credunt, quàm iis quos calumniantur.*

XIV. PHOEBAS. I REG. XXVIII.

ARG. *Phoebas Saulo Samuelem elicit ab inferis, et ab eo Saulus futurum exitium suum cognoscit.*

Saulus, Phoebas, Samuel, Famuli.

PHOEBAS, redde mihi oraculum Phoebi, et excie quem dicam tibi. P. At tu scis, ut exterminaverit Saulus ex hac terra Phoebadas et divinos: cur me in tantum capitis periculum adducere vis? SAU. Jehovam Deum immortalem juro, hanc tibi rem fraudi non futuram. P. Ecquem vis tibi excitem? SAU. Samuelem. P. Fiet: heu me miseram! disperii: tu Saulus es, et me indignè decepisti. SAU. Ne formida. Sed quid vides? P. Video augustam quandam et planè divinam personam è terra ascendentem. SAU. Quà est specie? P. Vir est senex, indutus pallium. SAU. Samuel est, praebebo ei honorem. SAM. Quamobrem me eliciendo inquietas, Saule? SAU. Magnis premor angustiis. Palaestini me bello petunt: Deus averfatur, nec jam respondet, neque per vates, neque per somnia: hanc ob causam accivi te, ut me doceas, quid mihi sit faciendum. SAM. Cur ergo me consulis, si ipse Jehova tibi non modò non favet, sed etiam adversatur? Faciet ille quidem, quod eloquutus est voce meâ, tibiue extorquebit regnum de manu, quod tradet alteri, videlicet Davidi. quia non obtemperasti ei in ulciscendis Amalechitis, quibus insensus erat: eam ob rem ita sine dubio te accipiet. Quin etiam addicet tecum Israëlitas Palaestinis: et cras

tu, tuique liberi eritis unà mecum: castra etiam Israelitarum tradet Palaestinis. SAU. Eheu. P. Perii misera, corruit. Saule, Saule, obsecro te, obsequere mihi: cape cibum. Tu scis ut sim tibi morigerata, et caput meum summo periculo objecerim, ut exequerer tua jussa. Agedum, praebe te mihi facilem vicissim, et vescere cibo quem tibi apponam, ut recreatis viribus aggrediaris iter. SAU. Non edam. F. Quare? imò verò edes. P. Jus oramus. SAU. Quando tantopere urgetis, fiat. P. Agedum surge, et recumbe in hoc lectulo, dum ego vobis mactō vitulum altilem, quem habeo domi; subigoque farinam, ex qua conficiam panes subcineritios.

SENT. *Qui Deum deseruerunt, tandem deseruntur à Deo. Deserti à Deo confugiunt ad eum, à quo antè abhorruerant, diabolum, à quo nihil nec cognoscunt, nec consequuntur, nisi suum exitium. Et sanè aequum est, ut qui bonum fugit, incidat in malum,*

XV. ACHIS. I REG. XXIX.

ARG. *Achis Gethae rex, admonitu procerum suorum Davidem (qui ad ipsum confugerat) ab exercitu suo dimittit.*

Proceres Palaestini, Achis Rex, David.

QUINAM sunt Hebraei isti, quos habes in nostro exercitu? A. David est, Sauli Israelitarum regis servus, qui mecum egit per hosce dies, vel potius annos, in quo nihil adhuc reprehensione dignum apprehendi, ex quo ad nos au-

fugit. P. Remmitte hominem in eam provinciam, cui tu eum praefecisti: ne, si nobiscum descenderit in certamen, in nos se convertat. Nam quâ tandem re meliùs possit cum suo domino reconciliari, quàm horum hominum capitibus? Nonne hic est ille David, carmine illo in choreis celebratus? *Saulus mille, decem concidit millia David.* A. David, Jehovam ego immortalem testor, te mihi, tuamque castrensem consuetudinem probari: neque enim ullum adhuc in te vitium, posteaquam ad me primùm te contulisti, deprehendi. Sed optimatibus non places. Quamobrem discede cum bona pace, ne Palaestinos proceres offendas. D. Nam quid ego commisi? aut quid in me adhuc deprehendisti, ex quo primùm in tuum conspectum veni, ut in bellum contra hostes tuos non proficiscar? A. Scio equidem te mihi tam placere, quàm si divinus esses genius. Sed vetant satrapae Palaestini, te praelium secum inire. Quamobrem mane, ubi diluxerit, proficiscere sanè unà cum tui domini servis qui tecum venerunt. D. Equidem invitis illis militare nolim: parebitur.

SENT. *Non ab re suspectum est perfugarum contra suos auxilium.*

XVI. AMALECHITA. 2 REG. I.

ARG. *Amalechita quidam Davidi necem Sauli nunciat, cujus necis auctorem ipse se esse dicit: eamque ob rem David eum jubet interfici.*

David, Amalechita.

V IDEO quendam huc venientem scissâ veste, et capite insperfo pulvere. Haud temere est, nimirum aliquem finistram nuncium adfert. Undenam ades tu? A. Ex exercitu Israelitarum evasi. D. Quid actum est? eloquere. A. Fugerunt milites è praelio, multi è vulgo ceciderunt: Saulus quoque et Jonathan ejus filius occubuerunt. D. Quî scis Saulum et Jonathanem occubuisse? A. Cùm fortè venissem in Gelboëm montem, video Saulum innixum hastae, cui currus et equitatus jam jamque imminabant. Respexit ille, et me viso, Huc ades, inquit. Accessi. Tum ille. Quis tu es? Amalechita; inquam ego. Aggredere me, inquit, et interfice: nam magno dolore discrucior, nec adhuc possum emori. Hic ego quid agerem? videbam non victurum post tam gravem casum: itaque interemi, abstulique coronam de capite ejus, et armillam de brachio: quae tibi afferro, ut vides. D. Heu calamitosa clades! heu lugubre praelium! ô facinus audax! Cujas es? A. Filius sum advenae cujusdam Amalechitae. D. Tene ergo non esse veritum istâ impurâ manu perdere unctum Jehovahae? Tu juvenis invade hominem, neca: meritò moreris, et tuo indicio peris, qui te de rege interfecto jactaveris.

SENT. *Si potentes sic tractarent eos, qui ipsis*

mortem aut malum inimicorum, tanquam rem
laetam, nunciant, ut *Amalechitam* hunc tracta-
vit David; aut si saltem hujusmodi nuncios aver-
sarentur: minus auderent assentatores.

XVII. NATHAN. 2 REG. XII.

ARG. *Nathan Davidem, jussu Jehovae, fictâ ad
rem narratione simili, ita prudenter adulterii
homicidiique arguit, ut ipse David contra semet-
ipsum ferat sententiam.*

Nathan, David.

DAVID, duo homines erant in quadam urbe,
alter dives, alter pauper. Dives ovibus et
capris bobusque abundabat: pauper unam omnino
habebat oviculam, à se emptam et altam, quae a-
doleverat unâ cum ipso et liberis ejus: vesceba-
tur eodem cibo cum eo, bibebat eandem potionem,
quiescebat in sinu ejus; breviter, erat ei pro filia.
Ad illum autem divitem venit quidam hospes, quem
accepturus, praeteritis pecoribus suis, oviculam il-
lam pauperis mactavit. D. Per Jehovam immorta-
lem dignus est morte, qui fecit istud; ovemque
certè quadruplo pensabit, qui tantum facinus com-
mittere non dubitaverit. N. Tu ille es, David.
Deus creavit te regem Israelitarum, teque libera-
vit ex manu Sauli; tibi tradidit domum domini tui,
et uxores, quas complecteris; tibi Israelitarum,
tibi Judaeorum familiam dedit, alia atque alia in-
super daturus, si ea non satis essent; et tu, con-
tempto ejus praecepto, Uriam Hethaeum Ammo-
nitarum telis objectum, indignissimè trucidasti;

ejusque uxorem, nullâ Jehovae habitâ ratione, in matrimonium duxisti. Ob quae flagitia nunquam à tua domo aberit clades. Nam Deus conflabit tibi malum domesticum, tuasque uxores, te vidente, alteri tradet, qui cum eis luce palàm congregietur. Tu quidem occultè fecisti; sed ipse id faciet in luce, atque in oculis omnium Israelitarum. D. Peccavi in Deum. N. Deus quoque remittit ille quidem tibi peccatum, neque ob id morieris. Sed quia istâ re inimicis Jehovae occasionem maledicendi dedisti, filius qui tibi natus est, morietur. Haec me tibi nunciare jussit Deus.

SENT. *Callidè reprehendendi sunt potentes. Qui alterum damnat, se ipsum damnat, si similia committit. Nihil est tam tectum, quin detegatur. Si peccatum tuum rescisci non vis, peccare noli.*

XVIII. THECUANA. 2 REGUM XIV.

ARG. *Thecuana foemina à Joabo subornata, oratione tectâ atque figuratâ impetrat à Davide revocationem Absalomi ejus filii, ob fratricidium profugi.*

Mulier Thecuana, David, Joabus.

FIDEM tuam, O rex. D. Quid mali habes? M. Mulier sum deserta, et viduata viro, cui superstites fuerunt duo filii: ii cùm ruri fortè inter se contenderent, nec esset qui litem dirimeret, cecidit alter alterum, eumque morte multavit. Nunc universa me familia urget, poscens ad necem eum qui superest, ob interemptum fratrem,

cupiensque perdere unicum haeredem parentum :
et quod mihi miserae lucis superest (quod certe
est perexiguum) extinguere, meique viri nomen
memoriamque prorsus è rerum natura tollere.
D. Recipe te domum tuam ; ista mihi curae res
erit. M. Verùm interim periculum est, ne te tu-
isque nescientibus, poena mihi et meis irrogetur.
D. Si quis in te mutiat, deserto ad me : nae ille
faxy nunquam postea te tanget. M. Sed memi-
neris per Deum immortalem, multos esse occisi
cognatos, et vindices, à quibus omnibus exitium
meo filio metuendum sit. D. Eundem tibi ego
Deum juro, me provisurum, ne tuus filius ullum
pilum amittat. M. Dabis mihi veniam, si te li-
berius jam alloquar. D. Sanè. M. Quae te (ma-
lum) ratio inducit, ut cùm te mihi mulieri vilissi-
mae tam facilem praebcas, populo toti, eique prae-
stantissimo, ita sis durus et inexorabilis, ut ei nolis
condonare profugum tuum, cujus non minùs est
cupidus, quàm ego sum mei nati ? praesertim cùm
in eo non minùs fortasse tui generis propagandi
spes posita sit, quàm mei in meo. Neque enim
potes habere exploratum, te alium regni succes-
sorem esse procreaturum. Nam moriendum certè
est, idque incertum an hac ipsâ horâ : et ita mo-
riendum, ut in hanc vitam reditus non pateat :
non magis quàm aqua semel effusa recolligi po-
test. Quo magis nobis habenda ratio est, ut in
nostri generis propagatione quodammodo immor-
tales reddamur. Quòd si supplicii aequitatem prae-
tendis, vide ne non aequitatem, legi parendo, sed
iniquitatem, Deum legis auctorem non imitando,

sequi videre. Neque enim ille continuò fontes perdit, id quod tu minimè omnium ignoras : sed etiam atque etiam cogitat de reconciliandis eis, qui ob suum aliquod factum ab eo sunt alienati. Atque ut jam meam rationem intelligas, equidem non sine dubitatione feci, ut te hac de re adirem. Nam quòd videbam populum ipsum tam parum apud te valere, ne ipsa nihil possem valde metuebam. Et eam ob rem, quo callidiùs te inducerem, sic mecum ipsa cogitavi : Hem regem adibo, et cum eo, quasi meum sit negotium, sic agam. Quòd si obtinero, ut me contra eorum odium tueri velit, qui me unà cum filio meo fortunis omnibus, vitàque ipsà evertere properent : tum ab eo contendam, ut si sibi constare velit, suam clementiam, quam uni expositam habeat, tam multis clausam esse non patiatur. Quam me rem impetraturam esse, ô rex, non diffidebam. Cùm enim praeclare scirem, te in jure dicendo, et aequitatem ab iniquitate dijudicando, singulari quâdam et planè divinâ semper fuisse prudentiâ praeditum : non dubitabam, quin qui tibi nunquam abfuisset Deus, idem nunc esset in hac justissima causa adfuturus. D. Ne me cela, quod te rogabo. M. Roga sanè. D. Nonne istud totum fecisti impulsore Joabo? M. Ita tibi secunda omnia opto, ô rex, ut nullius harum rerum quemquam ulla ex parte auctorem habeo, praeter Joabum : ipse iussit, ipse praemonstravit quaecunque dixi, ejus instinctu rem omnem involucris figurarum texti : quam tu pro tua divina sapientia, quâ omnia quae in mundo constant, tenes, facile intellexisti. D.

Impetrâsti, Joabe. I sanè reductum adolescentem Absalomum. J. Ago tibi gratias immortales, ô rex : nunc demum intelligo, me apud te valere gratiâ. postquam hoc sum a te consecutus.

SENT. *In aliena causa faciliùs judicant homines quàm in sua. Itaque hominem ab aliena ad suam per similitudinem deducere prudentia est.*

XIX. SEMEIS. 2 REG. XVI.

ARG. *Semeis Davidem conviciis proscindit ; quae David fert patienter.*

Semeis, Abisaeus, David.

PRODI, prodi homo sanguinarie et scelerose. Expetit à te Jehova omnem sanguinem domûs Sauli, cujus tu regnum occupâsti, quod Jehova Absalomo filio tuo tradidit. Nunc, nunc tua te scelera petunt, homicida crudelissime, quem ego jam hîc lapidibus obruam. A. Nonne indignum est, canem istum mortuum regi conviciari ? Visne ut eum adoriar, eique caput decutiam ? D. Quid tum postea, fili Sarviae, si conviciatur ? & si ei Jehova mandavit ut Davidi malediceret, quis ab eo facti rationem reposcat ? En meus ipse filius, qui ex meis visceribus ortus est, mortem mihi machinatur : quid faciet Jemine natus ? Sinite eum maledicere : nam Jehovahae jussu facit. Fortasse respiciet Jehova meam miseriam, mihiq; bonum rependet pro hodiernis hujus conviciis. S. Sceleratissime et flagitiosissime mortalium omnium ; non solùm bipedum, sed etiam quadrupedum nequissime : qui per nefarias caedes ad regnum per-

venisti, qui Sauli domum funditus extirpâsti, qui hominem optimum, ejus uxore constupratâ, crudelissimè occidisti, et ejus neci plurimos te meliores addidisti, adulteriumque homicidio cumulâsti: homo perfidiose et impure, quid potest in te satis graviter dici? quem ego hîc saxis jam nactabo, et unius justissimâ caede tot nefarias caedes expiabo.

SENT. *Maledicta constanter ferre, magni est animi: non ferre, effeminati.*

XX. ACHITOPHEL. 2 REG. XVII.

ARG. *Achitophel Absalomo prudens, sed impium consilium dat de opprimendo Absalomi patre Davide. Verùm Chusaeus Davidi bene volens altero consilio illud reddit irritum.*

Achitophel, Absalomus, Chusaeus.

A BSALOME, censeo ut ego nunc, lectis duodecim hominum millibus, Davidem hac nocte persequar; eumque perterritum, et fatigatum, defessumque, omnibus qui cum eo sunt, fugâ dilapsis, solum interficiam: deinde caeteros omnes ad te sic reducam, ut sponsa deduci solet ad sponsum. Ita fiet, ut cùm tu unius mortem expetas, caeterorum omnium saluti consultum sit. AB. Perplacet quidem tuum consilium: sed vocetur huc etiam Chusaeus Archita, ut audiamus quid ipse quoque dicat. Chusae, suadet Achitophel ut regem hac nocte invadamus, territumque, et à suis destitutum, salvis reliquis, opprimamus. Tu quid censes? sequemurne ejus consilium, annon

sequemur? C. Achitophelis consilium, hominis alioquin prudentis, hac quidem in re non probo. Tu scis, ut pater tuus, et qui eum comitantur, homines sint strenui, et ursâ agresti pullis orbatâ ferociore. Praeterea pater tuus, vir rei militaris scientissimus, non est cum reliqua turba per noctem acturus. Nunc latet in aliquo antro, aut alio loco. Quòd si quis principio de tuis ceciderit, et rumor sparsus fuerit factam esse caedem Absalomanorum, illi ipsi qui nunc sunt leonibus animosiores, exanimabuntur. Sciunt enim universi Israelitae, patrem tuum virum esse fortissimum, nec non ejus milites. Verùm meum consilium est, ut convenient ad te omnes Israelitae, à Dane ad Bersabam, qui futuri sunt arenâ numerosiores, utque tu ipse inter eos praesens incedas. Tum eum adorti, ubi ubi erit, rore densius invademus, ut neque ipse, neque ejus comitum vel unus evadat. Quòd si se in aliquod oppidum receperit, id oppidum universi vel funibus cinctum in flumen ita everriculabimus, ut ne calculus quidem relictus fiat. AB. Melius est istud consilium, quàm Achitophelis; obtemperabitur tibi.

SENT. *Impiorum prudentia bonis perniciosa est, piorum salutaris. Impiis favere et consulere contra pios, impium est. Rursus, impios ad piorum salutem decipere, pium est, et ipsis etiam impiis utile, minùs enim graves poenas Deo dabunt, si pios non occiderint.*

XXI ABSALOMUS. 2 REG. XVIII. ET XIX.

ARG. *Absalomus ex praelio elapsus, de quercu crinibus pendens, à Joabo necatur. Hujus auditâ nece, David sese afflictat, et à Joabo propterea objurgatur.*

Miles, Joabus, Achimaas, Chusis, Speculator, David, Quidam.

CUM persequeretur fugientes et dissipatos hostes, Absalomum vidi caesarie pendentem de quercu. J. Vidisti autem? cur non eum ad terram deturbatum occidisti? Nam meae partes fuissent decem te argenteis nummis et baltheo remunerari. M. Ego verò, si mihi mille nummi in manum annumerentur, non sim manum filio regis injecturus. Nam audientibus nobis, praecepit rex tibi, Abisaeoque et Ettaeo, ut adolescenti Absalommo caveretis: nedum ut ego tam perfidiosè, tanto cum vitae meae periculo facerem: neque enim res tanta regi ignota esse posset. Verùm jam ad eum ventum est: tu ipse vide quid tibi agendum putes. J. Videbis me non ita cunctantem. Morere boni parentis perversa progenies. Accipe haec tria tela de mea manu rectà in medium pectus. Vos mei armigeri circumfusi eum conficite. Tu praeco, confectum bellum est, cana receptui, ut à persequendo revocentur milites. A. Visne igitur, ut ad regem curram, eique renunciem, Jehovam de ejus hostibus sumpsisse supplicium. J. Tu verò ne feceris hodie, aliàs facies: hodie quidem non es jucundum allaturus nuncium, propterea quòd regius filius est mortuus. Tu Chusi, i ad

renunciandum regi, quod vides. C. Libenter, et quidem cursim. A. Quid si ego quoque Chusim cursu consequar? J. Cur consequaris, fili? non es obtenturus evangelium. A. Sed quid si consequar? J. Per me licet. A. curro, facile Chusim antevertam. J. Nos verò hoc Deo hominibusque invisum cadaver in hanc vastam voraginem in hac silva detrudamus, et lapides insuper cumulatè exaggeremus, ut tam nefarium facinus memoriâ ac nomine loci notetur. Nam talibus sunt digni monumentis, qui mortem eis machinantur, quorum beneficio vitam sunt adepti. S. Heus rex, video hominem huc accurrentem, solum. D. Si quidem solus est, boni aliquid portat. S. Video item quendam alium currentem, etiam solum. D. Is quoque laetum nuncium affert. S. Ex cursu priorem conjicere videor Achimaam esse, Sado-ci filium. D. Virum bonum nominas, de nuncio laeto venit. A. Salve rex: et simul agendas Jehovae gratias existima, cujus auspicio subacti sunt, qui in te arma sumpserant. D. Salvusne est adolescens Absalomus? A. Magnam hominum turbam vidi, cùm me huc mitteret Joab: caeterum quid sit, nescio. D. Recede, consiste isthic. C. Regem plurimâ salute et laetitiâ impertio, cujus Deus hostes omnes hodie ultus est. D. Salvusne est adolescens Absalomus? C. Utinam sic sint omnes tui hostes, ô rex, et quotquot tibi malum machinantur. D. Fili mi Absalome, fili mi, fili mi Absalome, utinam ego pro te sim mortuus, Absalome, fili, fili! heu me miserum! C. Lucrum attuli, non laetitiam: nec solum regi, qui

audito interritu filii, se conjecit in coenaculum portae, ubi in luctu sit, et se afflicter, sed etiam populo universo, cujus laetitiam audire cepit. Tristitia in moerorem convertet. Sed huc advenientem: stomachatur. O lepidum regem, et dignum cujus adhuc vivat filius: nam est? Q. Sursum est. J. Quem ego sed me comprimam. O turpe spectaculum! Iste ne verò David? siccine tuos omnes hodie dedecoras? et honestissimam victoriam in foedissimum luctum convertis? qui te, tuosque liberos, et uxores, tum justas, tum concubinas, à crudelissima morte vindicaverunt? At non oportet (quod tu facis) ita amare inimicos, ut oderis amicos. Nunc quidem facilè ostendis, te tuos omnes, et nobiles et ignobiles, pro nihilo habere. Nam equidem compertum habeo, te unius Absalomi salutem nostrâ omnium morte velle redemptam. Verùm age, prodi, et tuos affare leniter: nam per Deum immortalem, nisi tu prodeas, efficiam ut ante noctem omnes ad unum à te deficiant: quo gravius malum nullum unquam in vita tibi evenit.

SENT. *Honora parentes tuos, si vis vivere diu. Indignus est vitâ, qui in auctorem vitae suae ingratus est. Dignus est infami morte, qui bonum male pensat. Ardentem amorem ne summa quidem injuria extinguit.*

XXII. BERZELÆUS. 2 REG. XIX.

ARG. *Berzellaeus, rex eius in se meritis vult David in regem ducere. Sed illo propter senectutem, abducit ejus loco Chamaamum.*

Berzellaeus, David.

ALVE nobis tandem reddite Israelitarum rex.
D. Q. salve multum Berzelaee, homo de me multum bene merite. Trajicies tu mecum Jordanem: ego te apud me alam Hierosolymis. B. At quot annos natus, ut cum rege Hierosolymam ascendam? Ago nunc octogesimum annum, potione bonum à malo discernere? poterone cibo et potione delectari? aut fidicinum, fidicinarumve cantus audire? quid opus est ut tibi amplius simoneri? Liceat mihi tecum paululum trans Jordanem progressio, (cur enim tanto me cumules beneficio?) liceat, inquam, reverti, et in mea patria finire vitam, inque meorum parentum sepulchro humari. Caeterum hic Chamaamus tecum perget: hoc tu uteris, ut tibi visum erit. D. Ergo trajiciat Chamaamus: ego eum omnibus beneficiis ornabo, quibus ornandum esse judicaveris; tibi que omnia praestabo, quae à me expetiveris.

SENT. *In homines pios et gratos bene conferuntur beneficia.*

audito interritu filii, se coniecit in coenaculum portae, ubi in luctu sit, et se afflicteret, sed etiam populo universo, cujus laetitiam audire non potest, tristitia in moerorem convertet. Sed quid mirum, si huc advenientem: stomachatur. O lepidum regem, et dignum cujus adhuc vivat filius: quidnam est? Q. Sursum est. J. Quem ego? sed me comprimam. O turpe spectaculum! Itne verò David? ficcine tuos omnes hodie dedecoras? et honestissimam victoriam in foedissimum luctum convertis? qui te, tuosque liberos, et uxores, tum justas, tum concubinas, à crudelissima morte vindicaverunt? At non oportet (quod tu facis) ita amare inimicos, ut oderis amicos. Nunc quidem facile ostendis, te tuos omnes, et nobiles et ignobiles, pro nihilo habere. Nam equidem compertum habeo, te unius Absalomi salutem nostrâ omnium morte velle redemptam. Verùm age, prodi, et tuos affare leniter: nam per Deum immortalem, nisi tu prodeas, efficiam ut ante noctem omnes ad unum à te deficiant: quo gravius malum nullum unquam in vita tibi evenit.

SENT. *Honora parentes tuos, si vis vivere diu. Indignus est vitâ, qui in auctorem vitae suae ingratus est. Dignus est infami morte, qui bonum male pensat. Ardentem amorem ne summa quidem injuria extinguit.*

XXII. BERZELÆUS. 2 REG. XIX.

ARG. *Barzelaus cum deus in se meritis vult Davidi beneficium facere. Sed illo propter senectutem, abducit ejus loco Chamaamum.*

Barzellaeus, David.

A. *Salve nobis tandem reddite Israelitarum rex.*

D. *Q. salve multum Berzelaee, homo de me multum bene merite. Trajicies tu mecum Jordane: ego te apud me alam Hierosolymis. B. At quot annos natus; ut cum rege Hierosolymam ascendam? Ago nunc octogesimum annum, potione bonum à malo discernere? poterone cibo et potione delectari? aut fidicinum, fidicinarumve cantus audire? quid opus est ut tibi amplius simoneri? Liceat mihi tecum paululum trans Jordanem progressio, (cur enim tanto me cumules beneficio?) liceat, inquam, reverti, et in mea patria finire vitam, inque meorum parentum sepulchro humari. Caeterum hic Chamaamus tecum perget: hoc tu uteris, ut tibi visum erit. D. Ergo trajiciat Chamaamus: ego eum omnibus beneficiis orna- bo, quibus ornandum esse judicaveris; tibi que omnia praeestabo, quae à me expetiveris.*

SENT. *In homines pios et gratos bene conferuntur beneficia.*

XXIII. BETHSABA. 3 REG. I.

ARG. *Bethsaba, de Nathanis consilio, à vetulo Davide impetrat, ut rex creetur Solomon.*

Nathan, Bethsaba, David, Benaias.

ANON audivisti, Bethsaba, Adoniam Hagithae filium regem creatum esse, inscio domino nostro Davide? Age, dabo tibi consilium, quo tuae tuque filii Solomonis vitae consulas. Conveni regem Davidem, et ex eo quaere, qui fiat, ut cum Solomoni filio tuo regnum post se, soliumque suum sit pollicitus, nunc regnet Adonias. Ego, te adhuc cum eo colloquente, ingrediar post te, et tuam orationem complebo. **B.** Bene consulis, adeo eum. **Salve rex.** **D.** Quid vis? **B.** Domine, tu mihi per Jehovah Deum tuum iurasti, Solomonem filium meum post te regem fore, et in solio tuo sessurum. Atqui Adonias, te nesciente, regnum invasit, bovesque et altilia, ovesque et capras magnâ copiâ immolavit; ad quas epulas cum regios omnes, Abiatharemque pontificem, et exercitûs ducem Joabum invitaverit, Solomonem tuum non invitavit. In te autem, domine rex, omnium Israelitarum oculi sunt intenti, ut eis significes, ecquis sit in solio tuo post te sessurus. Te quidem vitâ defuncto, mecum, et cum meo nato Solomone pessimè agetur. **N.** Salve rex Israelitarum. Jussistine Adoniam tibi in regnum succedere? Nam is quidem hodie rus descendit, pecoraque multa mactavit, et eò regios omnes natos, exercitûsque duces, et Abiatharem pontificem vocavit, qui nunc apud eum epulan-

tur, Adoniamque regem salutant; me verò, et Sadocum pontificem, et Banaïam Jojadae filium, et Solomonem tuum, non invitavit. Velim ex te scire, an haec res te auctore fiat, neque tu mihi significaveris, ecquis sit in tuo solio post te sessurus. D. Evocetur huc mihi Bethsaba, Audi Bethsaba. Rex Jehovaham immortalem, qui meam vitam ex angustis eripuit, quemadmodum tibi Jehovaham Deum Israelitarum juravi, Solomonem filium tuum post me esse regnaturum, et in solio meo pro me sessurum, sic hodie faciam. B. Vitam regi Davidi precor sempiternam. D. Convocentur huc Sadocus pontifex, et Nathan vates, et Banaïas Jojadae filius. N. Adsumus. D. Adhibete vestros confervos; et Solomonem filium meum muelle, quam habeo, impositum, deducite Gehonem; eumque ibi tu Sadoce, et tu Nathan, regem Israelitarum, ungitote; tum tubâ clangitote, et Solomonem regem salutatote. Deinde vobis sequentibus, ipse venito sessum in solio meo, pro me regnaturus. Hunc enim tum Israelitarum, tum Judaeorum imperatorem esse jubeo. N. Faxit Jehova Deus tuus, domine rex, ut quemadmodum tibi adfuit, sic adsit etiam Solomoni ejusque solium etiam supra Davidicum extollat.

SENT. *Sapientioris consilium sequi, sapientia est.*

XXIV. SOLOMO. 3 REG. III.

ARG. *Duarum meretricum litem, de oppresso per somnum alterius infante contendentium, dirimit Solomo divinâ sapientiâ.*

Meretrix, Solomo, Altera meretrix.

TUAM fidem imploro, ô rex: audi me paulisper. S. Quid novae rei est? loquere. M. Ego et hac mulier in eadem domo agimus, et utraque peperimus: sed ea triduo post me: cumque domi essemus, neque quisquam praeterea adesset, mortuus est ejus filius noctu, ut fortè incubuit ei. Itaque mediâ nocte surrexit, et surreptum meum filium, qui meo lateri accubabat, supposuit sibi; suam autem mortuum mihi, me dormiente. Mane ubi me erexi, mammam infanti data, video mortuum. Hic ego, cum jam diluxisset, dum eum diligenter contemplor, animadverti non esse eum quem pepereram. A. Non ita est: quin meus est qui vivit, tuus qui interiit. Imo verò tuus mortuus est, meus vivit. A. Mentiris. M. Non enimvero mentior, sed dico quod res est. S. Utraque suum esse affirmat eum qui vivit, demortuumque repudiat; cedo huc mihi tu cultrum, partimini aequaliter puerum viventem, et date utrique dimidium. M. Obsecro te, rex, detur ei potius totus, quàm intereat. A. Nec meus esto, nec tuus: placet dividi medium. S. Eum adjudico priori, quae perimi vetat: nam ea mater est.

SUNT. *Ad plerasque lites dijudicandas opus est divinâ sapientiâ. Judici multa simulanda*

*sunt, ut sapienter judicet. Et verum et fictum
amorem res ipsa detegit.*

XXV. ROBOAMUS. 3 REG. XII.

*ARG. Roboamus, repudiato senum sano consilio,
juvenum insanum consilium sequitur, de oppri-
mendo majori insuper servitute populo, quàm
ipsius pater Solomo opresserat.*

Roboamus, Senes, Juvenes.

PETIIT à me universum Israelitarum vulgus,
ut quoniam meus pater iugo eos pressisset,
ego illius servitutis gravitatem levarem: se enim
ita demum mihi obedituros. Nunc ex vobis, se-
nes, scire velim, quid mihi suadeatis, ut eis re-
spondeam super hac re. S. Si hodie populo obse-
cutus fueris, eique obtemperans humanè respon-
deris, habebis eum semper obtemperantem. R.
Audio. Nunc exite paulisper foras. Introducan-
tur juvenes, aequales mei, mecumque educati.
Quid mihi auctores estis, juvenes, ut populo re-
spondeam, petenti, ut sibi à gravitate servitutis,
quâ sint à patre meo oppressi, relaxem aliquid?
J. Tu verò respondeas, tuorum membrorum mi-
nimum crassius esse, quàm tui parentis medium
corporis truncum. Quòd si ille eos gravi iugo
pressit, te pressurum graviore: si eos scuticis cecid-
dit, te eos scorpionibus concisurum. R. Probè:
vestrum mihi consilium magis probatur, quàm se-
num: itaque id sequar.

SENT. Senum propria est prudentia, juvenum

temeritas. Stulti stultorum consiliis libenter obsequuntur.

XXVI. SAREPHTHANA. 3 REG. XVII.

ARG. *Elias missus à Jehova, Sarephthanam mulierculam, perpetuatâ ejus farinâ et oleo, à fame tuetur.*

Elias, Sarephthana mulier.

HEUS mulier, quaeso te ut petas paululum aquae in aliquo vasculo, quod mihi bibendum des. S. Ego verò et perlibenter. E. Sed heus, afferto tecum et frustum panis. S. Ego verò (Jehovam Deum tuum immortalem testor) coctum non habeo; sed tantum farinae pusillum in cado, et olei pusillum quid in ampulla. Nunc colligo paululum ligni ad id quod habeo mihi meisque liberis parandum, quo consumpto superest ut fame pereamus. E. Bono es animo, i factum ut dixisti. Sed mihi priùs depositeum inde confectum afferto, deinde tibi tuisque liberis factura. Nam hoc tibi à Jehova Israelitarum Deo confirmo, non priùs farinae cadum et olei ampullam exhaustum iri, quàm Jehova terram pluviâ irrigaverit. S. Faciam ut jubes.

SENT. *Tenues et famelicos respicit Deus. Tenues et famelici multo faciliùs credunt Deo quàm potentes et saturi. Primitiae debentur Deo et suis. Deus eorum laborem felicitat, qui Deo primas tribuunt. Feliciter habet, qui Deum habet, quantulumcunque habet.*

XXVII. ELIAS. 3 REG XVIII.

ARG. *Elias cùm latuisset tres annos et sex menses, quo toto spatio non pluerat, inventus ab Abdia venit ad regem Achabum; et, convocatis Baalis lucanisque vatibus, constituto inter ipsos et Eliam certamine de litatione, cùm illi litare Baali non potuissent, ipse Jehovae litat. Deinde vates illos necandos curat. Postremò, consenso monte Carmelo, pluviam impetrat à Jehova.*

Abdias, Elias, Achabus, Populus, Vates Baalis, Puer Eliae.

MISIT me rex ad quaerendam totâ regione aquam, & fortè gramen invenire possimus, quo toleremus equos et mulos, ne jumentis privemur. Ipse rex aliâ viâ ejusdem rei gratiâ profectus est. Jam enim tres annos et ampliùs nulla fuit pluvia. Itaque omnia peraruerunt, nec usquam viriditas ulla potest inveniri. O Elia, tuae preces nobis invexerunt hanc siccitatem: quae non nisi tuis ejusdem precibus finiri potest, sicut ipse minatus es. Quòd nisi pateris inveniri te, actum est, periiimus. Sed video venientem huc hominem hirsutum, qui habet latera cincta cingulo pelliceo. Fallor ne? an is est ipse Elias? Certè videtur. Heus, tunc es dominus Elias? E. Sum. I nunciatum domino tuo, adesse Eliam. AB. Nunciatum verò? Quid peccavi, ut tu me Achabo necandum objicias? Jehovam ego immortalem juro, Deum tuum, nullam gentem, nullum regnum esse, quò dominus meus non dimiserit qui te conquirent.

Cúmque negarent adesse te, ille regna et gentes obtestabatur, ut dicerent an tu illic esses, quòd te nusquam inveniret. Et tu mihi nunc jubes. ut domino meo nunciatum eam, adesse Eliam? Qui postquam à te digressus fuero, auferet te Jehovae spiritus nescio quò. Ego interea, qui hoc Achabo nunciatum invero, cùm ille te non invenerit, interficiar ab eo. Et tamen Jehovae reverens fui à pueritia: nisi fortè tibi relatum non est, quid ego, Jezabele vates occidente, fecerim: ut eorum centum abdiderim in duabus cavernis, videlicet in utraque quinquaginta, et eos pane et aquâ aluerim. Et tu mihi nunc jubes, ut eam ad nunciandum domino meo, adesse Eliam, quò me interficiat? E. Sic vivat armipotens Jehova, cui ego apparere ac ministrare soleo, ut ego me Achabo ostendam hodie. AB. Postquam istud mihi ita confirmas, ibo. Salve rex: incidi in Eliam. AC. In Eliam autem? AB. Ita. AC. Eliam tu invenisti? AB. Eum ipsum. AC. Quaeso te, adest Elias vates? AB. Adest Elias vates. AC. Duc me ad eum continuò. AB. Eamus hâc, inveniemus. Atque ecum tibi obviam. AC. Tûne is es, qui perturbas Israelitas? E. Non ego Israelitas perturbo, sed tu tuaque paterna familia: qui, omisissis Jehovae praeceptis, Baalis sequimini: quae causa fuit, ut Jehova vobis istos ardores immiserit. Verùm cura mihi convocandos omnes Israelitas in montem Carmelum, Baalisque vates quadringentos quinquaginta, et lucanos vates quadringentos, Jezabelis convictores. AC. Fiet ita. Adsunt quos jussisti, Elia. E. Audite verò, Israelitae. Quous-

que in utrumque crus claudicatis? Si Jehova Deus est, hunc sequimini: sin Baal Deus est, Baalem sequimini. Nihilne respondetis? Ego unus Jehovae vates super sum, cum Baalenses vates sint quadringenti quinquaginta, lucorumque vates quadringenti. Dentur nobis duo tauri, quorum unum illi sibi deligant, dissecentque, et lignis imponant, neque ignem subjiciant: alterum ego immolabo, superque lignis collocabo, nec ignem supponam. Tum vos Dei vestri nomen appellate: ego Jehovae nomen appellabo. Ac qui Deus igne de coelo demisso annuerit, seque exoratum ostenderit, is Deus habeatur. Po. Placet verò, atque ita fiet. E. Vos igitur, Baalis vates, deligite vobis taurum alterum, et priores facite, quoniam plures estis, deque vestri nomen invocate, nullo igne subjecto lignis sacrificialibus. V. Accipimus conditionem. Mactemus taurum, imponamus frustra lignis. O Baal, exaudi nos! O Baal, demitte ignem de coelo, quo te deum esse ostendas. Baal, Baal! O Baal, ô Baal, praepotens deus! Baal, ô Baal, deus noster! noli committere ut unus Jehovae vates plus possit apud Deum suum, quàm nos octingenti quinquaginta apud te. Effice Baal, ut quoniam te plures colunt quàm Jehovam, majores etiam vires habere videaris. O Baal, Baal! Baal, ô Baal! Non audis nos? non te ritè coluimus hactenus? Quid in te commisimus? Non vis tuas vires ostendere? Quo plures habes cultores, nonne aequum est eo te magis exorari? Baal, ô Baal, nisi nos exaudis, actum est de te, deque tuo populo. Unus hic Jehovae vates tuum

cultum abolebit. Quis te colet, ô Baal? Quis te deinceps adorare volet, ô Baal! Baal, ô Baal, quis te non contemnet, et pro nihilo ducet, si nos in tanto discrimine non exaudiveris? In quem verò magis necessarium usum reservabis tuam potentiam? Nos te invocamus, nos aram tuam praetergredimur: et jam meridies est, neque tu respondes, aut exoraris. O Baal, Baal, Baal! O Baal, noli perdere nos. E. Clamate majore voce. Certè enim deus est: sed forsitan aliquid altius contemplatur, et animo agitat, quàm ut possit istas tam exiles voces audire: aut occupatus est, aut iter habet; nisi fortè dormit, ut sit expurgandus. V. Heu Baal, deus noster, quid amplius tibi faciemus? O Baal, ô Baal, ô Baal? E. Euge, rectè, secate vos isto modo gladiis et cultellis, ut à vobis ipsis cruentati misericordiam Baalis excitetis. Sed nihil respondet, nec attendit vestros clamores. Surdo canitis. Agite jam omnis populus, accedite ad me. Instauremus aram Jehovae, quae diruta est; et saxa duodecim capiamus, pro numero tribuum filiorum Jacobi. Ex his faxis aram Jehovae nomine construamus, et circum eam ducamus profundam scrobem. Agite, componatur strues lignorum, mactetur taurus et superimponatur. Rectè est. Replete quatuor amphoras aquâ, et eam in hostiam, inque struem effundite. Iterate idem: tertiate. Bene est. Redundat aqua circum aram, ipsamque scrobem replevit; ne quid fraudis subesse putetis. Nunc, ô Jehova, Deus Abrahami, Isaaci, et Israëlitis, effice, ut hodie intelligatur apud Israëlitas, et te Deum, et me servum tuum esse, tuoque jussu haec

omnia fecisse. Exaudi me, Jehova ! exaudi me, ut sciat hic populus te Jehovam esse Deum, qui eorum animos retroflexeris. Po. O rem miram ! Ignis delapsus à Jehova, et hostiam, et ligna, et saxa, et humum absumpsit, et scrobis aquam lambit. Jehova Deus est, Jehova Deus est. E. Si igitur Jehovam esse Deum agnoscitis, et ad terram proni adoratis, comprehendite Baalenses vates omnes, qui vos à Jehovae cultu magno vestro malo avocârunt. Cavete ne quis omnino evadat. Agite, ducamus eos ad Cisonem fluvium, jugulentur hîc vates omnes Baalis, ne quem deinceps à veri Dei cultu possint avertere. Perite populi deceptores, corruptores atque pestes, et dignas praestigiis vestris poenas date : ut deinceps adoretur, et in honore habeatur is unus, cui debentur omnia. Nunc Achabe, ascende : et i ad capiendum cibum. Sentio enim jam adesse murmur pluviae. Ego ascendam in verticem Carmeli. Sequere me, puer. Pu. Faciam, here. E. Age jam, puer, dum ego hîc in summo Carmeli jugo maneo, i spectatum mare versus : et mihi quod videris, renunciatum venito. Pu. Libenter, here. Feci here : neque quicquam vidi. E. Revertere eodem septies. Pu. Parebitur. Jam iterum venio. Jam tertio. Jam quarto. Jam quinto. Jam sexto. Superest ut septimo speculatum eam. Here, vidi nubeculam instar palmae hominis ex mari efferri. E. Instat pluvia. I nunciatum Achabo, ut junctis jugalibus in urbem descendat, ne à pluvia opprimatur. Pu. Eo. E. Ego succinctis lateribus ei Jezrael praecurram. Pu. Salve rex. Jubet Eli-

as ut propere jungas equos, et te in urbem recipias, ne te pluvia opprimat. AC. Agite mei, festinemus: ingruit pluvia, nigrescit coelum nubilus atque vento: properemus; vix evademus, quin madefiamus.

SENT. *Iustorum preces, incredibile dictu, quantum polleant apud Deum. Injusti justos accusant eorum malorum quorum sunt ipsimet auctores. Praesente Eliâ, nihil possunt Baalenses. Praesente Jehovâ, torpet Baal. Ut nox diei, sic veritati cedit mendacium. Impiorum plena sunt omnia, piorum exiguus numerus. Saepe magis uni credendum quam mille; nam paucorum est sapientia. O coecum genus hominum! quando tandem haec videbitis? aut quae tandem lux penetrabit istos oculos! Nunquamne nisi serò sapietis? Utinam adsit aliquis, igneo spiritu, igneque oratione, Elias, qui charitatis ignem de coelo devocet, quo nostrarum precum sacrificia exardescant, ut deinceps solus Jehova extellatur.*

XXVIII. MICHÆAS. 3 REG. XXII.

ARG. *Achabo Israëlitarum regi consulunt falsi vates, ut Ramotha Galaaditicam urbem bello adoriatur: fore enim ut eâ potiatur. At michaeas vates contrarium praedicit, eamque ob causam conjicitur in vincula.*

Achabus Israëlitarum, Josaphatus Judaeorum rex, vates, nuncius, Sedecias, Michaeas.

AD SUNT hîc vates, Josaphate, plûs minûs quadringenti, quos ad explorandum Dei voluntatem censuisti accersendos. J. Video: su-

pereſt, ut eos interroges. A. Quid mihi auctores eſtis, vates? Cenſetiſne, ut bello Ramotha adoriar, an ab incepto deſiſtam? V. Nos verò cenſemus, ut adoriaris. Nam victoriam tibi annuit Dominus. J. Numquis præterea hîc eſt Jehovæ vates, ex quo ſciſcitemur? A. Eſt item unus, ſed quem malè odi: quoniam nihil unquam mihi niſi ſiniſtrum vaticinatur. Is eſt Michæas, filius Imlæ. J. Non decet regem ita loqui: ſed jube eum acciri. A. Tu ſiſte huc nobis propere Michæam. N. Ita faciam. S. Videſne hæc, Achabe, cornua ferrea, quæ ego fero? Hoc tu modo quaſi cornu petes, et fundes Syros ad interneſionem: ita tibi per me futurum pollicetur Deus. V. Ita prorsus fiet. Aggredere ſanè Ramotha, feliciter pugnabis, eamque Dei beneficio capies. N. Caeteri quidem vates omnes, Michæa, regi uno ore felicem ſucceſſum promittunt. Itaque cenſeo, ut tu quoque ei bene omineris, quemadmodum ipſi. M. At ego Deum immortalẽ juro, me ea ſolùm dicturum, quæ mihi divinitus inſpirata fuerint. A. Michæa, quæ eſt tua ſententia? Armane in Ramotha inferimus, an non? M. Quidni inferas? jam tibi victoriam annuit Jehova, A. Quouſque tandem mihi illudes? Te etiam atque etiam obteſtor per nomen Jehovæ, ne mihi quicquam, niſi verum, dicas. M. Nunc verum audies? Vidi omnes Iſraëlitas palantes in montibus, ſicut oves ſine paſtore ſolent. Atque Jehova, Non habent iſti dominos, inquit: redeant ſuam quiſque domum, cum bona pace. A. Dixine ego tibi, eum niſi niſi infauſtum prædicturum? M. Igitur audi cer-

tissimum oraculum. Vidi Jehovah in folio sedentem, omni coelesti exercitu dextrâ laevâque stipatum, atque ita dicentem : Ecquis mihi in errorem inducit Achabum, quò Ramotha, ibi casurus, invadat ? Cûnque alius aliud diceret, processit quidam spiritus, qui stans ante eum : Ego, inquit, facturum me recipio. Cui Jehova : quonam modo ? Tum ille : Aspirabo falsa omnibus ejus vatibus, quae dicant. Probè, inquit Jehova, succedet : aggredere negotium. Nimirum ex his liquet, omnes istos tuos vates esse falso spiritu afflatos, et Deum tibi malè cogitare. S. Accipe colaphum pro isto tuo mendacio. Nam quâ ratione divinum numen, cujus tu instinctu te loqui simulas, à me emigravit, ut te docuerit ? M. Tum scies, quum trepidus te in intima penetralia penitus abdes. A. Corripe Michaeam, et eum deduc ad Amonem, praetorem urbanum, et Joam regium filium : et jube, meo jussu, in carcerem concludi, atque ibi pane atro et aquâ parcè ac duriter pasci, donec salvus redeam. M. Siquidem salvus redibis, nihil causae est, quò minùs dicar mentitus oraculum : atque equidem hoc clarissimâ voce omnibus inculcatum volo.

SENT. *Falsi vates (quorum ingens est numerus) dicere solent quae placeant hominibus, et in primis assentari principibus. Veri vates (qui pauci esse solent) assentari nesciunt, et improbis semper dura dicunt. Et quoniam improbi in hac vita dominari solent, fit plerumque, ut veritatis praemium vincula sint et necesse. Nam obsequium amicos, veritas odium parit. O mundi potentes, utinam haec in animos vestros demittatis !*

XXIX. SUNAMITIS. 4 REG. IV.

ARG. *Elisaeus ab hospita sua Sunamitide oratus, ejus filium revocat in vitam.*

Elisaeus, Gihezi, Sunamitis.

ECCE Sunamitidem illam, hospitam nostram, Gihezi: curre ei obviàm, rogaturus, utrùm valeat ipsa, et vir, et puer ejus. G. Faciam. Salve mulier, satisne salva es, et tuus maritus, et puer? valentne? S. Valent: sed sine me pervenire quò volo. G. Quònam properas! S. Ad tuum herum. G. Nescio quid novi videtur accidisse huic mulieri. Sed quid istud rei est? Heus mulier: tu ne audes pedes vatis complecti? Apage. E. Sine eam: animo ejus malè est, quod me Jehova celavit. S. Petieramne à te filium? Annon admonueram, ne mihi imponeres? E. Accingere Gihezi, et cape meum baculum, atque abi: si quem offenderis, ne salutato; salutatus, ne resalutato. Ubi eò perveneris, bacillum faciei pueri imposito. G. Eo. S. At ego profectò nunquam te omittam, quin unà mecum venias. E. Age fanè, tuae voluntati obsequar, praei, jam te sequar. G. Here, feci ut jusseras; sed puer neque vocem edit, neque audit, neque potuit omnino expergeri. E. Ne trepida mulier, introeamus cubiculum. S. Hic quidem planè mortuus jacet in meo lectulo. E. Exite foras, et me hìc relinquite solum cum solo, clausà januà. G. Nescio quid magnum exspecto; non ab re sese conclusit intus. S. Faxit Deus ut natum recipiam. G. Hospita. S. Quid novae rei est? G. Salva es, visus sum

audire sternutantem puerum. S. Revixi, si verum praedicas. E. Heus, Gihezi. G. Me vocat. Quid est, here? E. Accerse huc mihi istam foeminam. G. Te vocat. S. Adeo. E. Recipe jam tuum filium incolumem. S. O divine vir, quas tibi gratias agam pro tanto munere? E. Deo hoc totum acceptum ferendum est, mulier; non mihi, qui per me possum nihil.

SENT. *Fides est omnipotens. Suorum precibus, quamvis maxima petentium exaudit I.*

XXX. NAAMAN. 4 REG. V.

ARG. *Naaman Syrus ab Elifaeo à lepra sanatus, ei gratias agit, et dona offert: sed quae Elifaeus non accipit. Deinde digressum Naamanem consequutus Gihezis, Elifaei famulus, ab eo pecuniam et vestes aufert per mendacium: eamque ob causam ab Elifaeo reprehensus, fit leprosus.*

Naaman, Elifaeus, Gihezis, ministri Naamanis.

REVERTOR ad te, Elifae; et meum tum in Deum, tum in te peccatum confitens, veniam peto. E. Quidnam peccasti? N. Quum tu me per ministrum tuum jussisses corpus in Jordane septies immergere, si à lepra (cujus depellendae causâ veneram) sanus esse vellem; primùm indignatus sanè sum, et me tibi despicatui esse ratus, quòd tantum administrum ad me misisses. Nam speraveram te ipsum exiturum, et, invocato Dei nomine, manum loco admoturum, et ita morbum sanaturum. Deinde indignum mihi videbatur, tantum tribui vestris aquis, ut quum Abana, aut

Pharphar, fluvii Damasci, vestris nihilo deteriores, essent ad me sanandum inutiles, Jordanis tantam habere vim putaretur. Itaque abibam irâ plenus. Quòd nisi mei famuli fuissent me sapientiores, equidem medicinam repudiâssem. Sed quum illi dicerent, absurdum esse, me, qui rem quamlibet magnam salutis causâ facturum essem, à tam parva refugere: tentavi, quid possent aquae Israelitarum, et me septies in Jordanem immerfi; quo facto, sanus (ut vides) sanatus, ut non sit pueri corpus nitidius aut integrus. Quapropter intelligo jam, et confiteor nullum in toto mundo esse Deum, nisi eum, quem vos Israelitae colitis. Itaque pro tam singulari beneficio, quaeso te, ut à me munusculum hoc accipias. E. Apagesis: ego ut munus acciniam? N. At ne me repudia. Non equidem id facio, quo tibi tantum meritum remetiar (quod neque fieri potest) sed ut hoc mei in Deum, et in te grati animi pignus, apud te relinquam. E. Istum gratum animum apud te habeto: dona ne addito. N. Atqui. E. Ne urge tantopere. Nam (ut tu semel scias) Deum immortalem juro, cui ego appareo, atque administro, me nihili à te accepturum. N. Si ita decrevist, nolo improbius instare. Caeterum oro te, ut hinc mihi terrae duorum mulorum onus asportare liceat. Nam statui deinceps nullis diis, praeterquam uni Jehovahae, adolere aut sacrificare. E. Laudo, asportato sanè. N. Praeterea est aliud, super quo te velim consulere. Solet meus dominus, quandoque in aedem Remonis, adorationis gratiâ, comineat, meis humeris inniti; ubi, eo inclinante

se, non possum quin me quoque inclinem. Eam mihi rem Jehova ignoscet, opinor. E. Ita. Abi cum bona pace. G. Hem parsit dominus meus accipere oblata sibi ab isto Syro munera? At mihi ita sit Jehova propitius, nisi eum cursu consequor, aliquid accepturus. Immunis ut abeat tam dives homo, tanto affectus beneficio? Non convenit. N. Religionique habeo, nihil ei dedisse. Sed videone ejus famulum huc cursu contendentem? Ipse est, quantum ex incessu conjicio. G. E curru desilit, et mihi procedit obviam. N. Salvane omnia, puer? G. Pax. Te tribus verbis volo. Mòdò ad herum meum venerunt duo de vatum genere juvenes, è monte Ephraimitarum. Ea de causa rogabat herus, ut mihi ad eos argenti talentum des, et duas vestes de splendidioribus. N. Imò verò duo talenta auferas: atque utinam plura voluisses, libenter dedissem. G. Non est opus. N. Ne dubita accipere, erit aliquis eorum usus. Vos colligate hoc argentum in duobus fiscis: addite has duas vestes. Vos duo praeferte ei has sarcinas. Jubeto tuum herum meo nomine salvere plurimum. G. Faciam. Vale. N. Et tu. G. O me felicem, cui res tam bene succedunt! Ite hâc juvenes, sequimini me per hoc obscurum ostium: deponite hîc sarcinas. Jam mihi nihil opus est vestrà operâ. Quod reliquum est, ipse facilè per me perficiam. Abite. M. Vale ergo. G. Valetate vos quoque. Nunc res mihi bene gesta est, abscondam hîc hunc thesaurum, ubi eum nemo praeter me sciat. Sed jam, ne meus herus aliquid suspicetur, si nimis diu absum, offeram me ei. E. Unde noster Gihezis? G. Nusquam equidem ivi. E. At

etiam audes velle mihi verba dare? quasi ego non unâ animo adfuerim, quum homo de curru revertit tibi obviâ. Hoccine tempus est accipiendorum ullorum munerum? Improbè à te factum. Itaque pro isto tuo peccato, lepra, quâ liberatus est Naaman, in te et in tua progenie in posterum haerebit.

SENT. *Bona spiritualia plerumque aspernatur mundus, quia splendore carent et apparatu mundano. Ne famulorum quidem consilium contemnendum est. Saepe etiam est olitor valde opportuna loquutus. Dona spiritualia non emuntur pretio carnali. Avaritia mendaces facit, et homines in miseriam praecipitat. Dei spiritum latere frustra coneris.*

XXXI. HAZAEL. 4 REG. VIII.

ARG. *Hazaeli percontanti praedicat Elisaus mortem Benhadadi regis Syriae, et insuper ipsius Hazaelis regnum et saevitiam in Israëlitas.*

Hazael, Elisaus.

BENHADADUS Syriae rex, qui nunc aeger est, misit me ad te, Elisaee, ad percontandum de salute sua. E. Renunciato ei, eo morbo levatum iri: et tamen Jehova mihi interituum significavit. Heu. H. Quid sibi volunt ista suspiria, quae fixo vultu ita altè trahis? E. O Hazael, Hazael, video quantam tu vastitatem sis Israelitis illaturus. Tu eorum aedificia incendes, tu juvenes ferro trucidabis, tu pueros elides, tu gravidas mulieres discerpes. H. Ego ne vilissimus homin-

cio tanta facinora potero? E. Ostendit mihi Jehova, te fore regem Syrorum.

SENT. *Piis dolet populi Dei calamitas, quamvis meritò et divinitus illata.*

XXXII. JEHUS. 4 REG. IX.

ARG. *Jehus ab Elisaei puero unctus rex Israelitarum, Joramum Israelitarum, et Ochoziam Judaeorum regem, et Jezabelem Jorami matrem occidit.*

Puer Elisaei, Jehus, duces, speculator, Joramus Israelitarum rex, nuncius, alter nuncius, Jezabel.

HABEO quoddam ad te mandatum, dux. JE. Quem nostrum appellas? P. Teipsum, dux: secedamus intrò. Jehova te, Jehu, Deus Israelitarum, hoc oleo per me ungit regem suorum Israelitarum: jubetque, ut Achabi domini tui stirpem truces. Statuit enim suorum omnium, tum vatum, tum reliquorum, sanguinem à Jezabele expetere, universamque Achabi domum perdere; et ejus memoriam genusque stirpitum ex Israelitis tollere; eamque eò redigere, quò redacta domus est Jeroboami Nabati filii, et Basae Abiae filii. Jezabelem autem comedent canes in agro Jezraelano insepultam. Sed ego hinc fugam propripio. D. Quomodo se res habet, Jehu? quorsum venit ad te lymphatus iste? JE. Hominem nòstis, ejusque orationem? D. Minimè verò. Doce nos quidnam dixerit. JE. Unxit me regem Israelitarum de Jehovahae mandato, cui certum est Achabum, Achabique domum per me ul-

cisci. D. Supponamus propere regi vestes nostras, focii, eumque collochemus in editissimo graduum. Tu, praeco, proclama tubâ, regem esse Jehum. JE. Nunc duces, si vobis ita videtur, cavete ne quis ex oppido evadat, qui hujus rei nuncium Jezraelem perferat. Nos conscendamus equos, et eò festinemus ire. Nam illic decumbit Joramus, sanandorum vulnerum gratiâ, quae in praelio contra regem Hazaëlem a Syris accepit: eòdemque venit Ochozias Judeae rex, ad eum visendum. S. Video quendam hominum globum. Jo. Tu conscende equum, et ei cursu profectus obviâ, quare ut valeat. N. Fiet. JE. Accurrit huc eques quidam. N. Rogat rex, ut valeas, Jehu. JE. Quid, ut valeam? recede ponè me. S. Pervenit nuncius ad eos, neque revertitur. Jo. Heus tu, conscende equum, et eòdem curre. N. Fiet. JE. Accurrit huc alter. N. Rogabat rex, Jehu, an valeas. JE. Quid, an valeam? recede ponè me. S. Pervenit ad eos nuncius, sed non revertitur. Incessus autem ferocitas declarat, esse Jehum Namsis filium. Jo. Junge currum equis, auriga: exeamus homini obviâ, Ochozia. JE. Tandem veniunt ipsi reges opportunè. Jo. Valesne, Jehu? JE. Quid, valesne? durantibus tot matris tuae Jezabelis stupris et maleficiis? Jo. Fugiamus, Ochozia: circumvenimur. JE. Siquidem potestis effugere: experiar tamen, an meus arcus possit de regis corpore sanguinem elicere: hem tibi, hic moriturus eras. Tu Badaccar triumvir, abjice eum in fundum Nabothi Jezraelensis. Nam memini, quum aliquando ego et tu Achabum hujus pa-

trem in eodem curru sequeremur, ei oraculo dictum esse, Jehovah sanguinem Nabothi, ejusque natorum, pridie ejus diei respexisse: eumque in agro ejusdem Nabothi, quem ille judicio per calumniam oppressisset, in illum vindicaturum esse, Quare sume hoc cadaver, idque in fundum abjice, sicuti ferunt Jehovahae dicta. Sed fugit Ochozias: persequimini eum, occidite, pereat hoc ad flagitia concors hominum genus. Pergamus in oppidum: nondum peracta ultio est. Superest totius mali fons Jezabel, quam jam videre videor de fenestra prospicientem. At etiam fucata est: mirum ni ut morti placeat. JEZ. Nunquid bene accidit Zambri, qui dominum suum interfecit? JE. Ecquis isthic à me est? Rectè: vos ejus eunuchi praecipitate eam. Peri faeminarum impurissima, et à meis equis conculcare.

SENT. *Etiam subditos armat et excitat Deus in principes impios. Aequum est enim, ut, qui adversus Deum Dominum suum consurgit (id quod faciunt omnes impii) adversus eum consurgant ipsius servi.*

XXXIII. JOAS. 4 REG. XIII.

ARG. *Joae Israelitarum regi, se aegrotum visenti, praedicat Elisaeus victorias, quas sit de Syris reportaturus.*

Joas rex Israelitarum, Elisaeus.

HEU pater patriae! heu columen Israelitarum, tu quidem nunc aeger jaces! E. Non est ejulandi tempus. Cape arcum et sagittas. J.

En cepti, quorsum? E. Impone manum arcui.
 J. Feci. E. Aperi fenestram obversam orienti.
 J. Aperui. E. Jaculare. Hem sic volo: colli-
 māsli. Ista est salutaris nobis, mortifera Syris
 sagitta, quos tu in Apheco, Dei praesidio, occi-
 sione occides. Sed perge porrò, cape sagittas.
 J. Cepi: quid tum? E. Feri terram. O factum
 malè! si quinquies percussisses, aut sexies, tum
 poteras Syros delere funditus. Nunc eos ter tan-
 tum superabis, quoties videlicet terram pulsa-
 visti.

SENT. *In vate plus est praesidii, quam in ex-
 ercitu. Vatis mors est et regi deploranda. Fata
 abstrusa sunt.*

XXXIV. JONAS. JONAE I.

ARG. *Vexati tempestate nautae, invocatis frus-
 tra diis, factūque jacturū, Jonam vatem ex-
 citant, qui in nave dormiebat. Deinde, sorte
 jactū, ut eum fontem et tempestatis causam esse
 prehenderunt, jaciunt in mare, ipsiusmet ad-
 monitu. Ita pacatur tempestas.*

Nauclerus, Nautae, Jonas.

PRŌ Jupiter, quanta saevit tempestas! quanti
 undarum fluctus nostram navem undique
 verberant! Dicas Neptunum et Aeolum, omnes-
 que adeo deos in nostram conjuravisse perniciem.
 Ne saevi tantopere aquarum praepotens Neptune:
 ne eos perde, qui se tuae fidei mandaverunt. Tu-
 que, ô Aeole, cui potestatem in ventos dedit Ju-
 piter, cohibe tam effrenatum eorum impetum.

NAUT. Dii immortales, quid habetis in animo? Huccine venisse nos, ut tam misere periremus? Parcite, quaesumus, parcite. Nos vobis sacra faciemus: tibi, Neptune, taurum; vobis agnam, tempestates, maetabimus: tantum liceat hinc salvis evadere. AL. Ledae proles, Castor et Pollux, amica nautis sidera, obsecro vestram fidem, reddite nobis mare tranquillum, reddite amicam coeli serenitatem. NAUC. Nihil agimus, video: tam surdi sunt dii, quam est ipsum mare. NAUT. Quid superest? NAUC. Ut jacturam faciamus. NAUT. Durum. NAUC. Sed necessarium. Extremo autem malo extremum adhibendum est remedium. Atque utinam vel sic evadere liceat. Festinate, dejiciamus has merces. Praestat rem perdere, spem aliquam retinentes, quam cum re certum exitium exspectare. Vos, ô coeli marisque potentes dii, este saltem contenti hâc nostrâ miseriâ: quid mortem insuper minamini? Hei mihi, magis magisque furunt venti, ingravescit tempestas: irritantur superi, non placantur nostris votis et precibus. Quò jam, quò me vertam? Erat hîc nescio quis peregripus. Ubi nunc est? NAUT. Dormit ad infimum navis latus. NAUC. O supinam securitatem! Heus, heus, peregrine, quem tandem dormiendi modum facies? Potes in tanto periculo indulgere somno? Quin tu surgis, et tuum in hoc temporis articulo Deum invocas: si quis fortè superum existat, qui hoc à nobis malum avertat, et praesens auxilium ferat? NAUT. Frustra laboramus: causa tanti mali perscrutanda est. Oportet aliquem hîc adesse, qui se nefario a-

liquo
irasca
NAU
pereg
sari.
ortur
quò
jam
O inc
Jeho
ram
eum
tum
nior
neris
Cilio
cujus
func
fact
fieri
plac
per
beti
mea
tate
mor
Ag
ter
cia
cre
mu
Na

liquo scelere obstrinxerit, propter quem tantopere irascantur dii. Sortiendum est, quis sit in causa. NAUC. Placet; ducantur sortes. Euge, fors hunc peregrinum designat. Vides te, peregrine, accusari. Dic, quaeso, unde tantum in nos malum ortum sit, quod vitae genus sequaris, unde et quò eas, cujas sis, et quâ gente natus. J. Jam jam nullum superest effugium; teneor manifestò. O inevitabilem dei potentiam! Ego sum Hebraeus, Jehovahae coelestis Dei cultor, qui et mare et terram fabricatus est. Is me Niniven ire jusserat, ut eum populum, otio et luxu diffluentem et perditum, meâ admonitione ad meliorem frugem et saniores vitae rationem deducerem. Cujus ego muneris tristitiam defugiens, statueram Tarsum in Ciliciam me conferre, et ejus conspectum evitare, cujus oculis omnia sunt subiecta. N. Perimus funditus. Inscitè prorsus, homo, et malè abs te factum. Sed, postquam factum quod est, insectum fieri non potest, quid tibi nunc censes faciamus, ut placatiore mari utamur, quod vehementiùs semper agitari vides? J. Vos verò me in mare deturbetis, si id sedatum vultis: nam certò scio ego, meâ unius causâ vos hac tam vehementi tempestate afflicti. NAUC. Avertant superi, ut tuâ morte saluti nostrae consulamus. Non faciemus. Agite viri fortes, incumbamus remis, conemur ad terram appellere. Eia, adhibete summas vires: eia, rumpamus hos fluctus. O rem miseram! crescit assiduè malum, nullâ ratione terram possumus attingere. J. Frustra sudatis, invito Deo. NAUC. Quid ergo est, tene nos in mare? J. Nisi

mavultis mecum unà perire. NAUC. O desperatissimum perfugium! sed tamen satius est, te solum, quàm nobiscum interire. Faciendum est, socii: nulla alia ad evadendum via est, video. Effertur mare, rumpitur navis, mors nobis versatur ob oculos. Demergamus eum. Obsecramus te, Jehova, ne pereamus ob hujus viri mortem, neve à nobis poenas sanguinis ejus expetas. Vides nos necessitate impulsos facere, et tu omnia tuo arbitratu moderaris: jaciatur. O rem admirabilem! Videtis ut subito sedata sit tempestas, eo dejecto? Videtis mare sic tranquillum, ut nunquam tranquillius? Agnosco, agnosco ego Jehovae potestatem immensam; is nimirum Deus est, caeteri nequicquam precibus interpellantur. Uni, uni debetur gratia; uni itaque sacra votaue faciamus.

SENT. *Frustra implorantur falsa numina, saviente vero numine. Deum effugere nec terrâ, nec mari possis. Cum fontibus navigare, hoc est, versari, noxium est. Manente causâ poenae, manet poena.*

ARG

sus,
extr
Jeh
hitu

V

dem f
ribus
ab eo
illi cu
innita
tiorum
Quod
confi
rasqu
nis,
Deo
meo
duo
dem
ire v
mei
cur
hun
juss
pul
enim
qui

XXXV. RABSACES. 4 REG. XVIII.

ARG. *Rabsaces ab Assyria rege Senacheribo missus, Hierosolymitanos, qui erant in muris, ipse extra muros, jubet deditionem facere; et in Jehovaham ejusque populum petulantissimè invenitur, nemine quicquam respondente.*

Rabsaces, Eliacimus.

VOS haec nomine regis magni, id est, regis Assyriorum, Ezechiae nunciate: Quâ tandem fiduciâ nitatur? Verbisne, an consilio, an viribus dimicare cogitet? Quâ tandem spe fretus, ab eo defecerit? An videlicet confidit confraeto illi culmeo baculo, id est, Aegyptiis; cui si quis innitatur, ei manum perforet? Talis est Aegyptiorum rex Pharaon in omnes qui ei confidunt. Quod si mihi dicetis, vos Jehovahae Deo vestro confidere; an non is est cujus Ezechias sacella arasque sustulit, jussitque Judaeis et Hierosolymitanis, ut Hierosolymae ad certam quandam aram Deo supplicarent? Age Ezechia, vis cum domino meo rege Assyrio sponsonem facere, si tibi dederò duo equorum millia, ni tu non possis ad eos totidem equites suppeditare? Tune ausis vultum subire vel unius praetoris, minimi servorum domini mei? et fiduciam tibi collocas in Aegyptiorum curribus et equitibus? An porro sine Jehova ad hunc locum vastandum ascendi? Jehova ipse me jussit in hanc regionem proficisci, eamque depopulari. E. Quaesumus te, ut nos Syriacè (scimus enim) alloquaris, non Judaicè, in auribus hominum qui sunt in moenibus. R. Quasi ad dominum

tuum, aut ad te, miserit me dominus meus, ac haec dicenda; ac non ad eos, qui sunt in muris, ut vobiscum et merdam suam comedant, et urinam bibant. Audite, Judaei, regis magni, regis Assyriorum dicta. Ne vobis imponat Ezechias; neque enim poterit vos ab ejus manibus defendere; neve ab eo persuaderi vobis sinite, ut Jehovae fidatis, quasi vos defensor, neque urbem istam in manum Assyriorum regis permissuro. Nolite Ezechiae credere, sed potius Assyrio regi obtemperate, qui vobis mandat, ut secum benevolè agatis, et vos ei dedatis, et suis quisque vineis et ficibus et puteis tantisper utamini, donec veniat ad vos in vestrae similem terram transferendos, in terram frumenti, et vini et panis, et vinearum, et olivarum, et olei, et mellis feracem, ut hâc ratione vestrae salutis prospiciatur; neve Ezechiae fidem habeatis. Fallit enim vos inani fiducia defensionis Jehovae. An reliquarum gentium dii suam quisque terram ab Assyriae rege defenderunt? Ubi sunt dii Hemathi et Arphadi? Ubi Sepharvaimi? Ubi Enae? Ubi Avae? Nonquid Samariam ab ejus manu tutati sunt? Quis tandem ex omnibus omnium terrarum diis, qui suam terram ab ejus manu defenderit, ut Jehova Hierosolymam defensorus esse videatur? E. Obmutescamus, neve ei quicquam respondeamus; ita enim fert regis mandatum. Sed eamus haec regi nunciatum

SENT. *Res secundae insolentes saepe reddunt homines, et in ipsum etiam Deum petulantes. Prosperos successus sibi ascribunt superbi, quum*

debeant Deo. Cum maledicis et verbosis rixandum non est, sed Deo committenda causa.

XXXVI. EZECHIAS. ESAIAE. XXXVIII.

ARG. Aegrotans rex Judaeorum Ezechias, quum esset ei ab Esaia vate denunciata mors, precibus à Jehova impetrat vitae prorogationem.

Esaïas, Ezechias,

IMPERA domui, Ezechia: nam isto tibi morbo moriendum est. Haec est Dei voluntas. Ez. O durum nuncium! O sancte Deus, memineris quàm fideliter et integro animo te semper coluerim, et ad tuam voluntatem vitam omnem direxerim! Hic pietatis honos? Sic religionem remuneraris? Méne nunc, in medio aetatis cursu, in eas angustias esse redactum, ut subeundum sit sepulchri ostium, et reliquo vitae tempore carendum? Eheu! jam non ego fruar communi hoc coelo: coelo ego non fruar, cujus amoenâ luce illustrantur qui in terra degunt vitam? Jam ego avellor à charo conspectu et consuetudine hominum, qui hunc orbem incolunt. Ex hac vita discedo et emigro tanquam è pastorali tuguriolo, fatali aevi stamine et filo ante diem amputato. Paulatim atteror, et consumor in horas: neque quicquàm propiùs exspecto, quàm ut jam jamque assumptus animam agam. Ad mane si ventum est, membra omnia diro cruciatu dilaniari sentiens, mortem in vespere exspecto. Hirundinis aut gruvis ritu stridulas voces emitto, et columbarum more querulos edo gemitus, coelumque suspiciens,

consumptis lachrymis, ipsâ oculorum tabe intolerabiles animi testor dolores. O rerum Domine omnium! ajo mihi fieri injuriam, cujus te vindicem esse par est. Miserum me! quid jam, quid mihi venire in mentem possit, quo possim tuum animum ad id quod volo flectere? Meaene vitae breviter miserabiliter commemorem? O rerum auctor et moderator! longius est profectò naturale vivendi spatium, quàm quantulum à te mihi conceditur. Haccine mihi aetate tam immaturâ spiritus reddendus est? An tu me videlicet sempiterno somno consopire paras, ut postea in vitam revoces? Aut cujus altissimam tranquillitatem acerbissimo casu contaminari passus sis, eum scilicet, jam letho absumptum, è putido busto vindicabis? Et cujus vitam aegrotantis tueri neglexeris, eundem morte deletum, amico lucis usu rursus donabis, peccatis (quorum de fonte mors scatet) quasi post tergum rejectis, et aeternâ oblivione oblitteratis? Deinde à quibus gratitudinem, et ex ea manantem laudationem exspectas? à mortuis, credo: sepulti te celebrabunt, et tuum paratum miseris praesidium praedicabunt humati? Vivi, vivi tibi gratias agent, velut ego hodie: et parentes liberis commemorabunt tuam egentibus omnibus expositam tutelam. Intende meae saluti, Jehova: et nos de tuis laudibus carmina, quamdiu vivemus, in aede tua modulabimur. Es. Ades animo, rex: jubeor tibi laeta nunciare. Jehova, Deus Davidis auctoris generis tui, tuam precationem audit, tuasque lachrymas respexit. Itaque sic habeto, te per eum sanari, et tertio abhinc die ascen-

furum in fanum. Quinimò addet tuae vitae quindecim annos, teque eripiet è manibus regis Assyriorum, unà cum hac urbe; cujus se defensorem praebebit, propter semetipsum, tum etiam propter Davidem sui cultorem. Sed vos famuli sumite palatham, quam ulceri ejus imponatis, ut convalescat. Ez. Sed quo signo intelligam me in sanitatem restitui, et tertio die venturum in aedem? Es. Vides hoc Achazi solarium. Ez. Video. Es. Optio tibi datur, utrùm velis umbram decem gradibus procedere, an reverti. Ez. Facile est umbram progredi: potiùs retrocedat. O rem miraculosam! nunc, nunc video, volente Deo, nihil esse arduum.

SENT. *Piis precibus usque adeo flectitur Deus, ut interdum etiam decretum suum rescindat. Quamvis morbos interdum naturalibus remediis incurabiles sanet Deus, tamen naturalia remedia non semper repudiat. Non medicinae, sed Deo tribuenda est sanatio: et tamen utendum est medicinâ.*

XXXVII. JEREMIAS. JER. XXVI.

ARG. *Jeremias urbis et templi ruinam vaticinatur: eam ob causam comprehenditur à sacerdotibus et vatibus ad necandum. Sed factò ad tumultum concursu, procures et senatores et Achicamus id prohibent.*

Jeremias, sacerdotes, vates, procures, senatores, Achicamus.

A UDITE omnes omnium Judeae urbium homines, quotquot hoc templum, in cujus c-

go isto vestibulo, intratis, adorandi numinis gratia: audite, quae Deus mea voce vobis effatur. Nisi eum audietis, et ex lege, quam vobis praescripsit, vivetis: tum autem dicta vatum, ejus cultorum, quos ipse ad vos mittit, per quos vos maturè admonere nunquam intermittit: ea, inquam, nisi audietis, hunc ipsam aedem sacram in eum statum rediget, in quem Silonem redegit, et hanc urbem omnium orbis terrarum gentium ludibrio exponet. SA. Quid sibi vult clamorosus iste? V. Omnibus minatur exitium. SA. At sibi non minatur, sed conflatur maximum malum. Quin invadimus hominem? V. Atque ita opus est. SA. Comprehendite eum: viri, cavete ne effugiat: faxo, jam scias, Jeremia, quae mala nobis obnuncias, ea te in temetipsum excitavisse. Itane verò, ut huic templo Silonis ruinam, et urbi vastam eversionem et solitudinem denunciaveris, et haec tam dira impune protuleris? morte poenas lues. V. Meruit certè. P. Unde tantus iste tumultus, sacerdotes? aut quid vult tantus hominum concursus? quid novae rei accidit? SA. Hic homo dignus est, qui capite det supplicium, qui quidem tam horrendas clades huic urbi sit vaticinatus, quemadmodum vos ipsi audivistis. J. Audite me, si placeat, et vos omnes populares audite me. Jehovah ego optimi maximi instinctu huc veni, ea in sanum et urbem praedicturus, quae vos audivistis. Quare corrigite vestram vitam et mores, Deique vestri admonitioni obtemperate, ut mutet consilium, malumque quod in vos cogitat, avertat. Quod ad me pertinet, equidem video, me in vestra ma-

nu esse: vos mihi, quod videbitur, faciatis licet. Veruntamen sic habetote, si me interfeceritis, fore ut vos et haec urbs atque respublica innocentis sanguinem supplicio luat. Certè enim Jehova misit me ad vos, ut vobis audientibus, ea omnia dicerem. P. Nos quidem non videmus justam causam, cur hic capite plectatur; siquidem nos nomine Jehovae Dei nostri affatus est. S. Audite nos vicissim, nisi molestum est. Michaeas Morastita, vates fuit tempore Ezechiae regis Judaeorum, qui Jehovae optimi maximi nomine, omni Judaeo populo audiente, ausus est dicere, Sionem in agrum redactam aratum iri, Hierosolymamque in rudera collapsuram, et montem sacrum in solitudinem redigendum. Nunquid in eum morte animadvertit Ezechias, aut ullus Judaeorum? An non Deum reverentiâ et precatione sibi placaverunt, malumque quod ab illo jam jamque imminabat, depulerunt? et nos tam immani scelere animos nostros obligabimus? Quid Urias, nihilne nos movebit? Is fuit filius Semejae, ex Carjath-jarimo, qui eadem in urbem hanc ab Jehova est vaticinatus, quae modò Jeremias. Quod quum Joachimus rex audivisset, nec non ejus milites et proceres, eum quaesivit ad necem. Id ubi rescivit ipse, territus aufugit in Aegyptum. Sed eò misit rex Elnathanem, et quosdam alios, qui illinc extractum, ad eum adduxerunt: eumque ferro crudeliter necavit, et ejus corpus in plebejorum sepulchretum projiciendum curavit. Itaque quis fuerit exitus videtis. Nunc dispicite, utrùm nefarium hujus facinus, an consideratam illius pruden-

tiam malitis imitari. A. Profectò nunquam sinam vos manus Jeremiae sanguine commaculare.

SENT. *Veritas odium periculumque parit. Malo vate aut doctore nihil iniquius : plerumque plus sapiant et plus aequitatis habent ineruditi, quàm doctores. Poenam si vis effugere, fuge culpam. Mitiora imitanda sunt exempla, immitiora declinanda.*

XXXVIII. ANANIAS. JEREM. XXVIII.

ARG. *Ananias Judaeis liberationem ad biennium falsò vaticinatur. Jeremias contrà gravio-rem insuper captivitatem praedicit, et ipsi Ananiae mortem à Jehova denunciat.*

Ananias, Jeremias.

AUDI tu, Jeremia, unà cum universo hoc populo, quae jussu Dei vobis denuncio. Ego (inquit Jehova optimus maximus, Israelitarum Deus) jam rumpam jugum regis Babyloniorum, et post duos annos referam in hunc locum omnia vasa templi, quae Nabuchodonosor hinc ablata Babylonem deportavit: Jeconiamque filium Joacimi Judaeae regis, omnesque captivos Judaeos qui sunt abducti Babylonem, huc reducam, fracto Babyloniae imperio. J. Utinam ita faciat Jehova, et tua dicta omnia ad rem conferat, atque huc vasa sacra reportet, captivosque omnes è Babylone revocet. Verùm audi, et quae apud te et omnem populum eloquar trade memoriae. Claruerunt ante me et te jam olim vates, qui multis nationibus, magnisque regnis bellum aut famem aut pestem

praesignificaverunt. Quòd si quis aliquando secunda pronunciabat, ejus praedictum aut rei eventus à divino affatu profectum comprobabat, aut frustratio refellebat. Hoc quia in hac vaticinatione futurum certò scio, malo te rei exitu confutari, quàm meâ oratione irritari. A. Cedo mihi istam torquem: audite verò omnes qui hic estis, quid ferant mea dicta. Quemadmodum hoc ego collare perrumpo, ita Jehovam scitote perfracturum dominationem Nabuchodonosoris post biennium. J. Nolo tecum ampliùs rixari. A. Abeas licet: ego hoc teneo, et tenebo: ne trepidate Judaei, adventat jam certissimum vobis praesidium et salus. Bono animo este. J. Adsum tibi à Deo, Anania, qui tibi me ita renunciare jubet: Vincula lignea, inquit, rupisti, Anania, sed pro eis ferrea feceris. Nam ego ferreum jugum collo imponam omnium istarum gentium, quòd serviant Nabuchodonosori Babyloniorum regi, sub cujus ego ditionem etiam agrestes bestias subjunxi. Haec sunt, de quibus te, Anania, Deus meo ministerio praemonitum voluit. Sed non est, crede mihi, Anania, non est quòd incitationem et permotionem divinam ostentes, et hunc populum spe inani erigas. Neque enim à Deo missus ades, cujus ego inflatu perniciem tibi proximam denuncio, teque hoc anno vitâ defuncturum confirmo: quoniam tuis verbis deficiendi ab eo causa es.

SENT. *Mali doctores solent improbis fausta dicere, et quae placeant: boni contrà. Hinc fit, ut boni invisi sint; mali amentur, et auctoritate pollcant. Veris vatibus rarò creditur ante e-*

ventum; praesertim si adsunt falsi vates, qui veris contraria doceant. Mali vates, dum poenas improborum verbis leniunt, re ipsâ exasperant. Cum pervicacibus rixandum non est. Qui improbis blandiuntur, eos à Deo avocant.

XXXIX. SEDECIAS. JER. XXXVIII.

ARG. *Jeremias consulentem se Sedeciam Judaeae regem monet, ut se dedat Chaldaeis, alioquin venturum et ipsum et urbem in miseram calamitatem.*

Sedecias, Jeremias.

VOLO ego te consulere super rebus meis, Jeremia: sed noli me quicquam celare. J. Rem omnem tibi aperiam: sed eâ conditione, ne me interimas, neve consilium meum repudies. S. Per Deum immortalem, qui nostros animos creavit, non perimam te: neque tradam illis hominibus, qui tuam necem cupiunt. J. Satis habeo: accipe jam quod sit Dei consilium. Si te contuleris ad principes Babylonios, et tuae tuorumque vitae consules, et incendium ab urbe depelles. Sin minùs, et urbs Chaldaeis dedita igni cremabitur, neque tu eorum manus evitabis. S. At enim valde metuo, ne me Chaldaei Judaeis, qui ad ipsos transfugerunt, tradant, omni irrisione ludendum. J. Non tradent, crede mihi. Obtempera Dei monitis, cujus ego voluntatis interpretes tibi sum datus: si te ipsum amas, tuaeque saluti provides. Quòd si te dedere renuis, haec tibi divinitus denuncio: Omnes mulieres, quae supersunt in regia, eductae

ad principes Chaldaeos, te in os indignissimè irridebunt, ut circumventum et proditum à tuis necessariis, et in ipso coeno perfidè destitutum. Tuae autem uxores omnes, et liberi, tradentur Chaldaeis: neque tu eorum manum effugies, quin in manus regis eorum venies, qui hanc quoque urbem incendet. S. Vide, ne quis haec resciscat, ne tu pereas. Quòd si procures audierint nostram congressionem, teque convenerint, rogantes, qua de re inter nos actum sit, et mortem minantes, nisi indicaveris, dices, te à me precibus petivisse, ne committam, ut domum Jonathanis reducaris ad miserabilem mortem.

SENT. *Veritas cum periculo dicitur. Imprudentes, dum levius aliquod malum inevitabile vident, incurrunt in gravius, quod fuerat evitabile. Qui tolerabiles poenas Deo dare recusat, eum incitat ad graviores.*

Dialogorum Sacrorum
SEBASTIANI CASTALIONIS
LIBER III.

I. TOBIAS. TOB. IV. et V.

ARG. *Tobaeus Tobiam filium suum pietatem docet. Deinde jubet, ut ducem quaerat ad petendam ex Media pecuniam ibi à se depositam. Tobias genium, qui se hominem simulabat, nactus, cum eo proficiscitur.*

Tobaeus pater, Tobias filius, Raphael genius, Anna mater.

CUM ex hac vita discessero, nate, sepelito me honorificè. Tum autem matrem tuam honorato: neve eam, donec vivet, deferito, neve ei parum morigerando vitam reddas acerbam. Recordare, fili, quot dolores perpeffa sit propter te, quum esses in ejus utero. Quum igitur vitam finiverit, eam mecum honestè sepelito in eodem sepulchro. Ac per omnem vitam memento creatoris tui, neve eum offende, ejusve praecepta omite. Quantumcunque tibi Jehova largitùs erit, de eo ne parcito liberalitatem exercere. Ad homines inhumanos ne te aggregaveris. A respiciendis egentibus Israelitis ne abhorrueris, ne Jehova vicissim tuis temporibus adversis à te respiciendo abhorreat. Quòd si tuae facultates non ferrent, ut largè id facias: at pro eo, quantum id erit quod suppeditabit, ne parce in benignitatem

conferre, ut divitias tibi, et argenti aurique thesauros in beneficentia repositos habeas. Nam thesauri nihil impios juvant. At haec virtus à morte vindicat: ac quisquis beneficentiam exercet, Dei conspectum videbit; quemadmodum habet scriptum illud: Ego per beneficentiam conspectum tuum videbo, quam qui exercent, coelestes habendi sunt. Tu ergo, nate, corpus tuum ab omni libidinis obscoenitate tuere, uxoremque de tua cognatione ducito, nequaquam alienigenam, aut alius sanguinis, quàm tuorum majorum. Nos enim vatum progenies sumus. Memoriâ repete Abrahamum, Isaacum, Jacobum, qui uxores de sua sibi gente asciverunt, extraneorum affinitate repudiâtâ, eoque liberis fortunati fuerunt. Animum intende, fili, ad ea quae agēs. Quod tibi nolis fieri, aliis ne facito. Operarii mercedem ne retineto noctem unam, post eum diem, in quem cum eo pactus eris, ut tuo te praemio remuneretur Deus. Corpus tuum ab ebrietate abstineto. In nulla nequitia te oblectaveris. De tuo victu largire esurientibus. De tuo vestitu indue nudos. Quod tibi superat, id omne in beneficentiam confer, neque id gravatè; hoc est verè pane et vino sepulchra iustorum perfundere. Audi et attende quemlibet, qui modò verum tibi consilium det. Ab Jehova omnibus temporibus pete, ut tuas rationes consiliaque dirigat. Neque enim homini in manu positum est consilium; sed uni Deo Opt. Max. qui quicquid vult efficit, alios deprimeps, alios effrens. Haec mea dicta et praecepta omnia conservato, et nunquam non ante oculos habeto; forti-

que et infracto animo esto. Nam Jehova tibi auxilio praesidioque erit, si ei toto animo, totoque pectore studueris. Nunc, fili, illud tibi indicabo de pecunia, quam habeo apud Gabeleni, mihi cognatione propinquum (ea est decem argenti talenta) Rage in Media. Nam incertum est quando sim moriturus. Tu fili, si Jehovam metues, teque ab omni scelere conservabis, magnas ab eo opes consequeris. T. Omnia, ut praecepisti mihi, pater, sic faciam; sed velim mihi consilium des, quâ ratione queam istam à Gabele pecuniam recuperare. Nam neque ille me, neque illum ego agnoscam, neque quo signo repetam pecuniam scio, neque quâ viâ eatur in Mediam, teneo. TOBAE. Quod ad lignum pertinet, hoc dices: me, quum ille mihi marfupium suum tradidisset, dixisse: Accipe de manu mea, atque ex quo ei argentum in manum tradidi, annum hunc esse vigesimum. De via autem, quaere tibi jam hominem aliquem fidelem, qui tecum vadat, cui praemium dabimus. Proficiscere, fili, adhuc vivente me, et argentum pete. Jehova te Deus Israelitarum in itinere conservet: tibi-que benevolentiam, studium, misericordiam, et illius, et omnium, qui te videbunt, conciliet, teque nobis sospitem et incolumem et ducat et reducat ante meum interitum. T. Eo igitur ad conquirendum ducem, et fortasse praesto adest, qui faciat. Nam video juvenem quendam in via stantem accinctum, et ad iter (ut videtur) paratum. R. Adolescens, cujas es? T. Domine, possesne mecum in Mediam proficisci? R. Equidem novi vias omnes, sumque aliquando usus hospitio Gabelis gentilis

nostri, agentis Rage in finibus Mediae, quae Rages distat ab Ecbatanis itinere duorum dierum, estque montana: Ecbatana autem in campestri loco posita sunt. T. Praestolare paulisper, si placet, dum hanc rem patri renunciatum eo. Nam magnopere cupio te comitem habere, tibiue dabo mercedem pro itinere. R. I. propere. Ego hic manebo. donec redeas: noli diutius morari. T. Nactus sum virum bonum, pater, nostri generis, qui mecum proficiscatur. TOBAE. Evoca eum ad me, ut scisciter, unde terrarum sit, et an satis fidus sit tibi futurus comes. T. Faciam. Heus, accerferis à patre meo. R. Eo. Salve, vir divine. TOBAE. Si salveo, cur mihi haec usu veniunt, ut oculis captus, in tenebris caecus sedeam? R. Qui tibi oculorum lucem caecando ademit, idem te, quia vir bonus es, sanabit. TOBAE. Ita faxit Jehova. Sed ad rem. Meus hic filius Tobias vult ire in Mediam, frater, poterisne ire cum eo? Et ego tibi mercedem dabo. R. Potero, quippe qui vias omnes noverim, omnemque illam regionem peragraverim, et montes teneam. TOBAE. Cujas es? cujus generis? et qua ex civitate? R. Quid amplius quaeris? quum mercenarium habeas, qui tuum filium comitetur ex tui animi sententia? TOBAE. Frater, nomen tuum scire velim, et cujus nationis sis. R. Ego sum Azarias, Hananeelis filius, de familia Solomithi majoris, tuus gentilis. TOBAE. Quod salutare faustumque sit. Sed noli aegre ferre, frater, quòd voluerim tuae familiae genus cognoscere: meus gentilis es, egregià et nobili ortus fami-

liâ. Nimirum nôsti Hananeelem et Nathanem, duos Solomithi filios, qui mecum itabant Hierosolymam, quum Israeliticam terram incolemus, mecumque ibi adorabant : neque unquam ad deos peregrinos, qui in ea regione habebantur, desciverunt, quod caeteri gentiles nostri fecerunt. Quare vade, frater, feliciter cum filio meo : et redite feliciter, adjuvante Deo. Ego tibi in singulos dies drachmam solvam, et victum ut filio. Quòd si vos Deus Opt. Max. salvos reduxerit, istud tibi præmium augebo. R. Omitte timorem. Nam ego cum filio tuo, salvus cum salvo, et ibo et redibo. TOBAE. Compara tibi, Tobia fili, quae ad profectionem sunt necessaria, et proficiscere cum isto fratre. Deus omnipotens vos incolumes ducat et reducat, et vobis hoc iter, ductu genii sui, prosperet. T. Valete mei parentes observandi. TOBAE. Vale, et ambula prospere. A. Oh, oh, oh, oh ! TOBAE. Quid fles ? A. Rogas ? nihilne vereris puerum abs te amittere, qui in oculis nostris obversando, nostram senectutem redderet levio-rem ? Quasi verò non nos sine illo argento aliturus esset Deus noster. TOBAE. Ne time, soror. Nam et prospere ibit, et incolumem ad nos reversum tu ipsa tuis oculis aspicias. Deus ei noster genium attribuet, qui ei iter bene fortunet, eumque salvum reducat. A. Eheu !

SENT. *Parentum est filios docere pietatem. Piorum curam mandavit Deus geniiis suis.*

II. ASMODAEUS. TOB. VI. et VII.

ARG. *Raphael genius agit cum Tobia de ducenda in matrimonium Sara Raguelis filia. Deinde, ubi ad Raguelem pervenerunt, fit matrimonium.*

Raphael, Tobias, Raguel, Edna.

JAM tandem pervenimus Ecbatana, Tobia frater. Hâc nocte divertemur apud Raguelem. Is senex quidam est, qui filiam habet unicam, formâ praestantem, nomine Saram. Ego cum eo agam, ut eam tibi det in matrimonium. Est bonâ indole praedita, et patri dilectissima. Ausculta mihi, et de ea agito. Ubi Raguelem redierimus, celebrabimus nuptias. Non dubito, quin non sit ille tuis postulatis contradicturus, neque eam contra legem Moſis alienigenae traditurus. Nos eam ad patrem tuum ducemus. T. At audio, frater, eam jam septem viris eſſe traditam, qui antequam in ejus complexum venerint, mortui ſunt, ab Asmodaeo (ut dicitur) daemonum rege necati. Quapropter, ne me ille interficiat, non mediocriter pertimesco. Quod ſi fieret, parentibus triſtiſſimi cauſam exitûs praeberem, qui alium nullum neque filium neque filiam habent, à quo eis vitâ deſunctis parentetur. RAP. Verere modò Jehovah, ejusque memor eſto: tum etiam patris tui praeceptum recordare, à quo juſſus es uxorem ejusdem tecum familiae ducere. Tum, me auctore, nihil daemonem timueris. Satis exploratum habeo, te eam in hanc noctem in matrimonio eſſe habiturum. Igitur ubi in cubiculum cum ea introi-

veris, sumito cor piscis, quem tu in Tigri flumine dilacerasti: et ex eo sub ejus pallam suffitum facito. Eo nidore olfacto, daemon puellam fugiet, nunquam eam repetiturus postea. Quum autem tibi cum ea congredi libebit, surgitote de lecto geniali, Jehovahque oratote, et obsecratote, ut vobis pro sua clementia opem ferre, puellaeque mederi velit. Tum demum cum ea rem habebis, ex qua liberos mares procreabis. Sed omnem timorem abjice: nam ea tibi destinata est ante orbem conditum, per teque eam Jehova à daemone vindicaturus est. T. Quid futurum sit, viderit Deus. Sed certè facit tua oratio, ut à conjugio non abhorream. RAP. Jam appropinquamus domo Raguelis, et ecce eum ante suas aedes. Salve. RAG. Salvete et vos. Aspice huc Edna, quàm hic adolescens formâ referat Tobaeum fratrem meum. E. Unde estis, fratres? RAP. Ex captivis qui sunt Ninivae ex Nephthalina tribu. E. Nôstisne Tobaeum fratrem nostrum? RAP. Novimus. E. Valetne? RAP. Valet. T. Iste Tobaeus frater (ut dicitur) vester, pater meus est. RAG. O faultum diem! Libet te complecti. Jehovah tibi propitium precor, fili: nam ex viro optimo et probissimo natus es. Age uxor, si quid est lautius, apparetur coena; placet arietem mactari. Volo ego hos hospites accipi liberaliter. Succedite nostro tecto: praestemus nos hilares. T. Jam tempus admonet, Azaria, ut de matrimonio mentionem injicias. RAP. Memini. Quoniam filiam habes jam nubilem, Raguel, et hic est adolescens, et aequalis illi, et tribulis, petebat, ut eam sibi

nuptum locares. RAG. Non me praeterit, satius esse eam tibi, quam alteri tradi. Sed verum tibi dicam. Eam jam septem viris locavi (ut tu scias) qui omnes ante ejus congressum mortui sunt. Verum ede et bibe, et istam rem omitte. T. Nihil agis: neque cibum ego, neque potionem capiam, quin tu eam mihi in matrimonium concesseris. RAG. Postquam ita infixum in animo habes, obtineto sanè. Et quia consanguinei estis, ego jam nunc eam tibi in matrimonium trado, ex instituto Mosaico et Israelitico. Huc ades, Sara: accipe hanc, Tobia. Jehova Deus coelestis vos hâc nocte custodiat incolumes, suâque in vos clementiâ utatur.

SENT. *Piorum opera sunt auctore et duce Deo. Pii voluptatibus etiam licitis imperant, non serviunt. Pii fugant daemonia. In pios potestatem non habet daemon.*

III. RAGUEL. TOB. X.

ARG. *Tobias Ragueli socero suo valedicit, secum abducens illius filiam Saram, uxorem suam.*

Tobias, Raguel, Sara.

MI socer Raguel, tu à me postulâsti, ut manerem apud te dies quatuordecim, et cum filia tua uxore mea Sara suaviter viverem: id quod tibi concessi. Nunc finita est dies: itaque peto abs te, ut me dimittas. Mei enim parentesambo dies numerant, neque putant hoc loco rem esse. R. Doleo me tam parvum spatium à te petiisse. Sed nihil obstat, quo minùs id fiat longiùs,

Mane apud me diutiùs : ego mittam ad tuum patrem nuntium, qui ei totum negotium renuntiet, ne sit de te sollicitus. T. Quaeso te, noli me remorari : cupio omnino ad parentes reverti. R. Quando urges, non remorabor invitum. En tradò tibi meam filiam Saram, nec non dimidium facultatum mearum. Ite feliciter. Deus Jehova, Deus majorum nostrorum vos foecundet, mihiq̃ue ex vobis liberos mares ostendat, qui Jehovanae legident operam. Agite, deosculari vos volo. Vide, mea filia, ut tuum socerum, et socrum (qui nunc tui parentes sunt) habeas in magno honore, maritum diligas, familiam regas, domum gubernes : et teipsam praestes inculpatam, et cum bona pace profecta, efficias, ut bonam de te famam viventes adhuc, laeti hilaresq̃ue accipiamus. Et tu, Tobia fili, vale. Jehova te Deus coelestis salvum perducat, mihiq̃ue ex te et filia mea Sara liberos Jehovae studiosos, eiq̃ue probatos, ostendat, antequam moriar. Ecce Saram filiam meam in potestate tua : noli eam unquam malè tractare. Ite sanè incolumes. S. Valete parentes charissimi ; valete cognati et amici omnes. T. Vale socer ; vale socrus ; valete omnes. Ego Jehovae gratias ago, qui me laetum reddiderit, et tot beneficiis tam mirifice affecerit.

SENT. *Uxoris est, sequi virum, et propter eum parentes patriamque relinquere. Est enim matrimonii conjunctio arctior quàm naturae.*

IV. TOBÆUS. TOB. XI.

ARG. *Tobias ex Media reversus, venit ad parentes, et felle piscis oculos patris sanat à caecitate : qua de re pater Deo gratias agit.*

Raphael, Tobias, Anna, Tobæus.

FRATER tu scis, quàm sollicitum reliqueris utrumque parentem. Quapropter antecedamus ego et tu, uxore tuâ cum famulis, reliquoque nostro comitatu subsequente. **TOBI.** Bene mones. **R.** Praepara fel piscis. **A.** At at: ô mi vir, adventat meus Tobias, cum comite. Curro ei obviâ. **R.** Tui patris, quem video esse caecum, oculi felle isto aperientur atque sanabuntur. Itaque quum ad eum accesseris, illinito ejus oculos isto felle: tum ille, fellis mordacitatem sentiens, sibi oculos fricabit, atque ita, dejectâ albugine, et coelum et te laetus videbit. **A.** O gnate! jam mortem non deprecor, postquam tuum conspectum cernere licuit. **T.** Salve mea mater. Sed accedit huc pater. Hei mihi, collapsus est. Accurram. O mi pater! salve. **TOBÆ.** Salve fili optatissime, ut vales? **To.** Optimè, est Deo gratia. Sed patere me tibi oculos illinere hoc felle: Nam spero hoc tibi fore salutare. **TOBÆ.** Libenter patiar. **T.** Expectemus paulisper. **TOBÆ.** Sentio fellis mordacitatem. **T.** Frica tuos oculos. **TOBÆ.** O supra modum mirandum miraculum! Nunc te liquidò video fili, amplectere me. Gratias ago Jehovae Deo Israëlitarum, qui caecos illuminat; qui mihi oculos aperuerit: cujus nomen nullis unquam sæculis satis dignè laudar po-

terit, qui in me hoc tantum munus contulerit. Hic vulnerat, et sanat; hic occidit, et vitam dat; huic gratias ago, qui te nobis, feliciter expedito itinere, saluum laetumque restituerit.

SENT. *Deus suos à miseria tandem liberat. Medicina mordax. Deo gratiae sunt agenda de omni bono.*

V. RAPHAEL. TOB. XII.

ARG. *Raphael Tobaeo et Tobiae, sibi mercedem solvere volentibus, se indicat, eisque officium praecipit.*

Tobaeus, Tobias, Raphael.

TOBIA fili, solvamus isti homini, qui te committatus est mercedem; et eam cum collarario. T. Pater demus ei dimidiam partem pecuniae, quam illinc attuli. Nam is me incolumem duxit, et reduxit; meamque uxorem sanavit, et argentum à Gabele abstulit, et tibi oculos sanavit; pro quibus omnibus, quaenam ei referri par gratia potest? Hucades Azaria. Accipe, frater, mercedem tuam, id est, dimidiam pecuniam, quam illinc apportasti; et vale. R. Canite Jehovae carmen novum, eique gratias agite, et ejus nomen celebrate, pro tantis ejus in vos collatis beneficiis; crebrisque precibus, supplicationibus et beneficentiâ erga egentes, eum affectate, quoad vivetis. Nam plus apud eum valet assiduum beneficentiae officium, quàm argenti aurique copiosa congeries; utpote quum beneficentia vindicet à morte. Equidem nihil vos de rei veritate celabo. Quo tem-

pore tu, tuaque nurus Sara, sancti opem numinis precibus suppliciter magno cum animi angore implorabatis, vestras ego preces (ut vos sciatis) ad maiestatis solium subvehebam: quumque tu mortuos sepeliebas, aderam tibi tuisque difficillimis rebus, ab Jehova, qui te oculorum coecitate tentaverat (solet enim hoc pacto periculum facere bonorum) missus sum ad te sanandum, et Saram tuam nurum. Sum autem Raphael genius unus de principibus qui ad gloriae solium famulantur. Nolite timere. Bene vobis se res habet. Agite Jehovae gratias pro tantis miraculis, quae vobis exhibuit. Nam quod me, quamdiu vobiscum versatus sum, edere et bibere vidistis, species illa fuit, quae vestris oculis observabatur: quum re ipsa neque ederem, neque biberem. Quare mandate haec omnia literis, quae vos vestri erga Deum officii per omnem vitam admoneant, atque hanc rem in omnem omnium aetatum aeternitatem testentur: et Jehovae gratias agite, ejusque sacram memoriam pie retinete, meque jam absolvite, ut ad Deum me recipiam, à quo sum missus ad vos.

SENT. *Deus piis saepe, ne cogitantibus quidem, prospicit. Per cruces ducit Deus suos ad felicitatem. Piorum primordia tristitia, exitus laeti.*

VI. ACHIOR. JUDITHAE V.

ARG. *Quaerenti Oloferni de Judaeorum statu, narrat Achior : et quoniam eos invidios esse dicit (nisi fortè Deum suum offenderint) iratus Olofernes, eum jubet ad Betulienses Judaeos deduci, ut unà cum illis pereat.*

Olofernes, Achior, proceres.

NArrate mihi, vos Chananaei, de istius nationis hominibus, qui in montanis habitant: quas incolant urbes, quantam habeant copiarum multitudinem, quâ re plurimum valeant et possint, quo rege et exercitûs duce utantur: et cur soli ex occidentalibus mihi obviam venire neglexerint. A. Audi, domine, orationem servi tui. Enunciabo tibi rem omnem, ut sese habet, de gente ista montana, quae finitimos tibi fines incolit: neque ullum ex ore meo mendacium excidet. Homines sunt prognati à Chaldaeis, qui principiò Mesopotamiam incoluerunt. Quum enim deos patrios Chaldaeorum detrectarent: patriisque moribus relictis, unum sibi Deum coelestem ad adorandum delegissent, ab illis exagitati, in Mesopotamiam aufugerunt. Ibi quum aliquamdiu commorati essent, jussi à Deo suo in Chananaeam commigrare, paruerunt, atque in Chananaea commorati, magnum auri argentique et pecoris numerum comparaverunt: postea, dominante fame, in Aegyptum devenerunt: ubi tamdiu incoluerunt, donec in innumerabilem hominum multitudinem excreverunt. Deinde quum à rege Aegypti crudeliùs tractarentur, et lateres

conficere indigne et labore servili cogerentur, Deum suum implorârunt, qui totam Aegyptum ineluctabilibus calamitatum ictibus perculit. Quibus malis coacti Aegyptii, eos tandem ab sese emiserunt. Sed postea, remisso malo, quum eos fugientes revocare, rursusque in servitutem redigere conarentur, Deus illis mare rubrum disclusit, ita ut ab utroque latere, aqua in muri firmitatem concreta staret, quâ illi viâ in sicco per medium maris solum pertrânsiverunt. Eodem Aegyptius exercitus consequutus, aquâ submersus ita est, ut ex innumerabili multitudine ne nuncius quidam evaserit. Trajecti mare rubrum, in solitudinem montis Sinae venerunt, ubi mortalium nemo consistere unquam, aut habitare potuerat: ibi dulces ex amaris fontes ad bidendum habuerunt, et victum de coelo per quadraginta annos acceperunt. Ac quocunque unquam venerunt, Deus eorum hostes pro eis, nullo arcu, nullâ sagittâ, nullo scuto, nullo gladio debellavit: neque unquam huic genti resisti potuit, nisi si quando a sui Dei cultu deflexit. Nam quoties alium Deum, quàm suum, coluerunt, direpti sunt, et omnes à bello contumelias pertulerunt. Quoties autem Dei sui cultum repetiverunt, Deus eis coelestis resistendi vires dedit. Ad extremum Chananaeos, Jebusaeos, Pherezaeos, Hettaeos, Hevaeos, Amorraeos, et fortissimos quosque Hesebonios deleverunt, eorumque agros et oppida occupârunt. Ac quamdiu sese à Deo suo offendendo continuerunt, multis bonis fructi, Deoque suo (qui improbitatem odit) prospero usi sunt. Et ante haec tem-

pora, quum ab ea vivendi ratione, quam eis Deus tradiderat, declinavissent, diversis diversarum gentium bellis profligati, et tandem frequentes in extraneas regiones captivi abducti sunt, eorumque et fanum solo aequatum, et oppida capta, et ab hostibus compilata sunt. Sed nunc ad Deum suum conversi, ex dispersione ac dissipatione congregati sunt, desertosque montes occuparunt, et Hierosolymam (in qua eorum sacrarium est) obtinuerunt. Quare disquirendum est, domine, si qua in offensa sunt apud Deum. Nam, si sunt, facile eos, ipso concedente, superavimus. Quod si nihil ab eis est commissum, bello super sedendum censeo: ne Deo pro eis propugnante, infamiam apud omnes mortales subeamus. *PR.* Quis est iste, qui tantum tribuit Israelitis, ut eos putet Nabuchodonosori posse resistere? homines imbelles, et rei militaris ignaros, qui me hercule unum tui, Olofernes, exercitus impetum sustinere non poterunt. Invadamus modò, et Achiori ostendamus, eos posse superari. *O.* Quoniam tu nobis istud oraculum, praeclare vates, edidisti, Israelitas à Deo suo defensum iri, ut intelligas unum esse Deum Nabuchodonosorem, contra cuius invictam potestatem ne illorum quidem Deus stare possit: nos, qui ab eo missi sumus, illos ad unum funditus ad interuersionem ita delebimus, et equitatu proculcabis, ut eorum montes sanguine redundant, et campi corporibus compleantur: citiusque illos ad fugam, quam nos ad perdendum vires deficient. Haec est totius orbis domini Nabuchodonosoris indeclinabilis sententia. At tu Ammonitarum mercena-

rie, Achior, qui tam divinum nobis oraculum effatus es, esto sanè tantae particeps potentiae, et quos nobis anteponis, ad eos desice, ut cum eis potiùs, ut dignus es, pereas, et inter eos à nostra acie contrucidatus des poenas. Quòd si tantum tuae superstitioni confidis, ut me, quae suscipio, praestare non posse credas, quid metu exalbescis? Hic tibi tuta sunt omnia, non peribis, nisi cum illis, quos perire non posse vaticinaris. Vos mei satellites, abripite hunc Betuliam, ad suos Israelitas: ut illorum potiùs exitii, quàm nostrae sit focius victoriae.

SENT. *Veritas invisita mundo. Etiam de veritate rogantes, veritatem audire nolunt. Assentatorum plenae sunt domus, auresque potentium. Assentatorem qui amat, ruinam amat. Casum antecedit superbia.*

VII. JUDITHA. JUDITHÆ VIII.

ARG. *Juditha Betuliensium primates objurget, quòd de urbis deditioe pacti sint: et eos consolata, sese ad eis succurrendum parat.*

Juditha, Ozias, et caeteri senatores.

ATENDITE primates populi Betuliensis. Promisistis populo, et quidem interposito jurejurando, vos urbem hostibus post quinque dies esse dedituros, nisi Deus vobis interea tulerit auxilium. Itane verò tempus divinae statuitis misericordiae? et ei diem vestro arbitrio dicitis? Hoccine tandem est Deum ad clementiam pellicere? An ad iracundiam instigare? Dicite mihi, vos, qui

Dei voluntatem in certum quoddam curriculum includitis, potestisne, non dicam Dei, sed hominum animus qui sit et consilium, pervestigare? Quid Dei horum omnium auctoris? Mentem ne ejus tenetis? Nihil minùs, fratres. Nolite Dei iram provocare, qui si nolit intra quinque dies auxiliari nobis, at potest intra quot volet. potest nos quolibet die vel tutari, vel hostium crudelitati obicere. Vos verò nolite Dei quasi vadari consilium. Neque enim is est, ut aut minis, hominum more, terrendus, aut arbitrio cujusquam sit coerendus. Quare exspectemus ab eo salutem, ejusque auxilium petamus. Spero enim, pro sua facilitate, nostras preces auditurum, praesertim, quum nulla hodie in nostro genere neque tribus extet, neque natio, neque populus, neque civitas, quae deos colat fabriles: quae res superioribus temporibus in causa fuit, ut patres nostri bello et direptionibus vastati, et ab hostibus magnâ clade concisi sint. At nos alium deum non agnoscimus: unde sperare debemus, eum non esse nos nostrumque genus despecturum. Quòd si in hostium potestatem venimus, non tantum nobis nocuerimus, sed etiam reliquae Judaeae, nostraque sacraria depiculanda reliquerimus: quorum pollutionem, et consanguineorum nostrorum metum, et nationis captivitatem, et nostrarum possessionum vastitatem Deus temeritati nostrae accepta feret, et à nobis poenas reposcet, ubicunque gentium sumus servituri, ut à nostris dominis indignitates omnes et contumeliae nobis sint perferendae. Neque enim talis servitus nobis Dei gratiam, sed hominum as-

feret infamiam. Quamobrem fratres (quandoquidem à vobis aliorum animi pendent, vobis sacrarium, vobis fanum, vobis ara nititur) demonstretate consanguineis nostris, non esse desperandum, contraque quicquid acciderit, fortiter esse et constanter ferendum : Deoque in his omnibus gratias agendas, qui nos tentat, sicut olim patres nostros tentavit. Recordamini Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Mosem, denique omnes veros Dei cultores et amicos, quot, quantos, quàm varios perpassi sint dolores. Constituite nunc altera ex parte eos qui Dei periclitationis impatientes, contemptùs de eo et graviùs et senserunt, et loquuti sunt, ut foedè perditì, et à serpentibus exanimati sint. Quare ne horum desperationem sequamur, sed illorum superiorum fiduciam imitemur, cogitemusque nos, non ut hostes extremo supplicio affici, sed ut servos fontes salutari verberationis medicinâ corrigi. Oz. Rectè tu quidem omnia, et quae nemo neget. Neque nunc primùm tua prudentia, intelligentia, consilium innotescit : quin jam ab ineunte aetate vulgò compertum est, ista esse in te singularia. Sed et plebem sitis ad efflagitandum, et nos plebs ad jurandum adegit, quod jusjurandum violare nobis nefas est. Quocirca precare tu pro nobis Deum, quae pia et religiosa mulier es, ut pluviâ nostros lacus impleat, ne siti deficiamus. Ju. Quemadmodum igitur id quod dixi, à Deo esse sentitis : ita etiam id, quod facere decrevi, an ab eodem profisciscatur, periculum facite : Deumque orate, ut meum consilium comprobet. Sum enim facinus editura, quod om.

nis posteritatis memoria concelebre. Vos hâc nocte ad portam eritis : ego cum ancilla mæa exibo : ac spero fore, ut Deus intra dies, post quos urbis deditionem concessistis, per me Israelitis subveniat. Sed nolo vos in meum propositum inquirere (neque enim vobis, nisi re perfectâ, enunciabo) neque quicquam aliud, nisi Deum pro me usque ad meum reditum orate. Oz. Bene vale, Deo tibi ad hostium ultionem viam praeunte.

SENT. *Deo praeſcribendum non eſt. Inſontibus etiam in ſumma deſperatione de Deo bene ſperandum eſt. Magnum eſt in innocentia praeſidium.*

VIII. OLOFERNES. JUDITHÆ. X, ET XI.

ARG. *Juditha ad Olofernem perducta, ei per dolum promittit de Judæis victoriam.*

Excubitores, Juditha, milites, Olofernes.

CUJAS es mulier ? unde et quò ? J. Ex Hebraeis sum : quos quia exploratum habeo venturos in veſtram poteſtatem, ab eis transfugio, meque ad Olofernem imperatorem recipio, ut ei illorum arcana aperiam, viamque demonſtrem, quâ omnibus montanis, ſine ſuorum cujuſpiam caede, potiatur. E Bene tuæ vitæ proſpexilli, quæ ad dominum noſtrum venire, et citò venire decreveris. Nos te ante eum ſitemus. Quò quum perveneris, nolito animo formidare, quo minùs rem omnem ei exponas. Nam hoc tibi confirmare poſſumus, te eo beneficio eſſe uſuram. Deducamus eam ad imperatoris tabernaculum. Vos

reliqui interea excubias nihilominus habete. Nos centum eam ducemus. M. Heus tu, quò tam manè, tanto studio et frequentia festinatur? OL. Dicitur, transfugam quandam Hebraeam ad imperatorem duci, quae sit mirabili pulchritudine. M. Accurramus. O venustatem incredibilem! Quis militiam detrectet adversus Hebraeos, qui tales habeant mulieres? Pro quibus pugnando, occumbere quis dubitet? J. Salve, imperator maxime. OL. Allevate eam mei satellites. Bono animo es, mulier, depone animi metum. Nam ego nemini unquam malefeci, qui terrarum orbis domino Nabuchodonosori servire voluerit. Quòd nisi tui me, montium fidentia, contempsissent, nunquam ego meam in eos hastam vibravissem. Sed ipsi sibi malum hoc conflaverunt. Verùm dic mihi, quam ob causam ab eis ad nos perfuga transieris. Nam ad salutem venisti: Sume animum, vives in hanc noctem, et in posterum: neque tibi quisquam officiet, contraque tecum bene agetur, quomodo solet cum servis domini mei regis Nabuchodonosoris. J. Attende igitur, quae dicam, domine, et ea memoriae manda. Dicam autem nihil vanum (absit) sed ea dicam, quae si sequi voles, rem tibi perfectam tradet Deus, neque tuus te conatus frustrabitur. Ita vivat omnium terrarum rex Nabuchodonosor, et ejusdem tibi concedita potestas, à quo ad omnes mortales corrigendos missus es, ut per te non solum homines illi servient, verùm etiam ferae, pecora, volucres sub ejus imperium tuâ virtute subjiciuntur. Nam non solum de tua sapientia, tuique ingenii acumine fama apud nos percre-

buit; sed etiam per omnes jam oras sermones dissipati sunt, te unum esse toto in regno optimum, potentissimum, et in rei militaris prudentiâ admirabilissimum. Jam verò Achior, quae in tuo concilio dixit, et quae tu ei respondisti, audita nobis sunt. Nam comprehensus à Betuliensibus, rem omnem eis exposuit. Cujus, tu cave, ne orationem negligas, sed memoriae tradas: est enim vera: neque enim superari, neque armis debellari natio nostra potest. nisi Deum suum scelere aliquo sibi infestum reddiderit. Quare ne tuus labor irritus et inanis fiat, expectandum est, dum scelus quoddam, quod jam in animis conceptum habent, commiserint; quo scelere quum Deum irritaverint, facilem et sibi perniciem, et tibi victoriam conciliabunt. Quum enim commeatu et aquâ deficiantur, statuerunt pecora invadere: et quae gustare Deus in lege vetuit, omnia decreverunt infumere, frumentique primitias, et vini oleique decimas (quae servabant dicata sacerdotibus, qui Hierosolymis apud Deum nostrum ministrant) consumere habent in animo, quae nec manibus tangere cuiquam profano fas est. Idque ut sibi facere liceat, miserunt Hierosolymam (nam et Hierosolymitani eadem fecerunt) qui sibi potestatem à senatu afferant: quâ potestate ad eos relatâ, facturi sunt quod dixi, et tum demum in tuam potestatem venturi. Horum ego omnium non ignara, ab eis aufugi, ejusmodi erga te facinus ex Dei mandato editura, ut ad ejus auditum omnes sint mortales admiraturi. Sum enim religiosa, coeli-que praepotentem Deum noctes diesque colo. In-

terea apud te commorans, domine, noctu ititabo in vallem, Deumque precabor : qui ubi me certiorum de eorum perfecto scelere fecerit, veniam id tibi indicatum. Tum tu cum omnibus copiis, nullo ex eis repugnante, proficisceris. Te ego per mediam Judaeam ad ipsam perducam Hierosolymam, tuumque currum in media urbe sistam, ut eos, tanquam pastore destitutas oves, abigas, nullo tibi nec cane oblatrante. Haec ego, mihi praesignificata, et praenunciata, ut tibi enunciarer, missa sum. O. Bene fecit Deus, quod te populo praemisit : quae res, et nobis victoriam, et domini mei contemptoribus perniciem afferat. Quod si tu, quam es et formam eleganti, et oratione eloquenti, tam praestabis quae loquuta es, et Deus tuus mihi Deus erit, et tu Nabuchodonosoris domestica per totum orbem celebraberis. Agite mei servi, ducite hanc in meam cellam, eique de meo penu alimenta praebete. J. Dabis veniam : non licet mihi gustare tua, nisi velim mihi malum conficere. Sed vescar eis, quae mecum attuli. O. Quid ? Ubi, quae tecum habes defecerint, unde tibi talia subministrabimus ? quum vestratia cibaria non habeamus ? J. Sic tu bene vivas, domine, ut ego non antè consumpsero quae habeo, quam Deus per me effecerit quae decrevit facere.

SENT. *Qui verum audire non vult, dignus est qui mendaciis decipiatur. Qui veritati non credit, is mendacio facile capitur. Mulieris pulchritudo et oratio fallax. Bonum consilium qui repudiat, is in malum consilium cadit.*

IX. VIRAGO. JUDITHAE XIII, XIV.

ARG. *Juditha noctu caput Olofernis ferens Be-
tuliam, portis apertis intrat, et caput illud of-
tendens, eis quid facto sit opus praescribit.
Deinde quonam pacto Olofernom interfecerit,
Achiori narrat.*

Juditha, Excubitores, Cives, Ozias, Achior.

HEUS heus vigiles, aperite aperite portam.
Deus, Deus noster nobis adest, qui hodie in-
signem et praeclarum victoriae honorem tradidit Is-
raelitis. E. Judithae vox auditur, focii: descen-
damus propere ad portam. Convocentur huc se-
natores, vos incendite faces. J. Vide Abra, ut
istud caput habeas in promptu, ut id, poscente
me, continuo de pera, unà cum velo, depromas.
Jam hinc aderit omnis civitas. C. Praelucete fu-
nalibus vos: aperite portam, janitores: intromit-
tite eam, ut videamus quid novi ferat. J. Laudate
Deum, laudate Deum, qui ab Israelis stirpe mise-
ricordiam suam non averterit, sed hostes nostros
hac nocte per meas manus fregerit. En vobis ca-
put hostis vestri Olofernis, summi Assyriorum im-
peratoris: en velamen, in quo ille jacebat ebrius,
quem Deus meâ facie deceptum, muliebri manu
occidit, meque euntem, manentem, redeuntem,
inviolatam, intemeratamque conservavit, neque
ab illo violari permisit. Et nunc et illum vicisse,
et me evasisse et vos liberatos esse, laetor: vosque
ut Dei bonitatem infinitamque misericordiam prae-
dicetis, exhortor. C. Agimus Deo nostro gratias,
qui tibi tantam virtutem tribuerit, ut hodie per te

nostros hostes in nihilum redegerit. Oz. O omnium mortalium foeminarum Deo acceptissima foemina! ô coeli terrarumque creatoris Dei nunquam fatis praedicandae laudes! qui tuum vulnus in caput principis hostium nostrorum direxerit: quo facto, tantam tibi hodierno die nominis gloriam comparavit, ut tuae virtutis laus tamdiu in hominum mentibus haesura, et linguis celebranda sit, quamdiu hujus immortalis Dei facinoris memoria durabit, quae quidem in tantis nationis nostrae angustis non dubitaveris vitam tuam ruinae opponere, et jam despondentibus animos subvenire. J. Attendite nunc fratres. Hoc caput in pinnis murorum nostrorum suspendetis. Deinde, orto sole, universi armati eruptionem facietis, ita ut ad eorum oppugnanda praesidia descendere videamini. Tunc accidet (id quod erit necesse) ut ad Olofern's tabernaculum concurratur: quo invento mortuo, tantus illos timor occupabit, ut praesidium sibi in fuga ponant. Tum vos sequamini licebit, eosque passim, Deo concedente, obteratis. Sed antè accersatur mihi Achior Ammonita, ut Israëlitarum contemptorem (à quo ad nos tanquam ad certam necem amandatus est) videat. Ades dum Achior, Deus Israëlitarum (cui tu testimonium dedisti, ultorem esse hostium suorum) caput omnium infidelium, hac nocte meâ manu truncavit. Quod ut ita esse credas, ecce tibi caput Olofern's, qui suâ arrogantia Deum Israëlitarum despicabatur, tibi que mortem in communi Israëlitarum caede assignabat. Ac. O te non solum in omnibus Judaeae domiciliis, sed etiam

in omnibus gentibus felicem ! cujus audito nomine, homines ad Deum laudandum excitabuntur. Sed jam narra mihi, si placet, quomodo te hac tota in re gesseris. J. Principio, quum hinc (ut scis) profecta incidissem in vigiles, ab eis deducta sum ad Olofernem, apud quem magnâ omnium expectatione jussa dicere, cur advenissem ; simulavi me esse perfugam, quae desperatione rerum nostrarum ad eum transissem, demonstravique ea quae ex te audivisset, esse vera. Neque enim genus hoc hominum posse superari, nisi aliquo facinore admissio. Sed jam fame pressos Israelitas, cogitare vesci eis, quibus vesci lex prohiberet : quo scelere si se obstrinxissent, facilè eos victum iri. Quare exspectaret, dum id scelus esset perpetratum : mihiq; interea in ejus castris versanti faceret, quandoque vellem, exeundi potestatem, ut Deum precarer, et illo scelere commisso, à Deo certior fierem, eumque de eo admonerem : tum demum eum esse superaturum. Credidit ille, mihiq; omnia quae petieram, concessit. Ita triduo in castris versata sum : noctu interim in vallem, Deum salutandi gratiâ ventitans, Deique praesens auxilium suppliciter implorans. Quarto denique die ab illo ad computationem accersita, adfui : ostendique me, quicquid imperasset, esse facturam. Potatur : ipse mei cupiditate ardens, largiùs sese invitat. Clausâ coenâ, quum caeteri vini pleni discessissent, Bagoas eunuchus tabernaculum externè clausit, me ibi solâ relictâ cum Oloferne : qui ebrietate et somno oppressus, in lecto recubuerat. Hic ego, quum pedissequae meae mandavissem, ut extra cu-

biculum manens, exitum mihi tutum curaret, Deum (ad illius lectum stans) cum animo meo oravi, ut mihi tum meisque adesset. Deinde ad lecti columellam, quae erat propter caput Olofernis, accedo: inde acinacem detraho, et ad lectum me applicans, sinistrâ caesariem ejus prehendo: Deumque tacitè precata, ut me in ea re confirmaret, collum summâ vi bis ferio: amputatoque capite, corpus à stragula veste provolvo, et, ablato velo, exeo, ac pedissequae caput trado: quo in escariam peram indito, ambae de more, sic quasi ad supplicationem egressae, huc tutò pervenimus. C. Salvi sumus, reviximus: ô faustam noctem, quae nos ab aeternâ nocte vindicas! Ac. Quanquam quod dixi Oloferni, de Dei vestri potestate, non aliter dixi, quàm sentiebam: tamen nunc multo magis hac re confirmatus, credo: voloque deinceps, non jam Israelitarum laudator, sed civis esse, et in vestrum numerum pignore circumcisionis adscisci.

SENT. *Superbissimus quisque turpissimâ morte dignus est. Vel foeminae manu potest Deus hostes suos ulcisci. Caeso duce, facile vincuntur milites.*

X. SUSANNA. DAN. XIII.

ARG. *Susanna à duobus senatoribus (quia ipsorum libidini obsequi recusasset) accusata adulterii, ad supplicium damnata ducitur. Sed divinitus supervenit Daniel, qui interrogationis prudentiâ, senatorum calumniam palam facit, atque ita in ipsorum caput supplicium convertit.*

Duo senatores, concio, Susanna, Daniel puer.

AUDITE universa Judaeorum concio, quam obrem in vestrum iudicium adducta sit haec Joacimi uxor Susanna. Heri, quum nos duo iudices in hortis ejus mariti soli deambularem, haec cum duabus pedissequis ingressa est: quas ubi foràs amandavit, hortorumque januam observavit, venit ad eam quidam juvenis, qui tum in occulto latebat, et cum ea concubuit. Nos qui in hortorum angulo eramus, animadverso tanto flagitio, acurrimus, et eos vidimus quidem coeuntes, sed illum comprehendere nequivimus. Nam quum esset valentior quàm nos, apertâ januâ exiit. Tantùm hanc prehensam rogabamus, quis esset ille juvenis: sed noluit nobis enunciare. Haec nos, impositis huic reae (sicut mos est) manibus testamur. C. Satis explorata res est. Senatores sunt qui testificantur: et iidem iudices: dubitari non potest. Plectatur capite, quemadmodum lex jubet. S. O Deus immortalis, qui occulta nôsti! qui omnia, etiam antè quàm facta sint, perspicis: tu scis, ut hi falsum contra me testimonium dixerint: ac vides ut capite dem poenas, quum nihil eorum

commiserim quae isti contra me per calumniam malitiamque commenti sunt. DUO SEN. Non est mirandum, si turpissimum facinus inficiatur. Sed interim ducatur ad supplicium, ut hoc tam detestabile facinus expietur, ne tam foeda in populo macula haereat. DA. At ego testor, me in hujus sanguinem nullo modo consentire. C. Quidnam istud est, quod clamas tu? DA. Itane stulti estis, Israelitae, ut neque quaestione habitâ, neque veritate compertâ, Israelitidem condemnaveritis? Revertimini in forum. Dico istos contra eam falsa esse testatos. S. Ergo tu sede in medio nostrum, et tuam nobis pronuncia sententiam, postquam tibi senatus divinitus datur. DA. Sejungite procul alterum ab altero, ut eos examinem. Adducite huc mihi istum: Vetule annis, veterator malitiâ, nunc tua te scelera petunt, quae factitabas antea quum insontibus condemnandis, fontibusque absolvendis, iniqua judicia faceres, Jehovahâ innocentem et justum interfici vetante. Nunc igitur, hanc siquidem vidisti, dic sub qua arbore congressos videris? SE. Sub lentisco. DA. Probè in tuum caput mentitus es. Jam enim Dei genius, mandato ab illo accepto, discindet te medium. Amovete hunc, adducite huc alterum. Age genus Chanaanæum, non Judæum, te venustas decepit, tua tibi cupiditas mentem pervertit. Ita verò agebatis cum Israelitidibus, quae prae metu in vestrum congressum veniebant. Sed non Judæ proles vestram nequitiam sustinuit. Age igitur, sub qua illos arbore congressos deprehendisti? SE. Sub ilice. DA. Tu quoque probè in tuum caput mentitus,

es: jamque praesto est Dei genius cum ense, qui te medium dissecet, amboſque perdat. C. O Dei bonitatem immenſam, à quo nunquam deſeruntur, qui in eo fiduciam ſuam collocârunt! Abripiamus ad necem hos nequiſſimos et improbiſſimos vetulos, ut ex lege eâdem poenâ plectantur, quam innocenti moliebantur.

SENT. *Impii peccata peccatis tegere volunt. Deus innocentium preces exaudit. Impii in ſoveam cadent, quam piis excavarunt.*

XI. CHALDAEI. DAN. II.

ARG. *Nabuchodonosor Babyloniae rex Chaldaeis jubet, ut ſomnium quoddam ſuum (quod ipſi exciderat) dicant, et interpretentur: quod quum illi non poſſent, imperat eos necari.*

Nabuchodonosor, Chaldaei.

AGITE verò conjectores, augures, harioli, Chaldaei, homines explicandi ea quae ſunt obſcuritate involuta peritiſſimi, evellite hunc mihi ex animo ſcrupulum, meumque mihi ſomnium aperite, cujus interpretationem anxius deſidero: nam eam ob rem eſtis convocati. C. Vitam tibi, rex, ſempiternam precamur. Eloquere ſanè nobis ſomnium: et nos id interpretando evolvemus. N. Oblitus ſum: quod niſi vos et ſomnium mihi, et ſomnii ſignificationem ediſſeritis, et vos per ſummum dedecus vitam amittetis, et veſtrae domus complanabuntur. Sin autem editis, multis à me muneribus et praeniis atque honore afficiemini. Proinde facite, ſi ſapitis. C. At ſomnium dicere,

tuum est; nos interpretationem recipimus. N. Enimvero video vos ex eo excusationis occasionem arripere, quòd videtis eam rem mihi memorià excidisse. Sed nihil agitis. Nisi enim me hâc suspitione levatis, non potest esse dubium, quin uno omnes animo statueritis, me longis quibusdam ambagibus pessimè deludere, et tempus consumere dicendo. Quamobrem eloquimini mihi somnium, ut intelligam, vos interpretari etiam posse. C. Nemo est in terra, qui istud praestare possit; neque quisquam unquam rex, aut princeps, aut dominator tale quid quaesivit ex ullo divino. Est enim, quod tu rogas, omnino difficilius, quàm quod possit quisquam expedire, praeter unos Deos, qui inter mortales non versantur. N. Papae! ergo vos prorsus inutiles estis, et hominum animis, inani praeclarae rei professione, tenebras offunditis! Quis vestri erit usus? Comprehendite, satellites, colligate, abducite ad extremum supplicium istos omnes nebulones. Jubeo ego atque impero totum hoc tam indoctum et insipiens doctorum et sapientum genus, ad necem trahi: ut, quorum nullus in vita usus est, eorum mors sit viventibus salutaris.

SENT. *Deus sapientum sapientiam perdit. Deus sapientes hujus mundi implicat inexplicabiliter.*

XII. DANIEL. DAN. II.

ARG. *Daniel Nabuchodonosori somnium ipsius dicit et interpretatur: quod quidem est de quatuor mundi imperiis, videlicet Chaldaeorum, Persarum, Macedonum et Romanorum; quibus succedit regnum Christi, quod omnia illa abolet.*

Daniel, Ariochus, Nabuchodonosor.

NOLI interimere istos sapientes, Arioch, quos iussit rex occidi. Sed deduc me ad eum, ego suscipio interpretationem. **A.** Placet, sequere me. **D.** Sequor. **A.** Nactus sum hominem ex captivis Judaeis, ô rex, qui pollicetur interpretationem. **N.** Tunc is es, Baltasar, qui possis mihi et quid in somnis viderim, et quid id significet, effari? **D.** Quod quaeris arcanum, ô rex, non sapientes tibi, non conjectores, non harioli, non prodigiatores possunt explicare: verum est in coelo abditorum demonstrator Deus, qui ea tibi praemonstrat, quae olim eventura sunt. Igitur tuum somnium, et visum quod tibi secundum quietem occurrit, hujusmodi est. Quum in lecto cubiculari jaceres, in cogitationem venisti, quid posthac futurum esset, id quod tibi ignotorum ille doctor declarat: idemque mihi, non propter excellentem sapientiam, quam unus caeteris mortalibus praestem; verum mihi idem aperuit, quod tibi plana faciam ea, quae tu cum tuo animo cogitasti. Tibi in somnis objecta est species quaedam inusitata magnitudine simulacri, ante tuos oculos stantis, aspectu terribili: cujus caput erat ex

auro probatissimo, pectus et brachia argentea, venter et femora aerea, pedes partim ferrei, partim cretacei. In eo spectando dum tu haeres, saxum suâ sponte avulsam incidit in ejus pedes, eosque contrivit: quo casu confractum simul est ferrum, creta, aes, argentum atque aurum: omniaque fragmenta ventus, tanquam aestate stipulas ex area, sic sustulit, ne vestigio quidem relicto: ipsum autem saxum, quo icta est statua, mutatum est in ingentem montem, qui totum terrarum orbem complevit. Et hoc quidem est somnium. Jam interpretationem addemus. Tu rex es regum: tibi coelestis ille Deus nobilissimum regnum, et praeclarissimam largitus est potestatem: omnesque homines, quotquot ubique terrarum sunt, terrestresque bestias, et aërias volucres, sub tuum imperium ditionemque subjunxit. Ita tu caput aureum. Post te autem existet aliud regnum tuo deterius, id erit argenteum. Deinde aereum, cujus ditio latè in omnem terram patebit. Post, quartum surget, durum, et planè ferreum. Ut enim ferri duritate omnia atteruntur et comminuuntur, ita ejus imperii violentia et rigor omnia violabit et contundet. Pedes autem, pedumque digitos quòd vidisti partim ferreos, partim fictiles, regnum illud dissidens erit, et ex parte ferreum rigorem obtinebit, sicut vidisti ferrum cum argilla conjunctum. Illa verò digitorum, partim ferro, partim argillâ constantium diversitas, regni inaequalitatem loquitur, quod partim valens, partim debile futurum est. Quodque ferrum vidisti argillae conjunctum, illa quidem propinquitate inter se

conjungentur, sed invicem non cohaerebunt, quomodo ferrum in terram ferruminari non potest. Ejus regni tempore suscitabit Deus regnum nullâ unquam temporum serie delendum, neque alii genti tradendum, quod quidem franget et abolebit omnia illa regna, ipsumque permanebit in sempiternum: quemadmodum vidisti è rupe saxum nullâ manu erutum, quod ferrum, terram, aes, argentum, aurumque perfregit. Ita Deus ille maximus tibi praesignificat ea quae post hoc tempus futura sunt: estque somnium certissimum, et cum re ad verbum conveniens. N. O immensam ineffabilemque sapientiam, ô profundum et ingeniosum intellectum: afferre huc citi odores et libamina. Dignus est, cui summima fiant, cuique divini honores praestentur. O Baltasar, vester Deus verè Deus est deorum, regumque dominator, et obscurorum explicator: postquam tu rem tam profundâ ignorationis caligine demersam, potuisti in lucem eruere.

SENT. *Deus arcana sua piis, et per pios etiam aliis patefacit. Omnia in deterius abeunt usque ad adventum Christi. Christi imperium aeternum est.*

XIII. FORNAX. DAN. III.

ARG. *Nabuchodonosor Babyloniae rex, erectam à se statuam auream imperat à cunctis suis populis congregatis adorari. Hoc quum Sidracus, Mesacus, et Abdenago Judaei facere recusassent, in ignis fornacem conjiciuntur. Sed quum ab igne indemnes fuissent, Nabuchodonosor ipsorum Deum solum esse confessus, imperat adorari.*

Sidracus, Mesacus, Abdenago, Praeco, Delatores, Nabuchodonosor, Proceres.

QUORSUM pertinet tanta hominum multitudo, à tam diversis nationibus in hunc locum convocata? M. Nescio: nisi quòd, dum video immanem illam statuam jussu regis erectam, metuere incipio, ne quid rex impium cogitet. A. Ego quoque valde commoveor, ac, ne velit eam adorari, vereor. S. Quid agemus igitur, si jusserit? A. Nos verò non adorabimus: nam hoc quidem esset, Deo cultum renuntiare. S. Quà tandem istud ratione? A. Rogas? Hominem, vivam Dei immortalis effigiem, ad pedes inanis et stupidi rei mortalis simulacri procumbere? quid indignius, aut magis impium fieri aut cogitari potest? M. At licebit, periculi deprecandi gratiâ, cultum simulare, quum tamen animus in Deo semper fixus haereat. A. Apagesis. Satisne se viro probaret mulier, si, quum alteri corpus suum prostituerat, se tamen virum suum semper in animo ferre diceret? Haec tibi iusta excusatio videretur? M. Nequaquam. A. Atqui

non minùs est hoc absurdum. Tune, qui unus es, te ipsum divides, et alteram tui partem Deo, alteram Vejovi addices? Quae tanta animi mollities est, aut quae perversitas, nos, quos honestum esset propter mortales dominos quamlibet mortem optetere, quique id in aliis laudamus, metu frangi, et ab officio et pietate erga Deum immortalem deduci? S. Quid ergo censes? A. Subeundum quemvis cruciatum potiùs, et fortiter occumbendum, quàm tantillum modò de via deflectendum. S. O masculum pectus! laudo te. Equidem ita sentiebam, sed volui quid animi haberes tentare. Verùm edicitur silentium, et video in loco edito praecone: audiamus, quid proclamet. PRÆ. Pax sit rebus. Edico vobis, qui ex quacunque natione, populo, lingua praesentes adestis, ut simul atque sonum audietis tubae, tibiae, citharae, sambucæ, psalterii, symphoniae, et reliquorum concentuum, procumbatis, et signum aureum adoretis, quod rex Nabuchodonosor erigendum curavit. Quòd si quis non paruerit, continuò in igne candentem fornacem injicietur. S. Deum immortalem! quod scelus video? Eòne impietatis et insaniae prolabi homines, ut id tanquam Deum colant, quod hominum manu factum; homine deterius est et inferius? M. O vesaniam! illud vide sis, ut prociderunt omnes? Ego certè centies mori malim. D. Videtisne illos tres Judaeos, qui non procubuerunt? AL. Video: e-nuntiandum id est regi. D. Rectè sanè, eamus ad eum. A. Adeone concidisse constantiam, ut in tanto numero nullus sit, quem non labefactaverit metus? D. Optamus tibi, rex, vitam quàm lon-

gissimam. Tu edicto cavisti, ut omnes, audito cantu musico, procumberent, et aureum simulacrum adorarent: rebellibusque poenam descrixisti, ut igne cremarentur. Nunc homines quidam Judaei, quos tu procurationi Babylonicae praefecisti, Sidracus, Mefacus, et Abdenago, tuum edictum contemnunt, neque eosdem tecum deos colere, neque statuam adorari curant. N. Itane est? Ergo invenientur, qui meum imperium detrectent? Ergo ego non Maximus? Properate, adducite eos propere. D. Fiet. N. Jam ego eos docebo, quid sit mihi non obedire: jam efficiam, ut sciant me esse regem. D. Adducimus tibi homines, ô rex. N. Itane est, Sidrace, Meface, et Abdenago, ut vos neque meos deos veneremini, neque auream statuam à me erectam adoretis? Quid? Nunc saltem non estis parati, auditis concentibus musicis, accidere ad eam? Nam, nisi facitis, protinus in fornacem immittemini. Ecquis verò est Deus, qui vos a meis manibus liberet? S. Nihil sumus solliciti, quomodo tibi ad ista respondeamus. Est Deus, quem nos colimus, qui et potest nos ex flammis servare: et ex tuis manibus, rex, profectò servabit. Quod etsi non ita esset, tamen omnino (ne tu erres) neque deos tuos coleremus, neque ante statuam inclinaremur. N. Proh Deum atque hominum fidem, tantà esse quenquam audacià, ut ausit mihi in os repugnare? Ite, comportate ligna. subjicite igni alimenta, efficite eum septuplum hujus qui nunc est. Vos verò, ô fortissimi viri totius exercitus, comprehendite hos tres viros, colligate. Eia, quid statis? Nihil opus est

non minùs est hoc absurdum. Tune, qui unus es, te ipsum divides, et alteram tui partem Deo, alteram Vejovi addices? Quae tanta animi mollities est, aut quae perversitas, nos, quos honestum esset propter mortales dominos quamlibet mortem optetere, quique id in aliis laudamus, metu frangi, et ab officio et pietate erga Deum immortalem deduci? S. Quid ergo censes? A. Subeundum quemvis cruciatum potiùs, et fortiter occumbendum, quàm tantillum modò de via deflectendum. S. O masculum pectus! laudo te. Equidem ita sentiebam, sed volui quid animi haberes tentare. Verùm edicitur silentium, et video in loco edito praecōnem: audiamus, quid proclamet. PRÆ. Pax fit rebus. Edico vobis, qui ex quacunque natione, populo, lingua praesentes adestis, ut simul atque sonum audietis tubae, tibiae, citharae, sambucæ, psalterii, symphoniae, et reliquorum concentuum, procumbatis, et signum aureum adoretis, quod rex Nabuchodonosor erigendum curavit. Quòd si quis non paruerit, continuò in igne candentem fornacem injicietur. S. Deum immortalem! quod scelus video? Eòne impietatis et insaniae prolabi homines, ut id tanquam Deum colant, quod hominum manu factum, homine deterius est et inferius? M. O vesaniam! illud vide sis, ut prociderunt omnes? Ego certè centies mori malim. D. Videtisne illos tres Judaeos, qui non procubuerunt? AL. Video: e-nuntiandum id est regi. D. Rectè sanè, eamus ad eum. A. Adeone concidisse constantiam, ut in tanto numero nullus sit, quem non labefactaverit metus? D. Optamus tibi, rex, vitam quàm lon-

gissimam. Tu edicto cavisti, ut omnes, audito cantu musico, procumberent, et aureum simulacrum adorarent: rebellibusque poenam descripsisti, ut igne cremarentur. Nunc homines quidam Judaei, quos tu procurationi Babylonicae praefecisti, Sidracus, Mesacus, et Abdenago, tuum edictum contemnunt, neque eosdem tecum deos colere, neque statuam adorari curant. N. Itane est? Ergo invenientur, qui meum imperium detrectent? Ergo ego non Maximus? Properate, adducite eos propere. D. Fiet. N. Jam ego eos docebo, quid sit mihi non obedire: jam efficiam, ut sciant me esse regem. D. Adducimus tibi homines, ô rex. N. Itane est, Sidrace, Mesace, et Abdenago, ut vos neque meos deos veneremini, neque auream statuam à me erectam adoretis? Quid? Nunc saltem non estis parati, auditis concentibus musicis, accidere ad eam? Nam, nisi facitis, protinus in fornacem immittemini. Ecquis verò est Deus, qui vos a meis manibus liberet? S. Nihil sumus solliciti, quomodo tibi ad ista respondeamus. Est Deus, quem nos colimus, qui et potest nos ex flammis servare: et ex tuis manibus, rex, profectò servabit. Quod etsi non ita esset, tamen omnino (ne tu erres) neque deos tuos coleamus, neque ante statuam inclinaremur. N. Proh Deum atque hominum fidem, tantâ esse quenquam audaciâ, ut ausit mihi in os repugnare? Ite, comportate ligna. subjicite igni alimenta, efficite eum septuplum hujus qui nunc est. Vos verò, ô fortissimi viri totius exercitûs, comprehendite hos tres viros, colligate. Eia, quid statis? Nihil opus est

detrahere vestes? vincite unà cum omni amictu. Hem, sic volo: praecipitate eos in flammam. Videamus quid possit eorum Deus: properate ignavi: ego vobis hoc sceptro comminuam capita. Papae, videte ut flamma eos hauserit, qui ipsi in flammam alios conjecerunt. Sed quid? O rem miraculi plenam! quid ego video? Eho, mei proceres, nonne tres viros in ignem constrictos injecimus? PRO. Factum. rex. N. Atqui ego video quatuor viros solutos, in medio fornace ingredientes, illaesos et indemnes, quorum quartus formâ est augustâ, et planè divinâ. O rem inauditam! accedam propius ad ostium fornacis. Heus Sidrace, Meface, et Abdenago, summi Dei cultores, exite huc. S. Adsumus, ô rex, è torrida flamma, divinâ beniginitate erepti. PRO. Dii boni, quid hoc rei est? Quanta miracula hodie cernimus? Videte sultis, ut ignis in horum corpora nullam vim habuerit: ut ne pilus quidem crematus sit: ut amictus integri, nullâ flammae notâ inulti sint! N. Gratias ago Deo Sidraci, Mefaci, et Abdenagonis, qui genium suum miserit ad liberandum sui cultores, qui ipsius fiduciâ nixi, spreto regis edicto, maluerunt sua corpora ad cruciatum tradere, quàm ulli Deo, praeterquam suo, ullum cultum aut honorem habere. Itaque decerni placet, decretumque in omnibus omnium linguarum nationibus et gentibus promulgari, ut qui malè de hoc Deo dixerit, turpissimo exitio plectatur, ejusque domus publicetur, et evertatur, ut illius facinus memoriâ et nomine loci notetur. Nam, praeter hunc unum, praesens ac salutis praepotens Deus nullus est.

SENT. *Maxima pars mundi homines magis metuit, quàm Deum. Mori satius est, quàm simulacra colere. In justissimum quemque gravissimè saeviunt principes hujus mundi. Deus suos novit vel ex mediis flammis eripere. Pii patiundo vincunt.*

XIV. BALSASAR. DAN. V.

ARG. *Accersitus ex matris consilio à Balsasare Babyloniae rege Daniel vates, ei legit et explanat scriptum manûs in pariete, quod Chaldaei non potuerant.*

Balsasar, Regina, Daniel.

NULLUMNE esse è vobis, qui hoc legere et explanare possit? O homines ad nullam rem idoneos! Quid attinet vos in tanto honore esse, si quum maxime opus est, tum minime potestis? R. Regem multum diuque salvere jubeo. Audivi, ut tu te crucies, et aestues, quòd nemo possit tibi hoc scriptum enucleare. Sed ne te afflicta, neve tantopere pertimesce. Vir est quidam in tuo regno, mente sanctissimorum Deorum praeditus, cujus excellens perfectaque doctrina, peritia, sapientia, tempore patris tui cognita perspectaque fuit: quo nomine rex eum magorum, hariolorum, divinorum, Chaldaeorumque magistrum esse voluit, quòd eum Daniele (nam id est ei nomen, quanquam rex Baltasarem nuncupavit) compertum esset singulari ingenio et prudentiâ valere, inque somniis interpretandis, ambiguisque aperiendis, et obscuris declarandis longe alios om-

nes antecellere. Proinde si me audies, eum evocabis, ut te istâ difficultate liberet. B. Evocetur sanè. R. Mox aderit, ne trepida. D. Adsum tuo accersito, ô rex. B. Tunc es ille Daniel, ex captivis Judaeis, quos meus pater huc è Judaea tra-duxit? D. Etiam. B. Audio te afflatu augustissimorum deorum agi, scientiâque et prudentiâ atque sapientiâ facilè principem esse. Eam ob rem te advocavi. Sed quam ad rem, audi. Quum hic laeto solutoque animo opiparè convivarer, unâ cum mei regni optimatibus, ecce exitit quaedam quasi manus, quae digitis inscripsit in tectorio parietis è regione candelabri, ea quae tu vides: ad quae explicanda evocavi omnes Babylonios sapientes; sed eorum nemo, non modò interpretari, sed ne legere quidem potest. Te autem accepi implicata evolvere, et obscura optimè declarare posse. Nunc itaque si potes hoc legere, et mihi quid sit eloqui, purpurâ et aureo torque insignitus, tertium regni principatum obtinebis. D. Tua tibi dona habeto, aut ea alii largitor. Ego tamen hoc scriptum et legam, et tibi planum faciam. Itaque ades animo, ô rex. Nabuchadonosori patri tuo olim largitus est Deus magnificum regnum, splendoremque egregium: qua de causa omnes eum gentes et nationes trepidè metuebant: quippe qui, quoscunque visum erat, interimeret, caederet, efferret, deprimeret. Sed, cùm jam secundis rebus elatus, intemperanter superbiret, et animos tolleret, de solio deturbatus est, et, omni splendore amisso, ex hominum consortio ejectus: tum in brutam naturam sensumque translatus, in-

ter feras habitavit: et herbarum pastu, boum ritu delectatus, ventos imbresque, et omnes naturales coeli mutationes nudato corpore pertulit: donec tandem recognovit summum illum Deum, terrestri hujus imperii principem esse, et ei quem vellet, praeficere. Tu quoque, Baifasar, qui es ejus sat editus, nihilo te modestiorem praebuisti, quum tamen ea omnia praeclare scires: sed te contra coelorum Dominum insolentiùs gessisti: et nunc vasa terrestri ejus domicilii proferri jussisti, quibus tu, tuique procures, et uxores, tum justae, tum concubinae, in bibendo vino abusi estis. Quin etiam deos celebravisti aureos, argenteos, aereos, ferreos, ligneos et lapideos, qui neque cernunt, neque audiunt, neque sentiunt: Deo autem in cujus manu tua vita et facta omnia sunt, nullum honorem habuisti. Quare ab eo missa est haec manus, cujus scriptum hoc est: *Mensus est, mensus est, ponderavit et divisit*. Sensus autem: *Mensus est: mensus est* Deus tuum regnum, et id consummavit. *Ponderavit*; ponderatus es in trutina, et inventus levior: *Divisit*; divisum est tuum regnum, et Medis Persisque distributum.

SENT. *Quum maximè opus est, tum minimè juvant hujus mundi sapientes. Quum trepidat et nihil potest humana sapientia, tum maximè sese exerit divina. Qui alieno exemplo non sapit, is suo periculo maloque dignus est. Hominum imperia in Dei sunt arbitrio.*

Q

2

XV. HAMAN. ESTER. VII.

ARG. *Estera regina regi Assuero patefacit perfidiam Hamanis in Judaeos, eamque ob causam rex illum jubet in crucem tolli, ab eo ipso erectam ad tollendum in eam Mardochoeum Judaeum.*

Assuerus, Estera, Haman, Harbona.

L Autè sanè et prolixè à te accepti sumus, regina, uxor charissima. Quamobrem roges jam quidlibet licet, id rogatum feres. Dic, quid petas : vel sit dimidium regni mei, tamen impetrabis. E. Siquidem habeo te propitium, ô rex, et, si ita tibi videtur, vitam mihi, meisque popularibus concedes. Hoc unum peto. Nam sumus proditi, et indignissimo crudelissimoque exitio destinari. Quòd si servituti addiceremur, equidem tacita ferrem : quanquam indignus esset hostis, qui tantum regi damnum comparet. A. O superi ! quis hominum est tam audax, ut id ausus sit etiam cogitare ? aut ubi est ? E. Ecce hìc adest hostis infestissimus, homo hominum quantum est pessimus, Haman. A. Proh deùm atque hominum fidem ! O coelum ! O terra ! ardeo : tantâ inventum esse quenquam audaciâ ! HAM. Exiit irâ inflammatus. Quantum ego illum video, res mihi ad restim rediit. Sed tamen tentabo animum reginae, si fortè miserescat mei : quòd si hâc non succedat, actum est, ilicet perii. Regina, jam non deprecor culpam ; merui, fateor, nec potest ullum supplicium majus esse meo crimine. Sed

te supplex, genua amplexens, per istam clementiam. A. Quem neque pudor, neque mea majestas deterruit. Sed quid video? At at, etiam ad lectum reginae? O magne Jupiter! etiamne ut reginam domi apud me vi comprimat? Corripite, velate vultum; indignus est qui lucem tueatur. HAR. At etiam si scias, quid machinatus sit in Mardochaeum, hominem de te, rex, optime meritum, utpote per quem facta in te conjuratio patefacta sit. Crucem ante domum suam in altitudinem cubitorum quinquaginta erigendam curavit, in quam eum tolleret. A. Per commodè cadit, auctorem in eam tollite, ut eâdem, quâ alios captat, viâ capiatur.

SENT. *Muliebrium illecebrarum magna vis est in utramque partem: hoc est, vel ad nocendum, vel ad juvandum. Malum consilium consultori pessimum. Impii suo ipsorum laqueo jugulantur.*

XVI. ARTAXERXES. NEHEM. I.

ARG. *Nehemias à rege Artaxerxe veniam et opes impetrat eundi instauratum urbem Hierosolymam.*

Artaxerxes, Nehemias.

QUI fit, ut vultu sis adeo tristi, quum non aegrotas? Mirum, ni animi tristitia est. N. Rex in perpetuum vive. Possumne non tristi vultu esse, quum urbs, in qua sepulchra sunt majorum meorum, eversa sit, et ejus portae igne deflagaverint? A. Quidnam ergo petis? N. Si tibi vide-

tur, et si quid apud te valeo, ut me dimittas in Judaeam, ad instaurandam urbem patriam. A. Ego verò dimitto. Tu dicito, quid tibi ad istud fieri velis. N. Curabis, si placet, ut mihi dentur literae ad praetores Syriae, qui me curent deducendum, dum perveniam in Judaeam. Deinde literae ad Asaphum regiae sylvae custodem, qui mihi ligna suggerat ad reficiendas portas arcis, quae est aedi conjuncta; urbisque moenia et domum, in quam sum diversurus. A. Dabuntur quae petis. N. Ago tibi gratias immortales, rex, tibi que fortunatissimum longissimumque regnum precor.

SENT. *Regis animum Deus habet in manu, eumque quocunque vult, inclinat. Cui propitius est Deus, huic conciliat benevolentiam potentium.*

XVII. NEHEMIAS. NEHEM. V.

ARG. *Expostulant pauperes Judaei de divitum erga se iniquitate avaritiae. Et Nehemias divites cogit in ordinem.*

*Plebei, Nehemias, Primates, Sacerdotes,
Populus.*

MAGNUS est tum nostrum, tum nostrorum liberum numerus: comparandum est inde frumentum, quo vivamus. AL. Oppignerandi sunt fundi nostri, et vineae, et domus, ut nos frumento contra famem muniamus. AL. Jam pro nostris agris, et vineis, ad tributum regi pendendum, pecuniam sumpsimus mutuam. An aequum est, ut quum ejusdem nobiscum consanguinitatis sint alii, eademque sit liberorum eorum atque nostrorum con-

ditio, nos tamen liberos nostros in servitutem dedamus, sintque jam filiarum nostrarum nonnullae emancipatae, neque eas vindicare possimus, quum fundos et vineas nostras teneant alii? N. O indignum facinus! Itane verò, principes, foenus à vestris exigitis? Ergo nos consanguineos nostros Judaeos, in exterarum gentes venditos, pro nostris viribus redemerimus: et vos eosdem emetis, ut dominos non amiserint, sed mutaverint! Non rectè facitis. Nonne in metu Dei nostri vivetis, ut barbarorum hostium nostrorum vituperationem evitetis? Ego quoque, et mei cognati atque famuli, argentum eis, frumentumque mutuò dedimus. Agite, remittamus hoc nomen. Reddite eis hodie agros suos, et vineas, et oliveta, et domos: tum centesimam condonate argenti, et frumenti, et vini, et olei, quae eis mutua dedistis. PR. Reddemus, neque ab eis quicquam exigemus. Sic faciemus, ut tu hortaris. N. Vos verò, sacerdotes, jurate vos ita facturos. S. Faciemus. N. Ergo, quemadmodum ego meum gremium excutio, sic, quicumque non haec praestiterit, eum excutiat Deus ex domo et labore suo: sicque esto excusatus vacuusque. Po. Amen.

SENT. *Avaro homine nihil est iniquius. Avarus animam venalem habet. Multum pollet, etiam apud iniquos, justus et gravis homo.*

XVIII. VERITAS. 3 ESD. III. ET IV.

ARG. *Darius Persarum rex proponit optimatibus suis trium stipatorum suarum sententias, ad judicandum, quaenam esset optima. Sunt autem eae, de viribus vini, regis, mulierum et veritatis. Hic quum stipatores jussu regis, suae quisque sententiae rationem reddidissent, palmam obtinuit Zorobabel, qui veritati primas tribuisset; et à rege, praeter statutum disputationis praemium, impetrat, ut Hierosolymitanum sanum inflauret.*

Darius, Anagnosies, Stipator, alter Stipator, Zorobabel, optimates.

HAEC causa est, mei procures, cur vos jussim convocari. Quum mei corporis custodes, dormiente me, inter se (ut fit) confabularentur, cò delapsi sunt, ut certatim dicerent suam quisque sententiam, ecquae res maximam vim habeat: eâ conditione, ut, cujus dictum ego et Persidis triumviri doctissimum judicassemus, huic victori pronunciato ea darentur quae jam audietis. Recita schedulam. AN. Cujus dictum sapientissimum erit, is à Dario rege ingentia dona, et victoriae ornamenta consequitor, purpurâque induitor, et auro bibito, et in auro dormito, et aureis fraenis currum, byssinamque cidarim, et torque circumdatum collum habeto: et secundum Darium primus propter suam sapientiam sedeto, Dariique familiaris dicitor. Primi sententia est haec: Maximam vim habet vinum. Alterius: Maximam vim habet rex. Tertii: Maximam vim

habent mulieres, sed omnia vincit veritas. D. Nunc evocentur huc juvenes, ut ipsi sua dicta declarent. Dicite, juvenes, suae quisque sententiae rationem. ST. PRIM. Quantam vim habet vinum, ô viri? Omnes, à quibus bibitur, homines fallit: eandemque regis ac privati, eandem servi ac liberi, eandem pauperis ac divitis mentem efficit, omniumque animos ad laetitiam et hilaritatem convertit: neque doloris ullius, neque debiti memor, omnium animos divites reddit: oblitumque vel regis, vel satraparum, efficit, ut nihil nisi magnificum loquantur: utque, quum potaverunt homines, et fraternae necessitudinis et amicitiae memoriâ depositâ, continuò gladios stringant: neque postea, ubi à vino resipuerint, quid fecerint, recordentur. O viri, nonne permagnam vim habet vinum, quod haec fieri cogat? AL. O viri, nonne permagnam vim habent homines, qui et terras et maria, quaeque in eis insunt omnia, teneant? Atqui rex omnibus antecellit et dominatur, in eosque principatum tenet: ita ut, quicquid jubet, faciant. Si jubet, ut inter se belligerent, parent: si contra hostes mittit, vadunt; et montes, et muros, et turres demoluntur; occidunt, et occiduntur, neque regis dictum excedunt. Quòd si vicerunt, ad regem omnia referunt, tum quae praedati sunt, tum caetera. Item, qui non militant, neque bella gerunt, sed terram colunt, hi quoque ubi sata messuerunt, ad regem referunt, coguntque alius alium tributa regi ferre. Is unus si jubet perimere, perimunt: si dimittere, dimittunt: jubet verberare, verberant: jubet vastare, vastant: jubet construere,

construunt: jubet exscindere, exscindunt: jubet serere, serunt: cunctusque ejus tum populus, tum magistratus eidem parent; eoque interim accumbente, cibum capiente, dormiente, circum undique custodiam agunt; neque cuiquam discedere, et sua negotia curare licet, neque ejus dictis non parere. Quare sic statuo, viri, regis maximam esse vim, cui sic obtemperetur. Z. Magnus quidem rex est, viri, et homines multi, et vinum multum potest. Quid, qui his dominatur? Quis autem horum principatum tenet? Nonne mulieres? Mulieres regem genuerunt; et omne mortalium genus, qui mari ac terrâ dominantur, ab his ortum est; hae ipsos educaverunt vinearum satores, ex quibus vinum fit; hae hominum vestes faciunt; hae hominibus gloriae sunt, nec possunt sine foeminis homines esse. Quòd si aurum, argentumve, aut aliquam rem praeclaram comparaverunt, nonne pulchrae alicujus, et eleganti formâ mulieris amore capti, his omnibus omissis, in eam oculos defigunt? eam hianti ore intuentur, auroque et argento, et omni rerum pulchritudini anteponunt? Homo, omissio suo ipsius parente, à quo educatus est, suâque patriâ, uxori adhaerescit, et cum uxore vitam finit, et patris et matris et patriae immemor. Atque, ut perspiciatis mulieres in vos dominari, nonne quae labore et industriâ paratis, omnia mulieribus datis atque affertis? Sumit homo gladium, et foràs ad latrocinandum et furandum proficiscitur, et mare et flumina tranat, et leones videre sustinet, et per tenebras grassatur; atque, ubi furatus, praedatus, grassatus est, ad amicam omnia

refert; plusque diligit homo suam conjugem, quàm parentes; usque adeò, ut propter foeminas multi mente alienati, multi servi facti sint, multi perierint, multi lapsi sint et peccaverint. Quid? An mihi non creditis? Nonne ingens regis potentia est? Nonne omnes eum nationes vel tangere formidant? Atqui videbam, quum hominis praeclarissimi Bartaci filia Apame, regis concubina, ad regis dexteram sedens, de ejus capite diadema auferret, suoque imponeret; tum regis malam sinistra manu feriret, rege interea eam ore hianti aspiciente, et arridenti arridente, et succensenti blandiente, quò eam sibi reconciliaret. An non multum valent mulieres? Ô viri, quae haec faciant? Multum sanè et mulieres pollent; et ingens terra est, et excelsum coelum; et sol cursu velox, qui uno die coelum circumvectus, eodem recurat, unde profectus est, magnus sanè est; sed Veritas maxima est, et omnium potentissima. Veritatem omnis terrarum orbis vocat; veritati coelum ipsum favet; veritatem omnia reformidant, et tremiscunt; neque quicquam in ea vitiosum inest. Vitiosum vinum est, vitiosus rex, vitiosae mulieres, vitiosi mortales omnes, et ejusdem vitiositatis sunt eorum opera omnia, in qua vitiositate veritatis expertes pereunt. At veritas aeterna pollet, et perpetuò vivit vigetque; neque ea est, quae cujusquam ratione de recto deflectat, ac non eadem sit omnibus; sed ab omni iniquitate et pravitae aliena, aequum facit, ejusque facta probant omnes, nec inest in ejus judicio quicquam iniquum. Caeterum et ab hac, et à regia magnifi-

centia, et à potentia, et à majestate seculorum omnium, laudetur Deus veritatis. Opt. Maxima veritas est, maximamque vim habet. D. Vincisti, pete quidvis, etiam praeter ea, quae scripta sunt: nos id tibi dabimus, quoniam doctissimus inventus es, et à me proximus sedebis, meusque familiaris vocabere. Z. Memento voti tui, quo te Hierosolymam instauraturum pollicitus es, tum, quum regnum assequutus es, omniaque vasa Hierosolymâ exportata eò remissurum, quae seposuit Cyrus, quum de Babylone excindenda votum fecit, eaque se illo missurum promisit. Et tu recepisti, te instauraturum fanum, quod igni cremârunt Idumaei, tum, quum à Chaldaeis pervastata Judaea est. Et nunc hoc est, quod à te postulo, rex dominae, atque flagito; haec est magnificentia, quam à te exspecto. Oro igitur ut votum praestes, quod coeli regi tuo ipsius ore nuncupâsti. D. Laudo te, et bene mones; faciam.

SENT. *Honestâ est de virtute contentio. Utinam inter sese sic certarent hodie stipatores principum! Utinam et principes bona veraque dicta sic et judicarent et remunerarentur! Sed fuit illud seculum argenteum; nostrum est ferreum. Certè rara sunt hodie in aulis hujusmodi certamina. Omnia vincit veritas.*

Dialogorum Sacrorum

SEBASTIANI CASTALIONIS

LIBER IV.

I. MARIA. LUCÆ I.

ARG. *Gabriel genius Mariae nunciat, edituram filium Dei: quaerentique modum demonstrat id fore à Spiritu sancto. Illa credens assentitur.*

Gabriel, Maria.

SALVE, ornatissima, Domino conjunctissima, mulierum felicissima. Quid metuis, Maria? Bono es animo: nam accepta es Deo. En ego tibi renuncio, te isto utero conceptum parituram natum, quem Jesum nomine vocabis. Is erit maximus, et filius summi parentis censebitur: eumque donabit rerum omnium praepotens Deus solio Davidis, auctoris generis ejus. Itaque posteris Jacobi regnabit in aeternum, nec ullus erit ejus regni finis. M. Quomodo fiet illud, quum ego viri notitiam non habeam? G. Spiritus sanctus sese in te insinuabit, teque Dei Opt. Max. vis gravidabit. Itaque sanctissimus ille foetus, ut erit, ita etiam dicetur Dei filius. Elisabetha quoque (quò magis credas) tua cognata, jam senex concepit filium, et nunc sextum jam mensem fert uterum, et tamen inter steriles habebatur. Usque adeò nulla res est, quam Deus non possit. M. Ecce me domini servam: eveniat mihi, prout tu dixisti.

SENT. *Deo nihil est arduum. Promittenti Deo credendum est, etiamsi quid naturae contrarium promittat. Neque enim naturae obnoxius est auctor ipse naturae.*

II. BAPTISTA. MAT. III. MARC. I. LUC. III.

ARG. *Joannes Baptista populum docet vitae correctionem; et de Christo vaticinatur.*

Joannes Baptista, Plebs, Publicani, Milites.

PROGENIES viperina, quis vos submonuit futuram poenam fugere? Edite ergo vitae melioris indices fructus, et ne ideo magnos vobis spiritus et arrogantiam sumite, quòd patrem habetis Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse ex his faxis suscitare liberos Abrahamo. Jam verò securis arborum radici admota est, omnisque arbor fructum bonum non edens, excindenda est, et in ignem injicienda. PL. Quid ergo faciemus? Jo. Qui habet duas vestes, impertiat non habenti: et qui habet cibaria, idem faciat. PU. Nobis autem, magister, quid faciendum est? Jo. Nihil ampliùs, quam quantum vobis decretum est, exigit. M. Quid etiam nobis? Jo. Ne quem pulsate, aut per sycophantiam circumvenite, et stipendiis vestris esse contenti. Sed audite universi. Ego quidem abluo vos aquâ, ad vitae emendationem. Sed me praestantior, me subsequitur: et ita praestantior, ut ego non sim dignus, qui ejus calceorum solvam corrigiam. Is vos abluet sacro Spiritu, et igne: quiquidem vannum manu tenet, aream suam perpurgaturus, frumentumque in

horreum comportaturus, et paleam igni crematurus inextincto.

SENT. *Bona arbor bonos fructus edit. Abstinentum ab injustitia, si poenas vitare velis.*

III. NATHANAEL. JOH. I.

ARG. *Nathanael à Philippo monitus, venit ad Jesum, et in eum credit.*

Philippus, Nathanael, Jesus.

DE quo scripsit Moses in nostra disciplina, et vates, eum reperimus: Jesum dico filium Josephi, à Nazareth. N. A Nazareth potest aliquid bonum existere? P. Provisè mecum. J. Video huc venire verè Israëlitam: id est, hominem ab omni fraude alienum. N. Unde me nosti? J. Priùs quàm te Philippus appellaret, quum esses sub ficu, videbam te. N. Magister, tu es filius Dei, tu es rex Israëlitarum. J. Quoniam dixi tibi, te à me sub ficu esse visum, ita credis? Majora his videbis. Credite mihi, posthac videbitis coelum apertum, et genios divinos ascendentes et descendentes ad me.

SENT. *Unde minimè speres, inde existit bonum. Adeundus est Christus, ut eum cognoscas. A minoribus, si credas, ad majora venies.*

IV. NICODEMUS. JOH. III.

ARG. *Jesus differit cum Nicodemo de renascendo.*

Nicodemus, Jesus.

MAGISTER, scimus te doctorem venisse divinitus. Nam nemo ista tam portentosa facere possit, quae tu facis, nisi adsit ei Deus. J. Accipe igitur doctrinam eo dignam, qui venerit à Deo. Qui denuò natus non fuerit, mihi crede, Dei regnum adipisci non potest. N. Quo pacto potest homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suae matris ingredi, atque nasci. J. Quum de Dei regno, quod divinum est, loquutus sim, debes existimare, hanc quoque generationem, de qua loquar, per quam ad illud regnum perveniatur, esse divinam. Proinde omitte istam à muliere nativitatem. Nam si quis à muliere renasceretur, talis esset renatus, qualis fuisset antequàm renatus; id est, esset adhuc terrestris et humanus, propterea quòd ex re terrestri et mortali quod nascitur (cujusmodi est mulier) id terrestre et mortale est: quandoquidem quaeque res sui similem gignit. At, ex spiritu qui fuerit renatus, is divinam quàdam et spiritui conveniente naturam praeditus erit: quoniam, quod à spiritu gignitur, id ejus simile est, à quo originem habet, videlicet spiritus. Neque verò mireris, quòd dixerim, vobis esse renascendum: quamvis hanc nativitatem non videas. Nam, quod accidit in vento, cujus quamlibet in partem spirantis sonitum audis, neque tamen oculis cernis unde veniat, aut quò se-

ratur: idem fit et in omnibus ex spiritu genitis, ut haec generatio sentiri et intelligi possit, oculis aspici non possit. N. Quomodo possunt ista fieri? J. Tu Israelitarum magister es, et haec nescis? Atqui hoc tibi confirmo, nos non ignota, aut tantum audita dicere; sed perspecta et visa testari: et tamen testimonium nostrum vos non accipitis. Quod si terrestria, quae vobis dixi, non creditis: quomodo coelestia si dixerò, credetis? Si hanc similitudinem, quam ego duxi à vento (quae res terrestris est, et subiecta sensibus) non capis, ideoque non credis: quomodo intelliges rem ipsam, cujus declarandae causâ similitudine usus sum, quae res coelestis divinaque est, neque sub sensus cadit? Atqui haec nisi à me didiceritis, à quo discatis nullus est. Neque enim potestis in coelum ascendere, et ea à Deo discere. Nam in coelum nemo ascendit, praeter eum hominem qui de coelo descendit, qui quidem est in coelo. Is autem ego sum: à quo nisi haec didiceritis, desperanda vobis cognitio est. Quocirca attende, quale sit hoc renasci, de quo loquor. Quemadmodum Moses serpentem illum aereum extulit in desertis, in quem serpentem intuentes, à serpentum morsu sanarentur: ita me oportet extolli ut omnes in me intuentes, à me pendentes, mihi que fidentes, non pereant, sed vitam adipiscantur aeternam. Haec est igitur renascendi conditio, superius à me proposita, sine qua negavi quenquam posse regnum coeleste consequi. Nam qui mihi fidem habent, ita immutantur, tantoque meliores fiunt, ut planè renati dici possint, et coelesti regno digni sint. Et-

enim tanto genus humanum profecutus est amore Deus, ut unigenitum filium suum tradiderit: cui quicumque fidem habeat, non pereat, sed ad vitam perveniat aeternam. Non enim misit Deus filium suum in hanc vitam, ut homines condemnet, sed ut per eum serventur homines. Qui ei fidem habet, non damnatur: qui verò non habet, is jam damnatus est, quia unigeniti Dei filii nomini fidem non adjunxerit. In hoc autem damnantur homines, quòd, quum venerit in orbem lux, tenebras magis quàm lucem amant: quippe quorum prava sint opera. Siquidem quisquis vitiosa facit, lucem odit, neque in lucem prodit, ne ejus facta arguantur. Qui verò recta facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera, utpote facta divinitus.

SENT. *Renasendum est, et ex carne in spiritum migrandum. Ut enim terrestria, quae gravia sunt, in coelum ascendere, aut in coelo esse non possunt: ita injustitia, quae res terrestris et gravis est, in regnum Dei venire, aut ibi esse nequit. A solo Christo salus est.*

V. SAMARITANA. JOH. IV.

ARG. *Jesus apud fontem cum muliere Samaritana, de vera potione, veroque Dei cultu, colloquitur. Quumque supervenissent emptum cibum apportantes discipuli, eos quoque de vero cibo docet.*

Jesus, Samaritana, Discipuli.

DA mihi bibere, mulier. S. Quomodo tu Judaeus, à me muliere Samaritana petis po-

tum? Neque enim habent ullum Judaei cum Samaritanis commercium. J. Si intelligeres munus Dei, et quis sit qui à te potum petit, tu ipsa peteres ab eo, tibi que ipse daret aquam perennem. S. Domine, neque siulam habes, et puteus est profundus: unde ergo habes istam aquam perennem? Num tu major es patre nostro Jacobo, qui tradidit nobis hunc puteum: quâ auratione usus est ipse, et filii ejus, atque pecora? J. Haec aqua sitim ad tempus tantum explet, mea autem ad perpetuitatem; ita, ut qui ex aqua à me accepta biberit, non sitiat unquam. Nam, ea aqua fiet in eo fons, scatens in omnem perennitatem. S. Domine, imperti me istâ aquâ, ne amplius sitiam, neve huc ad hauriendum veniam. J. I evocatum virum tuum, et huc cum eo venito. S. Non habeo virum. J. Rectè ais, te non habere virum. Quinque enim viros habuisti: nunc quem habes, non est tuus vir. Istud verum dixisti. S. Video te esse vatem: itaque non committam, ut tibi frustra incidisse videar. Majores nostri in monte hoc Deum coluerunt. Atqui vos contenditis, Hierosolymis esse colendum. Quid tu censes? J. Mulier, crede mihi, veniet tempus, quum neque in monte hoc, neque Hierosolymis coletis patrem. Vos, quid colatis, nescitis: nos, quid colamus, scimus: quippe quia salus à Judaeis est. Sed veniet tempus, et quidem jam est, quum veri cultores patrem animo et vere colent. Etenim à talibus se pater coli postulat. Animus est Deus: et qui eum colunt, animo et verè debent colere. S. Scio venturum esse Messiam: Is quum venerit,

rem omnem nobis planam faciet. J. Ego sum ille, qui tecum loquor. D. Video magistrum ad puteum sedentem et colloquentem cum quadam muliere. AL. Mirum est solum cum sola. Sed scit ipse, cur id faciat. S. O faustum diem! Sed ego quid cunctor ire in urbem, ut meos tam bono nuncio afficiam? D. Comparavimus cibum, Magister: vescere. J. Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. D. Nunquis, absentibus nobis, attulit ei, quod edat? J. Mihi pastus est id facere, quod vult is qui me misit, ejusque opus absolvere. Vos quidem dicitis, abhinc quatuor menses futuram messem. At ego sic: Erigite oculos, et videte agros ut jam ad messem flaveant. Et messor praemium aufert, et sator fructum condit ad victum perpetuum, ut satoris simul et messoris commodo cautum sit. In quo sanè dictum illud comprobatur, quod ait. Alium sere-re, alium metere. Ego vos misi ad metendum, in quo vos colendo non laborastis. Alii laborarunt, vos in eorum laborem invalistis.

SENT. *Christus venit ad docendum servandumque fontes. Christus aeternum vivificumque cibum potionemque dat. Deus animo et verè adorandus est, nullo locorum discrimine. Dei voluntatem exsequi cibus esse debet homini Christiano.*

VI. CENTURIO. MAT. VIII.

ARG. *Jesus à centurione exoratus, ejus puerum
membris captum verbo sanat.*

Centurio, Jesus.

DOMINE, puer meus jacet domi membris captus, graviterque cruciatur. J. Ego ibo eum curatum. C. At ego non sum dignus, cujus tu tectum subeas: sed tantum jube verbo, et sanabitur. Nam ego quoque, qui sub alterius sum potestate, tamen obtineo auctoritatem in eos, quibus praesum, milites: ac, si quem jubeo ire, it; si venire, venit; si servum facere quid, facit. J. O rem admiratione dignissimam! Credite mihi; ne in Israelitis quidem tantam fiduciam inveni. Et sine dubio multi ab oriente atque occidente profecti, accumbent cum Abrahamo, Isaaco, et Jacobo, in regno coelesti; quum interea ii, ad quos regnum pertinebat, in alta noctis caligine demersi, nihil aliud quam flebunt et frendebunt. Tu abi, et, ut confidisti, sic obtineto.

SENT. *Christus tam facile morbis imperat,
quàm dux militibus. Primi erunt ultimi, et ultimi primi.*

VII. PISCATORES. Luc. v.

ARG. *Petrus, jacto reti jussu Jesu, plurimos
piscas capit.*

Jesus, Petrus.

SUBDUC in altum oriam, Petre, ut retia laxetis ad praedam. P. Praeceptor, totam noc-

tem laborantes nihil cepimus; sed tamen, postquam ita jubes, demergam rete. O rem miram! Adeste focii, adjuvate nos, rumpitur rete; ita multis piscibus est plenum. Corripe tu istas plagas altrinsecus, vos, vos invergite in naviculam. Desinite, desinite, sustinete rete; jam haec plena est, infundamus in alteram. O rem inauditam! penè submergantur cymbae prae piscium multitudine. Quaeso te, Domine, abi à me; nam homo nocens sum. J. Ne metue; deinceps jam homines piscaberis.

SENT. *Absque Christo piscare, hoc est, homines docere, operam ludere est. Christo auspice felix est piscatura.*

VIII. SIMON. LUC. VII.

ARG. *Jesus miranti cum animo suo Simoni, apud quem ipse cibum capiebat, cur se patetur ab impudica muliere attrectari, causam reddit.*

Simon, Jesus.

JAMDUDUM spectro mulierem istam, quae meum hunc hospitem tam molliter curat. Qui si vates esset, intelligeret utique, quae et qualis sit mulier, quae ipsum attrectat: nam prostitutâ pudicitia est. J. Simon, paucis te volo. S. Dica licet, magister. J. Duos debitores habebat quidam creditor, quorum alter quingentos, alter quinquaginta debebat denarios, ii quum non essent solvendo, utrique condonavit. Dic, uter eum plus amare debeat? S. Opinor, cui plus condonavit. J.

Rectè judicas. Vides hanc mulierem? Quom introivissem domum tuam, ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti; ea et lachrymis eos perfudit, et sui capitis capillo exterisit. Tu mihi osculum non dedisti; ea, postquam sum ingressus, non desistit mihi pedes deosculari. Tu nec oleo mihi caput unxisti; ea unguento etiam mihi pedes perunxit. Qua de causa sic habeto, ei multa remitti peccata, quoniam multum amavit. Cui autem minus remittitur, minus amat. Remittuntur tibi peccata, mulier; tua te fiducia servavit; abi cum bona pace.

SENT *A sinistris suspicionibus abstinendum. Ex conjectura judicare temerarium est. Magno beneficio magnus amor conciliatur.*

IX. JAIRUS. MAR. V. LUC. VIII.

ARG. *Jesus à Jairo exoratus ejus filiam it sanatum: et inter eundum mulierem profluvio sanguinis laborantem sanat. Deinde, ubi Jairi domum venit, ejus filiam, quae interea decesserat, revocat in vitam.*

Jairus, Jesus, Mulier, Petrus, Nuncius.

EST mihi unica filiola, optime Jesu, duodecimum annum agens, quae nunc domi desperato morbo laborat. Obsecro te, et obtestor etiam atque etiam, ut domum venias, eique manus imponas, ut reviviscat, et revalescat. JE. Faciam verò, eamus. M. Salva sum, si possum vel extremam ejus oram vestis attingere. Conabor, nec me haec hominum turba impedit, quo minùs ad eum ac-

accedam. JE. Quisnam tetigit mea vestimenta?
P. Tu vides, quanta te hominum multitudo circum-
sistat et comprimant, et rogas, quis te tetigerit?
J. Certè tetigit me aliquis; nam sensi vim quan-
dam exire à me. M. Perii misera, non latuit eum.
Obsecro te, ignosce mihi; ego sum illa. JE. Nar-
ra mihi rem omnem, ut sese habet. M. Ego mi-
sera jam duodecim annos languebam profluvio
sanguinis; quum interea toto illo tempore, mul-
tis adhibitis medicis, et omnem rem insumpsissem,
neque quicquam profecissem, sed indies deterius
haberem: jamque ab omnibus medicis eram des-
perata. Quum autem tuorum factorum admira-
bilitatem famâ atque auditione accepissem, ac-
cessi ipsa, sic mecum cogitans: O me felicem, si
vel limbum ejus togae liceat tangere. Hoc a-
nimo per mediam turbam accessi propius, nec me
spes fefellit: Nam simulatque te tetigi, sensi vim
omnem morbi fugatam esse, et omnem sanguinis
fluxionem constitisse. J. Bono animo es, filia,
tua te fiducia servavit: abi cum bona pace, ex
tuo malo sana. N. Tua filia mortua est, Jaire:
quid jam molestus es magistro? JE. Ne metue,
Jaire, tantum confide: evadet. Sed quem ego
domi strepitum audio? Introeamus. Eho, quid
tantopere fletis? Quid ejulatis? Pax sit rebus.
Non est mortua puella, sed dormit. Exite foras
omnes: vos Petre, Jacobe, Johannes, et vos pu-
ellae parentes, manete intus. Videbitis quanta
sit Dei potentia. Cedo mihi istam puellae ma-
num; Puella surge. JA. Bone Deus, quàm mi-
rificus es? O mea filiola, videone ego te rena-

tam? JE. Videte diligenter, ne quis hoc resciscat; et puellae cibum praebete.

SENT. *Plus potest vel limbus vestis Christi, quàm universa hominum scientia. Quae aliis insanabilia, Christo sunt facillima.*

X. PHILIPPUS. MAT. XIV. MARC. VI.
LUC. IX. JOAN. VI.

ARG. *Jesus quinque panibus, et duobus piscibus, quinque virorum millia satiat.*

Discipuli, Jesus, Philippus, Andreas.

VIDES, quae te circumstet hominum multitudo, in tam vasta solitudine, et jam dies multum inclinavit. Itaque censemus ut eos dimittas, ut in finitima rura et vicos diverstant, et sibi cibaria comparent. Hic enim, quod edant, non habent. J. Nihil opus est ut abeant. Praebete vos eis cibum. D. At non satis nobis suppetit, unde tantum hominum numerum pascamus. Sunt enim (quantum licet conjicere) plùs minùs quinquies mille viri, ut mulieres et parvulos omittamus; nisi fortè eamus emptum panes. J. Unde autem ememus ad tam multos, Philippe? P. Equidem non video. Nam ducentis denariis vix tantum emi possit, ut inde ad singulos minimum quantum perveniat. J. Quot habetis? Videte. A. Adest hic puer, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces; praeterea nihil est. Sed haec quantula sunt ad tam multos? J. Afferte huc modò. Jubete omnes in viridi gramine discumbere catervatim, centenos et quinquagenos.

Cedo mihi istos panes. Nunc, pater coelestis, qui pro tua benignitate pascis omnia, neque in multis pascendis tenuior, neque in paucis copiosior es, qui nullâ lege rerum teneris, à quo omnium natura pendet, effice rogo, his tantulis cibariis multiplicandis, ut haec hominum multitudo admirabiliter saturata tuam inexhaustam liberalitatem recognoscat. Agite discipuli, distribuite hos cibos in omnes; satis superque erit, unde ad satietatem comedant.

SENT. *Christi cibus est inexhaustus. Plus habet Christus, quàm egent homines.*

XI. PANIS. JOHAN. VI.

ARG. *Iesus de vivifico pane, hoc est, de seipso, differit apud Judaeos.*

Judaei, Iesus, Discipuli, Petrus.

MAGISTER, quando huc venisti? JE. Vos profectò me quaeritis, non quia miracula vidistis, sed quia pane satiati estis. Procurate cibum non interituum, sed in omnem perennitatem permanfurum, quem quidem ego vobis dabo. Nam me pater comprobavit Deus. JU. Quid agemus, ut divina opera faciamus? JE. Hoc est divinum opus, ut fidem habeatis ei, quem misit Deus. JU. Quod ergo tui specimen das, ut, eo viso, tibi credamus? Quid tale facis, quale fecit olim Moses? quo duce majores nostri mannâ vixerunt in solitudine; quemadmodum literis proditum est, Panem de coelo dedit eis comedendum. JE. Non Moses (mihi credite) panem vobis de coelo dedit; sed

meus pater verum vobis de coelo panem dat. Nam Dei panis est, qui de coelo descendit, et vitam dat hominum generi. Ju. Domine, da nobis perpetuò panem istum. J. Ego sum panis vitalis. Qui venit ad me, non esuriet; et, qui mihi fidem habet, non sitiet unquam. Sed hoc vobis dico; et vidistis me, neque fidem habetis. Quicquid mihi dat pater, ad me veniet: et venientes ad me non ejicio foràs. Descendi enim de coelo, non ut meae, sed ut ejus, qui me misit, voluntati paream. Haec est autem ejus, qui me misit Patris voluntas, ut ex eo omni, quod mihi commisit, nihil perdam, sed id ultimo die exsuscitem. Haec est autem ejus, qui me misit, voluntas, ut, quisque filium aspicit, eique credit, is vitam aeternam adipiscatur, et à me ultimo die in vitam revocetur. Ju. Nonne hic est Jesus Josephi filius, cujus nos patrem matremque novimus? Quo pacto igitur ait, se de coelo descendisse? Jē. Ne misceatis inter vos. Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui me misit, trahente eum, à me ultimo die in vitam revocandum. Scriptum est in vatibus, Omnes fore divinitus doctos. Quisquis ergo ex patre audivit et didicit, is ad me venit: non, quia patrem quisquam viderit, nisi qui est à Deo, is patrem vidit. Credite mihi, qui mihi fidit, is vitam habet aeternam. Ego sum panis vitalis. Mannâ usi sunt majores vestri in desertis, et tamen mortui sunt. Hic est panis qui de coelo descendit, ejusmodi, ut, qui eo vescatur, non sit moriturus. Ego sum panis vivus, qui de coelo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in perpe-

tuum. Panis autem, quem ego dabo, caro mea est, quam pro humani generis vita dabo. Ju. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare comedendam? JE. Hoc vobis confirmo, nisi et carnem meam comederitis, et sanguinem meum biberitis, non habetis vitam in vobis. Qui comedit meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: et ego eum in vitam revocabo ultimo die. Caro enim mea verè est cibus, et sanguis meus verè est potus. Qui meâ carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is in me manet, et ego in eo. Quemadmodum vivit pater qui me misit, ita et ego per patrem vivo: et qui me comedet, is quoque per me vivet. Hic est panis qui de coelo descendit: cujus longè alia vis est, quàm mannae quâ usi majores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescitur, vivet in sempiternum. D. Dura vox, quis eam audire possit? JE. Ergo hoc vobis absurdum videtur? Quid si me videatis eò ascendentem, ubi eram antea? Nonne multo vobis absurdius videbitur, ut qui in coelum ascenderit, is in terris comedatur? Non sunt mea dicta ita accipienda, ut dicam ipsam carnem meam comedi. Nam caro quidem nihil juvat; sed est divina quaedam comedendi ratio, quâ vita aeterna comparatur, de qua ratione verba facio. Nam quemadmodum qui panem comedit, is per panem vivit: ita qui per me vivit, (id quod mihi credendo, et à me pendendo efficitur) is me comedere dicitur. Sed sunt quidam ex vobis, qui fidem non habent. Hanc ob causam dixi vobis, neminem posse ad me venire, nisi hoc ei datum

fuert à patre meo. Jam verò multi à me propterea discedunt. Quid vos? Num etiam vultis discedere? P. Domine, quem adeamus? Tu verba vitae aeternae habes: et nos credimus et novimus, te esse Christum, Dei viventis filium. JE. Equidem vos duodecim elegi, sed vestrum unus diabolus est.

SENT. *Animae cibus magis est procurandus, quàm corporis. Ut pane corpus, sic veritate (qui Christus est) anima pascitur.*

XII. PRAEPOSTERI. MAT. XV. MAR. VII.

ARG. *Jesus à Phariseis et Scribis de discipulorum suorum illotis manibus reprehensus, in illos reprehensionem retorquet, demonstratque peccatum non extra, sed intus esse in animo.*

Pharisei et Scribae, Jesus, Discipuli, Petrus.

CUR faciunt discipuli tui contra institutum antiquorum, ut cibum capiant illotis manibus. J. Cur et vos contra praeceptum Dei facitis instituto vestro? Deus enim (ut ait Moses) parentem utrumque coli praecepit: et si quis patri matrive maledixerit, eum morte mulctari. At vos ita homines instituitis, ut parentibus demonstrent, donaria à se in fiscum templi collata, in ipsorum parentum utilitatem esse cessura. Ita estis in causa, ut nihil ad illam honoris speciem addant, dum se satis parentibus facere arbitrantur, si in templum donaria conferant: quamvis parentibus non, ut debent, subveniant: quo vestro instituto, Dei praeceptum rescidistis. Multa sunt ejusdem gene-

ris alia, in quibus, dum hominum instituta teneatis, Dei praecepta omittitis : lotiones urceorum, et poculorum, et caeterae jussmodi. Ficti homines, rectè vaticinatus est de vobis Esaias, ubi ita dicit : hic populus ad me ore accedit, et me labiis colit : sed animo procul à me absunt. Verùm frustra me ex institutis praeceptisque hominum venerantur. Sed attendite omnis multitudo, et intelligite. Non quod intrat per os, coinquinat hominem : sed quod exit per os, hoc verò coinquinat hominem : Si quis habet aures ad audiendum, audiat. D. Ecquid scis, Phariseos isto tuo dicto esse offensos ? J. Omnis stirps à patre meo coelesti non plantata extirpabitur. Sinite eos : duces sunt caeci caecorum. Quod si caecus caecum ducat, ambo in foveam cadent. P. Ediffere nobis sententiam istam. J. Adeóne etiam vos tardi estis ? aut nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare : non enim in cor penetrat, sed in ventrem fertur, et in latrinam per excrementa ciborum ejicitur. Sed, quae ex homine per os exeunt, ea ex corde proficiscentia coinquant hominem. Hinc nascuntur malevolentiae, hinc adulteria, hinc stupra, caedes, furta, falsa testimonia, sordes, malitiae, dolus, protervitas, invidentia, maledicta, superbia, stultitia. Haec tam multa intrinsecus manantia polluant hominem. At illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

SENT *Ficti homines speciem pietatis habent ; ejusdem vim repudiant. Quo quisque plus tribuit rebus exterioribus, eo minus habet interiorum.*

Tanto minoris quisque facit speciem, quanto plus habet rei.

XIII. CHANANÆA. MAT. XV. MARC. VII.

ARG. *Jesus à Chananaea exoratus, ejus filiam liberat à furia.*

Chananaea, Discipuli, Jesus.

Miserere mei, ô tu Davidide : filiam habeo, quae furiis misere agitur. Heu me infelicem, ne respondere quidem dignatur. Obsecro te etiam atque etiam, miserere mei, respice me, utere tuâ in me clementiâ et mansuetudine. D. Absolve eam, quaesumus : clamore nos obtundit. J. Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israelis. C. Domine, subveni mihi. J. Sine primum saturari liberos. Neque enim convenit liberorum panem objicere catellis. C. Etiam sanè : et tamen catelli quoque comedunt de micis liberorum, quae decidunt de mensa dominorum suorum. J. O mulier, magna est tua fides. Obtineto sanè quod vis. Et propter istud dictum, abi laeta : nam furia emigravit è tua filia.

SENT. *Christus exorabilis est etiam iis, quos maxime videtur excludere. Fide Christus expugnatur.*

XIV. FERMENTUM. MAT. XVI. MARC. VIII.

ARG. *Jesus discipulorum dissidentiam et tarditatem arguit, qui quod ipse de fermento spirituali dixerat, intelligebant de carnali.*

Jesus, Discipuli.

CAvete vobis diligenter à fermento Phariseorum et Sadducaeorum, tum etiam Herodis. D. Hoc dicit, quia panes non accepimus. J. Quid vobiscum cogitatis, diffidentes, panes à vobis esse omissos? Adeone caeci animo estis? adeone sensum omnem amisistis, ut nihil intelligatis, neque vobis veniat in mentem illorum quinque panum, quos in quinque hominum millia disperstivi? Quot enim corbes frustis refertas abstulistis? D. Duodecim. J. Quid, quum septem panes in quatuor millia dissecai, quot frustorum canistra abstulistis? D. Septem. J. Quis fit, ut non intelligatis, me non de pane loqui, dum jubeo vitari fermentum Phariseorum et Sadducaeorum?

SENT. Dicta Christi spiritualia, interdum secundum carnem interpretantur etiam Christiani. Hominem à carne ad spiritum traducere est difficile. Diffidentia ex homine quamvis pio aegre pellitur.

XV. CLAVIGER. MAT. XVI. MARC. VIII. LUC. IX.

ARG. *Jesus discipulos sciscitatus quaenam esset hominum de se fama, et audità Petri confessione, ei claves regni coeli promittit: deinde ejus carnalem in cruce deprecanda animum objurgat: et de hominis abnegatione docet.*

Jesus, Discipuli, Petrus.

QUEM me dicunt homines esse? D. Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii Jeremi-

nam, alii aliquem ex veteribus vatibus, qui in vitam redieris. J. Vos autem quem me esse dicitis? P. Christum, Dei viventis filium. J. Beatus es, Simon Barjona, quoniam istud à carne et sanguine edoctus non es: sed à patre meo, qui est in coelis. Et ego tibi vicissim dico: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, quam ne universae quidem Orci vires superabunt: tibi dabo claves regni coelestis: ac, quicquid obstrinxeris in terra, erit obstrictum in coelis; et quicquid solveris in terra, erit solutum in coelis. Caeterum etiam atque etiam cavete, ne cuiquam indicetis me esse Christum. Me quidem oportet Hierosolymam proficisci, omnesque à senioribus et pontificibus et scribis contumelias et indignitates perpassum, interfici, tertioque post die resurgere. P. Respice te, Domine: nunquam istud tibi accidet. J. Abi è meo conspectu, Satana: impedimento mihi es, quòd divina non sapis, sed humana. Quòd si quis me vult sequi, renuntiet sibi ipsi; et me, crucem ferens quotidianam, subsequatur. Nam qui volet vitam suam servare, eam perdet. Qui verò vitam perdiderit meam causam, et Evangelii, eam servabit. Quid enim prodest, quoniam etiam totum mundum lucrari, si vitae suae jacturam faciat? Aut quid habet quisquam, quod cum vita sua compensare possit? Etenim quem mei, meorumque dictorum in hoc adulterino sceleratoque hominum genere poenituerit, ejus me vicissim poenitebit, quum et meo et paterno splendore conspicuus veniam, unà cum sanctis et divinis genis. Nam venturus sum, et pro suis quem-

que factis remuneraturus. Quin etiam hoc vobis confirmo, quosdam esse ex hoc conventu, qui non sint obituri mortem, quin me regni divini praepotentem venisse viderint.

SENT. *Christi cognitio ab homine non profici scitur. Sequendus Christus est, isque omnibus praefereendus.*

XVI. LUNATICUS. MAT. XVII. MARC. IX
LUC. IX.

ARG. *Jesus lunaticum, quem ejus discipuli sanare non potuerant, sanat, ab ejus patre extrahitur.*

Pater lunatici, Jesus, Daemon, Quidam, Alius.

MAGISTER, oro te, ut me, meumque unicum filium, quem tibi hinc adduco, respicias. Agitatur nescio quo furiarum spiritu muto: credo eum Dianae incitatione ita misere infestare. Nam cum subito eum mala illa peltis corripuit, tum verò admotis dolorum facibus repente divexatur, et cruciatibus fodicantibus horribiles gemitus et dentium stridores edens, spumas agit in ore: et vix tandem saevis cruciamentis perfractus, à tam immanium furiarum vinculis laxatur. Eum deduxi ad tuos discipulos, et oravi ut eum tanto malo liberarent. Sed non potuerunt. J. O diffidens hominum genus, et pravam: quousque versabor inter vos? Quem ad finem vos perferam? Huc mihi adducatur. P. Ecce eum tibi. Hei mihi, vide sis ut repente, te viso, concidit; vide ut spumans volutatur. J. Quampridem hoc ei eve-

nire coepit? P. Jam à puero : ac saepe in ignem, saepe in aquam praeceps ruit, ut dicas eum in mortem ferri. Sed tu, si quid potes, opitulare nobis, nostri misertus. J. Si potes credere, nihil est quod credenti fieri non possit. P. Credo ego quidem, domine : sed tu adjuva fidem meam. J. Spiritus mute et surde, ego tibi impero, ut isthinc emigres, remigraturus nunquam. D. Bruuu. Q. Ut convulsus est? Ut mortuo similis? AL. Imò ego puto planè mortuum, ita nihil omnino movetur. J. Cedo mihi istam manum, surge, esto incolumis. Trado tibi filium tuum omni morbo vacuum.

SENT. *Hominis imbecillitas dissidentiae argumentum est. Fides est omnipotens. Christus etiam infirmæ fidei opitulatur.*

XVII. LAPIDANTES. JOAN. VIII.

ARG. *Jesus de seipso cum Judæis differit, eorum vanam ob Abrahamicam stirpem arrogantiam retundit, veram libertatem docet, et lapidationem ab eis effugit.*

Jesus, Pharisei, Judæi.

EGO sum lux mundi. Qui me sequitur, non ingreditur in tenebris, sed utetur luce vite. P. Tu de te ipso testaris, testimonium tuum non est verum. JE. Etsi ego testor de me ipso, verum est tamen testimonium meum, quoniam scio unde venerim, et quò abeam : id quod vos nescitis. Vos more hominum judicatis, ego non judico quenquam. Et tamen ut maximè judicem, judi-

cium meum verum est : utpote qui non sim solus, sed unà etiam adsit qui me misit pater. In vestra quoque lege scriptum est, duorum hominum testimonium verum esse. Ego de me ipso testimonium dico : dicit etiam is à quo sum missus, pater. P. Ubinam est tuus pater ? JE. Vos neque me novistis, neque patrem meum. Si me nōssētis, meum quoque patrem nōssētis. Ego abiturus sum, et vos me requiretis, atque in peccato vestro moriemini. Quò ego abibo, vos non potestis venire. JU. Num ipse se interficiet, ut dicat, quò ipse abiturus est, nos venire non posse ? JE. Vos hinc infernè estis, ego supernè. Vos ex hoc mundo estis, ego non item. Ideoque dixi vobis, vos in peccatis vestris morturos : id quod fiet, nisi credideritis me eum esse. P. Nam quis tu es ? JE. Jamdudum id vobis sum elocutus. Equidem multa de vobis habeo verè dicere : sed ut ille qui me misit verax est, ita ego quoque ea demum, quae ex eo audiui, hominibus renuncio. Verùm enimvero, quum me extuleritis, tum demum intelligeritis, me eum esse, qui me sponte faciam nihil : contraque, sicut me docuit pater, ita loquar : mecumque habeam eum, qui me misit. Neque enim me solum deseruit pater, ad cujus ego arbitrium omnia semper facio. Quòd si vos, qui mihi creditis, (video enim esse non parum multos) in meis dictis manebitis, verè discipuli mei eritis, veritatemque intelligetis, quae vos in libertatem vindicabit. JU. Nos Abrahami progenies sumus, neque cuiquam unquam servivimus : et tu audes dicere, nos factum iri liberos ? JE. Credite mihi, quicumque facit peccatum, servus

est peccati. Atqui servo non est domi perpetua mansio; filio est. Ergo, si vos filius libertate donabit, re ipsâ liberi eritis. Neque verò me prae-terit, vos esse progeniem Abrahami: sed enim cupitis me necare, postquam mea in vobis oratio locum non habet. Ego quod cognovi à patre meo, loquor: itidem vos, quod didicistis à patre vestro, facitis. JU. Noster quidem pater Abrahamus est. JE. Si Abrahami filii essetis, Abrahamo digna faceretis. Nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis sum effatus; id quod audiavi ex Deo. At nihil tale faciebat Abrahamus. Vos patre vestro digna facitis. JU. Atqui è stupro nati non sumus. Unum patrem habemus Deum. JE. Si à Deo patre essetis, amaretis me, quippe quum à Deo profectus venerim. Neque enim meâ sponte veni, sed ab eo missus. Cur meam orationem non agnoscitis? Cur mea dicta audire non potestis? Vos ex patre Vejove estis, et patris vestri libidinibus ministros vos libenter praebeatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit, nempe veritate vacuus. Quòd si falsum loquitur, de suo loquitur, utpote mendax mendacique pater. At mihi vos, quia verum dico, non creditis. Quis me vestrùm coarguerit peccati? Quòd si verum dico, cur mihi non creditis? Qui à Deo est, Dei dicta audit. Vos ideo non auditis, quia à Deo non estis. JU. Annon rectè dicimus, te esse et Samaritanum et furiosum? JE. Ego furiosus non sum, sed patrem meum decoro: vos verò me probro afficitis. Sed non ego meae laudi studeo: est qui studeat, et

cum ratione. Credite mihi: qui mea dicta observaverit, mortem non videbit unquam. Ju. Nunc plane videmus te furere. Abrahamus ipse mortuus est, et ipsi vates: et tu cum à morte in perpetuum vindicas, qui tibi dicto audiens fuerit? Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui tamen mortuus est, ut etiam ipsi vates? Quem tu te facis? Je. Si ego me ipsum laudarem, laudatio mea nulla esset: pater meus est, qui me laudat: quem vos, quum dicatis vestrum esse Deum, tamen non novistis. At ego novi: id quod si negarem, vestri essem similis, id est mendax: sed novi eum, ejusque dictis pareo. Abrahamus ille parens vester gestivit videre diem meam, et vidit, et vidisse gavisus est. Ju. Quinquaginta annos nondum habes, et Abrahamum vidisti? Je. Imò, antequam Abrahamus esset, ego eram. Ju. Proh scelus, haecine nos tam indigna ferre? Quin eum cooperimus lapidibus? Agite, fiat lapidatio. Sed quid hoc est? Nusquam comparet. Evanuit.

SENT. *Patrem sequitur sua proles. Cui quisque obedit, ejus filius aut servus est. Ex opere judicatur de homine. Impii sunt ex diabolo nati. Servire justitiae, ea demum libertas est. Simulatores, dum se negant homicidas, in eo ipso vestigio homicidia moliuntur. Simulatorem si homicidii argueris, occidet te, si poterit, ut se non homicidam esse ostendat. Utinam tantum saperet mundus, ut ex suis eos fructibus cognosceret!*

XVIII. CÆCUS NATUS. JOH. IX.

ARG. *Jesus caecum natum sanat. Pharisei postquam hoc, etiam interrogatis ejus parentibus, resciverunt, de Jesu male dicunt, et sanatum, quia de Jesu bene dicebat, ejiciunt. At Jesus ei sese aperit et Phariseos caecitatis arguens, de seipso, bono pastore, disputat.*

Discipuli, Jesus, Caecus natus, Vicini, Pharisei, Judaei, Parentes caeci, Nuncii.

MAGISTER, utrū propter suum hic, an propter parentum peccatum caecus natus est? J. Propter neutrum: tantū ut divina in eo opera demonstrarentur. Me oportet rem agere ejus, qui me misit, dum dies est. Veniet nox, quum agi non poterit. Donec in hac vita ago, lux sum hominum. Sed age jam, huic homini lucem conferam. Confectum est. Abi lotum in piscina Siloa. C. Faciam, et quidem libenter. O me felicem, si possum adipisci id, quod homines vocant lucem! quo ita delectantur, ut negent, quicquam esse jucundius. At ego nunquam ne suspicari quidem potui, quale esset: neque omnino animo et cogitatione comprehendere, quid album, quidve atrum dicant. Ita mihi natura iniqua fuit, ut mihi rem, omnium praedicatione suavissimam, inviderit. Sed jam videor mihi ad piscinam pervenisse: lavo me, ut sum jussus. O Deus immortalis! quid hoc rei est? Hoccine est videre? Ho, ho, vix sum mei compos, prae gaudio. Video ego coelum, terram, homines. Bone Deus! quis est hodie tam fortunatus, quā ego sum? O populares,

aspicite, aspicite eum, qui ex utero matris caecus est exceptus, nunc liquidò videntem. V. Estne hic ille, qui solebat sedens mendicare? AL. Planè. AL. Fieri non potest. Alius est ejus simillimus. C. Imò ego verò ille ipse sum. V. Quo pacto tibi aperti sunt oculi? C. Quidem homo, quem Jesum nuncupant, pulverem sputo suo temperatum meis oculis illevit: deinde jussit, ut irem lotum in Siloa: quo facto, sensum videndi sum assequutus. V. Ubi est ille? C. Me latet. V. Deducamus eum ad Phariseos. C. Quò libet. V. Adducimus vobis hominem, Pharisei, qui ait, se, quum à nativitate caecus esset, videndi munus à Jesu esse assequutum. PH. Quomodo istud, amabo? C. Coeno mihi oculos illevit: quibus deinde ablutis, video. PH. Is homo non est à Deo profectus, ut qui sabbatum non agat. AL. Qui possit improbus homo tam stupenda? PH. Tu quid de eo censes, qui tibi oculos aperuerit? C. Egone? Vatem esse. JU. Credibile non est, eum, qui nunc videt, caecum fuisse. Evocentur huc ejus parentes. AL. Sanè placet. Heus vos, accersite eos. N. Fiet. JU. Placet hanc rem aliùs sciscitari. N. Adfunt. JU. Hiccine est filius vester, quem vos praedicatis caecum esse natum? Qui sit, ut nunc cernat? PA. Hunc filium esse nostrum, et caecum fuisse natum, scimus: quomodo nunc cernat, nescimus: quisve ei oculos aperuerit, nos fugit: ipse jam grandis est, ipsum interrogate, de se ut eloquatur. PH. Appelletur iterum. Ades tu, fatere verum. Nobis satis cognitum est, hominem illum esse sceleratum. C. Sceleratus sit, necne, nescio: unumil-

Iud scio, me, quum caecus fuerim, nunc oculis uti.

PH. Quid fecit tibi? Quomodo illustravit tua lumina? C. Jam vobis dixi, neque audivistis. Quid denuo vultis audire? Num vos quoque vultis ejus discipuli fieri? PH. Abi in malam rem. Tu es ejus discipulus: nos Mosis sumus discipuli. Satis scimus, cum Mose locutum esse Deum: at, hic unde sit, nescimus. C. Ergo in eo est admirabilitas, quòd vos nescitis, unde sit, quum mihi oculos patefecerit. Jam scimus, improbos à Deo non audiri: sed, si quis pius est, et Dei voluntati parens, eum audit Deus. Nunquam post hominum memoriam fando auditum est, quenquam illustravisse oculos caeci nati. Quòd nisi esset is profectus à Deo, nihil posset. PH. Tu scelerum plenus es, et nos doces? Abi foràs in malam crucem. J. Audio eum, quem nativâ caecitate liberavi, exactum esse à Judaeis. Et ecce eum. Heus tu, habesne fidem Dei filio? C. Quis autem is est, ut ei fidem habeam? J. Vides eum: is ipse est, qui tecum loquitur. C. Ego verò fidem habeo. J. Ego in hunc terrarum orbem ad hoc discrimen, et ad hunc delectum veni, ut, qui non vident, videant; et, qui vident, caeci fiant. PH. An tibi nos videmur caeci? J. Si caeci essetis, non essetis in vitio. Nunc, quia dicitis vos cernere, peccatum in vobis haeret. Sic accipite; Qui non intrat per januam in caulam, sed aliâ transcendit, is fur est et latro. Qui autem intrat per januam, pastor est ovium; huic janitor aperit; hujus vocem exaudiunt oves; hic suas appellat nominatim, easque educit, eductisque praeit viam; hunc oves consequuntur, ut

cujus vocem agnoscant. Alienum autem non sequuntur, sed defugiunt; quoniam non agnoscunt alienam vocem. Verum, ut intelligatis quid mihi velim, sic habetote. Ego sum janua ovium. Omnes, quicunque ante me venerunt, fures sunt et latrones, nec eos audiverunt oves. Ego sum janua. Per me qui intrabit, servabitur, et ingressum et egressum liberum habebit, et pascuum nanciscetur. Fur non aliam ob causam venit, quam ut furetur, mactet, perdat. Ego veni, ut vitâ fruantur, et melius habeant. Ego sum pastor bonus. Pastor bonus animam ponit pro ovibus. At mercenarius ille, non pastor, cujus suae non sunt oves, si quando videt lupum venientem, relictis ovibus, in pedes se conjicit; lupus oves agit, rapit. Ille mercenarius fugit; nempe mercenarius, nec curam habens ovium. Ego sum pastor bonus, et meas novit vicissimque eis sum notus. Quemadmodum novit me pater, ita ego novi patrem; et animam pono pro ovibus. Habeo autem alias oves, quae non sunt hujus ovilis; quae etiam mihi adducendae sunt, meamque vocem audient; atque ita fiet unum ovile, unusque pastor. Ideo me pater amat, quia animam pono, eam resumpturus. Eam quidem nullus mihi eripere potest, sed ipse meâ sponte eam pono; habeo enim potestatem eam ponendi, rursusque sumendi. Hoc mihi in mandatis dedit meus pater. Ju. Furiosus est, et insanit. Quid eum auditis? AL. Haec non sunt furentis. Potestne furia caecorum oculos lucis usu donare?

SENT. *Quos sanaturus est Christus, prius fecerat, hoc est foedore esse ostendit. Simulatoribus nihil*

est vel pertinacius, vel crudelius. Equidem sic mihi persuasi, etiam si reliqui omnes veritati crederent, simulatores non esse credituros. Quos mundus eiecit, Christus accipit, eisque sese aperit. Qui divina sapiunt, mundo furere videntur. Aperi hic tandem oculos, ô caece munde, et noli continuo furoris arguere, si quis aliquid vel agit vel dicit, quod tu, ô bellua centiceps, vel non approbas, vel non intelligis. Cognosce et iterum tertioque cognosce, antequam judices. Nam ad poenitendum properat, citò qui judicat.

XIX. RENOVALIA. JOH. X.

ARG. Jesus Judaeis Christum Deique filium se esse fateatur, ob eamque causam illi eum lapidare conantur.

Judaei, Jesus.

QUAMDIU nostros animos suspensos tenebis? Si tu es Christus, dic nobis aperte JE. Id dixi vobis, nec creditis: ea, quae patris mei nomine facio, satis de me testantur. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis, quemadmodum dixi vobis. Oves meae vocem meam audiunt: ego eas cognosco, ipsae me sequuntur, ego eis vitam largior sempiternam. Non possunt unquam perire, neque mihi eas quisquam de manu eripuerit. Pater meus, qui mihi eas mandavit, maximus est omnium: nec eas possit quisquam de ejus manu extorquere. Ego autem et pater unum sumus. JU. O audaciam! videtis quàm nefaria vox? Agite, obruamus hominem lapidibus. JE.

Multa ego vobis praeclara opera, patre meo auctore, edidi: quod tandem est eorum, propter quod me lapidetis. JU. Nullam bonam ob rem te lapidamus, sed ob impia tua in Deum dicta: simul quòd, homo quum sis, Deum te facis. JE. Eho, an non ita scriptum exstat in vestris literis: Ego vos deos appellavi? Si dii appellati sunt illi, ad quos Dei sermo habitus est, quod scriptum rescindi non potest: me, quem pater consecravit, et in hunc terrarum orbem misit, vos impium dicitis, si dixi, me Dei esse filium? Si patre digna non praesto, mihi ne credite: sin etiam, si non mihi, at factis credite: et tandem cognoscite, et patrem in me, et me in patre esse. JU. Enimvero ista jam non sunt ferenda: injiciamus ei manus, quid stamus? Papae, ubi est? Nusquam est. Ubi est? Evanuit in auram praestigiator. At non semper evadet: tenebitur aliquando.

SENT. *Quae non intelligunt, damnant imperiti. Homicidia sua religionis nomine praetexunt simulatores. Vera dicta habet mundus pro impiis.*

XX. THOMAS. JOH. XI.

ARG. *Jesus discipulos suos se comitari jubet, euntem ad Lazarum in vitam revocandum.*

Jesus, Discipuli, Thomas.

A Beamus iterum in Judaeam. D. Magister, modò te volebant lapidare Judaei, et eodem redis? J. Diei horae sunt duodecim. Qui interdiu iter facit, non offendit. Utitur enim com-

muni hâc luce. Qui autem noctu, offendit: caret enim lumine. Jam verò Lazarus ille noster amicus obdormivit: eum ego eo expergefactum. D. At, si obdormivit, salvus est. J. Planius dicendum est: Lazarus mortuus est, id quod equidem vestrâ causâ gaudeo, ut rei fidem adjungatis, quum sciatis me non adfuisse ibi. Sed eamus ad eum. T. Eamus et nos morituri cum eo.

SENT. *Christo mortuum excitare tam facile est, quàm homini dormientem. Christo mors somnus est.*

XXI. LAZARUS. JOH. XI.

ARG. *Jesus Lazarum in vitam suscitât.*

Martha, Jesus, Maria, Judaei.

QUUM effem domi, allatus est mihi nuncius, advenire Jesum. Itaque ei extra vicum obviam procedo. Sed eum advenientem video: adibo et salutabo. O Domine, si adfuisses hîc, meus frater non fuisset mortuus. Sed nunc etiam scio, te, quicquid à Deo petiveris, impetraturum esse. JE. Reviviscet frater tuus. MART. Scio ego revivisciturum, quum reviviscant homines in illo novissimo die. JE. Ego sum resurrectio et vita, ita ut mihi confidentes omnes et mortui sint reviviscituri, et vivi nunquam sint mortui. Credis hoc? MART. Etiam Domine. Ego credo, te esse Christum, illum Dei filium, orbi expectatum. Sed eo evocatum Mariam sororem meam, quae domi misera luctu tabescit. JE. Quàm multa acerba et perpeffu aspera evenire in hominum vita necesse est! Me

miserescit harum miserandarum muliercularum, quae charissimi fratris morte concussae, moerore conficiuntur; et jam ad me, sicut ad certum asy-
lum confugient, opemque meam et praesens auxi-
lium implorabunt. Atque ecce eas huc accurren-
tes, cum magna hominum multitudine. Ipsa au-
tem Maria, ut plorat, ut lamentatur, ut suo luctu
omnibus lacrymas excutit! Jam, credo, mihi ad
pedes jacebit supplicans. M. O Domine, si tu hic
adfuisses, meus frater non fuisset mortuus. JE.
Ubi eum posuistis? JU. Veni visum. Ut commo-
tus est, et lacrymarum vim profundit! nimirum
eum valde amabat. AL. Non poterat is, qui cae-
ci oculos reclusit, efficere, ut ne hic moreretur?
Sed videte ut rursus conturbatur. JE. Hic est
monumentum; amovete saxum. MART. At jam
foetet, Domine; nam quadriduum est. JE. Dixi-
ne ego tibi, te, si potes fidere, visuram gloriosum
et planè divinum factum? Tollite modò saxum.
Pater, gratias tibi ago, quòd me audivisti. Equi-
dem sciebam, ut me semper audias; sed dicebam
propter circumstantem hominum multitudinem, ut
credant me à te esse missum. Lazare, veni foras.
JU. O rem seculis omnibus inauditam! Videte,
videte hominem è sepulchro emergentem, vinctis
pedibus et manibus fasciis, vultuque sudario ob-
velato. O immensam Dei potentiam! JE. Solvite
eum et dimittite liberum.

SENT. *Christi vox etiam à mortuis auditur; et
ex vivi eam non audimus.*

XXII. REPUDIUM. MAT. XIX. MARC. X.

ARG. *Iesus cum Phariseis et discipulis de divortio colloquitur.*

Pharisei, Iesus, Discipuli.

Licetne viro, repudiare uxorem, qualibet de causa? J. Quid vobis praecepit Moses? PH. Moses permisit uxori nuncium remittere, scripto divortii instrumento. JE. Annon legistis, ut, qui eos principio fecit, marem simul et foeminam fecerit? utque ita pronunciatum sit: Propterea vir, relicto utroque parente, haerebit suae conjugii, fietque ex duobus unum corpus. Itaque jam non sunt duo, sed unum corpus. Proinde, quod Deus conjugavit, homo ne disjungat. P. Cur ergo praecepit Moses, ei dari divortii tabulam, eamque repudiari? J. Habuit videlicet rationem vestrae pervicaciae. Verum olim non erat ita factitatum. Quin hoc vobis confirmo, quicumque repudiaverit uxorem suam, nisi ob stuprum, et duxerit aliam, adulterat; et qui repudiatam duxerit, adulterat. Eadem in causa sunt et foeminae. D. Si ea est viri cum uxore conditio, non expedit connubia conjungere. J. At non omnes id praestare possunt, sed si duntaxat, quibus datum est. Nam eviratorum alii ita ex utero matrum orti sunt, alii manu castrati sunt, alii seipsos castraverunt propter regnum coeleste. Qui hoc potest praestare, praestato.

SENT. *Deus ipse propter hominum pervicaciam aliquid interdum permittit, quod alioquin permit-
tendum non esset. Olim fuit mundus minus malus,*

et omnia abeunt indies in deterius. Libidini resistere, nisi dono Dei, nemo potest.

XXIII. DIVES. MAT. XIX. XX. MARC. X.
LUC. XVIII.

ARG. *Jesus ab adolescente interrogatus vitae viam docet; et, quàm sit ea divitibus difficilis, ostendit; deque praemiis suorum differt.*

Adolescens, Jesus, Discipuli.

M Agister bone, quid boni faciendum mihi est, ut vitam aeternam adipiscar? J. Quid me dicis bonum? Nemo bonus est, nisi unus Deus. Quòd si vis ad vitam pervenire, serva praecepta. A. Quanam? J. Ne adulterato. Ne occidito. Ne furator. Falsum testimonium ne dicito. Ne quem intervertito. Parentem utrumque colito. Alterum, ut teipsum diligito. A. Haec omnia servavi jam à teneris. Quid mihi restat? J. Probo. Unum tibi deest. Si vis perfectus esse, i venditum rem tuam omnem, et pretium in pauperes erogato, thesaurum habiturus in coelo; deinde ad me sequendum, crucem ferens, venito. Eho, abit moestus: est enim perdives. O mei discipuli, quàm difficulter, qui rem habent, ad regnum coeleste perveniunt! Obstupetis? O filii, quàm difficile factu est, ut, qui divitiis freti sunt, in regnum divinum ingrediantur! Dicam iterum: facilius est rudentem trajici per foramen acûs, quàm divitem in regnum divinum introire. D. Ecquis igitur poterit servari? J. Hoc humanis quidem viribus fieri

non potest, sed potest divinis. Nam omnia quantumvis hominibus ardua videantur, à Deo tamen fieri possunt. D. Nos quidem (ut vides) reliquimus omnia, ut te sequeremur; quid ergo hinc assequemur? J. Vos quidem certè, qui me sequuti estis, quum in renovata vita in tribunali magnificus confedero, sedebitis etiam in duodecim tribunalibus, duodecim tribus Israelitarum judicantes. Et omnino, quisquis domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut conjugem, aut liberos, aut agros reliquerit, mei nominis et Evangelii regnique divini gratiâ: is et in hoc aetvo, etiam inter tot acerba, centuplum accipiet, et in futura aetate vitâ fruetur sempiternâ. Sed multi primi erunt ultimi, et ultimi primi. Nam in regno coelesti idem usu venit, quod in quodam patre familias, qui primo mane exiit ad conducendos in vineam suam operarios: et, quum singulis denariis in diem cum eis decidisset, eos in vineam dimisit. Iterumque circiter horam tertiam egressus, vidit alios otiosos in foro manentes, quos etiam in vineam suam dimisit, seque eis, quod aequum esset, daturum promisit. Item circa sextam et nonam horam egressus, fecit idem. Horâ autem ferè undecimâ egressus, quum alios desides invenisset: Quid hîc (inquit) statis totum diem otiosi? Nemo nos conduxit, inquiunt illi. Tum ille: Ite et vos in vineam meam, et, quod erit aequum, accipietis. Vespere mandat vineae dominus procuratori suo, ut operarios convocet, eisque praemium persolvat, initio factò ab ultimis ad primos. Hîc, qui venerant horâ ferè undecimâ,

singulos acceperunt denarios. At primi, qui sese plus accepturos rati essent, quum tantundem accepissent, murmurabant in patrem familias, quod ultimos, qui unam horam opus fecissent, ipsis aequavisset, qui totius diei onus pertulissent, et ardore. Tum ille uni ex eis, Amice, inquit, non facio tibi injuriam. Nonne denario mecum depactus es? Aufer tuum, et abi. Libet mihi tantum dare huic ultimo, quantum tibi. An mihi non licebit meis uti meo arbitrio? Eone tu oculum malignum habes, quia ego sum benignus? Ita in regno coelesti ultimi primorum, et primi ultimorum conditione erunt. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

SENT. *Divitiae magno sunt ad salutem impedimento. Dives divitiis, denique homines iis, quae habent charissima, renuntiare humanis viribus nequeunt; divinis queunt.*

XXIV. DIVES IMMISERICORS. LUC. XVI.

ARG. *Dives immisericors, apud inferos cruciatus, ne tantulam quidem misericordiam ab Abrahamo impetrare potest.*

Dives, Abrahamus.

Pater Abrahame, miserere mei: et mitte Lazarum, qui, summo digito in aqua intincto, linguam mihi refrigeret: discrucior enim in hac flamma. A. Fili, memineris, te bonis in vita, Lazarum malis esse defunctum. Nunc vicissim hic in voluptate, tu in dolore es. Praeterea constitit omnino inter nos et vos vasta vorago, ut hinc ad

vos, aut isthinc ad nos aditus transire volentibus non pateat. D. Saltem illud oro te, pater, ut eum mittas in domum mei patris, ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque committant, ut in hunc tam tetri cruciatûs locum veniendum sit. A. Habent Mosem, et caeteros vates: eos audiunto. D. Est istud quidem aliquid, pater Abrahame. Sed si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, faciliùs vitam corrigent. A. Si Mosem et vates non audiunt, ne ei quidem, qui revixerit, obtemperaturi sunt.

SENT. *Inclementes inclementer punientur. Qualem se quisque alteri praeberit, talem in se experietur Deum. Impiorum sera poenitentia. Beati qui plorant, nam consolatione afficientur. Vae gaudentibus, dolebunt enim. Nam rerum vicissitudo est. Qui sanctâ doctrinâ ad sanitatem non revocatur, desperandus est.*

XXV. FILII ZEBEDÆI. MAT. XX. MARC. X.

ARG. *Iesus Jacobo et Johanni regnum petentibus crucem proponit.*

Mater Jacobi et Johannis, Iesus, Jacobus et Johannes.

M Agister, volebant quiddam à te petere hi mei duo filii. JE. Quidnam id est? JA. Ut tibi, quum splendorem et imperium fueris adeptus, alter dexter, alter sinister assideamus. JE. Nescitis quid petatis: potestisne idem mecum poculum ebibere, eâdemque lotione ablui? JA. Possumus. JE. Meum quidem poculum bibetis, meâ-

que lotione lavabimini : sed ut mihi dextrâ lavâque affideatur, non est meum dare nisi eis, quibus id paratum est à patre meo.

SENT. *Ad regnum Dei non nisi per crucem venit : et tamen non hominis meritum, sed Dei donum est.*

XXVI. VINITORES. MAT. XXI. MARC. XI.
LUC. XX.

ARG. *Jesus à pontificibus, et scribis, et senioribus de auctore suae potestatis interrogatus, ipsos vicissim de auctore lotionis Johannis interrogat. Deinde per similitudines eis futurum praedicit, ut, propter se repudiatum, regno priventur.*

Pontifices et Scribae et Seniores, Jesus.

Dic nobis, ex cujus auctoritate ista facias, et quis tibi dederit, ut tantum posses? J. Ego vicissim vos quiddam rogabo, de quo si mihi responderitis, dicam vobis, ex cujus auctoritate haec faciam. Lotio Johannis unde erat? à coelone, an ab hominibus? P. Si à coelo dicimus, dicet; Cur ergo ei non credidistis? Sin ab hominibus, periculum est ne universus nos populus lapidet. Omnes enim Johannem habent pro vate. Negemus scire nos. Age; nescimus. J. Ego quoque non dicam vobis quâ haec auctoritate faciam. Sed quid censetis? Habebat quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis; Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea. Cui ille, Non libet, inquit: post tamen, mutatâ sententiâ, abiit. Alteri deinde eodem modo dixit

qui pollicitus iturum se, non ivit. Uter paruit voluntati patris? P. Prior. J. Credite mihi, publicani et meretrices antecedent vos in regnum divinum. Venit enim ad vos Johannes, vir integrâ vitâ, cui vos non credidistis: publicani et meretrices crediderunt. Quod quum videretis, ne sic quidem mutâstis animam, ut ei crederetis. Accipite aliam similitudinem. Fuit quidam pater familias, qui conseruit vineam, quam quum sepibus circumdedisset, torcularque in ea defixisset, et castellum extruxisset, elocavit agricolis, domoque postea multo tempore absuit. Post suo tempore misit ad agricolas servum, ad percipiendum fructum vineae: quem illi, malè acceptum plagis, inanem remiserrunt. Iterum mittit alium: eum quoque illi lapidibus contusum, et ictibus indignissimè mulctatum, vacuum remiserrunt. Nec satis: addit tertium, quem etiam vulneribus confectum ejecerunt. Pergit mittere alios atque alios: qui omnes vel pulsati, vel occisi ab eis sunt. Et jam quum unum haberet filium, eumque charissimum, ita secum cogitabat: Quid agam? mittamne ad eos filium, meas delicias? At mittam: fortasse ejus conspectum verebuntur. Itaque facit. At vinitores, eo viso, sic loqui inter se insistant: Hic quidem est haeres: interimamus eum, ut invadamus in hereditatem. Itaque ejectum è vinea perimunt. Quum ergo redierit vineae dominus, quid faciet agricolis illis? P. Malos malè perdet, et vineam aliis tradit agricolis, à quibus fructum percipiet suo tempore. Sed absit, ut quid tale eveniat. J. Nunquamne legistis dictum illud in monumentis

literarum? Quem lapidem improbaverunt structores, adhibitus est ad caput anguli. A Domino profectum id est, et mirum nobis videtur Quamobrem sic ex me accipite. Auferetur à vobis regnum divinum, et dabitur genti suum fructum editurae. Ac quisquis inciderit in lapidem eum, confringetur: et, in quem lapis inciderit, eum conteret. Nam in regno coelesti similiter accidit, atque in rege quodam, qui nuptias filii sui facturus, servos suos misit, qui invitatos ad nuptias vocarent, Quumque illi nolissent venire, alios item servos misit, quibus negotium dedit, ut ostenderent invitatis, ipsum paravisse prandium; juvencos et altitalia esse mactata, omnia denique esse parata: venirent ad nuptias. At illi eum aspernati discesserunt, alius in suum agrum, alius ad mercaturam. Caeteri comprehensos ejus servos è vita per summam ignominiam sustulerunt. Quâ re auditâ, iratus rex, eò suas copias misit, et homicidas illos perdidit, eorumque urbem incendit. Deinde suis servis mandavit, ut (quoniam paratae erant nuptiae, et qui ad eas erant vocati, non fuerant digni qui in eis adessent) per vias passim abirent: et, ut quemque invenissent, ad nuptias vocarent. Illi in trivium profecti, quoscunque invenerunt, eò coegerunt, tum malos, tum bonos, ita ut compleretur coenatio convivis. Ad eos contemplandos ingressus rex, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum: et, Amice, inquit, quid hoc intrâsti sine vestimento nuptiali? Quumque ille obmutuisset, jussit rex famulis, ut eum pedibus manibusque constrictum in teterrimas tenebras ab-

riperent, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

SENT. *Publicani et meretrices ad Dei regnum sunt aptiores, quàm populorum magistri atque gubernatores. Qui divinis donis ornatus, ingratum se praebet, is donis privatur. Optima quaeque maxime improbantur à potentissimis quibusque.*

XXVII. DENARIUS. MAT. XXII. MARC. XII.
LUC. XX.

ARG. *Jesus à Pharisaeorum Herodisque discipulis de tributo Caesari pendendo malitiosè interrogatus, prudenter respondet.*

Discipuli Pharisaeorum, Herodiani, Jesus.

Magister, scimus, ut verax sis, divinamque vendi rationem verè et sincerè tradas, neque ullius omnino hominis gratià de veritate deducaris. Proinde dic nobis, quid tibi videatur: liceatne nobis censum pendere Caesari, necne? J. Quid me tentatis, simulatores? Exhibete mihi nummum tributarium. D. En tibi denarium? J. Cujus est imago haec et inscriptio? D. Caesaris. J. Itaque reddite, quae sunt Caesario, Caesari: et, quae Dei, Deo.

SENT. *Astutis astutè respondendum. Captiosa ad nocendum interrogatio, vitiosa est: sed ad eandem astuta, ad seipsum tuendum, responsio vitiosa non est.*

XXVIII. SADDUCÆI. MAT. XXII. MARC.
XII. LUC. XX.

ARG. *Jesus à Sadducaeis de septem maritorum uxore interrogatus, cujusnam futura esset in altera vita; docet, ibi nulla fore matrimonia, et obiter resurrectionem fore ostendit. Deinde Legisperito de maximo legis praecepto respondet. Postremo, illos quādam interrogatione de genere Christi comescit.*

Sadducaei, Jesus, Legisperitus, Pharisei.

M Agister, Moses scripto sanxit, si quis mortuus fuerit sine liberis, superstite uxore et fratre, ut is frater ejus uxorem duceret, fratrique prolem suscitaret. Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus, ductâ uxore, sine liberis mortuus est, fratrique uxorem habendam reliquit. Eodem modo alter, et tertius: donec tandem, singulis ad unum mortuis, ultima omnium moritur foemina. Quum ergo revixerint homines, cujus ex septem erit uxor, quum omnes eam habuerint? J. Erratis ignorance literarum, et divinae potestatis. In hac vita homines connubunt: sed quibus contingit donari vitâ illâ novatâ, ii nullis inter se matrimoniis copulantur: siquidem ne mori quidem jam possunt, suntque quasi coelestes et divini genii, Deique filii. Mortuos autem ad vitam revocari, vel Moses indicat in rubo (si fortè unquam legistis) ubi Deus ait: Deum se esse Abrahami, Deum Isaac, Deum Jacobi. Viventium nimirum Deus est, non mortuorum, quum ei omnes vivant. Qua in re vehementer erratis. L. Quan-

do hic tam expositè respondet, volo ego quoque ejus acumen explorare. Magister, quodnam est primum et maximum in lege praeceptum? JE. Audi Israelita: Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Dominum Deum tuum toto animo, omni curâ, studio, cogitatione, operâ amato. Hoc est primum et maximum praeceptum. Alterum ei simile est: Proximum, ut te ipsum, amato. Majus his praeceptum nullum est. Ab his duobus tota legis et vatum doctrina pendet. L. Praeclarè sanè, magister, dixisti. Nam unus est Deus, praeterea nullus: quem summâ animi ope, curâ, studio, operâ, cogitatione amare, nec non alios, ut seipsum, diligere, omnibus praestat piamentis et sacrificiis. J. Non longè abes à regno divino. Sed, ut vos vicissim interrogem, Pharisei, quid censetis de Christo? quo prognatum fore? P. Davide. JE. Quî fit ergo, ut eum David numine afflatus Dominum vocet, ad hunc modum? Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam, donec tuos tibi hostes scamni instar calcandos tradidero. Si eum David Dominum vocat, quî fieri potest, ut sit Davide prognatus?

SENT. *Sublatâ morte, sublata erunt et matrimonia, utpote ad generis humani propagationem instituta: quâ propagatione jam nihil opus erit, nemine moriente. Amor est legis perfectio.*

XXIX. PETRUS. LUC. XXII. JOHAN.
XIII. XIV.

ARG. *Jesus moriturus discipulos suos modestiam
amoremque docet; sui desertionem, et Petri
abnegationem praedicit; deque suo ad patrem
discessu, et Spiritus sancti missione differit.*

*Jesus, Petrus, Discipuli, Thomas, Philippus,
Judas, Thaddaeus.*

INTER gentes, ut quisque plurimum opibus va-
let, ita maximè rex est, et potentissimus quis-
que facillimè principis nomen obtinet. At vestra
longè alia est ratio: quantoque quisque major est,
tanto submissiùs se gerat: et quanto plus imperio
pollet, tanto magis ministrum se praebeat. Uter
enim major est? qui accumbit, an qui ministrat?
nonne qui accumbit? Atque ego inter vos sum si-
cut ministrans, vobisque (qui permanseritis mecum
in meis rebus adversis) legatum mihi à patre meo
regnum similiter lego, ut edatis et bibatis in ea-
dem mecum mensa in regno meo: et in tribuna-
libus sedentes, jus duodecim tribubus Israelita-
rum dicatis. Filioli, adhuc parumper vobiscum
futurus sum: quaeretis me, et, quemadmodum
dixi Judaeis, quò ego iturus sum, eos venire
non posse: ita vobis quoque nunc dico. Itaque
hoc novum vobis praeceptum do, ut ametis vos
inter vos, et ametis, quemadmodum ego vos ama-
vi. In eo cognoscent omnes, vos meos esse disci-
pulos, si mutuo vos amore complectimini. P. Do-
mine, quò abiturus es? J. Quò ego abiturus sum,
non potes me nunc sequi, sed postea sequèris. P.

Qui minùs nunc possum? Animam pro te ponam.

J. Animam pro me pones? Crede mihi, nondum cecinerit gallus, quum tu me ter abjuraveris. Simon, Simon, Satanas ille (ne tu sis nescius) expetivit vos ad cribrandum, quasi frumentum. Verùm ego oravi pro te, ne tu de constantiae gradu dejicereris. Tu vicissim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos. P. Atqui paratus sum et carcerem tecum et mortem subire. J. Hoc tibi confirmo, Petre, gallum hodie non cantaturum, quin tu, me tibi notum esse, ter negaveris. Porro, quum dimissi vos sine crumena, et pera, et calceis, num quare caruistis? D. Nullà. Jē. At nunc, qui habet crumenam, adhibeto, nec minùs peram: quique non habet gladium, vendito pallium suum, et comparato. Nam in me (ne vos nesciatis) superest comprobandum scriptum illud: Et inter improbos habitus est: habentque meae res finem. D. Domine, ecce hic duo gladii. Jē. Satis est. Caeterum nolite animo perturbari: fidem habetis Deo, et mihi fidem habete. In domo patris mei mansiones multae sunt. Quod si secus esset, dicerem vobis. Eo paratum vobis locum: id quod si fecero, reveniam ad vos mecum assumendos: ut, ubi ero ego, ibi vos quoque sitis. Et quidem quò, et quâ viâ proficiscar, scitis. T. Nos verò nescimus quò eas: tantum abest, ut viam tenere possimus. Jē. Ego sum via, veritas et vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Si cognosceretis me, meum quoque patrem cognosceretis: et jam nunc cognoscitis, et vidistis eum. Pñ. Domine, ostende nobis patrem: id satis erit nobis. Jē. Tantum jam

tempus vobiscum verſor, et tu me non nōſti? Philippe, qui vidit me, vidit patrem. Quī ſit ut tu jubeas vobis patrem oſtendi? Non credis, et me in patre, et patrem in me eſſe? Quae vobis dico, meâ ſponte non dico; ſed ipſe pater, qui in me manet, haec agit. Credite mihi. et me in patre, et patrem in me eſſe: aut certè de ipſis factis mihi credite. Hoc vobis confirmo, eum, qui mihi fidem habebit, eadem mecum, vel etiam majora facturum. Nam ad patrem meum me conſero, facturus quicquid per meum nomen petieritis, ut patris gloria in filio celebretur. Si quid (inquam) petieritis per nomen meum, id ego faciam. Si me amatis, praecepta mea conſervate. Ego verò exorabo patrem, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat: Spiritum illum, certum veritatis auctorem dico, quem hominum vulgus non poteſt comprehendere, quia eum neque videt, neque cognoscit: at vos cognoscitis; quoniam apud vos manſurus, et in vobis futurus eſt. Non relinquam vos pupillos: inviſam vos. Poſt paulò jam me non videbunt homines; at vos videbitis; quia, ut ego vivo, et vos vivetis. Tum cognoscetis, et me eſſe in patre meo, et vos in me, et me in vobis. Qui tenet praecepta mea, eaque conſervat, ille eſt, qui me amat. Qui verò me amat, amabitur à patre meo, eundemque ego quoque amabo, meque ei aperiam. Ju. Quid cauſae eſt, ut nobis teiſpſum ſis aperturus, promiſcuæ hominum multitudini non item? Je. Qui me amat, dicta mea vitâ exprimet, eumque meus pater amabit; et ad eum veniemus, et apud eum degemus.

Qui me non amat, dicta mea non exsequitur. Sermo autem, quem auditis, meus non est: sed patris, qui misit me. Haec quidem sum vobis eloquutus, apud vos manens. Sed ille confirmator (spiritum sanctum dico) quem mittet pater nomine meo, vos docebit, et recolet omnia quaecunque dixi vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, nec eam, qualem homines solent. Nolite animo perturbati, neque formidare. Audivistis, ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixissem, ire me ad patrem, qui major me sit. Et nunc dixi vobis, priusquam evenit; ut, quum evenerit, credatis. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim huius mundi princeps, nec habet quod in me carpat: tantum eò res tendit, ut intelligant homines, me amare patrem, et ita facere, uti mihi mandavit. Surgite, abeamus hinc.

SENT. *Inter Christianos quo quisque major, eo submissior. Ex charitate cognoscitur Christianus. Ut quisque sibi maximè confidit, ita facillimè labitur. Spiritus sanctus Christianum perficit,*

XXX. PILATUS. MAT. XXVII. MARC. XV.
LUC. XXIII JOH. XVIII.

ARG. *Jesum accusant Judaei. Pilatus interrogat. Jesus de suo regno et officio respondet. Pilatus eum ad Herodem mittit.*

Pilatus, Judaei, Jesus, Pontifices.

QUODNAM crimen assertis in hunc hominem, quem mihi vinctum tradidistis? JU. Nisi

est maleficus, nunquam eum tibi tradidifsemus.

Pr. Abducite eum vos, et ex lege vestra iudicate. Ju. Nobis non licet interficere quemquam. Sed, si quaeris crimina, eum deprehendimus pervertentem gentem, et prohibentem Caesari tributa dare; seque Christum regem esse dicentem.

Pr. Libet ex ipso sciscitari. Heus, tune es rex Iudaeorum? Je. Tuâne istud sponte dicis, an ex aliis auditum?

Pr. Quasi ego Iudaeus sim. Tui te populares et pontifices mihi tradiderunt. Quid commisisti? Je. Regnum meum terrestre non est: quod si esset, mei satellites pugnassent, ne Iudaeis addicerer. Verum regnum meum hîc positum non est. Pr. Tu ergo rex es? Je. Rectè ais. Ego eò natus sum, et in hunc terrarum orbem ingressus, ut testimonium perhibeam veritati. Quis-

quis à veritate est, vocem meam audit. Pr. Quid est veritas? Heus pontifices, et plebs Iudaea, ego nullum deprehendo crimen in hoc homine. Po. Atqui nemo est hodie nocentior, ne-

que supplicio graviore dignus. Pr. Non audis, quae in te proferunt crimina? Nihilne respondes? Vide, ut te graviter accusent. Quid taces? Ne-

queo mirari satis. Po. Populum suâ doctrinâ, à Galilaea ad hunc usque locum excitat. Pr. Estne is Galilaeus? Po. Est. Pr. Percommode cadit, quòd est ditionis Herodis, qui nunc in urbe est. Itaque eum ad illum duci jubebo.

SENT. *Auctoritati suae credi volunt calumniatores piorum. Christi regnum mundanum non est.*

XXXI. BARABBAS. MAT. XXVII. MARC.
XV. LUC. XXIII. JOH. XIX.

ARG. *Pilatus Judaeorum importunitate fatigatus, Jesum damnat ad crucem, Barabbamque latronem liberat.*

Pilatus. Pontifices, Judaei, Jesus.

NUNC, Judaei, adduco vobis eum, ut intelligatis me nullum in eo crimen invenire. Ecce homo. Po. Crucifige, crucifige. Pi. Comprehendite eum vos, et crucifigite. Nam ego nullum in eo crimen invenio. Ju. Nos legem habemus, quae jubet eum morte plecti; quia filium Dei se fecit. Pi. Metuo quorsum evadant haec. Undenam es? Mihi non eloqueris? An nescis, me potestatem habere tui vel crucifigendi vel relaxandi? Je. Non haberes ullam in me potestatem, nisi id tibi datum esset supernè. Itaque, qui me tibi tradidit, in majore culpa est. Hic quidem mihi amittendus est, video. Ju. Si eum amittis, non es amicus Caesari. Quisquis enim regem se facit, adversatur Caesari. Pi. Age, jam educam eum ad vos. Ecce rex vester. Ju. Tolle in crucem, tolle in crucem. Pi. Regem ego vestrum in crucem? Ju. Nullum habemus regem, praeter Caesarem. Pi. Nihil ago, video: cedendum est multitudinis libidini. Cedo huc mihi aquam. Hanc manuum lotionem testatum volo, Judaei, me in sanguine hujus innocentissimi viri ab omni noxa abesse. Vestra culpa esto. Ju. Ejus sanguinem nos, nostrique posteri luunt. Pi. Ergo Barabbam hunc latronem liberum habete, Jesum autem

et maleficus, nunquam eum tibi tradidissemus.
 Pi. Abducite eum vos, et ex lege vestra judicate.
 Ju. Nobis non licet interficere quemquam.
 Sed, si quaeris crimina, eum deprehendimus per-
 vertentem gentem, et prohibentem Caesari tribu-
 ta dare; seque Christum regem esse dicentem.
 Pi. Libet ex ipso sciscitari. Heus, tune es rex Ju-
 daeorum? Je. Tuâne istud sponte dicis, an ex
 aliis auditum? Pi. Quasi ego Judaeus sim. Tui
 te populares et pontifices mihi tradiderunt. Quid
 commisisti? Je. Regnum meum terrestre non est:
 quod si esset, mei satellites pugnassent, ne Ju-
 daeis addicerer. Verum regnum meum hîc positum
 non est. Pi. Tu ergo rex es? Je. Rectè ais.
 Ego eò natus sum, et in hunc terrarum orbem in-
 gressus, ut testimonium perhibeam veritati. Quis-
 quis à veritate est, vocem meam audit. Pi.
 Quid est veritas? Heus pontifices, et plebs Ju-
 daea, ego nullum deprehendo crimen in hoc ho-
 mine. Po. Atqui nemo est hodie nocentior, ne-
 que supplicio graviore dignus. Pi. Non audis,
 quae in te proferunt crimina? Nihilne respondes?
 Vide, ut te graviter accusent. Quid taces? Ne-
 queo mirari satis. Po. Populum suâ doctrinâ, à
 Galilaea ad hunc usque locum excitat. Pi. Est-
 ne is Galilaeus? Po. Est. Pi. Percommodè
 cadit, quòd est ditionis Herodis, qui nunc in urbe
 est. Itaque eum ad illum duci jubebo.

SENT. *Auctoritati suae credi volunt calumni-
 atores piorum. Christi regnum mundanum non est.*

XXXI. BARABBAS. MAT. XXVII. MARC.
XV. LUC. XXIII. JOH. XIX.

ARG. *Pilatus Judaeorum importunitate fatigatus, Jesum damnat ad crucem, Barabbamque latronem liberat.*

Pilatus. Pontifices, Judaei, Jesus.

NUNC, Judaei, adduco vobis eum, ut intelligatis me nullum in eo crimen invenire. Ecce homo. PO. Crucifige, crucifige. PI. Comprehendite eum vos, et crucifigite. Nam ego nullum in eo crimen invenio. JU. Nos legem habemus, quae jubet eum morte plecti; quia filium Dei se fecit. PI. Metuo quorsum evadant haec. Undenam es? Mihi non eloqueris? An nescis, me potestatem habere tui vel crucifigendi vel relaxandi? JE. Non haberes ullam in me potestatem, nisi id tibi datum esset supernè. Itaque, qui me tibi tradidit, in majore culpa est. Hicquidem mihi amittendus est, video. JU. Si eum amittis, non es amicus Caesari. Quisquis enim regem se facit, adversatur Caesari. PI. Age, jam educam eum ad vos. Ecce rex vester. JU. Tolle in crucem, tolle in crucem. PI. Regem ego vestrum in crucem? JU. Nullum habemus regem, praeter Caesarem. PI. Nihil ago, video: cedendum est multitudinis libidini. Cedo huc mihi aquam. Hanc manuum lotionem testatum volo, Judaei, me in sanguine hujus innocentissimi viri ab omni noxa abesse. Vestra culpa esto. JU. Ejus sanguinem nos, nostrique posterì luunt. PI. Ergo Barabbam hunc latronem liberum habete, Jesum autem

vestro arbitrio in crucem tollendum abducite.

SENT. *Potestas à Deo est. Caesari malunt servire inimici Christi, quam Christo, et latronem liberari, quam insontem. Utinam non eadem fierent hodie!*

XXXII. SIMON. JOH. XXI.

ARG. *Jesus in vitam suscitatus, piscantibus suis discipulis apparet. Deinde quum eos prandere jussisset, Petro violentam mortem praedicat.*

Jesus, Discipuli, Johannes, Petrus.

HEUS juvenes, nunquid edulii habetis? D. Nihil. JE. Jacite rete ad dextram navis partem, et invenietis. D. Faciemus. O miraculum! tanta est in nostro reti piscium multitudo, ut trahere non possumus. JO. Dominus est. P. Ego igitur indusium succingam, et ad eum ad ripam natabo. D. At nos navigabimus: neque procul à terra absumus. Jam appulimus. Hic est prunae impositus piscis, et panis. JE. Afferte de piscibus, quos modò cepistis. P. Attraham rete ad terram. O magnum numerum piscium! D. Quot sunt? P. Enumerabo. Sunt centum quinquaginta tres. D. Mirum est rete non esse ruptum. JE. Venite pransum. Vescimini hoc pane et pisce. Simon Johannides, diligis me plus quàm hi? P. Etiam, Domine, tute scis, quàm te amem. JE. Pasce agnos meos. Simon Johannides, diligis me? P. Etiam, Domine, tute scis, ut te amem. JE. Pasce oves meas. Simon Johannides, diligis me? P. Domine, tu omnia scis, tu nôsti, quàm te amem. JE. Pasce oves meas: simul et

hoc accipe : Quum esses juvenis, ipse te cingebas, et ibas quò volebas : sed quum senueris, alius te, quum manus extenderis, cinget, et ducet quò nolis. Sequere me. P. Hic autem quid ? J. Si eum volo manere, donec reveniam, quid ad te ? Tu modò sequere me.

SENT. *Jubente Christo qui piscatur, feliciter piscatur : id quod de hominibus, secundum spiritum, accipiendum est. Qui Christum amat, huic Christus oves committit. Discipuli eadem conditio est, quae magistri.*

XXXIII. LINGUÆ. ACT. II.

ARG. *Quum Christi discipulos novis linguis loquentes Judaei putarent ebrios esse, Petrus ad eos orationem habens, demonstrat illud esse donum Spiritûs sancti, à Christo in vitam excitato effusi. Hoc audito, illi poenitentiam agunt, et in Christi nomine lavantur.*

Judaei, Petrus.

NONNE omnes hi, qui loquuntur, Galilaei sunt ? AL. Sunt. J. Ecquid est, quòd nostrum quisque vernaculam sibi linguam audiat ? Parthi, Medi, Elamitae, Mesopotamiae incolae, et Judaeae, et Cappadociae, Pontique, et Asiae, et Phrygiae, et Pamphyliæ, et Ægypti, et ejus Lybiae partis, quae est secundum Cyrenen, et peregrinantes Romani, tum Judaei, tum adventitii, Cretensesque et Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem nostris cujusque linguis eloquentes. Hoc quidem jam non humanum est. E-

quidem sic obstupeſco, ut neſciam, vigilemne an ſomniem. Quid hoc rei eſt? AL. Bacchi agitatiſſimo eſt. O Bacche, pater es eloquentiae. J. Quid ais? AL. Vini pleni ſunt, mera temulentia eſt. Unde enim tam multas linguas, tam diſverſas, tam repente didiciſſent? P. Viri Judaei, et Hieroſolymae incolae omnes, attendite, et mecum, quae dicam, recognoſcite. Non ſunt hi temulenti, quemadmodum vos arbitramini (eſt enim hora diei tantum tertia;) ſed viget illa vatiſ Joëliſ praediſtio: Ultimis autem temporibus (inquit Deus) omne hominum genus meo Spiritu perfundam, ita ut veſtri filii filiaeque vaticinentur, et juvenes viſis et ſenes inſomniis edoceantur. Quine etiam ſervi et ancillae tunc meo Spiritu delibuti vaticinabuntur. Sed id ſignis quibuſdam praefignificabo, tum ſuprà in coelo, tum infrà in terra; videlicet ſanguine, et igne, et fumido vapore. Ipſe ſol tenebris obducetur, et luna ſanguine, antequam Domini magnus ille et inſignis dies veniat. Quiſquis autem Domini nomen invocàrit, evadet. Audite verba haec, viri Iſraelitae. Jeſum Nazarenum, at quem virum? qui vobis à Deo repraeſentatus eſt portentis, miraculis, ſignis, quae per eum Deus in medio veſtrum edebat, ut ſcitis: hunc vos, deſinito Dei conſilio et providentiâ traditum, hominum impiorum operâ comprehenſum, ad palum alligatum ſuſtuliftis: quem Deus, ereptum ex mortis doloribus, in vitam revocavit; quatenus fieri non poterat, ut à morte teneretur. David enim dicit de eo: Propoſitum mihi Dominum ob oculos ſemper habeo: eoque mihi dextero,

nullâ re commoveor. Nec verò solùm mentis atque animi lætitiâ gestio, verùm etiam ipso corpore fidenter persto; quòd tu animam meam apud inferos non deferēs, nec permittēs, ut is, qui tibi suâ pietate placet, interitu deleatur; sed me viam vitæ docebis, mihiq̃ue cumulatiſſimam apud te voluptatem præſtabis. Si licet apud vos, viri fratres, liberè de ſummo patre Davide loqui; is et vitam finivit, et ſepultus eſt, et ejus monumentum apud vos ad hoc tempus, exſtat. Sed, quum vates eſſet, et ſciret Deum ſibi juraviſſe, ſeſe ex foetu lumborum ejus, quod ad humanam conditionem pertinet, ſuſcitaturum Chriſtum, et in ejus ſolio collocaturum, præſcius Chriſti reſurrecciónis dixit, ejus neque animam apud inferos relinquentdam, neque corpus interitu eſſe delendum. Hunc Jeſum ſuſcitavit Deus, cujus nos omnes teſtes ſumus. Is Dei dexterâ elatus, et promiſſum ſancti Spiritûs à patre conſequutus, effudit hoc, quod vos nunc videtis et auditis. Neque enim David aſcendit in coelum, ſed is ipſe loquitur ad hunc modum: Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec tuos tibi hoſtes inſtar ſubſellii calcandos tradidero. Hoc igitur pro certo habeat omnis Iſraelis poſteritas, Dominum et Chriſtum factum à Deo eſſe hunc ipſum Jeſum, quem vos crucifixiſtis. J. O nos impios! quid agemus, viri, fratres? P. Mutate priſtinam mentem, et abluimini cuncti in nomine Jeſu Chriſti, ad remiſſionem peccatorum: et accipietis munus ſancti Spiritûs: ad vos enim pertinet promiſſio, et ad veſtros liberos, et ad omnes remotiores, quoscuq̃ue

vocaverit Dominus Deus noster. Quamobrem habete curam salutis vestrae, et eripite vos ex hoc perverso hominum genere. J. Bene et liberaliter dicis, et nobis omnino sic placet. Eluamur.

SENT. *De spiritualibus carnaliter judicant carnales.*

XXXIV. CLAUDUS. ACT. III.

ARG. *Claudum sanant Petrus et Johannes. Deinde, concursu facto populi, Petrus ad populum de Jesu (in cujus nomine fuerit sanatus ille) verba facit. Hic superveniunt sectae doctorum, et Apostolos in vincula dant.*

Claudus, Petrus et Johannes, Populares, Sacerdotes, et Antistites fani, et Sadducaeï.

R Espicite hunc miserum claudum, viri optimi, quem mater claudum peperit, ita ut nunquam sese pedibus potuerit sustinere. Date mihi aliquid, honoris et amoris Dei gratiâ, ut vobis Deus sese vicissim benignum praebeat. P. Aspice nos. Neque argentum mihi, neque aurum est, sed, quod habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu Christi Nazareni, surge et ambula. C. O mirum miraculum! Ut mihi roborati sunt pedes! Ut nunc firmiter incedo! O quàm dulce est, consecutum esse bona quibus carueris! Ago tibi gratias, Deus optime maxime, cujus tanto sum beneficio sanatus. Vah, quàm juvat ingredi et salire? Po. Nonne hîc est mendicus ille claudus, qui solebat prae foribus templi sedens mendicare? AL. Planè is est: nec possum satis mirari, hunc tam ex-

peditè nunc ingredi, qui antea loco se movere non posset. Po. Videor mihi somniare. Subsequamur eum: ingreditur in porticum Solomonis. P. Quanta huc concurrit multitudo? Quid hoc admiramini, viri Israelitae, aut quid nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet? Deus Abrahami, et Isaaci, et Jacobi, patrum nostrorum, illustravit puerum suum Jesum, quem vos in conspectum Pilati adductum repudiastis, quum ille absolvendum judicasset. At vos, sancto et innocente repudiato, petiistis hominem homicidam vobis condonari, et vitae auctorem occidistis, quem Deus à mortuis excitavit. Cujus nos testes sumus: ejusque nominis fiducia, hic, quem videtis et nostis, corroboratus est, et illius confidentiâ integerrimam valetudinem, in vestro omnium conspectu, consequutus. Et nunc, fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros principes. Sed Deus, quae tot suorum vatum voce praedixerat, passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit. Quamobrem revertimini ad sanitatem, ut deleantur vestra peccata, cum recreationis tempora veniant à Domino, quum praenunciatum vobis Jesum Christum mittet: quem oportet coelo contineri, usque ad tempora instaurationis omnium, quae Deus tot suorum sanctorum voce vatum jam olim praedixit. Moses enim majoribus nostris ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei parebitis ad omnia, quae vobis dicet. Quòd si quis vati illi dicto audiens non fuerit, is ex medio hominum tolletur.

Eodem modo tam multi vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui haec tempora praedixerunt, et tantò antè denunciaverunt. Vos estis ex vatribus orti, et in eo foedere comprehensi, quod percussit Deus cum maioribus nostris, quum diceret Abrahamo, per ejus semen felicitatem consequuturas omnes orbis terrarum nationes. Ad vos primum Deus suscitatum puerum suum Jesum misit, qui vobis felicitatem afferret, si modò vestrum unusquisque à suis vitiis descisceret. SAC. Enimvero jam ferendum non videtur, tantam eis licentiam dari, ut populum publicè doceant. Nam quid futurum est? S. Quid? nisi ut, nobis relictis, omnes ad eos transeant? Nam quòd resurrectionem mortuorum per, nescio quem, Jesum futuram praedicant, facilè animos imperitae multitudinis in suam sententiam pertrahunt. A. Itaque maturè occurrendum huic malo est. Comprehendite eos, satellites, conjicite hos nugatores in vincula. Hæc illi nocte garriant, cras nobiscum seriò disputaturi. Non jam cum indoctis rationem habebunt, quos possint facilè seducere: ad pontifices eis, et principes, et senatores, et scribas, veniendum erit, qui eorum argutias vehementiùs refutabunt. Nam plebem quidem habent ad omnia sequacem.

SENT. *Christi nomen est omnipotens. Veritati solent invidere et adversari docti hujus mundi.*

XXXV. PRIMATES. ACT. IV.

ARG. *Petrus et Johannes de sanato claudio apud primores causam dicunt, et illis interdicens, ne deinceps Jesum doceant, obtemperaturos negant.*

Senatores, Petrus et Johannes, Primates, Annas, Cajaphas.

QUânam potestate, et cujus nomine hoc fecistis? P. Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, principes populi, et Israelitarum senatores, quânam re sanatus sit: hoc vobis omnibus cunctoque Israelitarum populo notum esse volumus, sanatum esse in nomine Jesu Christi Nazareni, quem à vobis crucifixum Deus à mortuis excitavit. Per eum hinc astat in vestro conspectu sanus. Hic est lapis à vobis aedificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli: nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub coelo hominibus datum, per quod nobis liceat servari. P. Hoc supra omnia mira mirabile est, homines illiteratos et idiotas tam confidenter et scitè loqui. S. Atqui erant hi Jesu comites, et hic homo verè sanatus adest. Jubentur exire paulisper è concilio, ut hac de re inter nos consultemus. Exite paulisper. Quid faciemus hominibus his? Nam conspicuum ab eis miraculum editum esse, omnibus Hierosolymae incolis manifestum est, nec possumus negare. C. Ita est. Sed ne haec res in vulgus dimanet latiùs, minemur eis acerrimè, ne ampliùs hoc de nomine cuiquam mortaliem verbum faciant. Nam, quâ

ratione in eos animadvertamus, non video. Omnis populus hac de re Deum laudat : homo, cui tam difficili in re tam praesens auxilium oblatum est, annum agit supra quadragesimum, estque omnibus notissimus. A. Bene mones. Intromittantur. C. Attendite Gallilaei. Interdicitur vobis, ne omnino vocem mittatis, neve doceatis nomine Jesu. P. et J. Utrum aequum sit, et Deo probari possit, vobis obtemperare potius quam Deo, vos videntis. Nos quidem non possumus, quae vidimus, et audivimus, non dicere. C. Vos nisi malo coacti, rectè facere nescitis. Sed, nisi parebitis, vestrae contumaciae poenas acerbissimas luetis.

SENT. *Beneficia divina pro maleficiis habent primores orbis : veritatemque praedicari non patiuntur. Veritatem suam celavit Deus sapientes et literatos, eamque patefecit parvulis. Deo magis obediendum est, quam hominibus.*

XXXVI. GAMALIEL. ACT. V.

ARG. *Quum fuissent Petrus et Johannes ex vinculis divinitus liberati, primores, eo cognito, illos evocant, et illi doctrinae suae causam dicunt. Tum Gamalielis suasu dimittuntur.*

Apparitores, Antistes fani, Quidam, Pontifici, Sacerdotes, Petrus, Gamaliel.

C. Arcerem quidem invenimus clausum diligentissime, et custodes foris ante januam astantes : sed, ubi aperuimus, neminem intus invenimus. AN. Videor videre rerum naturam inverti. Nunquam hujusmodi monstra ne fando quidem au-

data sunt. Quid? Egressosne esse, clauso carcere? Q. Homines illi, quos vos in custodiam dedistis, sunt in fano, et ibi populum docent. AN. Haec sunt ejusmodi, ut quemvis de mente dejiciant. Sequimini me, apparitores: adducam eos in concilium. PO. Sed sine vi: etenim concitantes in nos vulgi seditionem, et statim ad saxa veniretur: nam magnum est plebis in eos studium. S. Nisi providemus, actum de nobis est: jam nullo in pretio sumus, omnium oculi in eos sunt conjecti. Prospiciendum aliquâ ratione est. AN. Ecce homines. PO. Nonne vos vetuimus isto nomine docere? Atqui replevitis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, et vultis in nos illius hominis sanguinem derivare. P. Parendum Deo magis est quàm hominibus. Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfecistis. Hunc Deus ductorem et servatorem suâ dexterâ extulit, ut per eum Israelitis, ad saniores vivendi rationem reversis, veniam daret peccatorum. Et nos sumus ei testes harum rerum, nec non sacer ille Spiritus, quo Deus ei obediens afflavit. PO. O audacissimos impostores! Quid agimus, viri? Q'n de his poenas sumimus? G. Jubete, si placet, eos paulisper foràs discedere. Considerate, viri Israelitae, de hominibus his, quid eis sitis facturi. Superioribus diebus exstitit Theudas quidam, qui sese jactabat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum sese conjunxerunt. Is occisus est, et quotquot ei parebant dissipati, et ad nihilum redacti. Post eum exstitit Judas Galilaeus, tempore professionis, multumque ad sese

hominum traduxit: sed et is periit, et omnes, qui ei obtemperabant, profligati sunt. Nunc quoque vos submoneo, ut vobis ab his hominibus temperetis, eosque missos faciatis. Nam, si hoc consilium et opus ab hominibus est, dissolvetur: si à Deo est, id dissolvere non potestis, nisi fortè vultis videri Deo repugnare. AN. Non malè consulit Gamaliel. PO. Ut mihi quidem videtur. Sed evocemus homines, eosque virgis caedamus, et vetemus ullam Jesu nominis mentionem facere.

SENT. *Nihil est ad veritati credendum durius primoribus hujus mundi. Boni consiliarii maxima est utilitas. Qui Dei operi repugnat, Deo repugnat.*

XXXVII. STEPHANUS. ACT. VI. et VII.

ARG. *Accusatus impietatis Stephanus, causam dicit tanto spiritu, ut ei resistere non valentes Judaeorum primi, eum lapident.*

Testes, Pontifex, Stephanus, Senatores, Scribae.

HIC homo non desinit impiè contra hunc religiosissimum locum, et contra legem loqui. Etenim audivimus eum dicere, Jesum Nazarenum everfurum esse hunc locum, et traditos nobis à Mose ritus mutaturum. P. Sunte ista vera? ST. Attendite, fratres et patres. Deus gloriosus apparuit patri nostro Abrahamo, cùm esset in Mesopotamia, antequam Charrae degeret: eique mandavit, ut ex solo natali digrederetur, veniretque in terram, quam ipse ei ostenderet. Tum ille ex terra Chaldaea profectus, Charrae habitavit, unde

cum (mortuo ejus patre) Deus in hanc terram transtulit, quam vos nunc incolitis: in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: et tamen promisit, sese ei ejus possessionem daturum, et ejus post eum soboli, cum liberos non haberet. Locutus est autem cum eo ad hunc modum: Ejus posteros peregrinos fore in terra extraneorum, eorumque servitutem et injurias per quadringentos annos perpassuros. Sed illam ego gentem, cui servient (inquit) ulciscar: exhibuntque postea, et me hoc ipso in loco adorabunt: eamque rem, inito cum eo circumcisionis foedere, firmavit. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcidit: Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres. Summi patres invidiâ adducti, Josephum in Ægyptum ducendum vendiderunt. Sed adfuit ei Deus, eumque ex omnibus angustiis eripuit, et effecit ut Pharaos Ægypti rex ei, suâ sibi sapientiâ commendato, totius Ægypti, totiusque suae familiae principatum traderet. Quum autem, ortâ fame in omni Ægypto et Chanaanæa, patres nostri in magna essent difficultate cibaria: Jacobus, qui audivisset frumentum esse in Ægypto, eos illò semel atque iterum dimisit: estque Josephus altero itinere à fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum. Tum Josephus patrem suum Jacobum, et familiam omnem, ad homines septuaginta quinque, accersivit. Descendit igitur Jacobus in Aegyptum: ubi quum vitam finivisset, ipse et patres nostri translati sunt Sichemam, et in sepulchreto siti, quod ibi Abrahamus argenti pretio à filiis Emoris emerat. In-

terea, propinquantem promissi tempore, de quo Deus Abrahamo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero : donec exstitit rex alius, qui Josephum non noverat. Is nostrum genus frustrari conatus, patres nostros eò usque afflixit, ut etiam foetus eorum exponi curaret, ne conservarentur. Quo quidem tempore natus est Mōses, vir Deo acceptus, qui domi paternae tres menses enutritus, quum tandem expositus esset, sublatus est à filia Pharaonis, et ab ea pro filio educatus : fuitque Moses in omnibus Ægyptiorum disciplinis eruditus, et dictis factisque potens : quumque jam quadragesimum aetatis annum compleret, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere : quumque vidisset quendam injuriâ affici, eum defendit, ejusque injuriam, caeso Ægyptio, ultus est. Arbitrabatur autem consanguineos suos intelligere, Deum ipsis per ipsum salutem dare : quod illi non intelligebant. Postero die conspiciatus eos contendentes, pacem inter eos conciliare studebat, consanguineos esse commemorans : cur alius alii noceret ? Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, quaerens, Quis eum principem et judicem in eos constituisset ? num se vellet interficere, quomodo pridie interfecisset Ægyptium ? Ex eo dicto Moses aufugit, et in terra Madianitarum peregrinus fuit, ubi filios duos genuit. Peraetis autem quadraginta annis, apparuit ei, in solitudine montis Sinæ, genius Domini in flamma et ardore rubi. Quo spectaculo admiratus, quum ad visendum accederet : audita Domini ad eum vox hujusmodi est : Ego sum Deus patrum tuorum, De-

us Abrahami, Deus Isaaci, et Deus Jacobi. Hic
quum tremefactus Moses non auderet intueri: De-
trahe tibi (inquit ille) calceos de pedibus: nam
locus in quo tu stas sacer est. Vidi afflictionem
populi mei, qui est in Ægypto: eorumque gemitu
audito, ad eos liberandos descendi. Itaque vo-
lo mittere te in Ægyptum. Hunc Mosem, quem
illi repudiaverant, quaerentes, quis eum princi-
pem et judicem constituisset: hunc ipsum Deus
principem et liberatorem misit, ductu genii, qui
ei in rubo apparuerat. Hic eos eduxit, miracula-
que fecit, et prodigia, tum in Ægypto et mari ru-
bro, tum in desertis, annis quadraginta. Hic est
Moses ille, qui dixit Israelitis: Dominum Deum
ipsorum vatem eis ex eorum consanguinitate susci-
taturum, ipsi Mosi similem, cui parerent. Hic ille
est, qui in multitudine fuit in desertis cum genio,
qui cum eo locutus est in monte Sina, et cum ma-
joribus nostris; qui vitalem accepit doctrinam,
quam nobis traderet: cui noluerunt dicto audien-
tes esse majores nostri: sed eo rejecto, animis sese
in Ægyptum converterunt; et ab Aarone petive-
runt, ut sibi faceret Deos, qui se antecederent.
Nam Mosi illi, à quo essent ex Ægyptoeducti, sese
nescire, quid accidisset. Itaque vitulum tum fe-
cerunt, et sacrificium statuæ peregerunt, delectati
operibus manuum suarum. Et Deus averfus, eos
sivit prolabi ad cultum astrorum, quemadmodum
in vatum monumentis scriptum est: Nunquid mihi
victimas, et sacrificia obtulistis quadraginta annis
in desertis, posteris Israelis? Annon adhibuistis ta-
bernaculum Molochi, et sidus Dei vestri Rem-

phanis? quae vos simulacra fecistis ad adorandum, ob quae ego transferam vos ultra Babylonem. Tabernaculum oraculare habuerunt maiores nostri in desertis, sicut praescripserat is, qui Mosi rationem ejus faciendi ostendit. Quod ab illis acceptum, eorum successores, unà cum Josua introduxerunt tum, quum invaserunt in fines earum gentium. quas Deus eorum adventu exterminavit: donec ventum est ad tempora Davidis: qui usus Deo favente, voluit domicilium invenire Deo Jacobi. Solomo aedem autem ei aedificavit. Sed non in templis manufactis habitat supremus ille, quemadmodum dicit vates: Coelum mihi sedes est, et terra pedibus meis subsellium: quam mihi vos domum exstruetis, (inquit Dominus) aut quis mihi locus requietis erit? Nonne mea manus fecit ista omnia? Pertinaces, et animo et auribus incircumcisi: vos semper Spiritui sancto resististis, et vos et majores vestri. Nam quem illi vatum non sunt insectati? Annon eos necaverunt, qui adventum justì praenuntiaverunt? Cujus vos modò proditores fuistis, et interfectores, qui genitorum administratione acceptam legem non servastis. P. Disrumpor prae iracundia. Huncine tam arroganter? ST. Ecce autem video coelos apertos, et Filium hominis Deo ad dexteram assistantem. SE. et SC. O impudentiam! Quid eum audimus amplius? Invadamus in eum universi, ejiciamus eum ex urbe. Agite, jam lapidetur. Vos testes, vestrum est initium facere lapidationis: sustinete partes vestras. T. Nos verò perlibenter. Atque ut simus expeditiores, hìc apud te, adole-

scens, vestimenta nostra deponemus. Sc. Quid cunctamini? Ferite, ferite etiam atque etiam, gemmate. Vos omnes co-operite hunc lapidibus, conijcite universi, jacite grandine densius. St. Domine Jesu, accipe spiritum meum. Sc. Properemus, obruamus eum lapidibus. St. Domine, noli in hos vindicare hoc facinus.

SENT. *Veritatem impietatis loco habent rectores hujus seculi. A quibus veritate vincuntur, eis vim inferunt. Sic pugnant rectores tenebrarum hujus mundi.*

XXXVIII. CORNELIUS. ACT. X.

ARG. *Accersitus à Cornelio centurione Petrus, cum de Jesu docet, et in ejus nomine lavat.*

Cornelius, Petrus.

AUDIVI modò intus, advenire eum, quem curavi accersendum. Itaque ei exeo obviam. O salve multùm mi! P. Ah, quid agis? surge, quid me ita accidis? Ego quoque homo sum, ne tu me divinis honoribus afficias. Ingrediamur. Quinam sunt isti, quos hic convenisse video? C. Mei sunt cognati, et necessarii atque amici, quos huc jussi convocari. P. Vos scitis, ut nefas sit homini Judaeo, haerere aut congregari alicui extero. Sed me Deus docuit, neminem profanum aut immundum censere hominem. Quamobrem accersitus, nihil dubitavi venire. Nunc scire velim, quam ob causam me accersiveritis. C. Quarto abhinc die, ad hanc horam eram jejunus, et domi meae horâ nonâ preces facie-

bam. Ecce autem vir quidam exstitit in meo conspectu, veste splendidâ : et, Tua (inquit) precatio, Corneli, exaudita est, tuaque misericordia et benignitas Deo in memoria infedit. Mitte ergo Joppen, accessitum Simonem cognomine Petrum; (is diversatur apud Simonem coriarium, ad mare) qui, ubi advenerit, colloquetur tecum. Ego continuo misi ad te, et tu rectè fecisti, quòd venisti. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata. P. Re ipsâ comperio, nullum Deo personarum esse discrimen, contraque apud omnes nationes, qui eum metunt, vitamque innocenter instituerunt, ei esse acceptos. Omnium summa est in disciplina, quâ curavit erudiendos Israelitas, quos laeto pacis nuncio affecit per Jesum Christum. Vos scitis, quae res acciderit per totam Judaeam, usque à Galilaea, post lotionem quam publicavit Johannes: de Jesu loquor Nazareno, sacro Dei numine et potentiâ praedito: qui ultro citroque commeans, multa multis beneficia conferebat, omnesque sanabat, quotquot à Vejove illo divexabantur: quippe quum Deus ei adesset. Et nos testes sumus omnium quae fecit, cum in reliqua Judaea, tum Hierosolymis. Quem ipsi Judaei palo affixum sustulerunt: Eum Deus tertio die in vitam revocavit, et manifestò ostendit, non vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cibum portionemque sumpsimus cum eo, postquam à morte revocatus est: ac munus ab eo assignatum habemus, ut vulgo praedicemus et testificemur, eum viventium esse mortuorumque judicem à Deo des-

tinatum. Hunc omnes vates testantur, eum esse, per cuius nomen veniam peccatorum consequantur, quotquot ei confidunt. Sed quid hoc novae rei est? Numine corripuntur omnes qui me audiunt, et jam diversis linguis loqui incipiunt. Nunquid causae est, cur minùs aquâ abluantur, qui eodem nobiscum numine afflati sunt? Abluantur sanè in nomine Domini.

SENT. *Nullius conditionis hominem non admittit Christus. Apud omnes nationes, quicunque Deum metuunt, innocenterque vivunt, Deo accepti sunt.*

XXXIX. CIRCUMSISI. ACT. XI.

ARG. *Reprebensus à Christianis Judaeis Petrus, quòd cum Cornelio extraneae gentis homine congressus fuisset, causam dicit, et obtinet.*

Christiani, Petrus.

NOs quidem factum tuum probare nullo pacto possumus, ut libere loquamur. P. Quodnam id est tandem? C. Quòd homines praeputio praeditos convenisti, et cum eis cibum cepisti. P. Si vobis videtur, rem omnem, prout sese habet, enarrabo; vos, eâ auditâ, judicabitis. C. Placeat, enarra. P. Quum in oppido Joppe orarem, visus sum mihi videre, (quum essem extra me raptus) vas quoddam descendens, quasi linteum magnum, quod quatuor capitibus de coelo demissum, ad me usque pervenit. Id quum attentus contemplarer, vidi quadrupedia terrestria, et feras, et reptilia, et aërias volucres: simulque vo-

cem audivi dicentem mihi: Age, Petre, macta, et vescere. Tum ego, Minimè, Domine. Nihil enim unquam immundum aut impurum per os meum intravit. At illa vox iterum de coelo inquit: Quae Deus purgavit, tu ne pollue. Idque ter factum est, et tum demum omnia in coelum subducta sunt. Tum continuò praesto fuerunt tres homines in ea domo, in qua eram, ad me Caesareà missi. Cum his, ut, abjectâ omni cunctatione, congrederer, divino afflatu admonitus sum. Iverunt unà mecum sex fratres hi, ac nobis hominis domum ingressis renunciavit ille, ut genium domus suae vidisset astantem, et sibi praecipientem, ut mitteret Joppen homines, qui accerferent Simonem cognomine Petrum: ex quo ea audiret, quae et ipsi essent et ipsius toti familiae salutaria. Hic quum ego loqui coepissem, illi divino afflatu correpti sunt, quemadmodum et nos fuimus principio. Tum recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem abluisse aquâ, sed nos Spiritu sacro ablutum iri. Quòd si eodem illos munere affecerat Deus, quo nos, quum in Jesu Christi Domini fidem venissemus: ego quis eram, ut possem obistere Deo? C. Jam nihil addimus: sed gratias Deo agimus, qui etiam exteris per vitae castigationem aditum ad vitam patefecerit.

SENT. *Imitanda est Petri modestia, qui, quod divino jussu fecerat, ejus tamen causam hominibus reddere non dedignatur. Quos Deus admittit, eos repudiare nemo debet.*

XL. RHODE. ACT. XII.

ARG. *Eductus divinitus ex carcere Petrus, Christianis narrat, quemadmodum fuerit eductus.*

Petrus, Rhode, Christiani.

APERITE mihi has fores aliquis. R. Nescio quis pulsat ostium: proviso, quis sit. P. Ecquis mihi aperit tandem? R. Petrus est, Petrus est. O me felicem! ô populares. salvi sumus! Petrus pro foribus vestibuli stat. C. Insanis. R. Minimè verò. Agnovi ejus vocem. C. Genius ejus est. P. Heus, heus, aperite tandem? R. Non auditis eum pulsantem? C. Aperiamus. O mirum miraculum! Tunc ergo verus ades Petrus? P. Pax sit rebus. Audite ut me Dominus eduxerit è carcere. A quater quaternis militibus per vices custodiebar. Quumque hac nocte dormirem inter duos milites, vinctus duabus catenis, carceremque custodirent ante januam custodes, ecce adest genius Domini, cujus in adventu domus splendore illustrata est. Is me pulsato latere expergesactum jussit surgere confestim, continuoque mihi è manibus exciderunt catenae. Tum ille: Praecinge te, inquit, et indue sandalia. Atque ita feci: jussusque amicare pallium, et eum sequi, parebam: quum jam egressus, nondum intelligerem rem veram agi, sed mihi visum cernere viderer. Et jam praetergressi primos et secundos custodes, venimus ad portam ferream, quâ itur in urbem, quam ultro nobis patefactam egressi, processimus vicum unum, atque ibi me relinquit ille. Tum ego, ubi ad me redii, apertè intellexi, eum à Do-

cem audivi dicentem mihi: Age, Petre, macta, et vescere. Tum ego, Minimè, Domine. Nihil enim unquam immundum aut impurum per os meum intravit. At illa vox iterum de coelo inquit: Quae Deus purgavit, tu ne pollue. Idque factum est, et tum demum omnia in coelum subducta sunt. Tum continuò praesto fuerunt tres homines in ea domo, in qua eram, ad me Caesarea missi. Cum his, ut, abjectâ omni cunctatione, congrederer, divino afflatu admonitus sum. Iverunt unâ mecum sex fratres hi, ac nobis hominis domum ingressis renunciavit ille, ut genium domus suae vidisset astantem, et sibi praecipientem, ut mitteret Joppen homines, qui accerferent Simonem cognomine Petrum: ex quo ea audiret, quae et ipsi essent et ipsius toti familiae salutaria. Hic quum ego loqui coepissem, illi divino afflatu correpti sunt, quemadmodum et nos fuimus principio. Tum recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem abluisse aquâ, sed nos Spiritu sacro ablutum iri. Quòd si eodem illos munere affecerat Deus, quo nos, quum in Jesu Christi Domini fidem venissemus: ego quis eram, ut possem obistere Deo? C. Jam nihil addimus: sed gratias Deo agimus, qui etiam exteris per vitae castigationem aditum ad vitam patefecerit.

SENT. *Imitanda est Petri modestia, qui, quod divino jussu fecerat, ejus tamen causam hominibus reddere non dedignatur. Quos Deus admittit, eos repudiare nemo debet.*

XL. RHODE. ACT. XII.

ARG. *Eductus divinitus ex carcere Petrus, Christianis narrat, quemadmodum fuerit eductus.*

Petrus, Rhode, Christiani.

APERITE mihi has fores aliquis. R. Nescio quis pulsat ostium: proviso, quis sit. P. Ecquis mihi aperit tandem? R. Petrus est, Petrus est. O me felicem! Ô populares. salvi sumus! Petrus pro foribus vestibuli stat. C. Insanis. R. Minimè verò. Agnovi ejus vocem. C. Genius ejus est. P. Heus, heus, aperite tandem? R. Non auditis eum pulsanter? C. Aperiamus. O mirum miraculum! Tunc ergo verus ades Petrus? P. Pax sit rebus. Audite ut me Dominus eduxerit è carcere. A quater quaternis militibus per vices custodiebar. Quumque hac nocte dormirem inter duos milites, vinctus duabus catenis, carceremque custodirent ante januam custodes, ecce adest genius Domini, cujus in adventu domus splendore illustrata est. Is me pulsato latere expergesfactum jussit surgere confestim, continuoque mihi è manibus exciderunt catenae. Tum ille: Praecinge te, inquit, et indue sandalia. Atque ita feci: jussusque amicare pallium, et eum sequi, parebam: quum jam egressus, nondum intelligerem rem veram agi, sed mihi visum cernere viderer. Et jam praetergressi primos et secundos custodes, venimus ad portam ferream, quâ itur in urbem, quam ultro nobis patefactam egressi, processimus vicum unum, atque ibi me relinquit ille. Tum ego, ubi ad me redii, apertè intellexi, eum à Do-

mino missum esse, ad me, ex Herodis manu, et tantâ Judaei populi exspectatione, eripiendum. Haec vos Jacobo et fratribus nuntiabitis. Mihi aliò concedendum est.

SENT. *Deum nulli carceres, nullae catenae prohibent, quo minùs liberet suos. Quos liberare vult Deus, tenere nemo potest.*

XLI. PHILOSOPHI. ACT. XVII.

ARG. *Paulus Athenis de Deo, et Christo, et resurrectione locutus, à philosophis deridetur; à Dionysio Areopagita admittitur.*

Stoici, Epicuræi, Paulus, Dionysius.

POSSUMUSNE ex te scire, quae sit ista tam nova doctrina quam affers? Nam inaudita quaedam nostris auribus affers. Jesum, nescio quem novum Deum, et alteram vitam praedicans. Haec qualia sint, velimus ex te discere. P. Video vos omnino, Athenienses, paulò superstitioniores. Nam quum praeteriens vestra spectarem sacra, aram quoque offendi, in qua inscriptum inerat, IGNOTO DEO. Eum vobis ego Deum, quem ignorantes colitis, annuntio. Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in eo constant, quum sit coeli terraeque Dominus, non habitat in templis manu factis: nec hominum manibus colitur, quasi ullâ re egeat, qui ipse omnibus vitam, spiritum, omnia denique conferat: quique ductum ex unius sanguine omne hominum genus, in omni terrae solo collocaverit: quibus stata vivendi tempora, certosque inhabitandi terminos praefinivit, ut suum Domi-

num quaererent, si fortè pervestigare et invenire
 eum possent; quum tamen non procul ablit ab u-
 noquoque nostrum; quum in eo vivamus, move-
 amur, et simus (ut quidam etiam vestrorum poë-
 tarum dixerunt;) Ejus enim genus sumus. Quòd
 si genus sumus Dei, non debemus existimare, au-
 ro, aut argento, aut lapidi, arte et industriâ huma-
 nâ caelato, numen esse simile. At nunc, omissis
 ignorantiae temporibus, Deus omnibus ubique
 hominibus denuntiat, ut vitam corrigant. Statuit
 enim diem, in quo universos homines cum summa
 aequitate judicaturus est, per virum quendam, per
 quem id facere decreverat; quem dum à morte
 revocavit, certam ejusdem conditionis adipiscen-
 dae spem fecit omnibus. E. Festivum nugato-
 rem, qui hic nobis homines morti eripit. S. De
 hoc satis in praesentia: alias te de eadem re au-
 diemus. D. At ego ita affectus sum tuâ orati-
 one, peregrine, ut jam nihil dubitem quin ita sit:
 statuique à te non discedere (si tibi molestum non
 est) nisi istâ doctrinâ, quantum satis est, instruc-
 tus. P. Mihi verò nihil jucundius fieri potest,
 quam et tecum et cum omnibus ita animatis ea
 communicare, quae divinitus edoctus, passim di-
 vulgare sum jussus.

SENT. *Mundana sapientia divinam pro stulti-
 tia habet. Deus ex suis operibus, sicut opifex,
 agnoscitur.*

XLII. LYSIAS. ACT. XXI, XXII.

ARG. *Comprehensus in templo Paulus à Judaeis, illis eripitur à Lysia tribuno, ejusque permisso apud Judaeos causam dicit. Sed tumultuantibus, Lysias eum virgis caedi jubet: verum, ubi civem Romanum esse cognovit, solvit.*

Judaei, Lysias, Paulus, Centurio.

SUCCURRITE, viri Israelitae. Hic est homo ille, qui contra populum, et legem, et locum hunc, omnes ubique docet. Quin etiam Graecos introduxit in sacrum, et sanctum hunc locum profanavit. AL. Extrahamus eum è fano: interimamus eum. Quid exspectamus? Jam pridem debuit interfici. Quod si factum esset, has turbas evitasset. AL. Vapula, homo seditiose. Hic nos te ictibus trucidabimus. Hem tibi. AL. Desinamus hunc verberare, populares: nam video huc venire tribunum cum militibus. L. Unde tam subito tanta orta est seditio? Eho, hiccine in causa est? Comprehendite hunc milites, et ei injicite catenas. Quisnam est? Aut quid fecit? Tacet, clamosi homines. Possumne ex vobis scire, quidnam commiserit? Alius aliud, nescio quid, clamat. Nihil intelligo: abducatur in castra. Quae (malum) haec tanta violentia est? Hic jam, credo, opprimemur in turba. J. Interime eum. P. Licetne mihi te alloqui? L. Scisne Graecè? Nonne tu es Ægyptius ille, qui superioribus diebus, concitatâ seditione, eduxisti in sylvas illa quatuor millia sicariorum? P. Ego homo sum Judaeus, Tarsensis, civis non obscurae Ciliciae ci

vitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui. L. Permitto. P. Audite meam hanc ad vos defensionem, fratres et patres. Ego homo Judaeus sum, Tarfi in Cilicia natus, et in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriis legibus accuratè institutus, et Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie: qui hanc vivendi viam sum capitaliter infectatus, viros simul et mulieres constringendo, et in carcerem condendo. Testis est mihi pontifex, totusque senatus, à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam, et Damascum proficiscebar, eos quoque, qui ibi essent, victos Hierosolymam ad supplicium adducturus. Sed in eo itinere quum appropinquarem Damasco, circiter meridiem, repentè de coelo multa me lux circumfulsit: et collapsus ad terram, vocem audi vi dicentem mihi, Saule, Saule, quid me infectaris? Tum ego: Quis es, Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu infectaris. Qui autem mecum aderant, lucem viderunt illi quidem, et territi sunt, sed vocem non audiverunt alloquentis me. Tum ego: Quid agam, Domine? Et Dominus: Surge, inquit, et proficiscere Damascum. Ibi tibi dicentur omnia, quae te facere statutum est. Quumque prae lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, perveni Damascum. Ananias autem quidam vir pius, et legi convenienter vivens, testimonio omnium illic habitantium Judaeorum, venit ad me, et astans mihi: Saule, frater, inquit, aspice. Quumque ego eodem temporis vestigio in eum

XLII. LYSIAS. ACT. XXI, XXII.

ARG. *Comprehensus in templo Paulus à Judaeis illis eripitur à Lysia tribuno, ejusque permisso apud Judaeos causam dicit. Sed tumultu antibus, Lysias cum virgis caedi jubet: rursum, ubi civem Romanum esse cognovit, solvit.*

Judaei, Lysias, Paulus, Centurio.

SUCCURRITE, viri Israelitae. Hic est homo ille, qui contra populum, et legem, et locum hunc, omnes ubique docet. Quin etiam Graecos introduxit in sacrum, et sanctum hunc locum profanavit. **AL.** Extrahamus eum è fano: interficiamus eum. Quid exspectamus? Jampridem debuit interfici. Quod si factum esset, has turbas evitasset. **AL.** Vapula, homo seditiose. Hic nos te ictibus trucidabimus. Hem tibi. **AL.** Desinamus hunc verberare, populares: nam video huc venire tribunum cum militibus. **L.** Unde tam subito tanta orta est seditio? Eho, hiccine causa est? Comprehendite hunc milites, et ei injicite catenas. Quisnam est? Aut quid fecit? Tacet, clamosi homines. Possumne ex vobis scire, quidnam commiserit? Alius aliud, nescio quid, clamat. Nihil intelligo: abducatur in castra. Quae (malum) haec tanta violentia est? Hic jam, credo, opprimemur in turba. **J.** Interime eum. **P.** Licetne mihi te alloqui? **L.** Scisne Graece? Nonne tu es Ægyptius ille, qui superioribus diebus, concitata seditione, eduxisti in sylvas illa quatuor millia sicariorum? **P.** Ego homo sum Judaeus, Tarsensis, civis non obscurae Ciliciae ci

vitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum lo-
qui. L. Permitto. P. Audite meam hanc ad
vos defensionem, fratres et patres. Ego homo
Judaeus sum, Tarfi in Cilicia natus, et in hac ur-
be educatus ad pedes Gamalielis, patriis legibus
accuratè institutus, et Dei cupidus, quemadmo-
dum vos omnes estis hodie: qui hanc vivendi
viam sum capitaliter infectatus, viros simul et mu-
lieres constringendo, et in carcerem condendo.
Testis est mihi pontifex, totusque senatus, à qui-
bus etiam epistolas ad fratres acceperam, et Da-
mascum proficiscebar, eos quoque, qui ibi essent,
vinctos Hierosolymam ad supplicium adducturus.
Sed in eo itinere quum appropinquarem Damasco,
circiter meridiem, repentè de coelo multa me lux
circumfulsit: et collapsus ad terram, vocem audi-
vi dicentem mihi, Saule, Saule, quid me infecta-
ris? Tum ego: Quis es, Domine? Atque ille:
Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu infectaris.
Qui autem mecum aderant, lucem viderunt illi
quidem, et territi sunt, sed vocem non audiverunt
alloquentis me. Tum ego: Quid agam, Domi-
ne? Et Dominus: Surge, inquit, et proficiscere
Damasco. Ibi tibi dicentur omnia, quae te face-
re statutum est. Quumque prae lucis illius splen-
dore non viderem, manu ductus à meis comitibus,
pervenì Damasco. Ananias autem quidam vir
pius, et legi convenienter vivens, testimonio om-
nium illic habitantium Judaeorum, venit ad me,
et astans mihi: Saule, frater, inquit, aspice.
Quumque ego eodem temporis vestigio in eum

intuitus essem : Deus patrum nostrorum (inquit ille) destinavit te ad cognoscendam ejus voluntatem, et ad justum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam : quoniam testis ei futurus es, apud omnes homines, earum rerum, quas et videris et audiveris. Et nunc quid cunctaris ? Agendum, abluere, et, invocato Domini nomine, peccata tua eluere. Reverso autem mihi Hierosolymam, et in templo oranti, accidit, ut extra meipsum raptus, viderem eum dicentem mihi : Propera, et Hierosolymâ celeriter exi : non accipient enim tuum de me testimonium. Cui ego ; Domine, inquam, sciunt ipsi, ut ego solitus sim in custodiam dare, et per collegia virgis caedere eos, qui tibi confiderent ; utque, quum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, et ejus neci consentiens vestimenta custodirem eorum, qui eum interficiebant. Tum ille ; Vade, inquit ; nam ego te ad procul remotas gentes amandabo. J. Tolle istum ex orbe terrarum ; neque enim convenit eum vivere. L. Nihil unquam tale vidi. Necessè est, graviolem aliquam esse causam, quae universum populum in hunc commoveat. Neque enim ita clamarent, et vestes discinderent, pulveremque in aërem jacerent. Haec non solent sine maxima causa fieri. Milites, intromittite eum in castra, et virgis cogite causam fateri, propter quam causam ita in eum clametur. C. Fiet. Dispolietur jam, et funibus deligetur. P. Licetne vobis hominem Romanum indemnatum verberare ? C. Vide quid agas, Lyfia ; nam hic homo Romanus est. L.

Itane? Adibo eum. Dic mihi, esne Romanus? P. Etiam. L. Ego ipse magno pretio in istam civitatem susceptus sum. P. At ego natus sum. L. Desistite milites; jam satis superque factum est.

SENT. *Iniqui homines veritatem vi opprimere conantur. Pellitur è medio sapientia, ubi vi geritur res. Romana civitas plus habet auctoritatis apud homines, quàm Christiana. Sic fit et hodie: si cujus praepotentis civitatis aut principis auctoritate commenderis, locum ubique invenies. Sin nihil nisi justitiam habeas, vilissimus eris.*

XLIII. ANANIAS. ACT. XXIII.

ARG. *Paulus vinctus Ananiam pontificem acerrimè reprehendit, ut exlegem. Deinde dicens se speratae resurrectionis reum, Phariseos et Sadducaeos inter se committit, et ab illis adversus hos defenditur.*

Paulus, Ananias, Assistentes, Lyfias, Sadducaei, Pharisei.

FRATRES, ego ad hoc tempus, Deo conscio, optimè mihi conscius fui. A. Percutiatu-
 os. PA. Percussurus est te Deus, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, et contra legem jubes me pulsari? As. Pontifici Dei conviciaris? PA. Nesciebam, fratres, eum esse pontificem; Scriptum est enim, Principi populi tui ne maledicito. Verùm audite, fratres, qui in hoc concilio adestis. Ego Phariseus sum, Pharisei si-

intuitus essem : Deus patrum nostrorum (inquit ille) destinavit te ad cognoscendam ejus voluntatem, et ad justum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam : quoniam testis ei futurus es, apud omnes homines, earum rerum, quas et videris et audiveris. Et nunc quid cunctaris? Agendum, abluere, et, invocato Domini nomine, peccata tua eluere. Reverso autem mihi Hierosolymam, et in templo oranti, accidit, ut extra meipsum raptus, viderem eum dicentem mihi : Propera, et Hierosolymâ celeriter exi : non accipient enim tuum de me testimonium. Cui ego ; Domine, inquam, sciunt ipsi, ut ego solitus sim in custodiam dare, et per collegia virgis caedere eos, qui tibi confiderent ; utque, quum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, et ejus neci consentiens vestimenta custodirem eorum, qui eum interficiebant. Tum ille ; Vade, inquit ; nam ego te ad procul remotas gentes amandabo. J. Tolle istum ex orbe terrarum ; neque enim convenit eum vivere. L. Nihil unquam tale vidi. Necesse est, graviolem aliquam esse causam, quae universum populum in hunc commoveat. Neque enim ita clamarent, et vestes discinderent, pulveremque in aërem jacerent. Haec non solent sine maxima causa fieri. Milites, intromittite eum in castra, et virgis cogite causam fateri, propter quam causam ita in eum clametur. C. Fiet. Dispolietur jam, et funibus deligetur. P. Licetne vobis hominem Romanum indemnatum verberare ? C. Vide quid agas, Lyfia ; nam hic homo Romanus est. L.

Itane? Adibo eum. Dic mihi, esne Romanus? P. Etiam. L. Ego ipse magno pretio in istam civitatem susceptus sum. P. At ego natus sum. L. Desistite milites; jam satis superque factum est.

SENT. *Iniqui homines veritatem vi opprimere conantur. Pellitur è medio sapientia, ubi vi geritur res. Romana civitas plus habet auctoritatis apud homines, quàm Christiana. Sic fit et hodie: si cujus praepotentis civitatis aut principis auctoritate commenderis, locum ubique invenies. Sin nihil nisi justitiam habeas, vilissimus eris.*

XLIII. ANANIAS. ACT. XXIII.

ARG. *Paulus vinctus Ananiam pontificem acerrimè reprehendit, ut exlegem. Deinde dicens se speratae resurrectionis reum, Phariseos et Sadducaeos inter se committit, et ab illis adversus hos defenditur.*

Paulus, Ananias, Assistentes, Lysias, Sadducaei, Pharisei.

FRATRES, ego ad hoc tempus, Deo conscio, optimè mihi conscius fui. A. Percutiatür ei os. PA. Percussurus est te Deus, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, et contra legem jubes me pulsari? As. Pontifici Dei conviciaris? PA. Nesciebam, fratres, eum esse pontificem; Scriptum est enim, Principi populi tui ne maledicito. Verùm audite, fratres, qui in hoc concilio adestis. Ego Phariseus sum, Pharisei si-

lius ; speratae resurrectionis mortuorum reus sum, S. Lepidum nugatorem ! hoc se modo evadere posse sperat. PH. Non malè loquitur, nihil in eo mali video. Quòd si spiritus cum eo loquutus est, aut aliquis genius, ne Deo repugnemus. S. Ideo eum defenditis vos, quia se vobiscum sentire clamat. PH. Nos eum ideo defendimus, quia defensione dignus est. Quid enim commisit ? Vultis opprimere infontes ? S. Imò vos vultis tueri fontes ? L. Videndum nobis est, ne hic ab istis discerpatur, Tu jube huc descendere exercitum, ut eis eripiantur, et in castra abducatur.

SENT. *Injustus judex, incrustatus paries. Pii profunt interdum adversariorum inter se controversiae, quemadmodum rixantibus inter se combatibus, evadunt homines. Si quando tuetur simulator pius, id magis sui, quam aequi amore facit.*

XLIV. NEPOS PAULI. ACT. XXIII.

ARG. *Lyfias à Pauli nepote de Judaeorum in Paulum conjuratione certior factus, copias parandas curat, quae Paulum ad Felicem praetorem tuto perducant.*

Centurio, Lyfias, Nepos, Pauli.

PAULUS, is qui est in vinculis, me evocatum rogavit, ut hunc ad te adolescentulum adducerem : habere enim eum aliquid ad te. L. Cedo mihi manum, adolescentule Dic mihi hic in occulto quid habeas quod velis mihi enuntiare. N. Judaei constituerunt petere à te, ut cras in

concilium educas Paulum, quasi aliquid diligentius in eum quaesituri. Sed tu noli eis obtemperare: nam insidiantur ei homines ex eis supra quadraginta, qui sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum interfecissent. Et nunc parati, tuum mandatum exspectant. L. Laudo te, quod me scitè admonuisti. Discedes hinc, et nemini haec indicabis, quae mihi demonstraviisti. Vos duo centuriones, paratos habete milites ducentos, qui Caesaream proficiscantur, et equites septuaginta, hastatosque ducentos, ad horam tertiam noctis: et jumenta adhibete, ut eo inpositum Paulum ad Felicem praetorem perducant. Ego ad eum epistolam scribam.

SENT. *Ficti homines piis pertinacissimè insidiantur. Saepe minus est in gentilibus iniquitatis, quam in iis qui se Dei populum gloriantur.*

XLV. TERTULLUS. ACT. XXIV.

ARG. *Paulum accusat Tertullus orator apud Felicem praetorem. Paulus crimina diluit. Felix causae cognitionem differt in adventum Lybiae tribuni, Paulumque jubet remissius custodiri.*

Felix praeses, Tertullus orator, Paulus, Concio Judaeorum.

ADEST hic reus ille Paulus, Anania pontifex et vos seniores. Superest ut vester orator accuset. T. Quod maximâ pace per te fruimur, quodque tuâ prudentiâ haec provincia rectè admi-

nistratur, nobis omnino gratissimum est, optime Felix, et agimus gratias quàm possumus maximas. Sed, ne tibi diutiùs sim molestus, quaeso ut nos, pro tua aequitate, paucis audias. Invenimus hominem hunc pestilentem, et seditiones omnibus ubique terrarum Judaeis concitantem, ac sectae Nazarenorum principem, eò usque, ut etiam sanum profanare conatus sit. Eum nos comprehensum, volumus ex nostra lege judicare. Sed intercessit Lysias tribunus, eumque magna vi è manibus nostris eripuit, ac jussit, ut ejus accusatores apud te adessent. Ex quo quidem Lysia, poteris, si quaerere voles, certior fieri de omnibus criminibus, quibus nos hunc insimulamus. Atque haec ita se habere, testis est universa Judaeorum, quos adesse vides, concio. C. Ita est. P. Licetne mihi causam dicere? F. Licet. P. Equidem eo confidentiùs pro me dico, quòd scio te multos jam annos huic genti jus dicere: ut possis intelligere, me non plures duodecim complevisse dies, ex quo Hierosolymam ad divinum cultum concessi. Neque verò me in templo invenerunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem, neque in collegiis, neque oppidatim; nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant. Illud autem libenter apud te confitebor, me ex institutione, quam sectam dicunt, Deum colere patrium, fidemque adjungere omnibus, quae in disciplina nostra et vatibus scripta extant; tantumque mihi de Deo spondere, ut exploratum habeam, mortuos, tum bonos, tum improbos, aliquando revicturos; id

quod ne ipsi quidem non sperant. Atque equidem in id incumbō, ut rectam conscientiam Deo semper hominibusque probare possim. Veneram autem post annos complures, ut muneribus egestatem nonnullorum meorum popularium allevarem, ac farra libarem, quum me expiatum offenderunt in fano, nulla cum turba, aut tumultu. Ii sunt quidam ex Asia Judaei, quos oportebat apud te praesto esse, et accusare, si quid in me haberent. Aut etiam hi, si quodprehenderunt in me crimen, dicant sanè, dum adsto in concilio; nisi fortè criminosa est una haec vox, quam inter eos sic clamavi: Ego hodie à vobis reus agor defensae mortuorum resurrectionis. F. Jam finem facite. Quum Lysias tribunus venerit, cognoscam de vestra causa. Interea tu, centurio, Paulum custodi, ita ut remissiùs habeatur: neve aliquis necessarium ejus aditu aut famulatu prohibeatur.

SENT. *Veritatis professionem, seditionem interpretatur calumnia. Calumniatores modò ementiendo, modò torquendo, nihil candidè dicunt. Calumniatoribus calumnia impune est: infontibus innocentia non item. O judices, ubinam dormit lex talionis?*

XLVI. FESTUS. ACT. XXV. XXVI.

ARG. *Paulus ad Agrippam regem causam dicit, in qua de sua legatione, mortuorumque resurrectione differit. Festus praeses eum insanum appellat; Agrippa insontem judicat.*

Festus praeses, Agrippa rex, Paulus.

VIDETIS hunc hominem, Agrippa rex, et omnes viri qui hîc adestis, de quo omnis me Judaeorum multitudo, tum Hierosolymis, tum hîc interpellavit, clamans, indignum esse eum vivere amplius. Ego verò quum comperirem, nihil eum capitale admisisse, et ipse ad Augustum provocavisset, statui mittere; et tamen, quid certum de eo scribam ad dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, et maximè ad te, rex Agrippa, ut, re disquisitâ, habeam quod scribam. Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, neque crimina, quae ei imponantur, significare.

A. Liberum est tibi, pro teipso dicere. P. Quòd omnia, de quibus à Judaeis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensurus, hominem Judaeicarum consuetudinum atque controversiarum vel in primis peritum, equidem beatum me existimo: Quamobrem oro te, ut me aequo animo audias. Ac meam quidem actam ab incunte aetate vitam (principio enim versatus sum Hierosolymis inter meos populares) nôrunt omnes Judaei, jam diu scientes (modo velint fateri) me vixisse Pharisaicum, quae exactissima nostrae religionis secta est. Et nunc hîc sto reus speratae praestationis eorum,

quae majoribus nostris à Deo promissa sunt : quò
quidem se perventuras duodecim tribus nostrae,
Deum noctes diesque assiduè colendo, sperant.
Ite hac spe, rex Agrippa, à Judaeis accusor. I-
tane verò incredibile apud vos judicatur, à Deo
mortuos excitari? Equidem statueram, multa
mihi contra Jesu Nazareni nomen esse facienda:
itaque feci Hierosolymis; multosque sanctos per
potestatem, quae mihi à pontificibus permessa e-
rat, in carceres conclusi, et capite meâ sententiâ
damnavi. Quin eos, per omnia collegia, tormen-
tis saepe cogebam nefaria dicere: jamque immo-
dicè in eos furens, persequabar etiam ad exterâs
urbes. Quumque aliquando proficiscerer Damascum,
cum potestate mihi a pontificibus permessa,
die medio, rex, in itinere vidi de coelo solis splen-
dore majus lumen, quod me meosque comites cir-
cumfulsit. Quumque omnes ad terram corruis-
semus, vocem audiui affantis me, et Hebraeo ser-
mone dicentis: Saule, Saule, quid me insectaris?
Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare. Tum
ego: Quis es, inquam, Domine? Ego sum, inquit
ille, Jesus, quem tu insectas. Verùm surge, et
consiste in pedes. Nam eò tibi apparui, ut te et
ministrum et testem constituam eorum, quaeque
vidisti, quaeque tibi demonstrabo, vindicando te à
populo et gentibus; ad quas nunc te mitto, ad eo-
rum oculos aperiendos, ut è tenebris in lucem, et
ex Satanae potestate ad Deum se convertant, et
ita peccatorum veniam consequantur, et ad ean-
dem cum eis sortem perveniant, qui, quia in fidem

meam venerunt, sancti facti sunt. Nec ego, rex Agrippa, coelesti visioni non fui dicto audiens; quin primum eis, qui Damasci erant, et Hierosolymis, perque omnem Judaeae regionem, nec non ipsis gentilibus correctionem vitae denuntiarem, et exhortarer, ut ad Deum sese converterent, et vitae correctionem factis ostenderent. Hanc me causâ Judaei in fano comprehensum conabantur interficere. Sed divino praesidio ad hunc usque diem steti, parvos juxta ac magnos commonefaciens, neque quicquam dicens extra ea, quae cum caeteri vates, tum Moses futura antè denunciaverunt: Christum videlicet esse mortem passurum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo et gentibus nuntiaturum. F. Insanis, Paule. Nimiae te literae ad insaniam redigunt. P. Non insanio, optime Feste, sed veracis et sobrii hominis verba profero. Scit rex, ad quem confidenter loquor, ut quem nihil horum latere putem: neque enim in tenebris gestum est. Credis ne, rex Agrippa, vatibus? Credis, scio. A. Propemodum mihi persuades, ut Christianus fiam. P. Deus faciat, ut non propemodum, sed plane, non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt hodie, fiant tales qualis ego sum, exceptis his vinculis. F. Surgamus; discedamus hinc. Hic homo mihi videtur nihil mortē dignum aut carcere commississe. A. Poterat absolvi, nisi provocavisset ad Caesarem.

SENT. *Vera sapientia stultorum judicio insania est. Licet interdum ex calumniatorum mente ma-*

is, quàm verbis, crimina diluere. Neque enim nominatim accusabatur Paulus de resurrectione mortuorum: sed quum esset in ipsius doctrina (quae ei crimini dabatur) etiam resurrectio, servavit non injustae causae suae.

XLVII. JUDEX. MAT. XXV.

ARG. *Christus in ultimo adventu suo, de bonis malisque sententiam pronunciat.*

Iesus judex, Dextri, Sinistri.

VEnite, beati patris mei, possidete paratum vobis regnum ab orbe condito. Nam cùm esurirem, dedistis mihi comedere; cùm sitirem, bibere; hospitem me accepistis; nudum vestivistis: aegrum visitavistis: in custodiam datum invisistis. D. Domine, quando te vidimus esurientem, ut aluerimus? aut sitientem, ut potum dederimus? Quando autem hospitem, ut acceperimus? aut nudum, ut vestiverimus? Quando aegrum, aut in vinculis, ut inviserimus? J. Credite mihi, quatenus minimo horum fratrum meorum fecistis, mihi fecistis. Vos autem abite à me, execrabiles, in ignem aeternum, Vejovi ejusque geniiis paratum; qui me neque esurientem cibo, neque sitientem potione refecistis; hospitem non suscepistis; nudum non vestivistis; infirmum et in carcerem conjectum non invisistis. S. Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, neque subvenimus? J. Credite mihi, quatenus

tenus horum minimo non fecistis, mihi non fecistis.

SENT. *Pro suis quemque factis remunerabitur Christus. Quod cuius Christianorum fit, id ei Christo fit.*

F I N I S.

Dialogorum Sacrorum CATALOGUS.

LIBER I.

I. A Damus,	Pag. 3	xviii. Vitulus,	39
II. Cainus,	5	xix. Conquerentes,	40
III. Lotus,	Ibid.	xx. Calebus,	42
IV. Abrahamus,	12	xxi. Baalamus,	45
V. Ephron,	13	xxii. Transjordanini.	47
VI. Rebecca,	14	xxiii. Rachaba,	48
VII. Idumus,	17	xxiv. Gabaonitae,	50
VIII. Venator,	Ibid.	xxv. Josua,	51
IX. Jacobus profugus,	20	xxvi. Jael,	54
X. Laban,	21	xxvii. Gedeon trituranus,	55
XI. Jacobus redux,	24	xxviii. Gedeon,	56
XII. Josephus venditus,	25	xxix. Jephtha,	59
XIII. Josephus captivus,	27	xxx. Rutha,	60
XIV. Joseph. conjector,	28	xxxi. Boozus,	62
XV. Josephus agnitus,	31	xxxii. Discalceatus,	63
XVI. Moses expositus,	34	xxxiii. Samson,	64
XVII. Dumus,	36		

LIBER II.

I. E Lis,	66	xix. Semeis,	99
II. Saulus,	67	xx. Achitophel,	100
III. Samuel,	69	xxi. Absolomus,	102
IV. Sortilegium,	71	xxii. Berzelaeus,	105
V. Obedientia,	72	xxiii. Bethsaba,	106
VI. Goliathus,	74	xxiv. Solomo,	108
VII. Jonathan,	78	xxv. Roboamus,	109
VIII. Novilunium,	80	xxvi. Sarephthana,	110
IX. Achimelechus,	81	xxvii. Elias,	111
X. Doegus,	82	xxviii. Michaeas,	116
XI. David latitans,	83	xxix. Sunamitis,	119
XII. Abigail,	85	xxx. Naaman,	120
XIII. Abisaeus,	88	xxxi. Hazael,	123
XIV. Phoebas,	91	xxxii. Jehus,	124
XV. Achis,	92	xxxiii. Joas,	126
XVI. Amalechita,	94	xxxiv. Jonas,	127
XVII. Nathan,	95	xxxv. Rabfaces.	131
XVIII. Thecuana,	96		

xxxvi. Ezechias,
xxxvii. Jeremias,

133

138

xxxviii. Ananias,
xxxix Sedecias,

139

143

LIBER III.

i. **T**obias,
ii. Asmodeus,
iii. Raguel,
iv. Tobaeus,
v. Raphael,
vi. Achior,
vii. Juditha,
viii. Olofernes,
ix. Virago,

142

147

149

151

152

154

157

160

164

x. Susanna,
xi. Chaldaei,
xii. Daniel,
xiii. Fornax,
xiv. Balsazar,
xv. Haman,
xvi. Artaxerxes,
xvii. Nehemias,
xviii. Veritas,

163

173

174

175

179

182

183

184

186

LIBER IV.

i. **M**aria,
ii. Baptista,
iii. Nathanael,
iv. Nicodemus,
v. Samaritana,
vi. Centurio,
vii. Piscatores,
viii. Simon,
ix. Jairus,
x. Philippus,
xi. Panis,
xii. Praeposteri,
xiii. Chananaea,
xiv. Fermentum,
xv. Claviger,
xvi. Lunaticus,
xvii. Lapidantes,
xviii. Caecus natus,
xix. Renovalia,
xx. Thomas,
xxi. Lazarus,
xxii. Repudium,
xxiii. Dives,
xxiv. Dives immiseri-
cors,

191

192

193

194

196

199

Ibid.

200

201

203

204

207

209

Ibid.

210

212

213

217

221

222

223

225

226

228

xxv. Filii Zebedaei,
xxvi. Vinitores,
xxvii. Denarius,
xxviii. Sadducaei,
xxix. Petrus,
xxx. Pilatus,
xxxi. Barabbas,
xxxii. Simon,
xxxiii. Linguae,
xxxiv. Claudus,
xxxv. Primates,
xxxvi. Gamaliel,
xxxvii. Stephanus,
xxxviii. Cornelius,
xxxix. Circumcisi,
xl. Rhode,
xli. Philosophi,
xlii. Lysias,
xliii. Ananias,
xliv. Nepos Pauli,
xlv. Tertullus,
xlvi. Festus,
xlvii. Judex,

219

230

233

234

236

239

241

242

243

246

249

250

252

257

259

261

262

264

267

268

269

274

275

NOTES

ON

SEB. CASTALIO'S

SACRED DIALOGUES.

LIBER I.

DIAL. I. **N**obis interdixit eā arbore) Has forbid us that tree. *Impertiendum est etiam marito*) I must give my husband some too. *Conciliabo tantas inimicitias*) I will establish such an enmity. *Afficiam te plurimis doloribus et aerumnis*) I will afflict you with many sorrows and troubles. *Morem gerens uxori tue*) In compliance to thy wife. *Quaeres victum laboriosè*) Thou shalt get thy Maintenance with much toil. *Tolerabis victum*) Thou shalt earn thy bread. Get thy living.

DIAL. II. *Uteris terrā infestā*) The earth thou tillest shall be cursed. Shall prove cross to thee. *Subibit poenam septupli*) Some would have it *septuplam*. or *septuplicem*. but without ground; for so Cicero *Offic. lib. 3. cap. 16. Quae qui inficiatus esset, dupli poenam subiret*.

DIAL. III. *Anno vertente*) This time twelvemonth. *Planè prostigati*) Utterly abandoned. *Accepi famā et auiditione*) I have been informed by common report and hearsay. *Cras repetituri vestrum iter*) And to-morrow you may proceed in your journey. *Si isthic essem*) If I were in the same circumstances. On the like occasion. *Ter. Andr. Tu si hīc esses, aliter sentias. Quod bonum sit*) You are heartily welcome. God speed you well. *Quae haec evasura sint*) What will be the event of these things.

Si diis placeat) With a vengeance. Forsooth. *Apud quem increbuit tanta importunitas horum*) In whose ears the daring impiety of this people makes still the louder and louder noise. *Ne quid gravius patiatur*) Lest he should come to some harm. *Quorum saluti providebam*) Whose preservation I was seeking. *Et ita consulere vitae meae*) And so save my life.

DIAL. IV. *Si ita certum est Deo*) If God has so ordered it. *Mibi satis perspecta est tua religio et pietas*) I am fully convinced of your faithfulness and piety.

DIAL. V. *Sed si vobis cordi est*) But if you have a mind. *Concedite mihi praeterea, ut agatis pro me*) Be pleased to use your interest for me. *Id est, Hebronis*) These words ought not to have been put in the Dialogue. They are not spoken by Abraham, but by Moses, or by Eldras, as others will have it; intimating, that the place then called Mamre, was the same which was afterwards named Hebron.

DIAL. VI. *Ita ut habent*) So as they are. *Haerodem ex affe*) Heir of all that he hath. *Uxorem gentilem*) A wife of his own kindred. *Ad conciliandam filiam berili cognati filio berili*) To get the daughter of my master's kinsman for his son.

DIAL. VII. *De rufo, de rufo isto*) Most of the later editions leave out the repetition of these words *de rufo*. But it is so as we have printed it, both in the Author's Version of the Bible, and the old copies; in which he hath followed the Hebrew, which literally hath it, *With that Red, with that Red. Iſtam praerogativum.*) *ſup. Deus conceſſit, habeo ſervo*, or ſuch like *Elipſis*. Thus Horace, *Epist. 1. 5. 12.*

Quo mihi fortunam, ſi non conceditur uti.

DIAL. VIII. *Se mihi eſſe ludibrio*) That I impoſe upon him. *Præſtabo*) I will undergo. *Nam quis*] i. e. *quisnam*. Thus Virg *Georg. 4. v. 445.*

*Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras
Jussit adire domos?*

Nam quid causae est, quin ego perpetuò perierim) Is there no way to prevent my ruin for ever. *Imperti etiam me aliquà felicitate*) Bestow some blessing upon me also.

DIAL. IX. *Atque hanc primam ab ea incam gratiam.*) And make this the first step to insinuate myself into her favour.

DIAL. X. *Prosequer te voluptate carminum, &c.*) Might accompany you with the entertainment of songs, timbrels. *Profectus sis sanè, &c.*) But supposing that you did go out of the affection which you had to your father's house. *Praestiti damnum*) I made up the loss. *Conficerer aestu*) I was spent with heat. *Optimè consulam meis his filiabus*) I shall best promote the good of these my daughters. *Ratissima*) Fully confirmed. *Condicimus*) We accept of the invitation.

DIAL. XI. *Ita totus laetitiâ gestio*) I am so transported with joy. *Tam facilis*) So obliging. *Actum est de ovibus et capris*) The sheep and goats will be all lost. *Clementer et placidè*) Gently and easily.

DIAL. XII. *Nihil potestis gravius consulere in nos*) You can contrive nothing more prejudicial to us. *Unde tibi incessit ista nova religio*) How came you by these new scruples. *Fore sibi supplices*) Shall cringe to him. *Inperitus*) Innocent. Foolish. *Obfirmâstis animum*) You are bent upon it. *Stat sententia*) It is resolved upon. *Quae mala mens vos agit*) What fury possesses you. *Sed ne fortè*) But may be not. Or rather, as one expresses it, *Ob commotionem animi abrupta sententia: ne fortè, sciz. liber fiat, et malam nobis vicem rependat, accusando nostrum factum apud patrem.* *Accedit etiam quaestus ex venditione*) There is likewise an advantage by selling him. *Bellum et ingenuum*) Comely and genteel.

DIAL. XIII. *Securi ferieris*) You shall be beheaded.

DIAL. XIV. *Exaeſae uredine*) Blasted. *Sic habeto*)

Take it thus. *Ita infestii*) So plagued. *Curatores et ediles annonae*) Surveyors and overseers of the corn. *Quaeque spiret numerus*) That is so divinely inspired.

DIAL. XV. *Hocine est humanum factum, aut dignum hospitibus*) Is this civilly done, or as it becomes strangers. *Nam quid sciamus*) Why, how should we know? *At etiam ut fingunt vultum*] Look how they dissemble. *Ita tecum agemus*) We'll make you this fair offer. *Nunc addicamur*) Let us be subjected. *Euge, manifestum furtum*) So, so, the robbery is discovered. *Data nobis sunt verba*) We are abused. We are imposed upon. *Quam causam afferemus*) What excuse shall we alledge. *Bona verba*) *sup. loquimini.* Use softer expressions. Don't speak so harsh things. *Pater dicere*) *sup. coepit.* *Suppellectilem ne moretur*) Let him not be concerned for his goods. *Licet agnoscatis*) You may know me.

DIAL. XVI. *Immanitas*) Barbarity. *Mene separari à te* sciz. *oportet, v. necesse est.* *Quid me futurum est*) *sup. de.* What will become of me. *Recessum occultum*) Secret solitude. *Quàm elegans est, quàm bene natus*) How comely is he, and how well proportioned.

DIAL. XVII. *Quid monstri*) What a wonder, *Adiuvato vero Israelitas, dixero, &c.*) Suppose I shall go and say, This is an elegant use of the future of the subjunctive, when we signify, that, though such a thing were done or granted, little or nothing would follow upon it. Thus Cicero Acad. 2. *Age, restituro Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognationem esse, qui claros viros à se instructos dicunt temp. saepe rexisse: sustinuero Epicureos, tot meos familiares, tam bonos, tam inter se amantes viros: Diodoro quod faciam Stoico, quem à puero audiui.* Id. Philip. 13. *Neque istinc si cupias, possis te explicare: recesseris? omnes insequentur: manseris? haerebis.* See Budaeus Comment. ling. Graec. p. 815. I thought fit the rather to take Notice of this, because overlook'd by the accurate Mr. Johnson, who is otherwise so very particular in the several Uses of the Tenses of this Mood. *Ero qui ero*) Thus the older Copies, and his own version of the Bible. So that there

is no reason for changing it into *Sum qui sum*, as the later editions have done; especially since the critics, and the author himself on the margin of the Basil edition, anno 1675. observe, that the word in the Hebrew is of the future tense. *Odiosus es*) Thou art intolerable. *Et tu praeibis verbis*) Thou shalt tell him first thy mind.

DIAL. XVIII. *Deles eos ad internecionem, prorsusque tolleres è medio*) Thou mightest destroy every one of them, and quite consume them from off the earth. *Tus oras*) Your request is reasonable. *Urgentium vi, aut terga verulentium*) Of them that pursue, or of them that are running away. *Ut eum obligares tanto scelere*) That you should bring such a guilt on their heads. *Nescire*) sciz. aiebant. *Ut eos notareẽ ignominia*) That I might brand them with infamy.

DIAL. XIX. *Nam cum venit in mentem piscium*) sciz. memoria. *Immunes*) Without any trouble or charge to us. *Sine ullo negotio*; as the author himself explains it in the margin. *Consenesco*) i. e. maerore contabescimus, says the author. We pine away. *Cur mihi ita adversus, ita à me voluntate alienus es*) Why art thou so much my adversary. Why hast thou so much alienated thy favour from me. *Si quid apud te auctoritatis habeo*) If I have any interest with thee. *Ad menstruam diem*) A complete month. In the Hebrew, A month of days; which is much the same way of speaking with that of the ancient lawyers, *Proculus* and *Ulpianus*, who use *quinquennii dies*, and *annus, bima, trima dies*, &c.

DIAL. XX. *Praesidiis destitutos*) Left defenceless. *Excellenti ista virtute*) That glorious attribute of thine.

DIAL. XXI. *Ut te Deus malè perdat, asina*) Curse on you for an ass. *Onerabo istibus*) I'll cudgel you soundly. *Ary*) Is not a Latin word, but a French Interjection, which they make use of to their asses, when they would have them go on straight in the way. So says the Bremen Annotator, who adds, *apud Hesychium, appu ε-πιθίγμα κωπηλατικόν*, i. e. *accusatio impellentium re-*

mos, ut citra pastorum. Dispeream nisi te malè malis plagis) Let me die if I don't make you feel me to some purpose. *Rogitas, improba*) Do you ask me, impudently?

DIAL. XXII. *Scilicet*) A good jest indeed. *Ita nimis*) Just so. *Extitistis*) You are come up in the room of. *Incremento augeatur*) Be increased to a very great degree. *Cernemus haereditatem*) Will we divide (enter upon) the Inheritance. *Quibus*) viz. *nobis*, says the author in the margin. *Nisi deturbatis hostibus*) Till our enemies are driven out. *Purgari, &c.*) Acquitted before the Lord, &c. *Sic habetote*) Depend upon it. *Quibus jam prospectum est*) They who are already provided for.

DIAL. XXIII. *Abjecisse animos*) Have lost their courage. *Concidimus animis*) Our spirits sunk within us. *Si vos demerita fuero meo beneficio*) If I shall oblige you by this good office of mine.

DIAL. XXIV. *In finibus his*) Hereabouts. *Acceperit i. e. tractaverit. Castal. Nos meditari dolum ullum*) That we design to impose upon you. *Eos existimantes ex suo ingenio*) Judging them by their own temper.

DIAL. XXV. *Infestavit*) Plagued. *Conditores vestri*) Your forefathers. *Rivalis impatiens*) That cannot endure a competitor. *Non minùs multis malis conficiet, quàm antè bonis affecit*) He will do you as much evil, as formerly he did you good. *Expiate*) Purify. *Ei dicto audientes erimus*) We will be obedient to his commands.

DIAL. XXVI. *Sub hoc centone*) Under this quilt. *Hæstragu'â veste*) With this coverlet. *Facinus majus facinorâ manu*) An exploit above my sex. *Nisi animam eripio malis modis*) If I don't pull the soul out of him in a dismal manner. *Inveniet Jael*) *sibi pariet. Castal.* Will Jael get? *Jam jacentem*) Who is already slain. *Huc sis*) Come hither, pray. *Proh superi*) Good God. *At non muliebre*) But not like a woman. *Ipsa res indicat*) The fact itself speaks.

DIAL. XXVII. *Tam dira*) Such Hardships. *Addixit*) Hath given us up. *Ego sum tibi auctor vadendi*) I autho-

rise you to go. *Expromam dapem quam faciam*) *Dapale*
murus libandum. *Castal.* I bring forth my Meat-offer-
 ing, and present it before thee, *Facio* here, as the Greek
 word *ποιῶ*, is taken for *sacrifico*. Thus *Virgil*, *Eclog.* 3.

Cum faciam vitula pro frugibus,—

DIAL. XXVIII. *Suo Marte*) i. e. *suâ ope.* *Castal.* By
 their own strength. *Indice*) Not *indica*, as in some edi-
 tions. Proclaim. Publish solemnly. *Repedato*) Tho'
 we don't find that any writers use this word, except these
 that are very ancient, such as *Lucilius* and *Pacuvius*, or
 those that are very late, as *Juvencus* and *Ammianus Mar-*
cellinus, yet we would not alter the word, as some of the
 later copies have done, who have changed it into *repetito*,
 especially since we are sure the author has it so, not only
 in the old copies, but also in his version of the Bible,
Deut. 10. 5, 6, 7, 8. whence this passage is taken. *Jube re-*
liquis omnibus) *Vossius Art. Gram. lib. 7. cap. 36.* does not
 approve of this way of speaking, and says, that neither
Livy, or any other author of that age, use *jubeo* with a
 dative. But *Sanctius*, *Scioppius*, *Perizonius*, and other
 grammarians, bring instances to the contrary from *Cae-*
sar, the same *Livy*, and *Tacitus*, not to mention later
 authors. *Atque equidem libenter*) And that to my great
 satisfaction. *Bene fortunas hoc consilium*) Happily favourest
 this enterprise. *Extrema castra*) The outside of the
 camp. *Jo Pae. n*) Huzza, victory.

DIAL. XXIX. *Enimvero*) Very good.

DIAL. XXX. *Jam nihil est, &c.*) There is nothing
 now should incline me to stay any longer in a foreign
 country. *Ite sanè secundo Deo*) Go, and God be with
 you. *Rependat pietatem*) Requite the Love. *Una mors*)
Nihil nisi mors. *Castal.* *Nolo improbius obfistere tuo studio*)
 I won't obstinately oppose your Desire.

DIAL. XXXI. *Cumulatissimo praemio*) With a most
 ample Reward. *Agnosco*) I thankfully acknowledge. *Tam*

comiter confirmes animum meum) So kindly supportest my spirits.

DIAL. XXXII. *Ut adsint nobis*) That they would assist us. *Non faciemus longius*) *sup. quàm necesse est.* We shall not detain you long. *Ut censulam nomini demortui*) That I may preserve the name of the dead.

DIAL. XXXIII. *Pugnat pro virili*) *sup. parte.* Exert all your manhood.

LIBER II.

DIAL. I. **M***E persecuturum*) That I will punish. *Malè audire*) Were ill spoken of. Had done amiss. *Non animadvertit in eos*) Did not correct them.

DIAL. II. *Religio est*) Is a sin. A shame to us. *Olim inter Israelitas, &c.*) These are not the words of Saul's servant, but of the penman of this book; or rather an interpolation made by Esdras, when he finished the canon of the Old Testament, as is commonly believed; and therefore have nothing to do in this Dialogue. The Bremen annotator, instead of mending, has marred the matter, by inserting after (*dabo ei*) the word *videnti*, and after *viam insistamus*, these words, *S. Quem videntem dicis?* *P. Quasi nescius id quaeris; nempe quod me quidam vir sapiens docuit.* As if forsooth Saul needed to be taught by his servant, and he by some wise man, what every body then knew, that a prophet at that time was called *SEER*. *Ingrediendum est*) i. e. *eundum. v. gradiendum est.* For thus the word is frequently used by authors, *Plin. lib. 8. cap. 5. Elephantis gregatim semper ingrediuntur; Et Quintil. Inst. 2. 16. Ingredi citius, et pasci, et tranare aquas, citra docentem naturâ ipsâ sciunt. Genus refero ad* Am descended of.

DIAL. III. *Importunus*) Troublesome. Uneasy. *Placet vobiscum disputare*) I must reason or expostulate with

you. *Baales et Astartam*) *Baalem puto Jovem fuisse, Astartem verò Junonem. Nam eam sic a Syris, si memini, appellatam scribit Lucianus. Castal. Impetet*) Shall finite.

DIAL. IV. *Age severè*) Deal impartially.

DIAL. V. *Devotorum primitias*) The best of those devoted to destruction. *Exiget*) Will divest. *Dispossess, Da mihi hanc veniam*) Favour me so far. *Abdicatus regno*) Depos'd from the government. *Dethron'd. Triumphator*) The victorious captain.

DIAL. VI. *Qui conferat manus mecum*) To try a single combat with me. *Importunus iste et turgidus gigas*) That daring and haughty giant. *Aboleveris*) Wipe off. *Inurit tantam notam ignominiae*) Throws such an affront upon. *Immanem*) Huge. *Gestit animus*) My heart beats. *Indignatur tantum licere cuicumque*, And is moved with indignation that any one should be suffered to do so. *Haecine ut patiar*) *sup. aequum est. Ut te Dii, &c.*) This is borrowed from *Ter. Heaut. Act. 4. Scen. 6. V. 6. Quantum est Deorum*) i. e. *quotquot sunt Dii*, not *quantum fieri potest*, or *quàm maxime*, as the Bremen annotator would have it.

DIAL. VII. *Tantam tantulamve*) So great or so small. *Ecquid commodare posse, &c.* What service do you think I can do you? *Deus meliora*) *sc. largiatur, det, tribuat. Animatum*) Inclined. *Dispos'd. Me auctore*) By my means. *Accipe rationem*] Hear my contrivance. The method I am to take. *Desideraberis*) You will be missed. *Quaeretur ubinam tu sis. Castal. Abito sanè, Deo volente*) Make the best of your way, and God be with you.

DIAL. X. *Maximâ dignitate habitus*) Highly honoured. *Quid dubitatis*) Why do you hesitate. *Quae vos religio impedit*) What scruple have you.

DIAL. XI. *Aequum et bonum habes*) You have equity and justice on your side. *Quotusquisque est*) What man is there.

DIAL. XII. *Plurimâ salute imperis*) Wishes you all

manner of prosperity. *Consuluit sibi pessimè*) He has acted very much against his own interest. *Nullâ contumeliâ aut damno affecti*) Having received no uncivil Language or Loss from them. *Huc mihi propere asinum*) adducite sc. *Ne luâmus*) That we suffer for. *Cujus est culpam præstare*) Whose business it is to make amends for his fault. *Tibi merentibus*) That serve under you. *Tuas fortunas in tuto constituat*) Secure all that you have. *Fortissimè consistenti*) Standing it out bravely. *Nullâ quasi labefactabitur labe conscientiae*) Will be stain'd with no remorse of conscience.

Dial. XIII. *Temere*) *Confusi èt nullo ordine*. Castal. Carelessly. *Quin obliget se nefario scelere*) Without being guilty of a heinous crime. *Quibus stipatoribus utitur*) Whom he has for his Guards. *Ne possimus opprimi*) So as we cannot be surpris'd. *Qui principatum teneas*) To have a high post. *Ne gravare*) Don't take it ill. *Reddit te mihi infestum*) Sets you against me. *Funestari*) To be stained. *Nimis quàm*) To a high Degree. The *quàm* here is an exaggerating Particle. *Plaut. Quod quidem ego nimis quàm cupio ut impeteret.*

Dial. XIV. *Phoebas*) *Fatidica Phoebi numine afflata, seu Pythonissa. Redde mihi oraculum. &c.*) Get me a response from Apollo. *Indignè*) Ungenerously. *Is te accipiet*) Will so use you. Treat you. *Jus oramus*) We desire nothing but what is requisite.

Dial. XV. *Castrensem consuetudinem*) Your Behaviour in the Army.

Dial. XVI. *Haud temere est*) It is not without some ground. *Nimirum*) Without doubt. To be sure. *Cui currus et equitatus jam jamque imminebat*) Whom the chariots and horsemen were just coming up to. *Tene ergo, &c. sup. decebat, oportebat, aut similia. Impurâ manu*) With thine unhallowed hand.

Dial. XVII. *Accepturus*) Designing to entertain. *Nulâ Jehovahæ habitâ ratione*) Not regarding the Lord. *Conflabit tibi malum domesticum*) Will raise up evil against you in your own Family.

Dial. XVIII. *Fidem tuam. ô rex*) sciz imploro. *Fides autem per metonymiam causae pro effectu. hîc ponitur pro ope quam ab eo fidei sive aequitatis obligatio postulabat. Luci.) Praesidiû, solatii. Castal. Ne poena mihi et meis irrogetur*) Lest I and mine may suffer. *Habere exploratum*) Be assured. *Recolligi non potest*) This non (tho' in all the copies) we thought fit to leave out, as importing the contrary of what the author plainly designed. *Quo magis nobis habenda ratio est*) Wherefore we ought to take the more particular care. *Ut meam rationem, &c.*) To give you a perfect insight into my design. *Non sine dubitatione feci*) It was not without some struggle *Feci ut adirem*) h. e. adivi. *Castal. Constare*) i. e. constans esse. *Castal. Be consistent with himself. Expositum*) Shewed. Laid open. *Praeclarè*) Perfectly. Very well. *Involucris figurarum*) Under the disguise of a parable. *Impetrâsti*) You have gained your point.

Dial. XIX. *Adulterium homicidio cumulâsti*) Hast added murder to adultery.

Dial. XXI. *Eum deturbatum occidisti*) Beat him down, and killed him. *Caveretis*) Prospiceretis. *Castal. Take care of him. Evangelium*) Proemium quod laeta nunciandi dari solet. *Brem. O lepidum regem*) O noble King. *Quem ego nisi—*) i. e. quem ego malo aliquo afficerem, nisi aliud metuendum interim esset. *Brem.*

Dial. XXII. *Eum omnibus beneficiis ornabo, &c.*) I will honour him with all these favours.

Dial. XXIII. *Consulas tuae vitae*) You may save your own life. *Regnum invasit*) He hath usurped the government. *Pessimè agetur mecum, &c.*) I and my son Solomon will be very ill used. *Te autore*) By your orders. *Adhibete*) Take with you.

Dial. XXIV. *De oppresso per somnium alterius infante*) About a child of one of them that was overlaid in the night. *Supposuit sibi*) Laid it by her. *Repudiat*) Disowns.

Dial. XXVI. *Qui Deo habet*) Who hath for God. *Dedicat*) Dedicates to God.

Dial. XXVII. *Tolleremus equos*) We may sustain. Preserve the lives of our horses. *Quod nisi*) *Quod si, quod nisi habent* Pleonasmum elegantem voculae quod. *Brem. Objicias me*) Deliver me up. Throw me in his Way. *Mili jubes*) See the Note, Book I. Dial. 28. *Apparere*) To attend upon. Serve. For in this sense the word is frequently taken; as *Nepos in Eumene, Cum septem annis Philippo apparuisset*: whence also the servants that waited upon kings or magistrates were called *Apparitores*. *Lacanos*) i. e. *lucorum*. *Castal.* The word seems to be of the author's own making, for as derived from *lucus*, I find it no where else. *Priores facite*) i. e. *sacrificate*. See Note, Book I. Dial. 27. *Accipimus conditionem*) We accept of the proposal. *Noli committere*) Suffer not. *Magis exorari*) More readily prevailed upon. *Actum est de te*) There is an end of thee. *Aliquid altius*) Something of deeper speculation. *Dignas praestigiis vestris*) Such as your impostures deserve. *Mei sup. Famuli. Torpet Baal*) Baal is struck dumb.

Dial. XXVIII. *Ramotha*) Plural, as *Susa, Bactra*, which the author hath chosen, because the word in the original is of the plural number, signifying *altitudines*, or heights. *Recipio*) I undertake. *Aspirabo falsa*) I will suggest lies. *Nimirum ex his liquet*) Now by these things it is plain. *Nihil causae est, &c.*) There is no pretence left me, why I may not be said to have delivered a false prophecy.

Dial. XXIX. *Non ab re*) 'Tis not for nothing that. *Acceptum ferendum est Deo*) Is to be attributed to God.

Dial. XXX. *Cujus depellendae causâ*) To get rid of which. *Istam gratum animum apud te habeto*) Retain your gratitude. *Atque*) sc. *Velim te quoque munus acceptare, et non aspernari*. *Brem. Ut tu semel scias*) That you may know once for all. *Improbis instare*) Press you obstinately. Importunately. *Religionique habeo*) I am troubled. Ashamed. The *que* here supposes him to have spoken more, either to himself, or to his servants, before Ge-

hazy came up to him. *Dare mihi verba*) To lie to me.

DIAL. XXXI. *Vastitatem*) Desolation.

DIAL. XXXII. *Cui certum est*) Who is resolved. *Supponamus*) *pro superponamus*. For *sub* in composition is sometimes used for *super*. Thus *Virg. Aen. 10. Corpora saltu subjiciunt in equos*. In imitation whereof our *Buchanan, Hist. Scot. lib. 8.* has, *In tumultum velut spectator subjectus. Triumvir*) *Tribune*, *Schalish, Heb. à ternario nomen habet: ideoque volunt esse eum qui dignitate sit tertius à rege. Brem.*

DIAL. XXXIII. *Occisione occides*) Thou shalt entirely defeat. Thus *Cicero, Philip. 14. cap. 14. Cum Aulus Hirtius consul ejus copias occisione occiderit*. The same author, *lib. 15. Epist. 4. ad Fam. Interea cognovi eorum equitatum occisione occisum*.

DIAL. XXXIV. *Dicas*) One would think. The author here makes these heathenish mariners invoke the Pagan Deities of the Greeks and Romans; how justly, let the critics determine. *Hucine venisse nos*) *sup. oportebat. In fatis erat, or contigit, or some such like. Tibi Neptune taurum, &c.* Probably the author alludes to that of *Virgil, Aen. III. 119.*

Sic fatus, meritis aris mactavit honores:

Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo:

Nigram Hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

And *Aen. V. 771.*

— *Et tempestatibus agnam*

Caedere deinde jubet. —

Ut jacturam faciamus) That we throw the goods overboard. *In hoc articulo temporis*) In this critical juncture. *Teneor manifestò*) I am manifestly found out. *Catched. Diffluentem*) Wallowing in. *Drowned in. Ad meliorem frugem, &c.*) To better morals, and a more sober way of

living. *Cujus muneris, &c*) To avoid which ungrateful office. *Inscitè*) Foolishly. *Ut placatiore, &c.*) *Placatus sit nobis mare. Castal. Sedatum*) Calm'd. *Sedare. Castal. Incumbamus remis*) Let us ply our oars. *Ad terram appellere*) To make the land. *Tene nos in mari*) *sup. De-jiciemus. Efferatur mare*) The sea rages madly. *Nu- quicquam precibus interpellantur*) Are in vain address'd to by prayer.

DIAL XXXV. *Sponsionem facere*) Lay a wager. Meaning that Hezekiah would lose the wager, because he could not find so many men as were capable to ride them. *Nam propter equorum penuriam, pauci erant inter Haebreos qui arsem equitandi didicissent*, says Grotius upon the place. *Fert*) Bears. Imports.

DIAL. XXXVI. *Impera domui*) *Hebr. Praecepte domui tuae, i. e. da suprema mandata. Fac testamentum Fatali aevi flamine*) i. e. *Cursu sive spatio. Castal. Consumptis lachrymis*) My tears being exhausted. *Tabes oculorum*) By the fading of my eyes. *Cujus te vindicem esse par est*) From which it is fit you should be my deliver. *Miserabiliter*) Sadly. *Egentibus omnibus expositam*) Ready to be bestowed on all that need it. *Intende*) Take care of. Watch over.

DIAL. XXXVII. *Constat*) He procures. He draws upon himself. *Itane verò*) sciz. *Eveniet. Nos tam immam* &c) Shall we bring such a heinous guilt upon our souls.

DIAL. XXXVIII. *Ad rem conferat*) Punctually fulfil. *Terent. Eunuch IV. 6. 4.*

Usque adeo ego illius ferre possum ineptias et magnifica verba,

Verba dum sunt: verum enim, si ad rem conferentur, vapulabit.

Non est quòd ostentes, &c) There is no reason why you should boast that you are acted and moved to it by God;

LIBER III.

DIAL. I. **N**E *abhorrueris*) Do'nt decline. Turn away. *Quod tibi superat*) What thou hast more than is of use for thy self. *Cur mihi haec usu veniunt*) Why do these things befall me. *Montes teneam*) Am acquainted with the mountains. *Amittere*) To send away. Thus the word is sometimes used by Plautus, Terence, and even Virgil himself.

DIAL. II. *A quo eis, &c.*) Who may perform their funeral rites when they are dead. *Non me praeterit*) I am not ignorant. *Ut tu scias*) That you may know the whole matter. That you may be under no mistake.

DIAL. III. *Neque putant hoc loco rem esse*) Do not think that matters go so well with me as they do, i. e. They think that I am dead. *Jehovae studiosos eique probatos*) That may fear God, and approve themselves to him.

DIAL. V. *Corollario*) i. e. *additamento*. *Castal. Eum assecrate*) i. e. *colite*. *Affidud afficite*. *Brem*.

DIAL. VII. *In certum quoddam curriculum includitis*) Confine within certain bounds. *Vadari consilium*) Make the counsel of God be bound, or become surety (as it were) for you. *Accepta feret*) Will impute. *Qui Dei periclitationis impatientes*) Who being impatient under trials from the hand of God.

DIAL. IX. *Abra*) The word, tho' used here as a proper name, is truly an appellative, and signifies *famula communis*. In the original it is, καὶ παρέδωκε τῇ Ἀβραάμ, et tradidit Abrae, seu ancillae suae. *Salutandi*) Adorandi. *Castal. Largius sese invitat*) Takes his cups more liberally than he us'd to do. *Propter caput*) *Ad Castal. Escariam peram*) Her meat-bag.

DIAL. X. *Postquam tibi senatus divinitus datur*) Since God hath given you the honour of being an elder. *Jehovâ vetante*) *Cum tamen Jehova vetat*. *Castal.*

DIAL. XI. *Complanabuntur*) *Funditus evertentur. Soli acquabuntur. Castal. Nos interpretationem recipimas*) sciz. in nos. We undertake for the interpretation.

DIAL. XII. *Secundum quietem*) In your sleep. *Et cum re ad verbum conveniens*) Literally agreeing with the fact.

DIAL. XIII. *Periculi deprecandi gratiâ*) For avoiding the danger. *Vejovi*) *Diabolo. Castal. Pax sit rebus*) Oyes, Silence. *Quem non labefactaverit metus*) Whom Fear hath not shaken. Overcome. *Procuratori Babylonicae praefecisti*) Thou hast set over the management of the province of Babylon *Qui meum imperium detrectent*) Who dare refuse obedience to my commands. *Ne tu erres*) To deal plainly with you. *Hujus*) *sc. ignis. Sic volo*) You have done as I would have it. *Ingredientes*) Walking. See note *Lib. II. Dial. 2.* *Indemnes*) Free from damage. Harm. *Qui ipsius fiduciâ nixi*) Who being supported by the assurance they had of his protection. *Ejusque domus publicetur et evertatur*) And that his house be confiscated (taken from him) and thrown down. *Ut illius facinus memoriâ ac nomine loci notetur*) That the greatness of his crime may be perpetuated to future ages; and signalized by the name of the place, i. e. That these who pass by may say, This is the house of him who blasphemed the God of Shadrach, Meshach and Abednego.

DIAL. XIV. *Nullumne esse*] *sup. sentio, video, intelligo*, or some such like word. *Ades animo*) Take good heed.

DIAL. XV. *Tantâ inventum, &c.*) *sup. audio. Res mihi ad restim rediit*) I am not far from a halter. *Non deprecor culpam*) I don't plead innocence. *Per istam clementiam*) *sup. rogo ut mihi ignoscas*, or some such like, which he was going to add, but was interrupted by the King's return.

DIAL. XVI. *Comparandum est inde*) i. e. *vendendi sunt liberi, ut eorum pretio comparemus frumentum. Remittamus hoc nomen*) Let us discharge that debt. *Centesimam*) *sup. partem. Perfidis Triumviri*) The three princes of

Perſia. Oblitum) This word here muſt be conſtrued with *vinum*, by a metonymy of the cauſe for the effect. *Ab hac*) By her. *ſup. veritate*.

L I B E R IV.

DIAL. II. **N**E ſumite magnos ſpiritus et arrogantiam) Do not aſſume a high and arrogant opinion of yourſelves. *Impertiat*) Let him give a part, i. e. One of them.

DIAL. III. *Proviſe mecum*) Go forward with me, and ſee.

DIAL. IV. *Cognitio ſup. harum rerum. Hoc renaſci*) i. e. *haec ſecunda nativitas, verbum pro nomine. Conditio renaſcendi*) The manner of being born again. *Negavi quemquam*) I ſaid that none.

DIAL. V. *Solum cum ſola*) ſciz. *colloqui. Ut commodum cautum ſit*) That the profit may be conſulted. Taken care of.

DIAL. VII. *Invergite*) Slip it in.

DIAL. VIII. *Jamdudum ſpecto*) I have been obſerving all this while. *Tam molliter curat*) Takes ſuch a tender care of. *Proſtitutâ pudicitia*) A woman abandoned of all chaſtity. A notorious prostitute. *Sic habeto*) Be aſſured of it.

DIAL. IX. *Deſperato morbo, &c.*) Lies ſick paſt all hopes of recovery. *Salva ſum*) I am (or ſhall be) whole. *Non latui eum*) I have not eſcaped his notice. *Multis adhibitis medicis*) After employing many phyſicians.

DIAL. X. *Ad ſingulos, &c.*) i. e. *Ut ſinguli vel tantillum habeant. Caſtal. Tenuior*) Poorer. *Copioſior*) Richer. *Nullâ rerum lege teneris*) Are ſubject to none of the laws of nature.

DIAL. XI. *Quod ſpecimen*) What proof or evidence. *Panem*) ſciz. *verum. Caſtal. Cujus longè alia vis eſt*) Whoſe virtue is far more powerful.

DIAL. XII. *In utilitatem cessura*) Will turn to the advantage of. *Ut nihil ad illam honoris speciem addant*) That they pay them no more but this empty shew of honour.

DIAL. XV. *Respice te*) i. e. *parce tibi, et istud malum declina.* Castal. *Præpotentem regni divini*) Invested with supreme power in the kingdom of God.

DIAL. XVI. *Dianæ incitatione infestari*) That he is distracted by the influence of Diana, or the moon. For so the antients imagined, because this kind of distemper (*lunacy*) increases and decreases with the moon; though, as one observes, this way of speaking is not very agreeable in the mouth of a Jew. *Tum verò admotis dolorum facibus repente divexatur*) Then presently he is racked with stinging pains darted into him. *Cruciatibus fodicantibus*) And by reason of these cutting tortures. *Tam inmanium furiarum*) Of so cruel fiends. *Bruum*) *Vox incondita frementis Daemonis inter exeundum.* Brem. *Ut convulsus est*) See what convulsions he suffers.

DIAL. XVII. *Quippe cùm*) Forasmuch as. *Nempe vacuus*) As being void of. *Et cum ratione*) And that with judgment. With good reason too. *Indigna ferre*) *super oportet.* *In eo ipso vestigio*) In that very instant.

DIAL. XVIII. *Ut negent, &c.* That they say that there is nothing more pleasant. *Iniqua*) Cruel. *Omnium prædicatione*) In the account of all men. *Egone*) Who, I? *Placet hanc rem, &c.*) We are resolved to search into the bottom of this matter. *Abi in malam rem*) Be gone with a vengeance. *Post hominum memoriam*) Since the creation of the world. Since there were any accounts of mankind. And not (*in the memory of man*) as one renders it. *Exactum*) *Ejectum.* Castal. *Ad hoc discrimen, et ad hunc delectum*) To make this discriminating judgment and distinction among men. *Sic accipite*) Hear and understand. *Sic habetote*) Take this explanation of my words. *Et melius babeant*) sciz. *se.* And be more happy. *Antequam judices*) The Basil edition adds here in French,

De fol Juge, brieve Sentence, i. e. From a foolish judge, a short sentence.

DIAL. XIX. *Patre me autore*) My father being the original cause. *Sin etiam*) but if I do. *sup. praesto. Praefigiator*) Impostor.

DIAL. XXI. *Quae, misera, luctu domi tabescit*) Who, poor creature pines away at home with grief.

DIAL. XXII. *Ha'uit rationem*) He had regard to.

DIAL. XXIII. *Rudenten*) καμνλος est camelus animal, et rudens, pro quo significatu scribitur etiam καμιλος. *Vid. Interpretes doctiores qui huc de animali accipiunt. Brem.*

DIAL. XXIV. *Ne ipsi quoque committant, &c.*) That they be not the cause of their coming, &c.

DIAL. XXVI. *Vir integrâ vitâ*) A man of an unblemish'd life. *Lapidibus confusum, &c.*) After they had bruised him with stones, and beaten him in a most outrageous manner. *Itaque facit*) i. e. et ita facit. And so he does. *Itaque* here is not a conjunction.

DIAL. XXVII. *De veritate deducaris*) Canst thou be drawn aside from the truth.

DIAL. XXVIII. *Compescat*) Silences. *Scripto sanxit*) Established it for a law in writing. *Vel Moses*) Even Moses. Moses, tho' there were no other proof but his. *Exposuè*) Pertinently, distinctly, clearly.

DIAL. XXIX. *Ne tu sis nescius*) That thou may not be surprised. And that thou may be assured of what I say. *Aliquando recreatus*) When thou art afterwards restored. *Ne tu de constantiae gradu dejicereris*) That thou might not be beaten from thy posture of constancy. *Pupillos*) Destitute like children without a father. *Vita exprimet*) Will conform his practice to. *Eò res tendit*) My design in this is.

DIAL. XXXI. *Quorsum evadant haec*) Where these things will end. What will be the event of these things. *Regem ego vestrum in crucem*) sc. tollam. *Cedendum est multitudinis libidini*) I must submit to the rage of the populace. *Rei*) Prisoner. For *reus* does not properly signify a guilty person.

Dial. XXXIII. *Non humanum est*) Is supernatural. Above human power. *Delibuti*) Being endowed. *At quem virum*) sciz. *nomino*. How great a person do I name. *Repraesentatus*) *Praesens exhibitus*. Castal. Who was openly shewed before you to be sent by God. *Ipsa corpore pender persto*) As to my body, I continue in full hope. *Cumulatissimam apud te voluptatem praestabis*) Thou wilt afford me the highest pleasure in thy presence. *Quod ad humanam conditionem pertinet*) As concerning his human nature. *Interitu esse delendum*) To be consumed with corruption. *Liberaliter*) Freely. Ingenuously.

Dial. XXXIV. *Ingredi*) To walk. *Vid Dial. 2. Lib. II Illustravit, &c.*) Hath glorified his Son Jesus. *Per imprudentiam*) Thro' ignorance. *Maturè occurrendum est*) We must in time put a stop. *Qui eorum argutis verementius refutabunt*) Who will more effectually baffle their fallacies. *Ad omnia sequacem*) Entirely at their beck. Ready to follow them in every thing.

Dial. XXXV. *Idiotas*) Ignorant. *Scitè*) Pertinently. Properly. Judiciously. *In vulgus dimanet latius*) Should spread any farther among the people. *In eos animadvertimus*) We can punish them. *Cui tam difficili in re, &c.*) Who hath received this present relief in such a difficult case.

Dial. XXXVI. *Egressosne esse*) sup. *dicitis*. *De mente deiciant*) *Ad insaniam redigant*. Castal. *Ad saxa veniuntur*) *Lapidaremur*. Castal.

Dial. XXXVII. *Ne vestigium quidem pedis*) Not so much as the compass of his foot. *Sed sibi sapientià commendato*) Whose favour he had procured by his (great wisdom. *Altero itinere*) The second time they went down. *Ipsis per ipsum salutem dare*) *Ipsos tueri, coeso illo per Moysen Aegyptio*. Castal. Would make him the instrument of their deliverance. *Deus aversus*) God having left them. *Huncine tam arroganter*) sup. *loqui patiar*. *Intradamus in eum universi*) Let us all fall on him. *Sustinet partes vestras*) *Praestate officium*. Castal. Do your part.

Dial. XXXVIII. *Quem curavi accersendum*) Whom I
 aus'd to be sent for. *Mi*) *sup. domine*, or some such
 like high compellation, which he was going to add. but
 was interrupted by Peter. *Quid me ita accidis*) i. e. *Quid*
ad mea genua cadis, seu te supplex provolvis. See Donatus
 upon these words of Terence, *Hec. Act. 3. sc. 3. v. 18.*
ad genua accidit. Accidere, says he, *est gestu corporis of-*
tendere humilitatem cadentis: propter ad, quod est juxta, et
cadere. And then he adds, *Sallustius autem sine praeposi-*
tione dixit, Quā accidam aut quō. Some think Donatus
 has written, *Quos accidam aut quos appellem*, as in Sallust,
Jugurth. cap. 14. Tho' it must be owned, that there the
 best copies have *accedam* and not *accidam*. But what-
 ever is in that, there is no reason why some of the edi-
 tors of these Dialogues should have changed the word
 here into *accipis* or *accedis*, as they have done, contrary
 to the intention of the author, as is plain by his note on
 the margin. *Ad pedes meos te abjicis: Ne tu me divinis*
honoribus afficias) Do not pay (offer) me divine honours.
Haerere aut congrédi alicui extero) To be familiar, or keep
 company with one of another nation. *Deo in memoria*
insedit) Is laid up (settled) (fixt) in the divine remem-
 brance. *Vitam innocentur instituerunt*) And have led an
 innocent (upright) life.

Dial. XXXIX. *Causam dicit et obtinet*) He pleads his
 cause, and gains it. Or, he shows the reason of his con-
 duct, and clears himself. *Quae essent salutaria*) Which
 should bring salvation. *Aditum ad vitam patefecerit*) Has
 open'd the way to life.

Dial. XL. *Pax sit rebus*) Be silent. *Amicire pallium*)
 To cast my cloak about me.

Dial. XLI. *Quibus stata, &c.*) To whom he has ap-
 pointed particular periods of time in which they should
 live. Or, The fixed limits of every man's life, &c. *Cer-*
tam ejusdem conditionis, &c.) He hath given sure hopes to
 all of obtaining the same blessed state. *Festivum nuga-*

solem) A pleasant babbler this truly. *Morti eripit*) *Eri-*
dicit. *Castal.*

Dial. XLII. *Hem tibi*) There, take that. *Dei cap-*
us) *Studiosus.* *Castal.* *Adducturus*) *Ut adducerem.* *Castal.*
Testimonio, &c.) *Ut testantur omnes.* *Castal.*

Dial. XLIII. *Deo conscio*) In the sight of God. *A*
God knows. *Reus sum*) I stand accused.

Dial. XLIV. *Quid me scire admonuisti*) That thou hast
given me so timely notice.

Dial. XLV. *Adest hic reus*) Stands here arraigned at
the bar. *In disciplina nostra*) In the institution of our
law. *Ut exploratum habeam*) That I am fully assured
In id incumbō) To this I apply myself. I make this my
chief study. *Ut muneribus, &c.)* That I might relieve
the wants of some of my countrymen, by giving of
alms. *Ac ferta libarem*) And offer gifts. A meat-offer-
ing. *Reus agor, &c.)* I am impeached. Accused for main-
taining, &c. *Ita ut remissus habeatur*) So that he may
have more liberty. *Veritatis professionem, &c.)* Envy re-
presents the profession of the true faith to be sedition.
Calumniatores &c.) Slanderers, sometimes by lying, some-
times by wresting the words of others, speak nothing sin-
cerely. *Lex talionis*) The law of retaliation.

Dial. XLVI. *De sua legatione*) Of his mission. Com-
mission *Judaicarum consuetudinum, &c.)* As well versed
in the Jewish customs and controversies as any. *Quia in*
fidem meam venerunt) Because they have put their trust in
me. *Servivit non injuste causae suae*) He made a lawful
use of it for the support of his cause.

F I N I S.

7007124

B L

so great things

of your credit

1755

7/15/1755

rorem) A pleasant babbler this truly. *Morti eripit*) *Eri*
dicit. Castal.

Dial. XLII. *Hem tibi*) There, take that. *Dei cap*
us) *Studiosus. Castal. Adducturus*) *Ut adducerem. Castal.*
Testimonio, &c.) Ut testantur omnes. Castal.

Dial. XLIII. *Deo conscio*) In the sight of God. *A*
God knows. Reus sum) I stand accused.

Dial. XLIV. *Quid me scitè admonuisti*) That thou hast
given me so timely notice.

Dial. XLV. *Adest hic reus*) Stands here arraigned at
the bar. *In disciplina nostra*) In the institution of our
law. *Ut exploratum habeam*) That I am fully assured
In id incumbo) To this I apply myself. I make this my
chief study. *Ut muneribus, &c.)* That I might relieve
the wants of some of my countrymen, by giving of
alms. *Ac ferta libarem*) And offer gifts. A meat-offer-
ing. *Reus agor, &c.)* I am impeached. Accused for main-
taining, &c. *Ita ut remissius habeatur*) So that he may
have more liberty. *Veritatis professionem, &c.)* Envy re-
presents the profession of the true faith to be sedition.
Calumniatores &c.) Slanderers, sometimes by lying, some-
times by wresting the words of others, speak nothing sin-
cerely. *Lex talionis*) The law of retaliation.

Dial. XLVI. *De sua legatione*) Of his mission. Com-
mission *Judaicarum consuetudinum, &c.)* As well versed
in the Jewish customs and controversies as any. *Quia in*
fidem meam venerunt) Because they have put their trust in
me. *Servivit non injustè causæ suæ*) He made a lawful
use of it for the support of his cause.

F I N I S.

90071214

so great things

square circle

1155 1155 1155

7/15/11